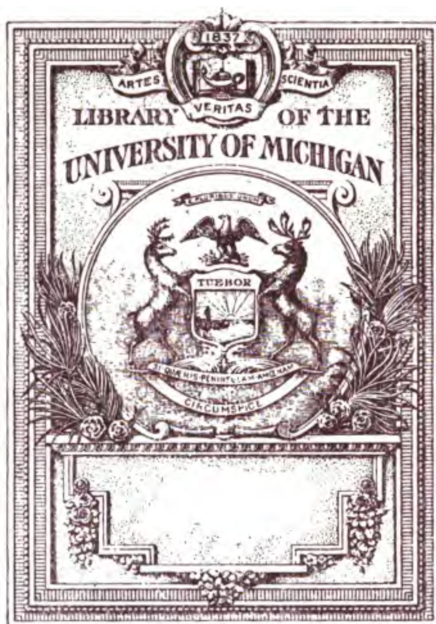

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
CIRCUMSPICE

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DERTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN.

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

DERTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCIV.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VYF EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot Overysſel. De bedoelde Afſchaffing van het Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXV. *Inhoud der Inleidinge van het Voorſtel ter Verbeteringe van de Regeering van Overysſel door die van Deventer. Oordeel der tegenwoordig zynde Ridderen over dit Voorſtel en de Inleiding. Eene Commisſie benoemd om het Voorſtel van Deventer te onderzoeken. Verſlag hier van, en het Voorſtel van zes Edelen om de zaak des Regeerings Reglements af te doen. Hoe die Ridders, ter meeste beſpoediging, de ingeleeverde Bezwaaren wilden behandeld hebben. Hun gevoelen over de Provinciaale Ampten en Staats-commisſien. Over het herſtel der Kleine Steden in derzelver Regten. Overgenomen. Zonderlinge Raadſlag, den Eed betreffende, door Jr.* VAN YSSELMUI- XXXV. BOEK.

XXXV. BOEK. DEN TOT PAASLO. *Het gevoelen van Deventer en Kampen, over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement. Wat Zwolle deswegen dagt. Besluit wegens het ontslag van den Eed genomen. Welke Ridders zich daar tegen aankanten. Zwaarigheid over het niet beschryven van Hasselt en Steenwyk opgelost. Hoe Hasselt over de Verandering van het Regeerings Reglement dagt. Uit welk een oogpunt men daar de Regenten, die verandering zogten, beschouwde. Nadere aandrang van Hasselt. Hoe beoordeeld. Elf Kleine Steden gaan eene Verbintenis aan. Hoe zyne Hoogheid het oude Regeerings Reglement beschouwde. Slaat eene Commissie ter Onderhandelinge voor. Zwolle ter Onderhandelinge niet ongeneegen. De Meerderheid der Ridderschappe dringt dit stuk aan Persoonen wederzyds tot die Commissie benoemd. De Onderhandelingen aangevangen; doch kort daar op weder afgebrooken. Overyssels gedrag ten opzigte van de maatregelen van Gelderland genomen. De drie Hoofdsteden schryven aan Staaten van Gelderland, en aan zyne Hoogheid. Vaardigen eene Bezending aan den Stadhouder af. Deeze schryft van 't Loo een Brief aan Staaten van Gelderland. Onderhoud met zyne Hoogheid. De Bezending vertrekt, zonder iets te hebben uitgewerkt. Kampen betuigt Staaten van Holland, dat de Burgers dier Stad, zonder toestemming der Regeeringe, waren uitgetrokken. Staaten van Overyssel verzoeken die van Gelderland, de Krygsknegten van hunne Grenzen te rug te trek-*

trekken. Schryven deswegen aan den Stadhouder. Antwoord van zyne Hoogheid. Oordeel van vyf Overysselsche Ridders, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, en Voorstel om nadere bepaalingen te maaken over het gebruik van het Krygsvolk. Overyssel stemt geheel met Holland in. Herhaalt het Verbod aan het Krygsvolk, en schryft zyne Hoogheid over de Patenten. Staaten van Overyssel schryven aan Staaten van Friesland. Antwoord van Friesland. Gelderland beantwoordt het schryven van Overyssel. Nogmaals biedt Overyssel Gelderland de Bemiddeling aan. Openbaare Gebeden in Overyssel bevolen. De Gewapende Genootschappen in Overyssel in der Staaten Bescherming genomen. Overyssel weigert Gelderland voldoening te geeven. Concept Reglement der Stads Regeering te Deventer hoog gepreezen. Verzoekschrift tegen het Concept Reglement. Hoe door de Regeering beantwoord. Afkondiging te Deventer de Adressen betreffende, en tegen Beledigingen. De Misnoegden tegen de Regeering stellen nieuwe Burger-gecommitteerden voor zich aan. Eene Bende tot beveiliging van Deventer opgerigt. Vergadering van de Wapenhandelende Genootschappen van Overyssel te Kampen. Aanspraak van J. KANTELAAR *aan de uittrekkende Manschap te Almelo. Oneenigheden aldaar. Geschillen te Zwolle over het Stads Regeerings Reglement. Verklaring eeniger Zwolsche Burgeren, by welke zy het verwyl der keuze eens Gemeensmans voorstellen.*

 len.

XXXV. BOEK.

len. Hier in niet bewilligd. VAN RIEMSDYK *tot Gemeensman verkoozen. Zyn gedrag in deezen. Verslag der Burger-commissie, wegens het Aanstellen, en jaarlyks Ontzetten der Gemeenslieden, en eene voorgestelde verklaaring deswegen. Haar gedrag door een groot getal Burgeren goedgekeurd. De Hoofdpunten van het Stedelyk Regeerings Reglement tot stand gebragt. Geschil tusschen de Burgemeesters en Gemeenslieden te Enschede. Dubbele verkiezing van Gemeenslieden, hoe dezelve afliep. Vergunning der Staaten aan de Roomschgezinden om Kerkhuizen te mogen bouwen.*

1786. Overgang tot *Overysel.*

Een ander Gewest in ons Bondgenootschaplyk Gemeenebest, 't geen omtrent de Grondwettige Herstelling zeer yverde, en daar toe reuzen stappen deedt, was *Overysel.* De geest des Ridders CAPELLEN TOT DEN POL, een der eerste Bevorderaaren en een der sterkste steunen deezer zaake; doch aan dezelve door den dood ontrukt, bleef in dit Gewest, heerschen, bezielde eene menigte der Inwoonderen, en staafde de taal des Lofs- en Lyk-redenaars DU PUY over dien Volks- en Vryheids-vriend (*).

Niets

(*) Zie DU PUY *Lofreden* bl. 62. en onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 104.

Niets minder bedoelde deeze Aanhang dan het afschaffen des Regeerings Reglements van de Jaare MDCLXXV. Dit te bewerken maakte het eerste Punt uit eens Verzoekschrifts in de drie Hoofdsteden *Deventer*, *Campen* en *Zwolle*, in het jongst afgeloopen Jaar ter tekeninge gelegd, en met veeler hand onderschreeven; terwyl de getekende Verzoekschriften, in gemelde Hoofdsteden, een allergunstigst onthaal ontmoetten, schoon in de twee laatste, de onderneeming om een Plan tot een verbeterd Regeerings Reglement door eene Commissie uit Raad, Gemeente, en Gecommitteerden uit de Burgery, te beraamen, met niet weinig wederstreevens te worstelen hadt (*).

XXXV. BOEK. 1786.

De bedoelde Afschaffing des Regeerings Reglements van den Jaare MDCLXXV.

Ten deezen Jaare bragt men een breedvoerig Verslag uit, omtrent de Verbetering der Regeeringe van *Overysfel*. 't Zelve vervatte een Voorstel, voor de Staaten van dat Gewest geschikt, waar van de aanvang genoegzaam is om ons te doen bemerken, door welk een geest de Opstellers gedreeven werden. Het was in deeze woorden begreepen. „ Dat de „ rampzalig gevoerde Oorlog met *Engeland* ons geleerd hadt, dat in de in„ wendige gesteldheid der Republiek, *eene* „ *Verandering, en wel eene spoedige en kragt*„ *daadige Verandering*, *volstrekt vereischt* „ *wierd*,

Inhoud der Inleidinge van het Voorstel ter Verbetering van de Regeering van *Overysfel* door die van *Deventer*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 304. Het geheele Verzoekschrift is te vinden in de *Bylaagen tot de Post van den Neder-Rhyn Xde Stuk*.

XXXV. BOEK. 1786.

„ *wierd, zou niet de geheele Republiek ten* „ *gronde gaan.*

„ Dat het de tyd niet meer was om „ te ontveinzen, dat in ons Land twee „ Hoofdpartyen waren, die elkander ge„ duurig dwarsboomden; *dat daar door* „ *onze Staat alle kragt ſcheen verlooren te* „ *hebben om zyne Waardigheid en Regten* „ *te handhaaven; dat daar uit allerlei in*„ *wendig misnoegen, wantrouwen en gemor* „ *ontſtaan waren.*

„ Dat Millioenen ſchats verſpild waren „ om vertooning te maaken als of men „ tegen de *Engelſchen* een Oorlog hadt „ willen voeren; en dat men dien Oor„ log hadt kunnen vermyden en neutraal „ blyven, zo het Land, volgens het Ad„ vys van den Baron VAN DER CA„ PELLEN, in 't Jaar MDCCLXXXIV, „ en vervolgens verſcheide opgevolgde „ *Hollandſche* en *Frieslandſche* Reſolutien, „ op zyn tyd eene behoorelyke Zeemagt „ gehad hadt; dat de oorzaaken hier van, „ en van alle onze opgevolgde gevaaren „ en ſchadens en vernederingen, enkel en „ alleen *inwendig in het verward en verbas*„ *terd en daar door verdeeld Regeeringsge*„ *ſtel onzer Republiek huisvesten.*

„ En wat het Wantrouwen en Gemor „ der Natie betrof, dat dit geen bewys „ behoefde, zo men zyne ooren niet ge„ ſlooten hadt voor de bittere klagten der „ commercieerende Ingezetenen, en zyne „ oogen over de ſteeds duurende teke„ nen van misnoegdheid omtrent het Be-

„ ſtuur

„ ſtuur van 's Lands zaaken, en van het „ mistrouwen op een zeer groot aantal „ van zulke Heeren, die dat Beſtuur in „ handen hadden.

XXXV. BOEK. 1786.

„ Dat 'er geene Verbetering in het al„ gemeen Beſtuur, en gevolglyk geen Her„ ſtel van Eendragt, te hoopen was, zon„ der dat de Regenten zelve in de by„ zondere Provincien, ernstlyk onderzog„ ten — *welke Gebreken in hunne Provin„ ciaale Regeering plaats vonden* — *welken „ verderflyken invloed die Gebreken op de „ generaale Regeering der ganſche Repu„ bliek hadden* — *en welke de Middelen „ waren om die Gebreken uit den weg te „ ruimen, of genoegzaam te verminderen.*"

Oordeel der tegenwoordig zynde Ridderen over het Voorſtel en de Inleiding zelve.

Het Voorſtel, overeenkomſtig met deeze Inleiding, door de Afgevaardigden der Stad *Deventer* gedaan, werd door alle de Leden eerst overgenomen: doch de tegenwoordig zynde Heeren Edelen, gaven, kort daar op, deswegen eene Verklaaring, by welke zy oordeelden, dat de geheele inhoud des Voorſtels, met al het bygevoegde, tot niets anders ſtrekte dan om het plaatshebbende Regeerings Reglement te vernietigen, en dus doende de Conſtitutie van Regeering om te keeren; geheel onnoodig keurden zy het daarom in een onderzoek en beantwoording te treeden van die Inleiding; maar zich verpligt, by deezen te betuigen, dat zy, by hunne Toetreeding in de Ridderſchap van *Overysſel*, vrywillig, en ter goeder trouwe, in gelykheid der overige Staatsleden, den

XXXV. BOEK. 1786.

Eed op dat Reglement afgelegd hebbende, zich, wilden zy niet Meineedig worden, verpligt en genoodzaakt agten, om by die bezwooren Belofte getrouwlyk te verblyven, en alzo zwaarigheid te maaken in alle hoe ook genaamde voorgenomene of voorgeslaagene Verandering op dat Reglement; ten waare dan nog, dat zulks, op eene wettige wyze, met eenpaarig goedvinden, zo van alle de Leden van Ridderschap en Steden, als van den Heer Prins Erfstadhouder, geschieden konde.

Eene Commissie benoemd om het Voorstel van *Deventer* te onderzoeken.

De Meerderheid der *Zwolsche* Regeering vondt zwaarigheid in toe te stemmen, om, nog op deezen Landdag, in Lentemaand, eene Commissie te benoemen, tot het onderzoek van het ingediend Verslag. Maar, ten volgenden Landdage, in Bloeimaand, bragt deeze Stad als haaren Raadslag uit, dat, zonder den inhoud des Voorstels van de Stad *Deventer* goed- of af te keuren, eene Commissie diende benoemd te worden, tot onderzoek der Punten in het Voorstel vervat, met volmagt om over dezelve, betrekkelyk tot het Reglement van Regeering, naa voorafgaande mededeeling aan zyne Hoogheid, en inneeming van Hoogstdeszelfs aanmerkingen, een Verslag op te maaken, om aan Ridderschap en Steden voorgelegd te worden, behoudens de vrye Raadpleging voor alle de Leden. —— In dit Voorstel stemde de Ridderschap, en de Stad *Kampen* terstond, en eindelyk ook *Deventer*;

en

en werden onverwyld zes Heeren daar toe benoemd, drie uit de Ridderschap, de Drosten VAN VOLLENHOVEN en HAAKSBERGEN, benevens den Heer VAN VOERST VAN ALERDINK en uit de Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* de Burgemeesters WEERS, VESTERINK en ROUSE.

XXXV. BOEK. — 1786.

Van deezen last deeden zy verslag op den Landdag in Wynmaand te *Deventer*, en gaven een Concept Reglement, met de Aanmerkingen der Gelastigden over. Te welker gelegenheid PALLANDT TOT ZUITHEM, Drost van *Ysselmuiden*, met nog vyf Edelen, de Heeren J. E. MULLERT TOT DE LEEMKUILE, R. H. DE VOS VAN STEENWYK TOT DEN HOOGENHOF, R. C. W. VAN RECHTEREN TOT WESTERVELD, A. C. W. VAN HAARSOLTE TOT DEN DOORN, en R. W. SLOET TOT MERXVELD, een Voorstel ter baane bragten, strekkende om het drukkende en schadelyke van het oude Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXV aan te toonen, met aandrang om de gewigtige zaak, de Verandering van 't zelve, ten spoedigsten, onder handen te neemen, en ten meesten genoegen der Ingezetenen, af te doen. Waar op de meerderheid goedvondt, het Reces van den Landdag te doen voortduuren tot den vierden van Wintermaand.

Verslag hier van, en het Voorstel van zes Edelen om de zaak des Reglements af te doen.

De zes bovengemelde Ridders, op wier voorslag de Vergadering was blyven voort-

Hoe die Ridders, ter meeste

XXXV. BOEK. — 1786. Bespoediging de ingeleeverde Bezwaaren wilden behandeld hebben.

duuren, om over de Verbetering en Verandering van het Regeerings Reglement, waar omtrent zy hunne gedagten met alle rondheid hadden opengelegd, te raadpleegen, droegen, by het openen van dezelve, in Wintermaand, hunne nadere gedagten voor; hier in bestaande, dat de verschillende Bezwaaren, door de onderscheide Leden van Staat, met betrekking tot het Regeeringsbestuur van *Overysſel* ingeleeverd, zo veelvuldig, en veele daar onder van dien aart, waren, dat, indien dezelve alle te gelyk zouden worden afgedaan, zulks geene geringe vertraaging zou toebrengen aan het Herstel dier Bezwaaren, welke die spoedige verbetering het meest vereischten.

Hun gevoelen over de Provinciaale Ampten en Staatscommisſien.

Om dit voor te komen, oordeelden zy het hoogstnoodig, dat, vóór alle andere, die Bezwaaren onderzogt en verbeterd mogten worden, uit welker voortduuring het grootste nadeel te vreezen was, en waar van eene spoedige afdoening het meest ter bevordering van het algemeen belang vereischt werd. —— Onder deeze verdiende, naar hun begrip de eerste plaats, de by het Reglement van den Jaare MDCLXXV aan den Heer Stadhouder opgedraage Begeeving van bykans alle Provinciaale Ampten, en Staats-commisſien. „ Dat toch hier door," dus lieten zy zich hooren, „ de Regenten gebragt waren onder eene verregaande afhangelykheid van den Stadhouder —— en nog niet eens van den Heere Stad-

„ hou-

„ houder alleen; maar ook van deszelfs XXXV.
„ vertrouwde Gunstelingen, en dat zulk BOEK.
„ eene afhangelykheid ten allen tyde, en ——
„ vooral in de omstandigheden, waar in 1786.
„ zich het Vaderland thans bevondt, voor
„ de Republiek in 't algemeen, en voor
„ *Overyssel* in 't byzonder, allergevaarlykst
„ was, waren waarheden, welke zy over-
„ tollig oordeelden te bewyzen; daar elk
„ onzydige van dezelve volkomen over-
„ tuigd was."

Te deezer oorzaake hadden zy niet onledig geweest om naauwkeurig te onderzoeken op welk eene wyze dat Bezwaar best hersteld, en de Begeeving dier Ampten en Commissien, ten meesten nutte van 't Gewest, en het overeenkomstigst met de waare gronden van deszelfs Constitutie, voor het vervolg, zouden kunnen begeeven worden. —— Twee Schikkingen, het een op de Begeeving der Ampten, het ander op de Begeeving der Commissien, ontworpen hebbende, gaven zy dezelve over, van oordeel, dat ze zulke voorslagen behelsden, als gevoegelyk ten grondslage, althans tot een leidraad, der raadpleegingen over deeze gewigtige onderwerpen zouden kunnen dienen; in die hoope, dat de verdere Leden van Staat hunne bedenkingen, over een zo netelig onderwerp, met dezelfde openhartigheid zouden mededeelen.

Inmiddels vertrouwden zy, dat hun Ed. Mog. door het onderzoek dier Ontwerpen, eensdeels zouden worden overtuigd

XXXV. BOEK. 1786. tuigd, dat zy alzins gezogt hadden daar by de Gelykheid onder de Leden, en de Onafhangelykheid van dezelve van elkander, te bewerken: overtuigd dat het daarstellen van zodanig eene Gelykheid en Onafhangelykheid voor het algemeen belang allernoodzaaklykst, en het éénigst middel was, om de maar al te zeer verzwakte Harmonie, onder de Staatsleden te herstellen, en, voor het gevolg, duurzaam te maaken. — En dat, anderdeels, hun Ed. Mog. daar uit zouden overtuigd worden, dat zy geen het minste oogmerk hadden om den Heer Stadhouder het genot te ontzeggen van zodanige Regten, als met het welzyn van *Overysfel*, en met eene daar toe zo volstrekt noodige Onafgelykheid der Leden van Staat en met het Souverain Gezag van hun Ed. Groot Mogenden konden worden overeengebragt; en dat zy geheel vreemd waren, om het Stadhouderschap tot eene nietsbeduidende en alleen flegts in naam bestaande Waardigheid te maaken; hoedanige vermoedens maar al te veel, in deeze dagen, verspreid werden, tegen Regenten, die niets anders beoogden, dan dat Ampt binnen deszelfs wettige paalen te rug te brengen.

Hier van zouden zich de duidelykste bewyzen opdoen, indien hun Ed. Mog. die Regten, welke, volgens de gemaakte Ontwerpen, door den Heer Stadhouder zouden worden uitgeoefend, geliefden te vergelyken, met die, welke afgestaan waren aan de Heeren Stadhouders vóór

WIL-

WILLEM DEN III, en dus aan alle die Stadhouders, welke door een vrye keur waren aangesteld: onder welken zelfs drie Prinsen uit den Huize van *Oranje* zich bevonden, en daar onder een MAURITZ en WILLEM DE II, wier invloed voorzeker, uitwyzens de Geschiedenis van hunne tyden, in *Overysfel* groot genoeg was. —— Dan toch zouden hun Ed. Mog. ontwaaren, dat aan dezelven veel minder Regts en Invloeds over de Begeeving der Provinciaale Ampten hadt toegekomen, dan zy by hun Ontwerp voorstonden aan de Heeren Stadhouders, in 't vervolg, toe te kennen.

XXXVI. BOEK. —— 1786.

Des te meer vertrouwden deeze Heeren, dat alle Leden van Staat nu geneegen zouden zyn, om, op den door hun voorgeslaagen, of op éenen anderen beteren voet, hartlyk mede te werken, tot verbetering van het gemelde grievend en voor het Belang, en de Vryheid der Natie, allergevaarlykst bezwaar. — Om dit heilzaam oogmerk te gemaklyker te bereiken, en zodanige Leden te gemoet te komen, als, uit hoofde van hunnen Eed by de aanvaarding hunner Posten, zwaarigheid mogten vinden in het Regeerings Reglement de noodige verandering te maaken, herhaalden zy den meermaals gedaanen Voorslag, „ dat de Leden van Regeering „ zich, op het voorbeeld van voorige ty„ den, onderling van dien Eed, *voor zo* „ *verre daar toe noodig*, zouden ontslaan."

Met te meerder nadruks moesten zy op

XXXV. BOEK. 1786.

op eene spoedige Herstelling van dit Bezwaar, de Begeeving der Ampten en Commissien betreffende, aandringen, om dat hetzelve afgedaan, en de Leden van Staat in de noodige Onafhangelykheid hersteld zynde, de verdere Bezwaaren voorzeker des te gemaklyker, ten nutte van den Lande, en deszelfs goede Ingezetenen, zouden kunnen hersteld worden.

Over het herstel der Kleine Steden in derzelver Regten.

Daar benevens dienden, naar hun oordeel, ten zelfden tyde, de *Kleine Steden*, hersteld te worden in de aan haar toebehoorende; doch, door het Reglement van den Jaare MDCLXXV, buiten derzelver bewilliging, ontnomene vrye Keuren; als mede in haar Regt om over gewigtige, en ter vermydinge van alle verschillen voor het vervolg nader te bepaalene Punten, ten Landdage verschreeven te worden; als laatende het Regt en de Billykheid niet toe, dat deeze beide voor de *Kleine Steden* zo gewigtige Punten langer onafgedaan bleeven, door haare verdere Bezwaaren, die het al te omslagtig zyn zou alle zo spoedig te onderzoeken en af te doen, en als dan met de verdere Bezwaaren over het Provinciaal Regeeringsbestuur, zouden kunnen worden bepaald.

Overgenomen.

Alle de Leden namen dit Voorstel der zes Ridderen over. De zwaarigheid, wegens den Eed, door welken alle de Staatsleden, by hunne komst aan de Regeering, het thans zo zeer betwiste Reglement bekragtigd hadden, kwam weder ter baane, en men herhaalde het beweerde des-

we-

wegen door de Leden der Ridderschap op den Landdag in Lentemaand deezes Jaars (*).

1786.

Zonderlinge Raadslag, den Eedbetreffende, door Jr. van Ysselmuiden tot Paaslo ingebragt.

Vreemd hoorde men op wegens een Raadslag den Eed betreffende, ten deezen Landdage uitgebragt door Jonkheer van Ysselmuiden tot Paaslo: om de zonderlingheid zullen wy dien woordlyk afschryven. „ Edel Mogende „ Heeren! vóór dat ik, in den Jaare „ MDCCLXXXV, de eer had van in dee„ ze Vergadering Sessie te neemen, heb „ ik altoos het Reglement op de Regee„ ring van den Jaare MDCLXXV, door „ Ridderschap en Steden geinhereerd, ver„ nieuwd en herdrukt den negen en twin„ tigsten Maart MDCCXLVIII, beschouwd „ *als strydig met de Souverainiteit der Pro„ vincie*, en laboreerende aan menigvuldi„ ge Abuisen. De hoop, egter, om het „ eens, *op eene legaale wyze, met concur„ rentie van alle de Staatsleden, en met „ voorkennis van den Heer Prins Erf„ stadhouder*, te kunnen veranderen, de „ lust om myne vermogens, hoe gering „ dezelve ook zyn, ten nutte van myn „ Vaderland te besteeden, en *de onmoge„ lykheid om daar toe te geraaken, zonder „ het zelve Reglement te beëedigen, hebben „ my tot dien stap gepermoveerd.*

„ *Dien Eed*, Ed Mog. Heeren! *welken „ ik wenschte nimmer* te hebben gedaan, „ is my, van dat oogenblik af aan, als hei-

(*) Zie hier boven, bl. 7.

XXXV. BOEK. 1786.

„ heilig en onverbreekbaar toegescheenen ; „ waarom ik my ook heb gevoegd met „ het Declaratoir, door de presente Leden „ van de Ridderschap ter Staatsvergade- „ ring den vier en twintigsten van Maart „ MDCCLXXVI, in welke gevoelens ik „ nog verseer: dewyl het my als een on- „ betwistbaar grondbeginzel voorkomt, „ dat een Souverain, die met iemand, „ het zy wie hy zy, een Capitulatie of „ Contract heeft aangegaan, en zulks met „ dierbaaren Eede vrywillig heeft gestaafd, „ verpligt is hetzelve *heilig* te observee- „ ren, en daar in *geene verandering te maa-* „ *ken*, veel min hetzelve *te verbreeken*, „ zonder alvoorens met den *belanghebben-* „ *den Persoon* te handelen, en te tragten „ over de te maakene Verandering te con- „ venieeren.

„ Gaat deeze Stelregel door, hoe zal „ dan een Regent zich, naar goedvinden „ van den Eed kunnen ontslaagen agten? „ Gaat dezelve niet door, dan vraag ik „ eens, of alle grond van Vertrouwen „ onder de Menschen niet wordt aan 't „ wankelen gebragt? —— Hoewel nu, „ Ed. Mog. Heeren! het heerschende ge- „ voelen tegen deeze myne Stelling zy, „ *ja zelfs veele Staatsleden zich hier over* „ *in het minste niet bezwaard vinden, en* „ *de Onverbreeklykheid van dien Eed reeds* „ *honderdmaal wederlegd agten*, schroom „ ik egter niet, daar dit eene zaak is, „ in welke een ieder de inspraak van zyn „ Geweeten raadpleegen, en zonder *eeni-*

„ ge

„ *ge Instigatie van Partyschap*, volgens ei-
„ gen overtuiging handelen moet, rond-
„ borstig te verklaaren, dat alle die Ar-
„ gumenten, naa dezelve met zo veel mo-
„ gelyke attentie te hebben geponderreerd,
„ geene de minste overtuiging in mynen
„ geest hebben te wege gebragt; in te-
„ gendeel dat ze my toeschynen haare ge-
„ boorte aan eene *verregaande Enthusias-*
„ *me* verschuldigd te zyn, en meest zyn
„ strekkende om veele zwakke gemoederen
„ te preoccupeeren.

„ U Ed. Mog. gelieven, egter, uit
„ dit bovenstaande, geenzins op te maa-
„ ken, *als of ik van gevoelen zou zyn, dat*
„ *dit Reglement in zyne volle vigeur moest*
„ *blyven: Neen*, Ed. Mog. Heeren! *wel*
„ *verre van daar, ik begryp, dat het Ge-*
„ *roep der gansche Natie hier omtrent zeer*
„ *billyk en gefundeerd is*; ja, dat 'er niets
„ wenschlyker ware, dan *dat dit schade-*
„ *lyke Reglement*, in zo verre wierd ver-
„ anderd, dat gelyk de Heeren Gedepu-
„ teerden van de Stad *Deventer*, in hun-
„ ne Propositie zeggen, *Een Regent, on-*
„ *der welken naam het ook zy, van niemand*
„ *anders dan van zich zelven afhangelyk*
„ *zy, en gevolglyk door geenen invloed, dan*
„ *de zyne, kan bestuurd worden*; dat de Heer
„ Stadhouder daar door ook niet van al-
„ les beroofd en als ten onnutte voor het
„ Vaderland gemaakt worde; maar be-
„ houde de Influentie, *die met de Consti-*
„ *tutie en het Welzyn van het Vaderland*
„ *gepaard gaat*, en dat een ieder, wie

XXXV. BOEK. 1786.

„ hy ook weezen mag, in zyne wettige „ Privilegien wierde hersteld.

„ Om nu dit heilzaam oogmerk te be„ reiken, zou ik van Advys zyn, dat „ men als nog, daar de Heer Stadhou„ der zulks zelve heeft gerequireerd, aan „ de Commissie over de Bezwaaren spe„ cificq diende op te geeven die Punten, „ welke eene noodzaaklyke en spoedige „ verandering vereischen; met instantelyk „ verzoek van ten allereersten alle mogelyk „ devoir te willen aanwenden, om zyne „ Hoogheid het schadelyke daar van op „ het allernadruklykst onder 't oog te „ brengen; ja, wat meer is, dat de Be„ langens van zyn Huis daar aan ten „ hoogsten zyn verknogt: *want wat is* „ *toch de Stadhouderlyke Waardigheid, zo* „ *die niet op de Liefde en Vertrouwen van* „ *'t Algemeen gevestigd is!*

„ Zo onverhoopt alle deeze poogingen „ vrugtloos mogten afloopen, en zyne „ Hoogheid, onvermoedelyk, aan geene „ billyke Propositien het oor wilde lee„ nen, reserveer ik myne nadere Consi„ deratien, wat als dan door Ridderschap „ en Steden zou moeten en behooren ge„ daan te worden."

'tGevoelen van *Deventer* en *Kampen* over den afgelegden Eed op het Regeerings Reglement.

De Steden *Deventer* en *Kampen* toonden op dit stuk van den Eed een geheel ander inzien, en betuigden nimmer in die gedagten gestaan te hebben, „ dat dee„ ze afgelegde Eed aan de Leden van de „ Regeeringe voor altyd zou hebben toe„ gemuurd den weg tot — en geheel af-

„ ge-

„ gesneeden alle mogelyke Middelen van XXXV.
„ Redres, en Verbetering in 't zelve Re- BOEK.
„ glement," wanneer de gezamenlyke of
immers verre weg de meeste Leden der 1786.
Regeeringe van de noodzaaklykheid dier
Verbeteringen overtuigd waren, en zulk
een Redres nog daarenboven door eenen
algemeenen en bedaarden wensch des
Volks, by herhaaling, en ernstig, verlangd werd. Dat zy, met de zes Ridders, van begrip waren, dat deeze Eed, geen hinderpaal kon noch behoorde te zyn, voor eenige Leden der Staatsvergadering om het gewenschte werk der Verbetering van het Reglement ten spoedigsten, met allen ernst en kragt, ter-hand te neemen, en de Beraadslaagingen daar over te verhaasten en onverwyld voort te zetten; om eerlang deswegen een Besluit te kunnen neemen, den Lande heilzaam, en geschikt om het wantrouwen der goede Ingezetenen geheel te verbannen. Dat zy, „ hoe zeer een Ontslag van deezen Eed, „ hier toe geheel onnoodig en overtollig agtende, egter, om aan zodanige „ Leden der Staatsvergadering, die hier „ omtrent in gemoede bezwaard zyn moggen, te gemoete te komen, wel daar „ toe wilden instemmen, dat de Leden „ en Ridderschap en Steden onderling, „ *zo verre noodig*, zich ontsloegen (*)."

Ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1633-1643.

XXXV. BOEK.

1786.

Wat *Zwolle* deswegen dagt.

Verre was de Stad *Zwolle* van onverwyld de voetstappen der twee andere Hoofdsteden te drukken. Groote onaangenaamheden reezen 'er, wegens de vertraaging, door zommige Leden der Gezwooren Gemeente, veroorzaakt, die een by voorraad ontworpen Plan met haatlyke naamen bestempelden, en het van de hand weezen; terwyl anderen het in naderen raadslag hielden (*). Eene kleine Meerderheid der Regeeringe (†) merkte het bewuste Reglement aan, „ als wel en te „ regt ingevoerd, voor een Verbond tus„ schen de Staaten en den Stadhouder, „ en dat men dus, uit hoofde van den „ Eed, onbevoegd zou weezen, daar in „ verandering te maaken," en viel het besluit daar mede overeenkomstig; 't welk op verre na niet voldeedt aan den zin van veele Burgeren, die het op een hoogen toon wraakten, en dus genoegen nam in den Raadslag, 't welk de Gezwooren Gemeente eerlang uitbragt, „ dat het „ bezwooren Regeerings Reglement kon, „ ja zelfs behoorde veranderd, en de „ Stads Afgevaardigden moesten gemag„ tigd worden om, van wegen *Zwolle*, mede

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1179. enz.

(†) Deeze bestondt uit de Heeren ROUSE, CRANS, WICHERLINK, EEKHOUT, METELERCAMP, HANZELAAR en SANDBERG. De Minderheid maakte THUESSINCK, VAN SONSBEEK, RAVESTEIN, GELDERMAN, VAN DER WYK en VAN MARLE.

„ de te stemmen voor het onderling ont- „ slaan van de Leden der Staatsvergade- „ ring van den Eed op 't zelve afge- „ legd."

Dit verschil van de Meerderheid des Raads en der Gemeente bragt een langduurige Vergadering tusschen die beide Regeeringslichaamen te wege. De Gemeente drong sterk aan op de medewerking des Raads tot vernietiging van het Regeerings Reglement; doch de Meerderheid bleef huiverig, 't welk zy, die na deeze vernietiging haakten, zeer euvel duidden, en *heulen met de Meerderheid der Ridderschappe* noemden. Niet alleen werd der zodanigen gedrag in de Nieuwspapieren met de haatlykste verwen afgeschilderd; maar men dreigde zelfs die Regeeringsleden van hunne posten te ontzetten. Meer dan veertien honderd *Zwolsche* Burgers en Ingezetenen stonden in 't begrip van de Meerderheid der Gemeente; en maakte zulks hunnen Medeburgeren in een Berigtschrift bekend.

By eene nadere Raadpleeging van den Raad op dit stuk, staaken de Stemmen; zo dat de Raad niets kon besluiten; dan in de Gezwoorene Gemeente verklaarde de Meerderheid, het tegenwoordig Regeerings Reglement, in zo verre het de Stad *Zwolle* betrof, voor vernietigd en afgeschaft; en dat niemand, by de aanstaande Verkiezing van Burgemeester, tot die Waardigheid zou mogen verkoozen worden, dan die zich vaardig verklaarde, een

nieuw verbeterd Reglement te helpen vastſtellen en invoeren: immers, naa dat hy ten eerſten Landdage van den Eed op het tegenwoordig Reglement zou ontſlaagen weezen (*)

Beſluit wegens het Ontſlag van den Eed genomen.

By de zes gemelde Ridders, voegden zich op den Landdag, op 't einde van Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, gehouden, de Heeren ECHTEN TOT DEN AVENHORST, en MUNICHAUSEN TOT DEN OLDENMOLE; weshalven by de Raadpleeging op het Voorſtel wegens het ontſlag van den Eed, goedgevonden en verſtaan werd, „ dat, in naavolging van voorige tyden, de reſpective Leden, zo uit de Ridderſchap als uit de Steden, zullen worden gedispenſeerd, zo als dezelve gedispenſeerd en ontſlaagen worden mits deezen, van den Eed op het Reglement van MDCLXXV, in MDCCXLVIII herdrukt; met dien verſtande nogthans, dat voorſ. Reglement van MDCLXXV voorts zal blyven werken, en naagekomen moeten worden in alles, uitgezonderd in de Poincten en Artykelen van 't zelve, welke, naa gehoudene Deliberatien van Ridderſchap en Steden, het zy in ééns te zamen, het zy ſuccesſivelyk zullen worden veranderd; blyvende dus die Artykelen van voorſ. Reglement, welke „ by

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1643. Voor 't Jaar 1787. bl. 167, 365. *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 615.

„ by finaale Resolutie nog niet zyn veranderd, in volle vigeur."

Welke Ridders zich daar tegen aankanten.

Tegen dit Besluit, als kunnende geen Grondwet met Meerderheid van Stemmen worden veranderd, verzetten zich de Ridders, de Drost van *Zalland*; de Drost van *Twente*; de Drost van *Vollenhoven*; WARTENSLEBEN TOT BUXBERGEN; BENTINCK TOT WERKEREN; VOERST TOT DEN BORGEL; PALLANDT TOT BEERSE; BENTINCK TOT SCHOONHETEN; BENTINCK TOT BUKHORST; RECHTEREN TOT MENNIGESHAVE *Junior*; RECHTEREN TOT RECHTEREN; HOEVEL TOT NYENHUIS; SLOET TOT EVERLO; SLOET TOT WARMELO; HEIDEN HOMPESCH *Junior*; RAESFELD TOT ELSEN *Junior*; SLOET TOT BELLINCKHOF; TENGNAGEL TOT BOUKENHAVE *Senior*; DEDEM TOT DE ROLLECATE; SLOET TOT WESTERHOLT; SLOET TOT CANNEVELD, en SLOET TOT OLTHUIS, die allen een scherp Advys en Aantekening deeden. Jonkheer VAN VOERST TOT ALERDING, was met zagter bewoordingen in 't zelfde begrip als de twee en twintig niet instemmende Leden; terwyl YSSELMUIDEN VAN PAASLO by zyn voorheen ingedienden Raadslag (*) bleef volharden, en tot Medestander kreeg ITTERSUM VAN TRELAAR.

De

(*) Zie hier boven, bl. 15.

XXXV. BOEK. 1786.

Zwaarigheid over het niet beschryven van *Hasselt* en *Steenwyk* opgelost.

De twee en twintig Ridders, die tegen het veranderen en vernietigen van het betwiste Regeerings Reglement, en ook tegen de ontheffing van den afgelegden Eed waren, merkten in hunne Verklaaring op, dat, door het genomen Besluit, de Steden *Hasselt* en *Steenwyk*, welke deswegen moesten beschreeven geweest zyn, in derzelver Regten verkort waren. —— Waar op de Acht Ridders, met de drie Steden, inbragten, dat zy geen oogmerk hadden om de Voorregten dier twee Steden te verkorten: dat noch *Hasselt* noch *Steenwyk* den Eed op het Reglement gedaan hebbende, des niet konden ontslaagen worden; onnoodig hadt men het deswegen gekeurd die Steden op te roepen; dat men nogthans gereed was om de *Kleine Steden* in derzelver Regt, van haar eigene Regenten te verkiezen, te herstellen, als mede om ter Staatsvergadering te verschynen. Over dit stuk waren zy geneegen de Raadpleegingen, op den eerst volgenden Landdag, te beginnen (*).

Hoe *Hasselt* over de Verandering van het Regeerings Reglement dagt.

De eerstgemelde deezer Steden, *Hasselt*, hadt reeds in Grasmaand, aan Staaten van *Overysfel* eenen Brief afgevaardigd, waar in dezelve voluit verklaarde, geen de minste Verandering te zullen dulden, in het Regeerings Reglement „ waar „ op," gelyk zy spraaken, „ alle de Leden

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 165. 577. enz.

„ den van de Regeering, met hunne Con-
„ currentie, het Stadhonderschap op Prins
„ Willem den IV, in de Manlyke
„ en Vrouwlyke Linie erflyk, ja men
„ mogt zeggen op generaal en universeel
„ verzoek van alle Ingezetenen van den
„ Lande, met volkomen toestemming en
„ toejuiching, gedefereerd hadden, en door
„ zyne Hoogheid aangenomen was; van
„ den Eed daar op gedaan, zouden zy de
„ Staatsleden nimmer ontslaagen houden."

Veranderingen, hoedanige men daar voorhadt, zelfs in de gedagten te neemen, keurden zy onbestaanbaar, wilde men *eerlyke Regenten* en *opregte Christenen* blyven. Uit welk een oogpunt, zy Regenten, die dit bestonden, beschouwden, draagen wy liefst met hunne eigene woorden voor, en te meer om dat men in de taal der *Hasseltschen*, schoon verre van de beschaafdste, de meening leest der *Overysselaaren*, die met hun in de zelfde Staatsbegrippen stonden. „ Wat ook tegenwoordig eenige Oproerige Geesten,

Uit welk een oogpunt zy de Regenten, die Verandering zogten, beschouwden.

„ die uit de tegenwoordige verwarringen
„ hun voordeel zoeken te trekken, en die,
„ om dit hun voordeel ten uitersten te
„ pousseeren en gaande te houden, onder
„ het schynschoon masker van Regten en
„ Privilegien, alles komen te onderneemen,
„ al moest hetzelve ook thans, als 't
„ ware, 't zieltoogende lieve Vaderland
„ den doodsteek geeven, komen voor te
„ wenden, *dat de Reglementen of Instruc-*
„ *tie op het Erfstadhouderschap aan de Op-*

 „ *per-*

XXXV. BOEK. 1786.

„ *permagt zoude onderworpen zyn, en dat „ diensvolgens een stilzwygende, en zelfs „ door uitdruklyk beding niet te verliezene „ voorbehouding, veranderd zouden mogen „ worden; indien de Oppermagt bevondt, „ dat het Heil of Regt des Volks, of van „ deszelfs Leden en Genootschappen dit ver„ eischte. —— En wat men ook mogt voor„ wenden van eene honderdmaalen wederleg„ de verbreeklykheid van den Eed, waar „ mede het tegenwoordige Regeerings Re„ glement was bezwooren, en van Verlich„ ting, Verlichte Tyden, Volksstem, Onver„ vreemdbaare Regten, en wat dies meer „ was,* zy meenden met grond te mo„ gen vertrouwen, en staande houden, „ dat dan hun Ed. Mog., conform het „ Regt der Natuure, even zo wel, ja „ nog veel meer, verpligt waren, hun „ gegeeven Woord en Beloften te hou„ den, en daar en boven met solemneele „ Eede bekragtigd, dan Private Persoo„ nen.

„ Wat men ook mogt voorwenden van „ Heil, of Regt, of Stemme des Volks, „ men moest waarlyk wel zeer onnozel „ zyn, zo men niet bespeuren konde, „ dat in deezen geen waar Belang des „ Vaderlands, of Heil des ganschen Volks; „ maar enkel Particulier Belang en Parti„ culiere Oogmerken van eenigen schoo„ len, welke met het bestaan van het te„ genwoordig Regeerings Reglement geen „ plaats konden vinden, of hun beslag, „ zo als men begeert, verkrygen. ——

„ Waar-

„ Waarom anders dit Regeerings Reglement, geduurende bykans veertig Jaaren, in vreedzaame en tranquille tyden, onaangeroerd gelaaten, en juist nu, ten tyde van de grootste tweedragt en verwarring, daar buiten dat overvloedige alle even zeer, tot behoud des zinkenden Vaderlands, om expeditie schreeuwende zaaken, voorhanden waren, daar mede voor den dag gekomen, om het, als 't waare, kwynende en uitteerende Vaderland, ten eenemaale te doen verteeren?

„ En, als ook die zogenaamde Stemme des Volks, of het groot aantal Requestranten, waar op de Regeering der Stad *Deventer* haare Propositie bouwde, door onpartydigen, hoofd voor hoofd, behoorelyk opgenomen en geëxamineerd wierd, vertrouwden wy gerustlyk, dat de zogenaamde Stemme des Volks, en dat groot getal Requestranten op een zeer klein getal Persoonen zou insmelten, die, om hun eigen belang en oogmerken te bevorderen, Requesten geformeerd, en daar mede rondgeloopen hadden, of doen rondloopen, by menigvuldige eenvoudige misleide lieden, en die Requesten door dezelve doen tekenen, zonder dat die Tekenaars eens wisten wat zy tekenden, of de materie kenden, waar over die Requesten rouleerden.

„ Wat betrof de voorgewende Verlichting en Verlichte Tyden, die de Licentie

„ der

XXXV. BOEK. 1786.

„ der Drukpers zou veroorzaakt hebben, „ wanneer men met eenige oplettenheid „ ging naaſpeuren, wanneer de tegen- „ woordige Confuſie, Verwarring, Twee- „ dragt, buitenſpoorige Onderneemingen, „ en 't totaal Verval en Veragting der „ Wettelyke Oppermagt, begonnen ware, „ men zou bevinden, dat dit alles zyn „ begin genomen hadt, toen een zo ge- „ naamde *Post van den Neder Rhyn*, *Po-* „ *litique Kruyer*, *Courier van Europa*, „ *Diemermeerſche en Zuid-hollandſche Cou-* „ *ranten*, en ſoortgelyke, de Heeren Staa- „ ten, Erfſtadhouder, Regeeringsleden, „ en voorts ieder, die hun voorkwam, „ ſtrafloos hadden beginnen te lasteren, „ haatlyk af te ſchilderen, en daar op „ hunne bittere gal te loozen, en daar „ door een ligtgeloovig Gemeen te mis- „ leiden en op te ruijen. — Zo dat men „ die voorgewende Verlichting veel eer „ voor een alles verduiſterenden Nevel, „ akeligſte Duisternis, totaal Verderf van „ Zeden, Verwarring van alles, en weg- „ neeming van alle Order, dan voor Ver- „ lichting moest houden, en dat een on- „ bepaalde Licentie van korten duur be- „ hoefde te zyn, om alles onherſtelbaar „ te ruïneeren."

Het overige van deezen langen Brief, dient, om, zo de Schryvers zeggen, te betoogen, dat de Verandering of liever Vernietiging van het meergemelde *funda-menteele* en *permanente Regeerings Regle-ment*, en dus het wegbreeken der *Funda-*

menten van onze Staats Conſtitutie, ons geheele Staatsgebouw, ja zelfs het hoofdzaaklyke van de *Unie van Utrecht*, onvermydelyk moest doen inſtorten; als mede om aan te toonen, dat de kwaade Uitſlag des Oorlogs met *Engeland*, en de overige Staatsrampen, aan geheel andere oorzaaken waren toe te ſchryven, dan de Regeering van *Deventer*, by het doen des hun zo zeer mishaagenden en ſterk gewraakten Voorſtels, wilde.

XXXV. BOEK.

1786.

Nadere aandrang van *Hasſelt*. Hoe beoordeeld.

De Stad *Hasſelt*, die zich verbeeld hadt, dat de redenen in deezen Brieve aangevoerd, van die uitwerking zouden geweest hebben, dat alle raadpleegingen over het vernietigen of veranderen van het Regeerings Reglement te eenemaal zouden hebben opgehouden, ſtondt verſteld dat, daar toe eene Commisſie, buiten haar kennis, laat ſtaan toeſtemming, was benoemd, en zonder dat men haar met eenig Antwoord verwaardigd hadt; zy beklaagde zich daar over by nader ſchryvens ter Landdage, in Wynmaand, op eene ſcherpe wyze. —— En werd deeze Brief, naa het voorgevallene in Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, gevolgd van eenen derden, waar in die van *Hasſelt*, geene verwyten en bedreigingen ſpaaren. — Daar toe benoemde Heeren uit de Ridderſchap en Steden onderzogten deezen Brief, en bragten voor hun Advys uit, deszelfs inhoud zo beledigend gevonden te hebben, dat dezelve alles-

zins

XXXV. BOEK. 1786.

zins de hoogste verontwaardiging van Ridderschap en Steden zou verdienen; dat zy egter, de hoonende uitdrukkingen daar in vervat, liever wilden toeschryven aan een onbezonnen drift van den Steller, dan aan de Leden van den Raad en Meente van de Stad *Hasselt*; waarom zy wilden dat dit schryven uit de Staatsaantekeningen zou gerooid, en onbeantwoord aan die Regeering te rug gezonden worden, met vermaan om zich van soortgelyke beledigingen, in 't vervolg, naauwkeurig te onthouden.

Elf Kleine Steden gaan eene Verbintenis aan.

Nevens *Hasselt*, bleef *Steenwyk*, *Blokzyl* en *Genemuiden* aan het Regeerings Reglement des Jaars MDCLXXV gehegt, terwyl elf Kleine Steden, wier Afgevaardigden, in den Jaare MDCCLXXXV, te *Ommen*, eene Vergadering hielden, om te overweegen wat men ter hand behoorde te neemen tot het erlangen van een volkomen Herstel in alle Regten en Vryheden, die Steden deugdlyk toekomende (†), daar mede voortvoeren, en in Oogstmaand te *Hardenberg*, voor de eerste keer, eene vastgestelde jaarlyksche Vergadering hielden, en eene onderlinge Vereeniging aangingen. Dit geschiede met veel staatlykheids. De Heer J. VAN RIEMSDYK

(*) Men vindt beide deeze Brieven geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 501. en 1364. Voor 't Jaar 1787. bl. 597.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 305.

DYK, Secretaris van *Hardenberg*, verwelkomde 's morgens de zeventien Afgevaardigden der Kleine Steden, uit naam der Regeeringe, en, na het Stadhuis, waar de Vergadering ſtondt gehouden te worden, afgehaald zynde, vonden zy by 't zelve de Burgery in orde geſchaard, die hun met Krygseere begroette.. By monde van denzelfden Secretaris werd de Vergadering geopend, en gingen, naa de gehoudene Raadpleegingen, de Afgevaardigden, met dezelfde plegtigheden van 't Stadhuis. - Men behandelde 'er de gewigtige Onderwerpen, het nut, den bloei en welvaard, zo wel als het behoud der Regten van de Steden ten doel hebbende, en zogt, door genomen Beſluiten, gelyk zy het noemden, zich te hoeden voor eene verderflyke Ariſtocratie, en voor altoos te bevryden van een ſchadelyken Stadhouderlyken invloed.

XXXV. BOEK. — 1786.

Hoe zyne Hoogheid het oude Regeerings Reglement beſchouwde.

Van het voorgevallene op den Landdag in Louwmaand, kreeg zyne Hoogheid kundſchap en de Stukken, als mede eens verzoek der Staaten van *Overyſſel*, om hun, vóór den aanſtaanden in Lentemaand, zyne Aanmerkingen over het hem toegeſchikte Nieuwe Regeerings Reglement te zenden. By het inkomen deezes verzogten beſcheids, vernamen zy, „ dat zyne Hoogheid, het Regeerings „ Reglement nooit anders hadt kunnen „ beſchouwen, dan als een *Pactum Con-* „ *ventum* (een geſlooten Verdrag,) tus- „ ſchen de Heeren Staaten en den Stad-

„ hou-

XXXV. BOEK. 1786.

„ houder, en als een fundamenteele Staats„ wet op de Orde der Regeeringe, wel„ ke nooit anders, dan met eene geza„ menlyke Instemming van alle Staatsle„ den, en zyne Hoogheids Medewerking, „ kon of behoorde veranderd en vernie„ tigd te worden.

„ Doch dat zyne Hoogheid, uit de „ ontvangene Stukken en Advysen, het „ tegendeel gezien, en daar uit te gelyk „ vernomen hadt, dat men dien aangaan„ de zo verre was voortgegaan, dat het „ *Ontslag* van den Eed op dit Reglement „ afgelegd, tot *Besluit* gebragt was; waar „ tegen hy ten sterkste protesteerde; ter„ wyl hy, aan den anderen kant, zich „ nog bleef voeden met de hoop, dat „ eene bedaarde overweeging van het ge„ beurde, en van de gewigtige gevolgen „ daar van, de Leden der Meerderheid „ zou doen afzien van het verder aan„ kleeven aan het gemelde *Besluit* en *Ont„ slag*, en met hunne overige Medele„ den doen instemmen, dat het Regee„ rings Reglement nimmer, dan met *een„ paarige Bewilliging*, en met zyne *Me„ dewerking*, op eene geldende wyze, kon „ veranderd of vernietigd worden.

„ Voor zo verre, egter, eenige duis„ terheden zouden mogen plaats hebben, „ of dat daar in eenige Artykelen zou„ den mogen gevonden worden, welke „ ten gemeenen nutte van *Overyssel* kon„ den beweezen worden eene Verbete„ ring noodig te hebben, zou zyne Hoog-

„ heid

„ heid niets aangenaamer weezen, dan „ om met een waaren ernst en volvaar„ digheid daar toe, even zo wel als tot „ Herstel van andere ingesloopene Abui„ zen, mede te werken, en in de On„ derhandelingen daar over alle zodanige „ toegeevenheid te gebruiken, als eenig„ zins, behoudens de fundamenteele gron„ den der Regeerings Constitutie, en van „ de Instelling van het Erfstadhouder„ schap, met deszelfs waare inrigting, „ tot welzyn van de Provincie, en van „ de duurzaame belangen van deszelfs In„ gezetenen, naar gronden van Regt en „ Billykheid zou kunnen gevorderd wor„ den."

Verder betuigde de Stadhouder „ eene „ al te naauwe betrekking te hebben op „ de Provincie, en al te groot deel in „ derzelver behoud en voorspoed te nee„ men, dan dat hy niet wenschen zou, „ tot herstelling van de Rust en Eens„ gezindheid, met wegneeming van het „ heerschend mistrouwen, ten genoegen „ van de goede Ingezetenen, te kunnen „ toebrengen, zelfs met opoffering van „ eenige zaaken en punten, waar op hy „ anderzins eene wettige aanspraak kon „ maaken. — Indien als een gepast mid„ del daar toe mogt worden aangezien, „ dat de Burgeryen in de *Hoofdsteden*, „ eenig deel gegeeven wierd aan de be„ vordering der byzondere Stedelyke en „ Burgerlyke Belangen, was hy ook niet „ ongeneegen om daar toe, op eene ge-

XXXV. BOEK. — 1786.

„ voeglyke wyze, mede te werken; eg„ ter onder alle zodanige Bepaalingen en „ Voorzieningen, als de Conſtitutie van „ *Overyſſel* en het weezenlyk welzyn van „ den Burgerſtaat zelve zou kunnen toe„ laaten, en welke, zonder nadeel aan „ de weezenlyke Regten van 's Stadhou„ ders Erflyke Waardigheden, waar van „ hy nooit, *ten naadeele* van zyne wetti„ ge *Opvolgeren*, mogt *afſtaan*, nader zou „ kunnen geregeld worden.

Slaat eene Commisſie ter Onderhandelinge voor.

Ten ſlot voegde zyne Hoogheid hier by, „ dat, daar deeze onderſcheidene „ Voorwerpen van het uiterſte belang „ waren, en niet dan met veel behoed„ zaamheids, op eene geregelde en con„ ſtitutioneele wyze, behoorden behan„ deld te worden, hy het best oordeel„ de, dat dezelve door Commisſarisſen „ wierden overwoogen en behandeld. In „ gevalle men hier toe mogt overgaan, „ boodt hy zich gaarne aan, om eenige „ Perſoonen, met den noodigen last, te „ benoemen, die als dan, met ryp over„ leg van raade, alles wat daar toe be„ hoort, zouden kunnen overweegen; „ ten einde eene gelukkige en gewensch„ te overeenkomst te bewerken, die, „ door eene daar op volgende goedkeu„ ring, zou kunnen worden bevestigd en „ bekragtigd. — Dit was, naar 's Stad„ houders gedagten, het beste, zo niet „ het eenig overblyvend middel, in den „ tegenwoordigen ſtaat van zaaken, daar „ alles hun gezamenlyk riep en verpligt-

„ te

„ te om het dierbaar Vaderland niet langer, onder den alles verwoestenden geessel van Onrust en Partyschap, aan den schroomlykſten ondergang bloot te ſtellen, de Rust en de Harmonie te herſtellen. Hy vertrouwde dus, dat hun Ed. Mog. uit gelyke beginzelen eener waare Vaderlandsliefde, deeze Voorſtelling wel in ernſtige overweeging zouden willen neemen, en zonder eene zaak van dat alleruiterst aanbelang als de Bewaaring der zo heilzaame en plegtig bezwoorene Conſtitutie, verder buiten haar geheel te brengen, niet zouden afkeerig zyn, om deeze oogmerken te bevorderen, en tot ſtand te doen komen."

Zwolle tot Onderhandelinge niet ongeneegen.

De Afgevaardigden van *Zwolle* deeden den eerſten ſtap tot het aanvangen deezer Onderhandelingen, met op last hunner Zenderen, in 't midden te brengen, dat het Plan van Hervorming van het Provinciaale Regeerings Reglement, door eenige Heeren Edelen ter Vergadering van Ridderſchap en Steden, den vyfden van Wintermaand MDCCLXXXVI, overgegeeven, over 't algemeen hun niet ongeſchikt voorkwam, om tot een Onderwerp der Raadpleegingen, over dat Stuk, te kunnen worden gelegd, en dat ten ſpoedigſten, by wyze van Commisſie, of anders, daar over werd beraadſlaagd, en om daar by in overweeging te neemen zodanige Bedenkingen, als door den Heer Erfſtadhouder zouden mogen ingezonden

XXXV. BOEK. — 1786.

worden. —— De Drost van *Zalland* en de Meerderheid der Edelen namen deeze Verklaaring der *Zwolsche* Afgevaardigden over.

De Meerderheid der Ridderschappe dringt dit stuk aan.

De Meerderheid der Ridderschappe gaf haar gevoelen op den Brief des Stadhouders, te verstaan; oordeelende, dat de gezamenlyke Leden van Staat de voorgeslaagene Commissoriaale Onderhandeling behoorden te aanvaarden, en dat zy, indien alle de overige Medeleden, insgelyks daar toe mogten neigen, gereed waren eene Commissie te helpen beraamen, en zulke schikkingen met hunne Medeleden te maaken, naar welke de Commissie, op de best mogelyke wyze ingerigt, de wenschlykste gevolgen kon doen verwagten.

Persoonen wederzyds tot die Commissie benoemd.

Drie Leden uit de Ridderschap, nevens één Burgemeester uit elk der drie Hoofdsteden, kreegen last den Brief des Stadhouders nader te onderzoeken, en des verslag te doen aan de Vergadering. Dit alles hadt ten gevolge, dat eerlang door den Stadhouder tot Commissarissen na *Overysfel* benoemd werden, de Heeren Jan Elias, Baron van *Lynden*, beschreeven in de Ridderschap des Kwartiers van *Nymegen*, buitengewoon Raad in den Hove van *Gelderland*, Burgemeester der Stad *Nymegen*; Abraham Otto Florentyn Vatebender, gewoon Raad in den Hove van *Gelderland*; Mr. Willem van Citters, buitengewoon Afgevaardigden ter Vergadering van de Algemeene Staaten wegens

de-

Zeeland, mitsgaders Geheimraad, Geheimen Secretaris en Requestmeester van zyne Hoogheid. Staaten van *Overysſel* beſtemden om met deeze Heeren in onderhandeling te treeden, uit de Ridderſchap de Heeren PALLANDT TOT ZUITHEM, HEERDT TOT EVERTSBERG, en DE VOS VAN STEENWYK TOT NYERWAL, uit de Steden *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle*, de Burgemeesters WEERTS, STENNEKES en THOMASSE à THUESSINK.

De Onderhandelingen aangevangen; doch, kort daar op, weder afgebrooken.

Welhaast verſcheenen de twee eerstgemelde Gevolmagtigden van zyne Hoogheid te *Kampen*, ter plaatze tot de Onderhandelinge geſchikt, de laatstgenoemde vondt zich verhinderd mede te komen. Daags naa hunne aankomst, op den twaalfden van Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVII, vingen de Onderhandelingen aan; doch ſlaagden de Heeren Afgevaardigden des Stadhouders hier even weinig, als die eigenſte Mannen deeden toen zy, ter Bemiddelinge, in 't *Sticht* gezonden waren (*): want op den zestienden dier zelfde Maand liepen de Onderhandelingen zonder eenige vrugt af, en verlieten de twee Heeren Gelastigden van zyne Hoogheid, *Overysſel* onmiddelyk (†).

Overysſels gedrag ten opzigte

Om den wil van de éénheid der zaake zyn wy de tydorde eenigzins voor uit ge-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 458.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 590—596. 601. 841. 842.

1786.

van de maatregelen in *Gelderland* genomen.

geloopen; en moeten dus een hertred doen; ten einde weder te keeren tot het, geen meer bepaald, ten deezen Jaare, in *Overysfel* voorviel. En trekt hier allereerst onze aandagt, wat de Staaten van dat Gewest in 't werk ftelden, toen, in het nabuurig *Gelderland*, de Steden *Hattem* en *Elburg* met den fterken Arm gedreigd werden. Wy hebben reeds met een woord geboekt, welk eene Uitwerking het fchryven der drie *Overysfelfche* Hoofdfteden in *Holland* baarde (*), en hoe derzelver aangewende poogingen by zyne Hoogheid in *Gelderland* vrugtloos afliepen (†); doch, te gemelder plaatzen, beloofd, van dit alles, wanneer wy ter onmiddelyker befchouwing van 't gebeurde in *Overysfel* kwamen, een breeder verhaal te zullen geeven. Eene belofte, van welke wy ons thans kwyten: en welker vervulling niet weinig zal ftrekken, om, ook van deezen kant, licht te verfpreiden over een Tydperk van de Gebeurtenisfen in ons Vaderland, 't geen wel kort; doch allerneteligst was, en ten welken opzigte de gedraagingen der onderfcheidene Gewesten, met de penne der Onpartydigheid, verdienen befchreeven te worden.

De drie Hoofdfteden fchryven aan

De drie Brieven van de *Overysfelfche* Hoofdfteden aan Staaten van *Holland* gerigt, benevens het Verflag eener Be-

zen-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 217.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 241.

zending uit dezelve aan zyne Hoogheid, zullen ons hier den ganſchen toedragt deezer zaaken ontvouwen. —— De Regeeringen van *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* hadden, te hunner uiterſte verbaazing, niet vernomen het Staatsbeſluit in *Gelderland* om de Krygsmagt tegen de Steden *Hattem* en *Elburg* te gebruiken, of zy oordeelden deeze Staaten, als mede den Capitein Generaal, te moeten ſchryven, om, waare het mogelyk, de volvoering daar van te voorkomen. — Het mogt haar niet gebeuren, op eene derzelven wederſchryvens te ontvangen. De zugt deezer Steden, om niets onbeproefd te laaten, 't geen het ſchriklyk oogenblik eens Burgerkrygs kon tegenhouden; de drift en gisting onder haare Burgeryen, en alle 's Lands Ingezetenen, die van rondsomme, ter verdeediging dier Steden, aanſnelden, gereed om bloed en leeven op te offeren, gevoegd by het onbeantwoord laaten der gezondene Brieven, om de uitvoering dier Bevelen ſlegts eenige weinige dagen op te ſchorten, of te vertraagen; ten einde het door haar beoogde en voorloopig gedaane aanbod van Bemiddeling en Tusſchenſpraak, op de reeds uitgeſchreeven en zelfs met den meesten ſpoed vervroegde buitengewoone Vergadering van Ridderſchap en Steden, kon worden uitgewerkt; dit alles deedt die Steden beſluiten tot het benoemen eener Bezending, beſtaande uit de Burgemeesters Sloet en Jordens

XXXV. BOEK. —— 1786.

Staaten van *Gelderland* en aan zyne Hoogheid.

Vaardigen eene Bezending aan den

XXXV. BOEK. 1786. Stadhouder af.

DENS van *Deventer*; VAN HEIMENBERG en VAN KNUTH wegens *Kampen*; en ROUSE en RAVESTEYN wegens *Zwolle*, met de Secretarissen VAN SUCHTELEN, DE MIST en EECKHOUT, om, op den vierden van Herfstmaand, zich te begeeven na 't *Loo*, en aldaar by zyne Hoogheid, mondeling, op de kragtigste wyze, te ondersteunen, alle gronden en beweegredenen reeds in brieven bygebragt.

Deeze schryft van 't *Loo* een Brief aan Staaten van *Gelderland*.

Op hunnen weg na 't Vorstlyk *Loo* ontwaarden die Heeren, dat de gevreesde en afgebeden Aanmarsch van Krygsvolk reeds werklyk daar, en deszelfs afstand van de Steden *Hattem* en *Elburg* slegts eenige weinige uuren was. In deezen benarden toestand vonden zy goed, om nog, vóór het afleggen van hunnen last by den Stadhouder, eenen naderen Brief aan Staaten van *Gelderland*, toen te *Zutphen* vergaderd, te ontwerpen, en in aller yl van 't *Loo* derwaards te zenden. In deezen herhaalden zy, met eenen aandrang, geëvenredigd aan de vermeerderde bekommeringe, veroorzaakt door den daadlyken Aantocht des Krygsvolks, de verzoeken tot opschorting der gegeevene bevelen, en aanvaarding der Bemiddeling, vermeldende het oogmerk hunner Bezendinge by zyne Hoogheid; terwyl zy 'er een Afschrift byvoegden van een Brief der Stad *Hattem*, waar in deeze verklaarde, op redelyke voorwaarden, wel te willen bykomen.

Ten

Conferentie van Gecommitteerden der drie Hoofdſteden
van OVERYSSEL, bij zijn HOOGHEID op het Loo, den 4 Sept. 1786.

1786.

Onderhoud met zyne Hoogheid.

Ten gehoor by zyne Hoogheid toegelaaten, gaf de eerste Heer der Bezendinge, Burgemeester SLOET, de rede hunner overkomst te verstaan. Een der Secretarissen las daar op den jongst afgevaardigden Brief aan Staaten van *Gelderland* voor, als mede dien der Regeeringe van *Hattem* aan de Regeering van *Zwolle*; inhoudende het aanbod van een vriendlyk verdrag, met aandrang, dat zyne Hoogheid zyne goede diensten geliefde aan te wenden om Staaten van *Gelderland* te beweegen, van derzelver Besluit om de Steden *Hattem* en *Elburg* met Militair Geweld te bedwingen, af te zien; immers dit op te schorten, tot dat Staaten van *Overysfel* derzelver Bemiddeling zouden hebben kunnen aanbieden.

Op dit alles gaf zyne Hoogheid te kennen; „ Dat hy alleen was van 't gebruik „ van Geweld, dat hy ook niet moest „ worden aangezien voor den Aucteur „ van dat werk; maar alleen de strikte „ bevelen van de Heeren van *Gelderland* „ uitvoerde; dat hy, egter, kon verzekeren, dat niemand Geweld in zyn „ Regt, Goed, of Vryheid zou geschieden; dat het aan de Steden *Hattem* en „ *Elburg* stondt, om, onder voldoening „ aan de Orders van den wettigen Souverain, van Militair Geweld bevryd te „ blyven; dat de Intentie van het Garnisoen was, om, op eene Constitutioneele wyze, onderzoek te doen na de

 „ oor-

XXXV. BOEK. 1786. „ oorzaaken der Onlusten, zonder blootgesteld te zyn aan de seditieuse Beweegingen van onrustige Persoonen. Dat „ de Magistraaten van de *Overysselsche* „ Steden beter gedaan hadden, hunne „ Burgeryen te rug te houden, om het „ Territoir van eene andere Provincie „ gewapend in te trekken. Dat ook het „ zenden van Militie na eene of andere „ Stad niet ongewoon was. Dat men in „ *Overyssel* zich daar over niet behoefde „ te ontrusten: dewyl hy wel kende zyn „ Pligt en Eed aan de Staaten der Provincie van *Overyssel* gedaan, en geene „ Troepen derwaards zou zenden, zonder derzelver Requisitie en Orders."

Men antwoordde; dat, dewyl de Steden, waar tegen de Militie gerigt was, althans *Hattem*, geneegen waren om zich in 't vriendlyke te vergelyken; en men dus verhoopte, dat zyne Hoogheid zou verbieden, het inmiddels pleegen van Geweld. Dat het aan de Regeeringen der drie Steden ondoenlyk was, hunne Burgeryen te rug te houden. Dat ook van alle oorden Burgers en Ingezetenen kwamen toeschieten, en eene gemeene zaak maakten, en dat dus een Burger-oorlog, het vergieten van Burgerbloed, te dugten was, zo de Militie niet belet wierd voort te gaan. —— Waar by, met naame de Heer RAVESTEYN opmerkte, dat, daar hier tusschen Leden en Steden van één en dezelfde Provincie Different was, het zelve, naar het Eerste Artykel der *Unie*,

by wege van Justitie, door Arbiters of Accoord op aan te biedene Mediatie, behoorde beslist te worden. XXXV. BOEK. 1786.

Zyne Hoogheid herhaalde hier op „ zyn „ Pligt, om, als Capitein Generaal, stipt „ de Orders der Staaten te gehoorzaa„ men." —— De Heer RAVESTEYN zeide, onder welneemen, dat men zyne Hoogheid niet adieërde, als *Capitein Generaal*, maar als *Stadhouder* zo wel van *Overyssel* als van *Gelderland*, en dat het een der weezenlykste Regten en Preëminentien, zo wel als den Pligt, van den Stadhouder was, om te zorgen, dat de Eenigheid, zo veel mogelyk, geconserveerd, en ingevolge van de Constitutie te werk werd gegaan, zo dat men verhoopte, dat zyne Hoogheid toch zou gelieven te interdiceeren, dat inmiddels geen Geweld gepleegd; maar een gedugte Burger-oorlog voorgekomen wierd, ter Conservatie van het lieve Vaderland, en ten weezenlyken dienste van zyne Hoogheid en Hoogstdeszelfs Doorlugtig Huis. —— Waar op zyne Hoogheid antwoordde, „ Dat hy zyn Pligt wel kende; doch 'er „ niets in kon doen!" De Heer KNUTH, verzogt den Stadhouder tot employ van Hoogstdeszelfs Credit; en kreeg ten antwoord; „ Dat hy geen Credit meer hadt, „ en het dus bespottelyk zou weezen van „ hem het employ daar van te vergen!"

De Heeren Gelastigden, bemerkende, dat geen aandrang, hoe ingerigt, kon helpen om zyne Hoogheid toen te bewee- De Bezending vertrekt, zonder iets te

XXXV. BOEK.

1786. hebben uitgewerkt.

weegen tot eenige ſtappen, 't zy van Vertraaging in het volvoeren van het Beſluit der Staaten van *Gelderland*, 't zy tot het doen werken van zynen Invloed op hun Ed. Mog. namen afſcheid en vertrokken van 't *Loo*, niet weinig aangedaan over het mislukken hunner aangewende pooging.

Kampen betuigt Staaten van *Holland*, dat de Burgers dier Stad, zondertoeſtemming der Regeering, waren uitgetrokken.

Van dit mondgeſprek, welks inhoud wy uit het Verſlag der Afgevaardigde Heeren hebben opgegeeven, gaven de Regeeringen van *Deventer*, *Kampen* en *Zwolle* in derzelver Brieven aan Staaten van *Holland*, een min of meer omſtandig berigt. *Kampen*, het breedvoerigst in deezen, nam die gelegenheid waar, om hun Ed. Gr. Mog. ter wegneeming van allen twyfel, of tot voorkominge of uitwisſinge van de verkeerde indrukken, die onzekere en menigvuldig uiteenloopende gerugten, ſoms mogten gemaakt hebben, hun op het plegtigst te verzekeren, „ dat „ de uitmarsch hunner Burgeren na het „ *Geldersch* Grondgebied, en byzonder „ na de Stad *Elburg*, geſchied was, zon„ der eenige de minſte legaale kennis of „ toeſtemming der Regeeringe; maar al„ leen moest toegeſchreeven worden aan „ de alomme uitbarſtende misnoegdheid, „ begeerte na Redres, en Herſtel van „ zaaken, en eene onwederſtaanbaare Va„ derlandsliefde, die, in zulk een oogen„ blik, niet altyd toelaat op de gevol„ gen te denken; en die hun, al ware „ zulks te hunner kennisſe en beraadſlaa-

ging

„ ging gebragt, in dat oogenblik onmo- „ gelyk zou geweest hebben, te doen ſtil „ ſtaan, of te maatigen." — Ten ſlot ſchryvende, „ De bekommerlyke Situatie „ van ons lieve Vaderland, de nood en „ raadlooze toeſtand der hier en elders „ gevlugte Inwoonderen, uit veele *Gel-* „ *derſche* Plaatzen; de dagelyks toenee- „ mende gisting onder de Ingezetenen, en „ de ontrustende nabyheid van verhitte „ Troepes in onze Nabuurſchap; dit al- „ les neemen wy de vryheid aan de hoog- „ wyze, ſpoedige en efficacieuſe Voor- „ ziening van U Ed. Gr. Mogenden aan „ te beveelen (*)."

Staaten van *Overysſel* verzoeken die van *Gelderland* de Krygsknegten van hunne Grenzen te rug te trekken.

De Vergadering der Staaten van *Over-ysſel*, buitengewoon byeengeroepen, gaf de Staaten van *Gelderland* te verſtaan, in welk eene ongerustheid zy verkeerden, wegens het Beſluit ten opzigte van *Hattem* en *Elburg* genomen; eene ongerustheid niet weinig vermeerderd door de tydingen des Aantochts van Krygsvolk na het *Sticht* tot dezelfde einden; als mede dat de Krygsmagt in *Gelderland* vermeerderd wierd, en dat de reeds gebruikt zynde in den tocht tegen *Hattem* en *Elburg*, in ſtede van na hunne voorige Bezettingsplaatzen te rug getrokken te weezen, nog op de grenzen van *Overysſel* ge-

(*) Eene Opgave van alle de Brieven, vóór en ſtaande deeze Onderhandeling geſchreeven, kan de Leezer vinden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1061—1074. en 1181—1204.

XXXV. BOEK. 1786.

gehouden werden, 't geen niet kon naalaaten ongerustheid te verwekken. Dat zy, in deeze kommerlyke omstandigheden, besslooten hadden hunne Vergadering by een te houden, en, op alle voorvallen en zaaken, betrekkelyk de tegenwoordige bezwaarde Tydsomstandigheden by de hand te zyn, en gereed, om, naa ryp overleg, zodanige Besluiten te kunnen neemen, als zy tot verhoeding van alle gevaarlyke gevolgen, het voorkomen van Burger-kryg, Losmaaking der Banden van Vereeniging, en Herstelling der Rust, geschiktst zouden oordeelen. — Dit zelfde verzogten zy van Staaten van *Gelderland*; hunne oogmerken waren bekend uit de reeds geschreevene Brieven; en zouden hun Ed. Mog. geen beter bewyzen kunnen geeven van dezelfde oogmerken, dan door de Voorziening, dat de gemelde Troepen na hunne Standplaatzen wierden te rug gezonden. Verzekerende dat zy, zonder die voldoende gerustftelling buiten staat waren, de gisting der gemoederen, die hoe langer hoe heviger werd, te kunnen maatigen.

Schryven aan den Stadhouder.

Van deeze hunne ongerustheid, van deeze by hun aangroeiende vrees, gaven zy, ten zelfden dage, naamlyk den zevenden van Herfstmaand, de weete aan den Stadhouder, met aanduiding, dat alle die omstandigheden eenen zo diepen indruk op de Gemoederen der Burgeren en Ingezetenen maakten, dat dezelve op geenerlei wyze, konden worden gerust gesteld, of ont-

ontheeven van de opgevatte vreeze, welke zelfs tot nabuurige Gewesten was overgeslaagen, en van alle kanten gewapende Burger-corpsen deedt aanrukken, niet alleen om hunne hulpe aan te bieden; maar die daadlyk te betoonen. Dit alles vermeerderde natuurlyk het mistrouwen.

Aangedreeven door de sterkste verzoeken, en, om van alle deeze handelingen en de waare oogmerken van zyne Hoogheid onderrigt te zyn, drongen zy ten ernstigsten aan, dat de Stadhouder zich daar omtrent rondborstig geliefde te verklaaren, als mede welk eene bedoeling by Hem huisvestte; ten einde daar door de opgevatte vreeze mogt kunnen verminderd, en de gemoederen tot bedaaren gebragt worden. Hier toe kwam hun het vaardigste en toereikendste middel voor het te rug trekken van al dat Krygsvolk, door het uitgevoerde Besluit tegen de Steden *Hattem* en *Elburg* in beweeging gebragt, en zonder 't welke die gesteldheid niet kon worden verkreegen, of gewerkt tot het afkeeren van zo veele onheilen en rampen, als, by verdere beweeging, onvermydelyk zouden ontstaan, en waar van zy niet in staat zouden weezen den yver en drift te maatigen.

Antwoord van zyne Hoogheid.

Op een onverwyld Antwoord, tegen den volgenden dag, hadden de *Overysselsche* Staaten aangedrongen; zy bekwamen 't zelve. Zyne Hoogheid betuigde, door den voorgestelden eisch niet weinig getrof-

XXXV. BOEK. 1786.

troffen te zyn: naardemaal daar in ten klaarsten eene verdenking doorstraalde, als of by Hem oogmerken zouden huisvesten, niet overeenkomende met de stipte regelen van zyn Eed en Pligt. —— Eene Verdenking hem des te vreemder: dewyl hun Ed. Mog. meer dan waarschynlyk uit het schryven der Staaten van *Gelderland* wisten, „ dat door hem niets „ gedaan was, dan op speciaal verzoek „ en requisitie der gemelde Heeren Staa„ ten," waar aan hy, als Stadhouder en Capitein Generaal van dat Gewest, verpligt was te gehoorzaamen, en even zo met betrekking tot de Provincie van *Utrecht.* Verscheide goedkeurende Besluiten der Staaten van *Gelderland*, zouden, indien het te passe kwam dezelve by te brengen, te zyner regtvaardiging alleszins voldoende zyn. En schoon de Stadhouder meende, niet te veel te vorderen, wanneer hy, met alle Ingezetenen, eene vrye denkwyze eischte, maakte hy geene zwaarigheid, te verzekeren, dat hy, zo zeer als iemand, afkeerig zynde van alle gewelddaadige middelen, niets vuuriger gewenscht hadt, dan dat 's Lands Hoog- en Geregtigheid, en de wettige Authoriteit van den Souverain, overal, door het aanwenden van zagte middelen, hadt kunnen bewaard, of wel hersteld, worden, daar ze gekrenkt was. Dan, daar de ondervinding, zo in de Provincie van *Holland*, als andere, meermaalen geleerd hadt, dat, tot bewaaring van derzelver rust, de

Mi-

Militaire Arm noodig geoordeeld was; zou het Staaten van *Overysfel* niet kunnen verwonderen, dat Staaten van *Gelderland* daar insgelyks, ten zelfden einde, gebruik van hadden gemaakt, niet om de Geschillen tusschen hun Ed. Mog. en hunne Ingezetenen te beslissen; maar om de gelegenheid te verschaffen, dat die Klagten en Geschillen, op eene bedaarde en regterlyke wyze, konden onderzogt en afgedaan worden. —— Ten uitersten aangenaam was het hem, hier by te kunnen voegen, dat by de Expeditie, die zo zeer der Staaten aandagt scheen getrokken te hebben, *geen Burgerbloed gestort was*. Ten slot hier by voegende, „ dat, „ gelyk Wy geoördeeld hebben aan de „ Requisitien van de Heeren Staaten van „ *Gelderland* te moeten defereeren als „ Stadhouder en Capitein Generaal dier „ Provincie binnen deszelfs Territoir, Wy „ te wel onzen pligt kennen, om niet te „ weeten, dat, ingevalle onverhoopt, „ dat God verhoede! aan ons eenige „ Requisitie wierd gedaan, om 's Lands „ Troepen op het Territoir van *Overys-* „ *sel* tegen U Ed. Mog. intentie, te doen „ ageeren, zulks nimmer van ons zou „ worden verkreegen; als zynde over- „ tuigd, dat wy, zo wel voor maintien „ van het wettig Gezag en Authoriteit „ van U Ed Mog. binnen derzelver Pro- „ vincie, als voor de Vryheid en wetti- „ ge Voorregten der goede Ingezetenen, „ en voor de Bescherming van hun Ed.

XXXV. BOEK. 1786.

„ Mog. Provincie, volgens den Eed en „ Trouwe, die wy aan U Ed. Mog. en „ aan den Lande van *Overysfel*, by het „ aanvaarden van het Erfstadhouderschap, „ hebben gezwooren, Goed en Bloed „ moeten veil hebben."

Oordeel van vyf *Overysfelsche* Ridders, wegens het gedrag van zyne Hoogheid, en Voorstel om nadere bepaalingen te maaken over het gebruik des Krygsvolks.

Met welk een ander oog vyf *Overysfelsche* Ridders dit stuk, en 't gedrag van den Stadhouder, inzagen, blykt uit een Voorstel door de Heeren A. W. VAN PALLANDT TOT ZUITHEM, R. H. DE VOS VAN STEENWYK TOT HOGENHOF, A. C. W. VAN HAARSOLTE TOT DEN DOORN, J. A. DE VOS VAN STEENWYK TOT NYERWAL, en R. W. SLOET TOT MERXVELD, ter *Overysfelsche* Staatsvergadering gedaan, om het, zo spoedig mogelyk, tot een voorwerp der Raadpleegingen te doen worden. Naa opgehaald te hebben, wat by de Bondgenooten, de Staaten van *Holland*, en die van *Stad en Lande*, bepaald was wegens het niet gebruiken van Krygsvolk, te hunner Betaalinge staande, in Burgergeschillen; en 't geen Staaten van *Overysfel*, in den voorleden Jaare reeds, daar omtrent besllooten hadden, „ was het," om hunne eigene woorden te gebruiken, „ nu helaas! maar al te „ klaar gebleeken, dat alle die heilzaame „ poogingen en vaderlyke zorgen van „ diverse Provincien, (waar onder zelfs „ de magtigste deezer Republiek,) op „ eene indirecte wyze geëludeerd en „ vrugtloos gemaakt waren; weshalven

„ zy

„ zy zich bevoegd, ja indispensabel verpligt, vonden, om, met die rondborstigheid, welke van ouds her, het character van een vry *Nederlander* en Eed en Pligtbetragtend Regent kenschetste, aan hun Ed. Mog. open te leggen, het geen zy van de tegenwoordige hachlyke situatie van deeze waggelende Republiek dagten, en in de omstandigheden van zaaken niet duister opgesloo ten lag." XXXVI. BOEK. 1786.

Voorts brengen zy by het genomen Besluit van de Meerderheid der *Geldersche* Staatsleden ten opzigte van *Hattem* en *Elburg*, als mede wat door Staaten van *Overysfel* gedaan was om deezen van het volvoeren diens Besluits af te maanen, en de tusschenkomst van zyne Hoogheid daar toe te verzoeken, met den vrugtloozen uitslag dier pogingen, en 't gegeeven antwoord des Capitein Generaals, waar op zy vervolgen. „ Wanneer U „ Ed. Mog nu dit gedrag van den Stadhouder met deszelfs zedert eenigen tyd gehoudene Conduite en Directie gelieven te vergelyken, en men zich herinnert den kennelyken Invloed en 't overweegend Gezag van Denzelven op het grootste getal der Regenten van *Gelderland*, zullen Hoogstdezelve middagklaar moeten ontdekken, dat daar in niets minder dan eene Collusie met een groot aantal van dezelve Regenten, en een oogmerk om de heilzaame Intentien der respective Bondgenooten

XXXV. BOEK. — 1786.

„ illusoir te maaken, de Stemme van het „ beste deel des Volks te smooren, en „ alzo deszelfs grootheid te zoeken in „ de puinhoopen van dit Gemeenebest, „ met het gevaar zelve van daar toe Bur- „ gerbloed te plengen, resideert.

„ Welke andere redenen kunnen 'er „ toch geweest zyn, dat de Troepen van „ den Staat, naa het Besluit der Staaten „ van *Holland*, welke niet op die Pro- „ vincie gerepartieerd zyn, zulke subite „ en precise Orders bekomen hebben om „ op te marcheeren, en dat derzelver „ dienst in de Frontiersteden door Troe- „ pen van de *Hollandsche* Repartitie ge- „ remplaceerd is? — Welke andere rede „ kan 'er geweest zyn, dat de Artillerie „ Compagnie van den Capitein WIL- „ DRIK, op Repartitie van deeze Pro- „ vincie staande, zonder reguard te slaan „ op de Resolutie by U Ed. Mog. in „ den gepasseerden Jaare genomen, me- „ de in aanmarsch geweest is (*); ten „ on-

(*) Deeze Majoor der Artillery, H. WILDRIK, hadt, op last van den Capitein Generaal aan de Commandant, te *Zutphen*, van zyne onderhebbende Manschap, één Capitein Luitenant, één Subalterne Officier, één Bombardier, en eén en dertig Kanoniers, met zich voerende één Houwitzer, en vier Metaalen Stukken Kanon zes ponders, met de daar toe noodige Ammunitie, den tweeden van Herfstmaand doen uit rekken, zonder te weeten waar toe zulks moest dienen; doch daar naa verstaan, dat dit Volk in het Dorp *Heerde* op de *Veluwe*, tot nader bevel, halte moest houden, om dit af te wagten; maar het was, zonder ergens toe gebruikt te zyn, den tienden, wedergekeerd. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1212—1214.

„ onwederspreeklyken blyke, dat de Stadhouder zich niet kan verantwoorden met een voorwendzel, dat hy de Orders van de Staaten van *Gelderland* moest pareeren; daar hy immers even zo wel Capitein Generaal van deeze Provincie is, en gevolglyk niet minder aan Hoogstderzelver Orders daadlyk moest geobedieerd hebben?

„ Wyders is de Invloed van den Capitein Generaal, als Stadhouder, op de Meerderheid der Staaten van *Gelderland* te zeer bekend, dan dat deszelfs antwoord aan de Commissie der Steden afgegeeven, *van naamlyk geen Credit meer in de Republiek te hebben*, ten dien opzigte, eenige reflexie zou meriteeren. Daar wy, in tegendeel, vermeenen, dat, uit hoofde van dien Invloed, het gepleegde Geweld tegen de Steden *Hattem* en *Elburg*, aan den Stadhouder directelyk kan en moet geimputeerd worden.

„ In allen gevalle ook Capitein Generaal en Stadhouder der Provincien van *Holland* en *Stad en Lande* zynde, en van de intentie van derzelver Souverainen, zo wel als van het gansche Volk van *Nederland* verwittigd, moest hy zyn Pligt, en de Betrekking, waar in hy ten aanziene van het gansche Bondgenootschap staat, gekend hebben. —— Hy moest weeten, dat de Gronden van Verbintenis van alle Bondgenooten medebrengen, dat dezelve,

XXXV. BOEK. 1786. „ zonder weering van alle faitlyke handelingen nooit van duur kan zyn; maar „ dat de Verschillen onder Staatsleden „ van eene Provincie, ongelukkig gereezen, volgens de teneur van de Unie, „ op eene andere wyze, moeten worden „ beslist. —— Hy moest weeten, dat „ zyn Pligt als Stadhouder medebragt, „ *den Staat zo in balance te houden, dat* „ *de eene Bondgenoot over den anderen niet* „ *heersche; te bevorderen en te bewaaren* „ *de Preëminentien, Geregtigheid, Privilegien en Welvaaren van den Lande, Leden, Steden en Ingezetenen van dien; dezelve te conserveeren voor allen Overlast,* „ *Afbreuk, en Schade.*"

„ Hoe kunnen hier nu mede strooken, „ de door Hem, op requisitie, van „ eene, zo men onderrigt wordt, groote „ Meerderheid der Regenten van *Gelderland*, aan een formidabel aantal Militairen, voorzien met Bomben, Houwitzers, en allerlei Moordgeweeren, „ (tot binnen deeze Provincie geworpen, „ en waar van de overblyfzels hier nog „ te vinden zyn,) gegeevene Orders, ter „ Inrukking in Steden van het Bondgenootschap, en storting van Burgerbloed; „ daar, en het Volk, en deszelfs wettige Reprefentanten, onder gepasten eerbied, hunne ongezindheid tot het inneemen van Troepen, als dezelve niet „ noodig en ook niet gevraagd hebbende, te vooren gedeclareerd hadden; en „ alle mogelyke poogingen van zo veele

„ Col-

„ Collegien, ja van het beste gedeelte XXXV.
„ van *Neêrlands* Volk ter weering en BOEK.
„ voorkoming daar van waren aangewend. ——
„ Het welk alles ten gevolge gehad 1786.
„ heeft, dat uit de Steden *Hattem* en *El-*
„ *burg*, de meeste Ingezetenen, fterker
„ dan voor een uitheemfchen Vyand,
„ met Vrouwen en Kinderen gevlugt zyn;
„ dat vervolgens het tooneel van een Bur-
„ ger-oorlog binnen *Neêrlands* wallen,
„ en wel in het nabuurig *Gelderland* en
„ deeze Provincie fcheen te zullen ont-
„ branden, en mogelyk reeds Burger-
„ bloed en dat van 's Lands Krygslieden
„ geplengd is, en aan veelen reeds het
„ leeven, of de gezondheid en welvaard
„ zal gekost hebben; alle welke onheilen
„ ten Jongften Dage tegen de Bewerkers
„ van dezelve zullen moeten getuigen.—
„ Dit alles hadt door eenen pligtbetrag-
„ tenden en vredelievenden Stadhouder
„ kunnen worden voorgekomen; en het
„ ware zyne Hoogheid gemaklyk geweest;
„ het gansche Volk van *Nederland* te
„ toonen, dat hy de Oorzaak niet was
„ van al dat onheil. —— Men zwyge
„ van het gewelddaadig fpolieeren en
„ ruïneeren der agtergebleevene Goederen
„ en Effecten van de ongelukkige Inge-
„ zetenen en diergelyke execrabele Han-
„ delingen, door de Troepen van den
„ Staat als nog binnen de muuren van
„ *Hattem* en elders op de *Veluwe* ge-
„ pleegd wordende.
„ Welke alles ons permoveert, en in-

 „ dis-

XXXV. BOEK. 1786. „ dispensabel verpligt, tot voorkoming „ van meer dergelyke violente Demar- „ ches, aan U Ed. Mog voor te stellen, „ zodanige spoedige en efficacieuse maat- „ regelen te neemen tot provisioneele be- „ paaling van het Gezag van den Heer „ Capitein Generaal over de Militie van „ deezen Staat, met de andere Bondge- „ nooten te beraamen, als Hoogstdezelve „ in deezen hoogen en presanten nood „ van het lieve Vaderland, en al wat „ daar in dierbaar is, meest dienstig en „ kragtig zullen oordeelen; op dat de „ algemeene Burger-oorlog, de gedugtste „ van alle onheilen, onder den Zegen „ van God Almagtig, nog mag worden „ voorgekomen. —— Wy reserveeren aan „ ons, om daar omtrent, in deezen hach- „ lyken tyd zodanige nadere en byzondere „ Voorstellingen te doen als wy zullen „ vermeenen te behooren."

Overyssel stemt geheel met *Holland* in.

Ingekomene berigten van 't geen 'er ter Algemeene Staatsvergaderinge was voorgevallen, wegens de stappen door Staaten van *Gelderland* en *Utrecht* gedaan, en hoe de laatstgemelden zouden hebben kunnen goedvinden, om by de eerstgenoemden te verzoeken, dat 'er Manschap, Geschut, en Krygsvoorraad na *Amersfoort* gezonden mogt worden; dewyl Staaten van *Holland* scheenen gezind te zyn de Stad *Utrecht* te ondersteunen; en uit die beide Gewesten eene Commissie te benoemen, ten einde middelen te beraamen tot het bewaaren van de Rust en goede Orde in

dezelve, bragt zulks in *Overyssels* Staatsvergadering een Raadslag en daar mede zamenstemmend Besluit te wege, om ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, zo spoedig mogelyk, voor 't Advys van *Overyssel* uit te brengen, dat, met ter zyde stellinge van het Verslag aldaar gedaan, over het Voorstel van *Holland*, in dit singuliere geval, en deeze ongelukkige omstandigheden, dit Voorstel, zo als het lag, behoorde toegestaan te worden (*).

XXXV. BOEK.

1786.

Staaten van *Overyssel* schreeven op nieuw aan de Krygsbevelhebbers over het Volk te hunner Betaalinge, dat zy, op geenerlei wyze eenige Bevelen, strekkende om zich te mengen in Geschillen, zo als in *Gelderland* en *Utrecht* gereezen waren, en elders konden ontstaan, zouden mogen gehoorzaamen. Zy herinnerden dit vernieuwd bevel aan den Capitein Generaal, deezen aanschryvende, dat hy aan het Krygsvolk huns Gewests geene Patenten zou hebben te geeven om na eenige Plaats te trekken, waar dusdanige Geschillen stand greepen, of hun eenige Krygsdiensten, daar toe behulpzaam, op te leggen.

Herhaalt het Verbod aan 't Krygsvolk, en schryft zyne Hoogheid over de Patenten.

Betuigden en betoonden Staaten van *Overyssel* zo zeer in te stemmen met het gedrag door *Holland* in dit tydsgewrichte gehouden; zy konden niet naalaaten Staaten van *Friesland*, te verwittigen van hun-

Staaten van *Overyssel* schryven aan Staaten van *Friesland*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 173.

XXXV. BOEK. 1786.

hunne vergeefsch aangewende poogingen om de zaaken tot dat geweldig uiterste niet te laaten komen; en vertrouwden, gelyk zy zich uitdrukten, „ dat hun Ed. „ Mog. te meer over dit alles zouden „ zyn aangedaan, wanneer zy berigt kree- „ gen, gelyk naar waarheid, onder de „ oogen van Ingezetenen huns Gewests, „ gebeurd was, dat de Aanval op de Stad „ *Hattem* geschiedde door Troepen, staan- „ de ter Repartitie van *Friesland*, en „ met naame door het geheele of gedeelt- „ lyke Regiment, geleid wordende door, „ en toen onder persoonlyke aanvoering „ des Collonels VAN PLETTENBERG; „ dat deeze de eerste geweest waren, „ die gebruikt, of immers in de volstrek- „ te mogelykheid gesteld zyn geworden, „ om het eerste Burgerbloed te vergie- „ ten, en hunne Wapenen, die alleen „ behoorden te strekken ter afwendinge „ van buitenlandsche Vyanden, te keeren „ tegen eigen Lands Ingezetenen. —— „ Van al het welke de gevolgen nog te „ akeliger geworden waren, volgens de „ by hun ingekomene berigten, dat, naa „ het betrekken van het Garnisoen binnen „ *Hattem*, door gedagte Troepen, ver- „ scheide Insolentien, Plunderingen van „ Goederen, in de toegeslooten Huizen van „ Burgeren en Ingezetenen, gepleegd wa- „ ren, niet alleen maar; dat ook, op een „ verren afstand van die Stad, en in den „ omtrek, de toegangen en publieke Hee- „ renwegen, door uitgezette Posten, en

„ aan-

„ aanhouding en opbrenging van *Overys-* XXXV. BOEK. 1786.
„ *selsche* Ingezetenen, en andere reizende
„ Persoonen onveilig gemaakt, en de vrye
„ Gemeenschap tusschen die Stad en om-
„ gelegene Plaatzen over de *Veluwe* van
„ en na *Overysfel*, en de Steden van dat
„ Gewest, met de daad belemmerd wierd."
Ten aanziene van welk alles zy voorziening verzogten (*).

Antwoord van *Friesland.*

Staaten van *Friesland*, wier gedrag in deezen Staatstwist wy vervolgens meer byzonder zullen moeten overweegen, beriepen zich, in hun Antwoord, op den gedaanen Voorslag van Bevrediging aan Staaten van *Gelderland* en *Holland* gedaan, welken zy aan die van *Overysfel* mededeelden, met byvoeging, dat zy, om in hun geheel en onpartydig te blyven, gemeend hadden, in hun Gewest, onder andere Voorzorgen, zodanige Maatregelen te moeten neemen, dat niemand hunner Ingezetenen, zich mogt veroorloven om in de Onlusten, thans in zommige Gewesten gereezen, eenigzins te deelen, of zich daar in te laaten gebruiken. Immers hadden zy de Schutteryen en Exercitie-genootschappen verboden, het zy gewapend, het zy ongewapend, derwaards ter hulpe uit te trekken: terwyl zy Staaten van *Gelderland*, op het ernstigste, hadden

(*) *Register der Resol. van Ridderschap en Steden, de Staaten van Overysfel* 7. 8. 9. 11. 12. 13 en 14 Sept. 1786.

XXXV. BOEK. 1786. *Gelderland* beantwoordt het schryven van *Overysfel*.

den verzogt om verder geen Krygsvolk, ter betaalinge van *Friesland* staande, daadlyk te doen werken (*).

De Brieven aan Staaten van *Gelderland*, door de drie Hoofdsteden van *Overysfel* en van derzelver Afgevaardigden, gezonden (†), welke, te midden der volvoeringe van de bevelen tegen *Hattem* en *Elburg*, onbeantwoord bleeven, werden welhaast van een breedvoerig wederschryven gevolgd. Waar in deezen zich beklaagen over de verkeerde denkbeelden in welke die van *Overysfel*, huns oordeels, gebragt waren, als of zy de Geschillen tusschen hun en de Steden *Hattem* en *Elburg*, door Krygsgeweld, wilden afdoen. „ Afkeerig waren zy van alle „ despotique Overheersching, en niemand „ in *Gelderland*, mogten zy gerust verzekeren, kon eenige gegronde reden „ hebben om zich over aangedaan geweld, of onderdrukking, eenigzins te „ beklaagen." Gansch andere omstandigheden, hadden zich opgedaan tot het neemen van het Besluit, welke zy bybrengen, om te doen zien, „ hoe onregtvaardig en onbedagtzaam men in *Overysfel* het ondernomen hadt, hunne daaden en handelingen te beoordeelen." De oorzaak van hun Besluit moest gezogt worden in het gedrag van heethoofdige en onrustige geesten, zo in als buiten

ten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1164. en 1180.
(†) Zie hier boven bl. 39.

ten *Gelderland*, die door Eigenbelang, Heerschzugt en begeerte om nieuwigheden in te voeren, het 'er op toelagen om de waare Constitutie der Regeering te ondermynen, en de te vooren bedaarde en vreedzaame Ingezetenen, onder allerlei schoonschynende voorwendzelen, op te rokkenen, aan te moedigen, ja zelfs behulpzaam te zyn om zich aan de verschuldigde gehoorzaamheid te onttrekken; waar in de Steden *Hattem* en *Elburg* byzonder hadden uitgestooken. Dit gedrag hadt hun niet langer doen twyfelen, om, zo tot herstel der Rust en goede Orde in die Steden, als tot het handhaaven hunner wettige Authoriteit, het Besluit te neemen tot het gebruiken van den sterken Arm. En hadden zy met deeze inroeping, zo zy beweerden, niets anders gedaan dan de voetstappen drukken van hunne Voorzaaten in dergelyke gevallen; dan het voorbeeld volgen der Bondgenooten, waar in zy zich byzonder op dat van *Zeeland* vóór eenige Jaaren, en op dat van *Holland*, nog zeer onlangs, beriepen. De daar op volgende gedraagingen dier Steden, bragten te wege, dat zy zich, aan den eenen kant, in de volstrekte onmogelykheid bevonden, om een Besluit tot handhaaving van hun wettig Gezag in te trekken, of zelfs op te schorten; en was deeze zaak, aan den anderen kant, alleen uit de halstarrigheid en ongehoorzaamheid dier Steden ontstaan, niet vatbaar voor eenige Schikking, en

XXXV. BOEK.

1786.

XXXV. BOEK. 1786. en by gevolge ook niet voor eenige Bemiddeling. Dit alles staafden zy door het Afschrift van het *Manifest* aan die Steden afgevaardigd (*).

Ondertusschen konden zy niet verbergen, met de uiterste bevreemding en ontroering, vernomen te hebben, het hoogststrafbaar gedrag eener menigte van Burgers en Ingezetenen der drie *Overysselsche* Hoofdsteden, die zich niet ontzien hadden om gewapender hand, in sterken getale, met schending des Grondgebieds van *Gelderland*, zich na de gemelde Steden van dat Gewest te begeeven, en derzelver Burgeryen in ongehoorzaamheid te styven en te sterken. Een stap, waar van zy niet geloofden dat de Geschiedenissen van dit Gemeenebest, zo lang het door den band der Unie bestaan hadt, eenig voorbeeld zou opleeveren. —— Verwonderd stonden zy, dat zulk een onbetaamelyk gedrag door de Magistraaten dier Steden niet was voorgekomen of tegengegaan; als mede dat deeze, niet veel eer dan hun af te maanen van de genomene maatregelen, zich bevlytigd hadden om de Burgeryen van *Hattem* en *Elburg* Gehoorzaamheid en Onderwerping aan te raaden. —— Nog meer waren zy aangedaan geweest over de zo vreemde als verre uitziende Verklaaring der Stad *Kampen*, van zich verpligt te rekenen, om, wanneer

(*) Zie dit Manifest in onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 266.

neer hunne hulp door de Steden *Hattem* en *Elburg* mogt worden ingeroepen, dezelve kragtdaadig te verleenen. Zodanig eene Bedreiging konden zy niet anders aanmerken dan als een inbreuk op hunne wettige Souverainiteit en Gezag, rechtstreeks aanloopende tegen de waare gronden der Unie tusschen de Gewesten, en veel meer de kenmerken draagende van de beginzelen van een Burgerkryg, dan die wettige en constitutioneele middelen, welke zy zich genoodzaakt gevonden hadden ter hand te neemen. —— Waarom zy verzogten, dat Staaten van *Overysfel*, die Bedreigingen zouden wraaken, en deswegen, als mede over de Schennis des Grondgebieds door eenige *Overysfelsche* Burgers, die Voldoening zouden gelieven te verleenen, welke hunne beledigde Souverainiteit vorderde, en in het toekomende maatregelen te beraamen, om zulks daadlyk te beletten (*).

XXXV. BOEK. —— 1786.

Overysfel biedt nogmaals *Gelderland* de Bemiddeling aan.

Wanneer Staaten van *Gelderland*, naa het volvoeren des Besluits tegen *Hattem* en *Elburg*, het Krygsvolk volgens verzoek der *Overysfelaaren* (†), niet te rugge trokken, en deeze laatstgemelden, omtrent het Krygsvolk te hunner Betaalinge staande, een eenstemmig Besluit met *Holland* genomen hadden (§), oordeelden

(*) Men vindt deezen geheelen Brief den 5 Sept. godagtekend, in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 911.
(†) Zie hier boven bl. 44.
(§) Zie hier boven bl. 56.

XXXV. BOEK. 1786. den zy, om gewigtige redenen, het beantwoorden van deezen Brief, tot eene geschikter gelegenheid, te moeten verschuiven. Zy wilden niet intreeden noch terug keeren tot het opspooren der oorzaaken van het Gevaar, in 't welk zich het Vaderland, ten deezen oogenblikke, bevondt; dit, zo wel als de Verschillen met de Steden *Hattem* en *Elburg* lieten zy in 't midden. Alleen betuigden zy Staaten van *Gelderland*, dat, hoe die zaaken ook mogten zyn, de omstandigheden waar in zy zich bevonden, zo wel als de geheele Staat, op dit tydstip althans niet aanrieden, om gebruik te maaken van de Krygsmagt, door hun Ed. Mog. daar en tegen gepast gekeurd. Zy meenden, dat eene openlegging van den staat der zaaken en der Verschillen, naa eene verleende Opschorting en het aanvaarden der aangeboodene Bemiddeling, de éénig geschikte weg zou geweest hebben om hun Ed. Mog. te bevryden van de verdenking daar over opgevat.

Doch, wanneer zy het gevolg, 't welk die zaak genomen hadt, overwoogen, en agt sloegen op de uitdrukkingen in het Manifest, en daar mede vergeleeken wat by en naa de inneeming der Stad *Hattem* was voorgevallen, dan konden zy zich niet onthouden, om de smert, die zy gevoelden, aan den dag te leggen, niet weetende welk een besluit 'er over op te maaken.

En als zy de Brieven en het Beklag der

der *Gelderſche* Staaten betreffende de Beſluiten door die van *Holland* omtrent het Krygsvolk te hunner betaalinge ſtaande, inzagen, konden zy deezen, zo min als zich zelven, die dergelyke bevelen aan het Krygsvolk, ten laste van *Overysſel*, gegeeven hadden, ontſchuldigen van eene Voorzieninge, waar van men, in gewoone tyden, geen gebruik zou hebben gemaakt; doch konden zy, egter, niet ontveinzen, dat deeze maatregel hun met al dat, alleen geſchikt voorgekomen was, om de zwaardere rampen en onheilen, die anderzins hier uit hun onvermydelyk toeſcheenen te zullen moeten ontſtaan, en niets minder dan eene geheele Scheuring in het Bondgenootſchap aanduidden, voor te komen.

XXXV. BOEK. 1786.

„ Wy hebben," laaten zy hier op volgen, „ geſchroomd, en ſchroomen nog, „ de yslyke gevolgen van eenen Burger-oorlog; deezen wenſchen wy, onder afbidding van de Godlyke hulpe, „ voor te komen: alleen deeze en dergelyke Voorzieningen by het Bondgenootſchap, of de andere Provincien, „ kunnen en behooren daar toe te ſtrekken. —— De omſtandigheden binnen dit „ Gemeenebest, en onze Provincie, vorderen zulks; ja, nog meer, wy verzoeken, dat U Ed. Mog. onze waare oogmerken alleen daar naar beoordeelende, „ dan ook, in dit critique Tydsgewricht, „ zullen willen ten besten houden, en „ teffens gelooven, dat 'er geene betere

XXXV. BOEK. 1786.

„ noch zekerder weg thans in te slaan „ is, dan die van Bemiddeling, welke „ wy als nog zo hartlyk als welmeenend „ komen aan te bieden; in vertrouwen „ dat zulks ook door de andere Bondge- „ nooten moge worden geoordeeld, en „ daar toe geconcurreerd zynde, de On- „ derhandelingen, zonder vertraaging, be- „ gonnen en ten einde gebragt. — Dee- „ ze Mediatie zal ontwyfelbaar merklyk „ bevorderd worden, indien U Ed. Mog. „ de zaak houden in staat en surcheance, „ de te rugkomst der uitgeweeken Bur- „ geren en Ingezetenen alleszins bevorde- „ ren, en hun de noodige en voldoende „ gerustftelling geliefden te verleenen.

„ Wy verzoeken U Ed. Mog. ernstig „ te willen bedenken, of 'er, in deezen „ tyd, daar 'er zo veel vreeze is, uit „ hoofde der verklaaringen door de Hee- „ ren van *Utrecht* aan ons gedaan, en de „ verzoeken van Adsistentie by U Ed. „ Mog. voorgedraagen, dat diergelyke „ maatregelen, als by U Ed. Mog. ge- „ nomen zyn, ook in die Provincie zul- „ len worden gebuteerd, wel eenige an- „ dere weg overig is dan die, welken „ wy U Ed. Mog. hebben voorgesteld. — „ Wy begrypen dit, in dit hachlyk Tyds- „ gewricht, allernoodzaaklykst: wy zien „ dit aan voor den éénig mogelyken weg „ om Geweldige Middelen te keeren, de „ Natie zelve gerust te stellen, en voorts „ te kunnen toetreeden tot de prompste „ en toereikendste middelen, welke het

„ te

„ te deerlyk gefolterd Vaderland kunnen XXXV.
„ redden, de verlooren Eendragt op meer BOEK.
„ solide gronden herstellen en conservee-
„ ren; waar toe wy bidden dat *Neêr-* 1786.
„ *lands* God de poogingen aller Regen-
„ ten wil zegenen, en U Ed. Mogenden
„ harten beweegen (*)."

Openbaare Gebeden in *Overysfel* bevolen.

Wat 'er ook veelal zyn moge van het fleurige in soortgelyke betuigingen, als ten slot diende, van dit schryven der Staaten van *Overysfel*, reden is 'er om te gelooven, dat iets meer hun tegenwoordig hier toe aandreef; althans weinig dagen laater besslooten zy den Kerkenleeraaren in hun Gewest schriftlyk te gelasten, om, in hunne openbaare Gebeden 's Lands nood aan den Allerhoogsten op te draagen, en van den Algoeden God vuurig af te smeeken, dat de thans zweevende Geschillen, en verre uitziende Oneenigheden, binnen dit Gemeenebest, mogten ophouden, en de harten der Regenten en Ingezetenen geneigd worden tot Vrede en Eendragt.

De Gewapende Genootschappen in *Overysfel* in der Staaten bescherming genomen.

Onder de Gewapende Genootschappen in *Overysfel* zo algemeen tot stand gebragt, als ons Geschiedblad, den loop des tyds volgende, vermeld heeft, stak het *Zwolsche* zeer uit, 't geen den Ridder Capellen tot den Pol, ten tyde der oprigtinge, aan 't hoofd mogt hebben. Toen reeds hadt men zich genood-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1220—1224.

XXXV. BOEK. 1786.

noodzaakt gevonden, uit hoofde van de gebreken, in de eerste Wetten ontdekt, nieuwe vast te stellen; ingevoerd, met eene klemmende aanspraak diens Ridders, vol van heilzaame raadgeevingen, en onder andere om een spaarzaam gebruik te maaken van de Magt by dezelve verleend, om niet alleen de Officieren te benoemen; maar hun ook, in geval van misnoegen over derzelver dienst en gedrag, te kunnen ontzetten (*). De Leden, deezen raad niet opvolgende, reezen in dit Genootschap hoogloopende twisten, die 't zelve met den ondergang dreigden (†). Dan deeze verdweenen, nu de nood de vereenigde magt der Burger-wapen-genootschappen vorderde, en kreegen dezelve in *Overyssel* een nieuw aanzien, wanneer, op het voorstel der Stad *Deventer*, de Staaten goedvonden deeze Genootschappen, op 't einde van Herfstmaand, in hunne Bescherming te neemen.

Overyssel weigert *Gelderland* voldoening te geeven.

Staaten van *Overyssel* hadden zich by die van *Gelderland* beklaagd, over 't belet aan den Uitmarsch van een gedeelte der Compagnie Artilleristen van den Major WILDRIK, te hunner betaalinge staande, en te *Zutphen* in Bezetting liggende, als mede reden gegeeven waarom zy niet voldaan hadden aan den raad der *Gelderschen*, tegen het byeentrekken eens aantals Vrycorpsen binnen hun Gewest, ont-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 76.
(†) *Post. van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1305.

ontleend uit de ſtappen door Staaten van *Gelderland* gedaan, en eindelyk geweigerd de gevraagde Voldoening te geeven, wegens de ſchennis des *Gelderſchen* Grondgebieds, zo door den daadlyken byſtand aan de Steden *Hattem* en *Elburg* verleend, als door het ſchieten op het Krygsvolk derwaards gezonden, en uit de Stad *Hattem*, en van eene Battery, op *Overysſelſchen* grond, recht tegen over *Hattem* opgeworpen. —— De weigering deezes verzogten Uittochts der Artilleristen, zogten Staaten van *Gelderland* te verdeedigen, en de reden voor het niet verzenden der Vrycorpſen ingebragt, te ontzenuwen, teffens aandringende op eene gepaste Voldoening voor de ſchennis des Grondgebieds, en geruſtſtelling voor het toekomende. Met verzekering, dat, uitgenomen eene gemaatigde Bezetting in de Steden *Hattem* en *Elburg* gelaaten, het overige Krygsvolk reeds daadlyk in de voorige Standplaaten was te rug getrokken; waarom zy vertrouwden, dat Staaten van *Overysſel* niet langer zwaarigheid zouden maaken de Vrycorpſen weg te zenden (*).

XXXV. BOEK.

1786.

Concep Reglement der Stads-Regeering te *Deventer* hoog gepreezen.

In de Hoofdſteden van *Overysſel*, die wy meest al zo éénſtemmig zagen, in 't geen dat Gewest over 't algemeen betrof, viel niet weinig voor, 't welk onze aandagt derwaards trekt. De Burgery van *De-*

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1400.

XXXV. BOEK. 1786. *Deventer*, opgeroepen tot inleevering haarer Bezwaaren, ontbrak het des niet, uitwyzens een Verslag, door Gecommitteerden uit de Burgery, gedaan, die hunne Bedenkingen, en, ook hunne eigene Bezwaaren, 'ér byvoegden (*). Voor zo verre die Bezwaaren de Stad betroffen, werd 'er een Concept Regeerings Reglement uit gebooren, en in 't licht gebragt. Groote toejuiching droeg 't zelve weg by zommigen, die 'er de *Deventersche* Burgery mede geluk wenschten, niet twyfelende of dit meesterstuk van Staatkunde, zo als zy het noemden, zou eerlang door de eenpaarige stem der Burgerye, en derzelver Vertegenwoordigeren, bekragtigd en dus de Vryheid en Welvaard dier Stad op onwrikbaare gronden bevestigd worden. Dit oordeelden zy moest gewis het gevolg zyn van eene Inrigting, die niets dan het algemeene Welzyn beoogde, die de Regenten alleen aan de Burgery, welke zy vertegenwoordigen, verantwoordelyk maakte; die den Burgeren het Regt toekennende om door bescheide Adressen hunne Bedenkingen aan hunne Regenten voor te stellen, tevens zorge droeg, dat die Regenten, in de vryheid hunner Raadpleegingen, door niets belemmerd wierden. —— Eene Inrigting, die de Drukpers van alle banden ontslaande, aan elk de ruimste gelegenheid

(†) Men vindt dit stuk geheel in de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 71—92.

heid verschafte, om van zyne waare belangen onderrigt te worden: — eene Inrigting, eindelyk, die de geschondene Regten van het Menschdom herstelde, door zo wel de Leden van andere Gezindheden, als die van de Heerschende Kerk, te doen deelen in de Voorregten van vrye Burgers, en deezen dus in staat te stellen, om, zo wel als anderen, tot voorspoed en vermogen te geraaken (*).

XXXV. BOEK. 1786.

Verzoekschrift tegen dit Concept-Reglement.

Dan dit laatste strekte te *Deventer*, waar men, in vroegeren tyde, niet alleen zeer op zyn hoede was om den *Roomschgezinden* geene voorregten toe te staan; doch die ook te ontzeggen aan de *Lutherschen* en de *Doopsgezinden* (†), tot een steen des aanstoots. Die trek eener gezonde Staatkunde, op de ondervinding gegrond, dat de Koophandel daar het meeste bloeit, en het gevolglyk den Ingezetenen best gaat, waar, zonder uitsluiting van Gezindheden, Vryheid vergund wordt, om den Koophandel te dryven en Handwerken

(*) *Post van den Neder-Rhyn* X. D. bl. 60.

(†) Leezenswaardig, ten deezen aanziene, is het geen de Schryver van den *Tegenwoordigen Staat van Overysfel* opleevert in het III. Deels Iste Stuk bl. 137. enz. Men duidde, gelyk wy daar vinden, bl. 240, den *Doopsgezinden* kwalyk, dat zy door hunne vermogende middelen hunne Winkels in het beste en gelegenste der Stad plaatsten, die met zeer goede Waaren voorzagen; en de hoogste Winsten niet namen; en daar door de Neering van veele *Gereformeerde Burgeren*, die zulks niet na konden doen, onttrokken.

XXXV. BOEK. — 1786. ken te oefenen, moest, in het laatste gedeelte der Achttiende Eeuwe, ten doel strekken van onverstandigen Gezindheidsyver door Eigenbaat bezield. Immers 'er werden poogingen gedaan, en die gelukten, om een Verzoekschrift getekend te krygen, by 't welke de Ondertekenaars te kennen gaven vernomen te hebben, dat 'er, in het Concept Reglement eenige Artykelen voorkwamen, strydig met hunne *Burgerlyke Christlyke Gereformeerde Religie* (byzonder doelende op het Artykel, *dat de Roomschgezinden, op denzelfden voet als de Mennonieten, tot verkryging van het Burgerregt zouden toegelaaten worden,*) nevens eenige Artykelen, die zy oneevenredig keurden, en waar in veel al Eigenbelang dorstraalde. De Vernietiging en Verbetering van zodanige Artykelen verzogten zy; als mede dat 'er geen agt op mogt geslaagen worden; maar het geheele Concept Regeerings Reglement voor eerst gestaakt blyven; met byvoeging, dat, wanneer die Artykelen eenige Goedkeuring van Raad en Gemeente mogten wegdraagen, zy dezelve niet zouden aanneemen; en van geener waarde houden.

Hoe door de Regeering beantwoord. Dusdanig een Verzoekschrift door de Generaale Ouderlieden der Gilden ingediend, en getekend door veele Leden uit verscheide van de Gilden, smaakte der *Deventersche* Regeeringe weinig. Zy gaf daar op te verstaan, dat Schepenen en Raad kon-

konden verzekeren, geen oogmerk te hebben om, met en nevens de Gezwooren Gemeente, een Nieuw Regeerings Reglement voor *Deventer* vast te ſtellen, vóór dat de goede Burgery hoofd voor hoofd, en zonder in aanſchouw te neemen tot welke Collegiën zy mogten behooren, genoegzaame gelegenheid zouden hebben, hunne Bedenkingen op het zelve, welke zy voor het gemeene welzyn nuttig zouden vinden, vrylyk op te geeven. — Zy moesten intusſchen hunne verwondering betuigen over het gedaan Verzoek: dewyl het voor als nog niet in aanmerking kon komen; naardemaal de vastgeſtelde wyze, op welke over het Concept Reglement zou dienen te worden geraadpleegd, uitwees, hoe zy geen ander oogmerk hadden dan om de Volksſtem te eerbiedigen. —— Voorts verklaarden zy, niet te weeten, dat in het Concept-Reglement, vervaardigd door eene Commisſie, op welke Schepenen en Raad en de Gezwoorene Gemeente gemeend hadden, benevens de goede Burgery, volkomen vertrouwen te mogen ſtellen, zodanige Artykelen voorkwamen, welke dat vertrouwen moesten beneemen; doch tevens te zullen verwagten, dat de Ondertekenaars des Verzoekſchrifts, ten gepasten tyde, bepaald die Punten zouden opgeeven, over welke zy zouden vermeenen, als Burgers, die alleen het algemeen belang en welzyn der Stad op 't oog hadden, zich te mogen bezwaaren.

XXXV. BOEK.

1786.

XXXV. BOEK. 1786. Afkondiging te *Deventer* de Adressen betreffende en tegen Beledigingen.

Ten zelfden tyde der indieninge deezes Verzoekschrifts hadden Burgemeesters en Schepenen en Raaden van *Deventer* vernomen, „ dat," zo als zy zich uitdrukken, „ zommige kwalyk gezinde „ Persoonen, het zy Ingezetenen dier Stad, „ het zy anderen, het zy uit eigene beweeging, het zy door heerschzugtige Belaagers van de algemeene Vryheid opgeruid, „ of misschien omgekogt, onophoudelyk „ hun best deeden, om de goede Burgers „ en Ingezetenen tegen de Leden der „ Regeeringe op te zetten, en derzelver „ Besluiten verdagt te maaken, of zelfs „ aan de haatlykste oogmerken toe te „ schryven; ja dat dezelven zich in 't „ byzonder niet ontzien hadden uit te „ strooijen, dat de nabuurige Corpsen, „ welke, met het edelmoedig voorneemen, om hunne Landgenooten tegen „ allen gevreesd Geweld te beschermen, „ vrywillig, en zonder eenig voorweeten, „ veel min nog aanzoek van hunne kant, „ waren toegeschooten, alleen door Schepenen en Raad en de Gezwoore Gemeente zouden ingelaaten weezen, om, „ met behulp van dezelven, de Volksstem binnen *Deventer* te smooren, en „ het Concept-Reglement op de Stads-Regeering geformeerd, door te dringen, en in te voeren."

Om dit uitstrooizel, 't welk de ongerymdheid zelve was, tegen te gaan, en te beletten, dat de Vryheid, welke zy steeds ieder hadden toegekend, niet wierd ge-

geschonden door het doen van bedreigingen aan de Ingezetenen, en hun daar door te dringen om Requesten en Adresſen te tekenen, welke zy zelve niet zouden verkiezen te doen, of ook door dergelyke bedreigingen van het tekenen van andere Adresſen, waar toe zy van zelve geneigd waren, te wederhouden, verklaarden zy, by openlyke Afkondiging, „ dat reeds „ voor lang by hun en de Gezwoorene „ Gemeente beſlooten was, dat geen Re- „ glement op de Stads Regeering zou „ worden ingevoerd, zonder dat het goed- „ vinden der goede Burgery daar op zou „ zyn verkreegen; en nog voorneemens „ waren dat Beſluit, ten allen tyde, geſtand „ te doen, en nooit eenig Geweld, hoe „ ook genaamd, zouden gebruiken om „ de vrye Volksſtem daar omtrent te „ ſmooren; met vermaaning en waarſchu- „ wing aan alle goede Burgeren en Inge- „ zetenen om zich voor de heimlyke en „ looze Praktyken der zodanigen te wag- „ ten, die niets anders zogten, dan niet „ alleen de Burgeryen tegen de Regee- „ ring; maar ook de Burgers tegen Bur- „ gers op te zetten, en dus door een „ algemeen wantrouwen een algemeene „ verwarring uit te werken, welke in dee- „ ze tyden den weg voor alle verbete- „ ring in het Staatsweezen zou toeſlui- „ ten; en Hun dus aan de Overheerſching, „ en aan de zodanigen, die door hunne „ listen de Overheerſching begunſtigd „ hadden, ten prooi geeven: waar toe

XXXV. BOEK. — 1786.

„ niets

XXXV. BOEK. 1786.

„ niets van meer diensts zou zyn, dan „ dat ieder voor zich zelven bedaard en „ onpartydig de voorvallende zaaken be- „ oordeelde, en tevens niet verzweege; „ maar, zo veel doenlyk, wereldkundig „ maakte de Naamen dier Persoonen, „ welke op bedekte wyzen misnoegen en „ wantrouwen zogten te zaaijen."

En, op dat niemand zou kunnen voorwenden, dat hy, tot zyne veiligheid of gerustheid, noodig hadt zyne denkwyze te verbergen, en alleen onder de hand te openbaaren, verklaarden zy verder „ aan „ de eene zyde als nog, gelyk altoos, „ de *vrywillige* Adresfen, Requesten en „ Remonstrantien van hunne goede Bur- „ geren en Ingezetenen te zullen ontvan- „ gen, en daar op behoorelyk te reflec- „ teeren; doch tevens ook, aan de an- „ dere zyde, niet te zullen gedoogen, „ dat iemand, van welke begrippen hy „ ook omtrent den Politieken Staat des „ Lands, en omtrent de Middelen tot „ Herstel van denzelven aan te wenden, „ zyn mogte, over het vrylyk en be- „ taamlyk uiten van die begrippen wor- „ de gemolesteerd, of dat iemand door „ bedreigingen, veel min door daadlyk- „ heden, mogte overtuigd worden; maar, „ zonder oogluiking, en zonder aanzien „ van Persoonen of denkwyze, terstond „ zouden straffen; en wel alle Bedreigin- „ gen, ten minsten met eene Boete van „ Vyftig Heeren Ponden, en Daadlykhe- „ den met eene Boete van Honderd Hee-

„ ren

„ ren Ponden, Bannisſement of Lyfſtraf-
„ fe (*).”

XXXV. BOEK.

1786.

Het wydverſchillend inzien der Ingezetenen van *Deventer*, op dit ontworpen Stads Regeerings Reglement, hadt ten gevolge, dat de des misnoegde Burgers zich vereenigden, Gecommitteerden voor zich aanſtelden, en de oude Burger-Gecommitteerden, onder wier beleid de zaak des Reglements zo verre gebragt was, wilden afgezet hebben. Dit beſtaan, zo naauw met de andere zaak vereenigd, gaf gelegenheid tot hoogloopende oneenigheden, die het werk der vernieuwinge van het Stads Regeerings Reglement deeden vertraagen, en tot het volgend Jaar verwylen; wanneer, ingevolge van de gedaane voordragt om nieuwe Gecommitteerden, binnen *Deventer* onlusten ontſtonden, die beter in de Beſchryving der voorvallen van dat Jaar plaats zullen vinden.

De misnoegden tegen de Regeering ſtellen nieuwe Burger-gecommitteerden voor zich aan.

Alleen moeten wy hier, ten opzigte van *Deventer*, nog melden, dat, toen in Herfstmaand de Gewapende Arm *Hattem* en *Elburg* tot onderwerping bragt, en op de grenzen van *Overysſel* zich het Krygsvolk onthieldt, een nieuwe Bende, ter beveiliging dier Stad, opgerigt, en het bevel over dezelve opgedraagen wierd aan den Secretaris DUMBAR, die de post van Collonel zou bekleeden.

Eene Bende tot beveiliging van *Deventer* opgerigt.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1358. enz.

XXXV. BOEK. 1786.

Vergaderingen der Wapenhandelende Genootschappen van *Overysſel* te *Kampen*.

De Burgerwapening in *Overysſel* nam ſteeds toe, en was de Stad *Kampen*, ten deezen Jaare, in Mey- en Hooimaand, de verzamelplaats der Gecommitteerden uit de Gewapende Schutteryen, Vrycorpſen en Genootſchappen deezes Gewests. Zy hielden die Byeenkomſten in dezelfde Zaal, waar Ridderſchap en Steden, als mede Gedeputeerde Staaten, wanneer de beurt aan die Stad is, vergaderen. Men begrootte het getal der Gewapende Burger-manſchap in *Overysſel* op ruim drie duizend vyf honderd; 't geen misſchien niet te veel is, als men bedenkt, dat de Benden, wier Gecommitteerden in Hooimaand, te *Kampen* zamenkwamen, alleen twee duizend acht honderd twee en veertig Man bedroegen (*). —— 't Was uit deeze Gewapende Manſchappen, dat, gelyk wy vermeld hebben, de uittocht na *Hattem* en *Elburg* geſchiedde, terwyl 'er ook na *Utrecht* toogen.

Aanſpraak van J. KANTELAAR aan de Uittrekkende

Even als in *Holland* werden in *Overysſel* deeze Uittochten aangevangen, onder het doen eener bemoedigende Aanſpraake, 't zy door een der Regenten, 't

(*) Men vindt dezelve dus opgegeeven. Het Corps vrye Burger-militie te *Deventer* 330. —— Het Burger Regiment te *Kampen* 320 en het Genootſchap 180. —— Het Genootſchap te *Zwolle* 530. —— *Hardenberg* 64. —— *Ommen* 65. —— *Oldenzaal* 80. —— *Ootmarſum* 105. —— *Enſchede* 154. —— *Goor* 80. —— *Ryſen* 80. —— *Delden* 86. —— *Almelo* 186. —— *Steenwyk* 140, —— *Vollenhoven* 117. —— *Wyhe* 191. —— *Henglo* en *Haxbergen* 70 Man.

Manschap te *Almelo*.

't zy door een Lid van de Gewapende Burgerbenden, 't zy door eenen Kerkleeraar. Alle die Aanspraaken, waren eenigzins op denzelfden leest geschoeid; doch deeze meer beredeneerd dan geene; terwyl veele een Geestdrift uitboezemden, die zich alleen laat hooren in tyden van Volksbeweegingen, thans tot zulk een hoogen trap geklommen. Meermaalen vonden wy ons in de bekooring om dusdanige Redenvoeringen in onze Geschiedenis in te voegen; meermaalen hebben wy 'er trekken uit opgegeeven; doch kunnen wy ons niet weêrhouden om 'er hier een in 't geheel te plaatzen, die ten voorbeelde kan strekken van andere, ten deezen dage geuit, en ons de denk- en spreektrant schetst der aanmoedigende Voorstanderen zo van de Burgerwapening als van Burgerkrygstochten. De jongste Kerkleeraar der Hervormden, J. KANTELAAR, te *Almelo*, waar het Wapenhandelend Genootschap, in den voorleeden Jaare door de Staaten gewettigd was, en welks Leden voor geenen in het aangaan van plegtige Verbintenissen, zo tot handhaaving der Republicainsche Constitutie, als tot Verdeediging van dezelve behoefde te wyken (*), deedt voor 't zelve, op het veld ter Wapenoefening geschikt, wanneer van honderd drie en zeventig Man, 't grootste gedeelte, in Herfst-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 316.

XXXV. BOEK. 1786. Herfstmaand, ten uittocht gereed stondt, de volgende Aanspraak.

„ Zo is dan nu het tydstip daar, dierbaare Medeburgers! waar op gy de Wapens, welke gy reeds eenigen tyd met den grootsten roem van netheid en vaardigheid behandeld hebt, ter beveiliging van uwe Landgenooten gebruiken zult. — Onuitspreekelyk groot geluk! Een der gewigtigste pligten van den Godsdienst te mogen vervullen; een pligt, welken Rede en Openbaaring voorschryft, aanmoedigt, en in het bekoorelykst licht plaatst, — voor het Vaderland het blikkerend heldenstaal aan de heupe te gorden; ô myne Vrienden! welk eene Eer!

„ Ik ben in de daad in verzoeking om Ul. een geluk te benyden, waar in ik, uit hoofde der omstandigheden, in welke ik geplaatst ben, niet deelen kan. Ondertusschen, dat geen, wat myne vuurige zugt voor het heil van mynen teerbeminden Geboortegrond my ingeeft, wat de Kring, in welken ik gesteld ben, van my vordert, dat zal ik doen. Myne ziel zal U altyd vergezellen, overal rondsom U waaren. Zelfs hoop ik U eerlang in persoon te volgen, om ooggetuigen te zyn van uwe braafheid, en om dezelve verder aan te moedigen. En nu reeds, eer ik U van my laat, zal ik eene korte Opwekking aan U voorstellen, tot welke myn Ambt my regt geeft, en welke

„ uwe

„ uwe Liefde jegens my greetig zal aan-
„ neemen.

„ Ik ben Leeraar van den besten Gods-
„ dienst, die ook in dit leeven het ge-
„ luk van den Mensch beoogt, en hem
„ de middelen aanwyst om 't zelve deel-
„ agtig te worden. Als zodanig een,
„ derhalven, ben ik verpligt U te her-
„ inneren, langs welke wegen de onder-
„ neeming, waar toe gy U thans aan-
„ gordt, voor U en uwe Landgenooten
„ nuttig kan worden. —— Gy wordt,
„ myne Vrienden! tot gewigtige dingen
„ geroepen. Het is zeer mogelyk, dat
„ uwe hand mede zal werken tot ver-
„ breeking der Kluisters van Geweld en
„ Heerschzugt, onder welke zo veele
„ deelen van ons Gemeenebest zugten;
„ en tot onderſteuning van uwe braave
„ Vertegenwoordigers, die onophoudelyk
„ bezig zyn om ons Staatsweezen op ee-
„ ne geregelder voet te brengen, en het
„ zelve te zuiveren, niet alleen van laa-
„ ter ingeſloopene Gebreken; maar ook
„ van de zodanige, die by de eerſte
„ Grondlegging van onzen Vryen Staat
„ reeds hebben plaats gehad; het welk
„ men niet anders verwagten konde van
„ een Volk, dat aan eene Alleenheer-
„ ſching gewoon was, dat van het juiste
„ onderſcheid tusſchen zodanig een Be-
„ ſtuur, en eene vrye Staatsregeering,
„ nog te zeer onvolledige begrippen hadt,
„ dat tachtig Jaaren voor zyne Vryheid
„ ſtryden moest, en dat, onder het ge-

XXXV. BOEK. 1786.

„ klank der wapenen onmogelyk alles in
„ éëns hervormen en op den besten en
„ duurzaamsten voet brengen kon.

„ Waarschynlyk is thans de tyd geko-
„ men om te voltooijen het geen onze
„ Voorvaders begonnen hebben... Een
„ groot aantal welmeenende Regenten
„ werkt aan dit groot ontwerp met ee-
„ nen nooit bezwykenden yver. Maar
„ zy wagten op de ondersteuning der
„ Burgeren: deeze moeten door hunne
„ kloekmoedigheid hun onderschraagen;
„ hunne Tegenstanders te rugge doen
„ deinzen.

„ Gewigtige taak! Ook gy wordt daar
„ toe geroepen, myne Broeders! Gedraagt
„ U waardig uwer bestemming, en als
„ Mannen van Eer betaamt. —— Ver-
„ liest nooit uwe bedaardheid; zonder
„ dezelve is de grootste moed minder
„ dan niets. Gehoorzaamt uwe Bevel-
„ hebberen, op dat gy alles met orde
„ verrigten moogt: want, waar wanorde
„ heerscht, daar verdwynen alle voornee-
„ mens in rook, daar mislukken alle on-
„ derneemingen, daar heerscht schande
„ en onheil. —— Bewaart de eendragt
„ onder U, de eendragt, die de grootste
„ magt sterkt, en zonder welke ook de
„ grootste niets vermag — Leeft deugd-
„ zaam: want nooit heeft een Staat ge-
„ bloeid, waar de ondeugd de overhand
„ hadt. —— Zyt op deezen Tocht maa-
„ tig, zedig, ingetoogen, op dat geene
„ de minste schyn zelfs van losbandigheid
„ den

„ den heiligen naam van Vaderlandslief- XXXV.
„ de bevlekke! BOEK.
„ Voorts voegt by dit alles onver-
„ schrokken moed; misschien was deeze 1786.
„ vermaaning onnoodig in een kring van
„ Helden, uit wier oogen een vuur uit-
„ gaat; maar gy zult U tog gaarne hoo-
„ ren opwekken tot een pligt, welken
„ gy gaarne betragten wilt, en de erin-
„ nering aan myne Aanmoediging zal U
„ misschien nog tot nut zyn, wanneer
„ gy het gevaar zelve nadert. — Moge-
„ lyk zal uwe tegenwoordigheid alleen
„ genoegzaam in staat zyn om uwe Te-
„ genpartyders te doen zwigten, en om
„ een zwaard in de schede te houden,
„ het welk anders gereed was om de
„ snoode ontwerpen der Heerschzugt te
„ helpen volvoeren. —— Maar, veelligt
„ ook zal het driest geweld U het hoofd
„ bieden. En, zo dit gebeurt, wykt
„ dan geen voet breed: laat het dan bly-
„ ken, dat gy van het edel bloed der
„ *Bataven* niet ontaart zyt; laat een ie-
„ der, die den grond, waar op gy post
„ gevat hebt, U met geweld zou poo-
„ gen te betwisten, zyne driestheid met
„ den dood betaalen; laat niets uwen
„ moed doen verflaauwen, ook zelfs niet
„ het vooruitzigt van den bleeken dood:
„ een wereld vol elenden te verlaaten, met
„ die bewustheid dat gy uwen pligt vol-
„ bragt hebt, en dat gy dus hier naa-
„ maals gelukkig weezen moet, is im-
„ mers niet verschriklyk, maar zalig;

XXXV. BOEK. 1786. „ myne Broeders! Het is zoet en heer„ lyk voor het Vaderland te sterven! — „ zulk een roemryke dood, een dood „ waar door de Vryheid bevestigd wordt, „ is noch voor hem die denzelven on„ dergaat, een voorwerp van angstvallige „ naargeestigheid; noch voor hun, die „ agter blyven, een stoffe van droefheid. „ 'Er gaat met dien dood, noch schan„ de, noch onheil gepaard; 'er spruit in „ tegendeel, eer en zaligheid uit voort.

Toen treurde Romen, en 't hadt reên,
Toen haar 't meineedig zwaard bestreefde,
Toen Cicer's nek werd doorgesneên,
En de een en de andere Brutus sneefde;
Maar toen van drie Gebroeders twee
Het Ryk met hunnen val bevesten,
Toen Decius zyn offer deê,
En Curtius den brandpoel leschte,
Toen prees zy met een vol gemoed
De dappere daaden van haar Helden,
En troostte zich 't gestorte bloed
Dat zyne schaê zo wel vergeldde (*).

„ Even zo denk ik omtrent Ul. myne „ dierbaare Medeburgers! Wanneer gy „ een dood moest ondergaan, die voor „ U schandlyk was, of die het onheil „ des lieven Vaderlands met zich voerde, „ dan zou ik uw lot, en den algemee„ nen ramp, met heete traanen beschreien.

„ Wan-

(*) *Vertroosting over den dood van* WILLEM DEN III.

„ Wanneer gy, by het naaken van het „ gevaar, lafhartig terug deinsde, en of „ het slagveld aan uwen Overwinnaar „ laatende behouden terug kwaamt, of „ al vlugtende een schandelyken dood tot „ uw lot kreegt, dan zou ik my in my„ ne ziel over U bedroeven; dan konde „ ik nimmer een Burger van *Almelo* met „ dat welgevallen beschouwen, waar me„ de ik U thans rondsom my geschaard „ zie; dan zou ik het oogenblik verfoei„ jen, waar op ik uw Leeraar en Mede„ burger geworden ben; dan zou ik dit „ veld, waar op gy thans staat, en 't „ welk ik nu als heilig beschouw, een „ gruwel in myne oogen zyn! — Maar, „ wanneer gy, door uwen Heldenmoed, „ onze Vryheid verdeedigt, en tot de „ Grondwettige Herstelling van ons Staats„ weezen helpt mede werken, al sneu„ velde dan ook een aantal uwer, dan „ zal ik my hartlyk verblyden, die dood „ zal aan dit oog, (en dit is het oog van „ iemand die U allen bemint als zyne „ eigene ziele,) die dood zal aan dit „ oog geene andere traanen kosten dan „ van vreugde. Uwe Heldendaaden zul„ len wy dankbaar en blymoedig in Lof„ gezangen vermelden; na de heilige „ velden, waar op gy gesneuveld zult „ zyn — na de heilige velden, welke „ uwe doode lyken bewaaren zullen, „ zullen wy jaarlyks uwe en onze Kin„ deren heenen leiden; wy zullen hun „ op U, als op de Verbreekers der Slaa-

XXXV. BOEK.

1786.

XXXV. BOEK. 1786.

„ verny, de Bewerkers van *Nederlands*
„ heil wyzen; wy zullen hun opwekken,
„ om uw voorbeeld na te volgen. ——
„ Alleenlyk houdt u manlyk en zyt ſterk.
„ Nog één woord. Trekt niet op zon-
„ der dat gy de hulp van den GOD van
„ Hemel en Aarde zult hebben afge-
„ ſmeekt. —— Dan zullen alle uwe on-
„ derneemingen welgelukken; die GOD,
„ die de GOD van *Nederland* is, is een
„ GOD der Vryheid; Hy heeft ons allen
„ naar zyn Beeld gevormd, ons allen
„ vry en gelyk geſchaapen; Hy zal niet
„ toelaaten dat wy eeuwig bukken voor
„ Menſchen, die met ons uit hetzelfde
„ leem gevormd zyn; Hy zal U gewis-
„ ſelyk zegenen, uwen arm verſterken,
„ uwe Haaters verpletteren, en ons heil
„ doen uitſpruiten als in de dagen van
„ ouds; ja, tot zulk eene hoogte opvoe-
„ ren als het nog nimmer bereikte!"

Het laat zich gemaklyk bevroeden, hoe zeer deeze Aanſpraak, door den welbeſpraakten mond van een Leeraar, dien men tevens voor zyn Vriend hieldt, geuit, de gemoederen aanvuurde; terwyl dit Vaarwel een vloed van traanen kostte, in een tydſtip, 't welk de Toehoorders aanmerkten, als het beſlisſend uur, waar in het Eigen- met het Algemeen Belang worſtelde; waar in de Liefde tot Egtgenoote en Kroost, en Nabeſtaanden, met die van het Vaderland om den prys dong.

Oneenigheden te *Almelo.*

In deeze Stede had, by de Verkiezing der Burgemeesteren, een hoogloopend geſchil

schil plaats gehadt tusschen eenige Regeeringsleden en de Vrouwe van *Almelo*, die wy meermaalen tegen den anderen gekant aantroffen; doch waar in zy voor de Burger Party moest onderdoen. —— Veele ongeregeldheden werden 'er van tyd tot tyd gepleegd, die de verbittering der Partyen deeden toeneemen. Eenige Burgers klaagden over den moedwil van verlof hebbende Krygslieden, die met anderen zamenspanden om de rust te stooren, en beledigingen by hoon te voegen. De Vrouw van *Almelo* noemde daar en tegen het gedeelte der Burgery dat Herstel zogt, en den Wapenhandel voorstondt, oproerig. Zy liet een Verzoekschrift opstellen en ten Landdage, in Wynmaand, by Ridderschap en Steden inleeveren, om tegen *St. Pieter*, den Keurdag der Regeeringe, honderd Man Krygsvolk te mogen hebben, om haar tegen de oproerige Burgery te beschermen; maar dit verzoek werd afgeslaagen (*).

Kampen heeft inwendig rust.

Min dan de twee andere Hoofdsteden van *Overyssel*, vondt zich *Kampen*, wat de inwendige gesteltenisse betrof, in onrust. De Regeering stemde met de Burgery, de Burgery met het Genootschap van Wapenhandel zamen; en de Regeeringsverandering, op den ouden voet herbragt,

(*) *Post van den Neder-Rhyn* X. D. bl. 217. *vergeleeken met het* XI. D. bl. 615. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1648.

XXXV. BOEK. 1786. bragt (*), liet geen plaats open voor die elders hoogspringende bron van Stedelyke oneenigheden, in welke *Zwolle* niet min dan *Deventer* deelde.

Geschillen te *Zwolle* over het Stads Regeerings Reglement

Met het Geschil, wegens het Regeerings Reglement des Gewests, te *Zwolle* zo hoog loopende tusschen de Burgers, den Raad, en de Gezwoorene Gemeente (†), was dat over het Stads Reglement onmiddelyk verbonden. Eene Commissie uit den Raad en Meente, bragt een Verslag uit over der Burgeren Bezwaaren, strekkende om aan te toonen, *Voor eerst*, de Bevoegdheid van het Volk om alle Regeerings Reglementen, het des oirbaar agtende, te veranderen. — *Ten tweeden*, dat het Reglement des Jaars MDCLXXV en MDCCXLVIII onwettig ingevoerd en onbestaanbaar was, als zonder toestemming des Volks vastgesteld. By dit Verslag voegden zy een Concept Reglement op de verkiezing van de Leden der Gezwoorene Gemeente binnen *Zwolle*, nevens eenige Punten van Bezwaar.

Verklaaring eeniger *Zwolsche* Burgeren, over het verwyl der keuze eens Gemeensmans

Onder deeze was 'er een betreffende de Vrye Aanstelling der Burgeren van hunne Representanten of Gemeenslieden. Wanneer eene kleine Meerderheid der Magistraatsleden het Besluit om geene Verandering in het Regeerings Reglement te maaken, hadt daargesteld, kwam 'er

(*) Zie onze *Vader. Hist.* X D. bl. 310—315.

(†) Zie hier boven, bl. 18.

'er van den kant der misnoegde Burgeren eene Verklaaring aan Burgemeesteren, Schepenen, en Raaden, mitsgaders de Leden der Gezwoorene der Stad *Zwolle*, te voorschyn, by welke zy zich beklaagden, dat hier door van de hand geweezen was, het ingediend Bezwaar, wegens de Vrye Aanstelling hunner Gemeensleden, niet tegenstaande de Commissie uit Raad en Meente, volgens hun uitgebragt Verslag, 't zelve volledig aan de Burgery hadt toegekend, en het nog onlangs door vyf Magistraatsleden ten vollen was bekragtigd; weshalven zy niet konden naalaaten, uit hoofde van het Regt, hun wettig toekomende, te betuigen. „ Dat „ zy het met geene Onverschilligheid „ zouden aanzien, wanneer de thans Vacante Plaats in de Gezwoorene Gemeente, op den dertienden van December eerstkomende, weder, naar „ gewoonte, werd vervuld; en over „ zulks by deezen insteerden, dat door „ hun Wel Ed. Hoog Agtb., voor deezen Jaare, de Keur van de Meente „ werd uitgesteld, tot zo lange de Burgery, volgens een daar toe geschikt „ Plan, zou in staat gesteld zyn, de Verkiezing van hunne Representanten zelve te doen." Waar toe zy de medewerking en begunstiging der Regeeringe verzogten, 'er by voegende „ doch zo, „ onverhoopt, Raad en Meente dit Declaratoir in geene aanmerking mogten „ neemen, en met de Keur, op den ge-

XXXV. BOEK.

1786.

XXXV. BOEK. 1786.

„ ftelden Dag, voortvaaren, moesten zy „ teffens betuigen, zodanig eene Keur „ als van geener waarde, en als niet ge-„ daan, te zullen houden."

Hier in niet bewilligd.

Meer dan duizend Burgers en Ingezetenen ondertekenden deeze Verklaaring. De Raad en Meente op dezelve raadpleegende, vonden goed, „ dat het Stads-„ regt, zo lang het niet, op eene wet-„ tige wyze, was veranderd, ftipt moest „ agtervolgd, en dat, derhalven, de „ Meente-keur, ten bepaalden Dage, „ niet konde uitgefteld worden." —— Eenigen van de Gezwoorene Gemeente ftemden hier in niet, en wilden de begeerte der Tekenaaren opgevolgd hebben.

Van Riemsdyk tot Gemeensman gekoozen. Zyn gedrag in deezen.

Men voer voort met de Verkiezing eens nieuwen Gemeensmans, welken viel op den Procureur VAN RIEMSDYK, die zich, tot blydfchap der Tegenftanderen van het Burgerverzoek, deeze keuze liet welgevallen; doch, te hunner fmerte, daar in zwaarigheid vindende, van de even aangenomene Waardigheid, nog dien zelfden avond, afftand deedt. Zommigen duidden dit dien Heer euvel, en merkten aan, dat hy te veel of te weinig gedaan hadt.

Verflag der Burger-commisfie, wegens het Aanftellen en jaarlyks ontzetten der Gemeenslie-

De Burger-gecommitteerden gaven vervolgens hunnen Medeburgeren te verftaan, hoe zy, om de verfchillende Gevoelens van eenige Leden uit den Raad en Meente, te vereffenen, geyverd en alle mogelyke toegeevenheid gebruikt hadden, in zo verre, dat die verfchillen alle op

zulk

zulk een voet vereffend zouden zyn geweest, dat zy zich met de goedkeuring, of de genoegenneeming hunner Medeburgeren zouden hebben mogen vleijen; indien zy omtrent de *Weigering* of *Ontzetting* der Gemeenslieden die zelfde inschiklykheid hadden durven gebruiken. Die Regenten stonden naamlyk wel toe, dat de Aanstelling en Weigering van de Leden der Gezwoorene Gemeente, met ongetekende Briefjes geschiedde; maar drongen aan, dat tot de Weigering, zo niet twee derde, immers drie vyfde der Stemgeregtigden, zou vereischt worden; als mede dat de Burgery van de tegenwoordige Gemeenslieden moest verzoeken, dat zy zich, ten genoegen van dezelve aan de jaarlyksche Weigering geliefde te onderwerpen, met een daar by gevoegde *Verklaring*; „ dat, byaldien „ 'er Gemeenslieden mogten gevonden „ worden, die zwaarigheid maakten zich „ aan die Weigering te onderwerpen, „ de Burgery daar op niet verder zou „ aandringen; maar dezelve in hunne „ Posten zou laaten aanblyven, zonder aan de jaarlyksche Weigering onderworpen te zyn; zo zy maar het „ nieuw in te voeren Reglement aannamen en beëedigden." —— Burger-gecommitteerden hadden geoordeeld, dat de Aanstelling en Weigering met ongetekende Briefjes, en beide met Meerderheid der Stemgeregtigden zou moeten toegaan; om dat in welgeregelde Verga-

den, en eene voorgestelde Verklaaring deswegen.

XXXV. BOEK. — 1786. deringen de Meerderheid moet worden gevolgd; en op dat niet, ten eenigen tyde, de Meerderheid der Burgerye, deezen of geenen hunner Vertegenwoordigeren, welk haar vertrouwen mogt verlooren hebben, tegen haare verklaarde begeerte, zou moeten houden, dien de Minderheid niet mogt goedvinden te weigeren (*).

Wat het tweede verschil betrof, was de Burger-commissie van oordeel, dat zy, immers voor als nog, aan de Burgery niets verder zouden durven voorslaan; dan dat zy de tegenwoordige Gemeenslieden door een gepast Adres diende te verzoeken, of zy niet zouden kunnen goedvinden, ten genoegen, en tot gerustftelling der Burgery, zich allen aan de jaarlyksche Weigering vrywillig te onderwerpen, zonder byvoeging der voorgemelde *Verklaaring*. Eensdeels om dat zy voorzagen, dat zodanig eene *Verklaaring* nergens anders toe zou kunnen strekken, dan om zelfs den besten Burgervriend onder de Gemeenslieden te doen aarfelen, van meer dan anderen een verzoek in te willigen, waar op de Burgery zo weinig prys

(*) Immers op deeze wyze zouden, by voorbeeld, van 500 Stemgeregtigden 201 eenen Gemeensman kunnen doen aanblyven, schoon dezelve door 299 geweigerd wierd, en dus in weerwil eener Meerderheid van 98. —— Waardig is, voor de zodanigen, die lust hebben deeze zaak voor en tegen beredeneerd te zien, geleezen te worden, de *Post van den Neder-Rhyn* IX. D bl. 1270. X. D. bl. 288. en 365.

prys ſtelde, als zodanig een *Byvoegzel* zou te kennen geéven. —— Anderdeels, dewyl zy te gemoete zagen, dat met zodanig een Voorſlag aan de goede zaak een aanmerkelyk nadeel zou kunnen toegebragt worden; waar door zy het billyk ongenoegen hunner Lastgeeveren zich op den halze zouden haalen.

En zou dit daadlyk het geval geweest hebben, blykens de ondertekening van een groot getal Burgeren en Ingezetenen, die, kort daar op, eene Verklaaring gaven, waar in zy het gehouden gedrag hunner Gecommitteerden, in het niet toegeeven dier twee Punten preezen, en met hunne volkomene goedkeuring vereerden; met bygevoegde betuiging van hun verlangen, dat, niet min by de Weigering of Ontzetting, dan by de Verkiezing van Gemeenslieden, geheim geſtemd, en by Meerderheid van ſtemmen moest beſlooten worden; als mede dat 'er volſtrekt geene Verklaaring moest worden afgegeeven, om die der tegenwoordige Gemeenslieden, welke zwaarigheid mogten maaken, zich aan de jaarlykſche Ontzetting te onderwerpen, te zullen laaten aanblyven (*).

Haar gedrag door een groot getal Burgeren goedgekeurd.

Welhaast werden de Hoofdpunten van het nieuwe Regeerings Reglement voor de

De Hoofdpunten van het Stede-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1644. Voor 't Jaar 1787. bl. 169. *Post van den Neder-Rhyn XI. D. bl.* 553.

XXXV. BOEK. 1786.

de Stad *Zwolle* tot ſtand gebragt; doch ging dit vergezeld van Uitwerkzelen voor de Stads Regeering, die, in het volgend Jaar zich met ontzetting opdeeden, en daar om in de Beſchryving van 't zelve geſchikter plaats zullen aantreffen. —— De misnoegden op de handelwyze der Regeeringe bedienden zich, in alle deeze oneenigheden, van het by Raad en Meente goedgekeurd Voorſtel der Commisſie tot Verbetering der Regeeringswyze van *Overysſel* benoemd; „ Dat de Drukpers, „ welke zo veel hadt toegebragt, om de „ oogen der Natie te openen, en de „ waare oorzaaken der menigvuldige mis„ bruiken, waar van dezelve de uitwerk„ ſelen gevoelde, aan den dag te leggen, „ en waar van de Bepaaling, voor het „ behoud van de Volksvryheid, zo hoogst„ gevaarlyk was, door een uitgedrukt „ Staatsbeſluit, van alle banden mogt „ ontheeven worden (*)."

lyk Regeerings Reglement tot ſtand gebragt.

Geſchil tusſchen Burgemeesters en Gemeenslieden te *Enſchede*.

Tusſchen Burgemeesters en Gemeenslieden te *Enſchede* rees ten deezen Jaare, Geſchil over eenige Gelden van 's Stads Inkomſten, die de laatstgemelden beweerden, dat de eerstgenoemden zich ten onrechte toeëigenden. In eene vriendlyke onderhandeling vorderden zy niets met den gedaanen eisch. Waarop Gemeenslieden de geheele Burgery zamenriepen, aan dezelve het Geſchil met Burgemeeste-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 499.

teren bekend maakten, en verzogten om nevens hun zes Gecommitteerden uit het midden der Burgerye te benoemen, welke dit Geschil, in 't minzaame, of, zo 't noodig ware, door middel van Regten, zouden vereffenen. Dit geschiedde; de Burgery benoemde twee *Gereformeerde*, twee *Roomschgezinde*, en twee *Doopsgezinde* Gecommitteerden. Zy hielden met Burgemeesteren eene Onderhandeling, by welke deezen, de Punten van Bezwaar verzogten, met verklaaring van dezelve te zullen onderzoeken; eene handelwyze waar door zy de Aanstelling stilzwygend wettigden.

Doch de zaak, by deeze eerste Onderhandeling, geen vleiend uitzigt voor Burgemeesteren opleeverende, riepen zy, door hunnen Stadsdienaar, *alle waare Ledematen der Gereformeerde Kerke*, op 't Stadhuis. Hier zogten zy, door middel eener scherpe Aanspraake, het Gemeen te beduiden, dat de Kerk in gevaar was, dat de Gemeenslieden zich groflyk hadden vergreepen, door het oproepen der *Paapsche* en *Mennonite* Burgery, en Zylieden door daar uit Gecommitteerden te benoemen; op deeze wyze voor andere Gezindheden eenen weg zogten te baanen, om zich ter Regeeringe in te dringen, dat men daar van maar al te veel hoorde mompelen, en 't welk tegen de Plakaaten van den Lande strydig was; dat de Gemeenslieden hun Eed en Pligt vergaten. — Men verzogt de Vergadering

XXXV. BOEK. 1786.

andere Gecommitteerden, en wel alleen waare *Christlyk Gereformeerde* Ledematen te benoemen. Hier op ontstondt een woest geschreeuw, veelen staaken de hoeden in de hoogte, roepende *de Paapschen 'er uit! alle oude Regten 'er weer! Ik wil voor 't Geloof myn kop verliezen!*

Een groot aantal Burgers en de Gemeenslieden, die, hoewel ongenoodigd, ten Stadhuize verscheenen waren, zogten de door Gezindheidsyver woelende Gemoederen tot bedaaren te brengen: en hun te doen begrypen, dat de Godsdienst met het Geschil tusschen Burgemeesteren en Gemeenslieden, niets te maaken hadt, dat de Aanstelling van Gecommitteerden uit verschillende Gezindheden, te *Deventer*, te *Kampen*, te *Zwolle*, te *Oldenzaal* en *Ootmarsum*, en overal elders, gebruiklyk was. Dit hadt zo veel ingangs, dat, welke moeite Burgemeesters zich ook gaven, om eenige Burgers tot het tekenen op nieuwe Gecommitteerden te beweegen, zy 'er niet meer dan zes of zeven by elkander konden krygen. Weshalven de Burgery, onverrigter zaaken, scheidde.

Verdeeldheid onder de Burgery was het eigenaartige gevolg van deeze handelwyze. De een hieldt het met Burgemeesteren, de ander met Gemeenslieden; baldaadigheid smeet hier en daar de glazen in; en vonden Burgemeesters, weinig dagen daar naa, zich genoodzaakt, om, wanneer zy *alleen de Gereformeerde Burgers* voor het Stadhuis ontboden hadden, by

by Afkondiging te verklaaren, „ dat zy, XXXV.
„ zonder te treeden in 't geen regt of BOEK.
„ billyk was, van alles afstand deeden,
„ zo wel van deeze als van andere Be- 1786.
„ zwaaren, welke men hun nog mogt
„ voordraagen; daar deeze Geschillen on-
„ gelukkig tot de grootste Combustie, en
„ Oneenigheden, hadden aanleiding gegee-
„ ven, zo zelfs, dat Kinderen tegen
„ hunne Ouders, Egtgenooten tegen hun-
„ ne Mans, Broeders tegen Broeders,
„ als 't ware, opstonden."

In deezer voege dagten Burgemeesters zich, zonder de Gemeenslieden, en zonder de Gecommitteerden, nader te kennen, uit deeze netelige zaak gered te hebben. Men zou 'er ook in hebben kunnen berusten; maar Gemeenslieden vonden zich dermaate beledigd door de Aanspraak der Burgemeesteren, dat zy een Afschrift van dezelve eischten, en zich hun Actie van Injurie reserveerden. Burgemeesters weigerden zulks, schoon hier toe nader, en op het dringendste, aangezogt. Immers betuigden Gemeenslieden, dat zy, by verdere weigeringe van een Afschrift der Aanspraake, die liep over zaaken de Stad en het Bestuur haarer Huishoudelyke zaaken betreffende, waar by zy als Representanten der Burgerye, onmiddelyk belang hadden en bevoegd waren onderzoek te doen, „ het daar voor moes-
„ ten houden, dat Geinsinueerdens, de
„ opgeroepene Gereformeerde Burgery,
„ door die Aanspraak, hadden zoeken te

XXXV. BOEK. 1786.

„ misleiden, en dezelve, onder den valschen schyn, als of de Godsdienst in gevaar was, te bedriegen, om dus daar door andere geheime oogmerken te bereiken: welke, *casu quo*, te maakene gevolgtrekking, de Geinsinueerdens zouden kunnen voorkomen, door het uitreiken der meergemelde Authentique Copy; terwyl Insinuanten zich reserveerden, om ingevalle van verdere verweigeringe, zich tegen de Geinsinueerden te bedienen van zodanige middelen als zy meest dienstig zouden oordeelen, tot maintien van haaren goeden Naam en Faam, welke publiek beledigd zynde, ook publiek zou moeten hersteld worden."

Dubbele Verkiezing van Gemeenslieden. Hoe dezelve afliep.

Onder de *andere geheime oogmerken*, van welke Gemeenslieden spraaken, dagten veelen te moeten tellen, het doel om de tegenwoordige Gemeenslieden den voet te ligten. In deeze meening werden zy bevestigd, wanneer de dag der Verkiezing, te dierzelfde Maand invallende, daar was (*). Die onder de verdeelde Burgery het met Burgemeesteren hielden, hadden een sterken Aanhang gemaakt, en zogten, in eene aangerigte verwarring, de stemmen te doen vallen op hun geliefde Voorwerpen; zy vonden bedaarden tegenstand by de andere Party, die,

(*) De Insinuatie geschiedde den 2 van Feb. en de Dag der Verkiezinge viel op den 23 dier Maand.

die, by de opneeming van elks ſtem, op zyne beurt, de Stemmen door drie Gemeenslieden deeden optekenen. Dit mishaagde hunne Tegenſtreevers, die drie *Nieuwe Gemeenslieden* aanſtelden; terwyl, by de andere Verkiezing, de *Ouden* aanbleeven. Deeze laatſten werden Burgemeesters verzogt, op nieuw, in den Eed te neemen; zy weigerden zulks, ten oogmerk hebbende de drie andere te beëedigen. Hier tegen verklaarden zich de op nieuw verkoozene Gemeenslieden; doch begrypende, dat die Tegenverklaaring van weinig uitwerking zou zyn, of ten minſten de Stad aan een willekeurig beſtuur overlaaten, indien de drie door de andere Party verkoozen, in den Eed genomen wierden, beſloot men, gehoord hebbende, dat men deeze met geweld op het Stadhuis zogt te brengen, de Wagt in behoorelyken ſtaat van verdeedigīng te ſtellen, met last om niemand, buiten de Oude Regeering, op het Stadhuis toe te laaten. Dit hadt de gewenschte uitwerking. Terſtond ging men heen, en zeide de woelende Party aan, dat zy zich ſtil zouden houden, en Burgemeesters beſlooten de by beraade Stemming aangebleevene Gemeensmannen te beëedigen. Zo groot was het aantal der andere Party, dat, hadt dezelve kunnen goedvinden de Stemmen wettig uit te brengen, d Meerderheid gewis aan haare zyde zou geweest hebben.

XXXV. BOEK. 1786.

XXXV. BOEK.

1786. Vergunning der Staaten aan de *Roomschgezinden* om Kerkhuizen te bouwen.

By deeze Stadstwist steekt op eene voorbeeldige wyze af de Vergunning der Staaten van *Overyssel* aan de *Roomschgezinden* op plaatzen in *Enschedés* nabuurschap gelegen, *Henglo*, *Borne* en *Almelo*, om, naar hun goedvinden, zonder betaaling van eenige Recognitie, voor zich Kerkhuizen te bouwen. De Inwoonders van het eerstgemelde Dorp, de kosten van eene nieuwe Kerk niet kunnende goedmaaken, deeden eene Inzameling, en het bleek, dat hunne *Potestantsche* Landgenooten ruim zo veel als de *Roomschgezinden* hadden bygedraagen. Veele *Onroomsche* Eigenerfden deeden, tot een betoon hunner verdraagzaamheid, Boomen ten Timmerhout bekwaam, in hunne bosschen vellen, tot dienst van de *Henglosche Roomsche* Kerk; terwyl min vermogende Boeren dit Hout aan hunne *Roomschgezinde* Landgenooten, zonder eenige betaaling van vragt, bezorgden (*).

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 983.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Friesland verandert van Maatregelen in de Staatsgeschillen. Elf Volmagten verzetten zich tegen het Staatsbesluit, het Regeerings Reglement van Leeuwaarden betreffende. Verklaaring van C. L. VAN BEYMA *deswegen. Brief van dien Heer aan zyne Hoogheid. Deeze Brief door den Stadhouder ter Staatsvergaderinge gezonden. Door de Staaten aan den Stadhouder weder toegeschikt. De Staaten vorderen van den Prins, dat hy zich nader verklaare op het stuk der Stads Regeerings Reglementen, en het Regt van Verkiezing der Magistraatspersoonen.* VAN BEYMA *schryft andermaal aan zyne Hoogheid. Antwoord van den Stadhonder aan de Staaten. Misnoegen te Leeuwaarden over dit Antwoord. Verzoek om Dagvaarding des Stadhouders. Dit verzoek afgeslaagen. Regeerings Reglement door de Staaten, voor de Stad Leeuwaarden ontwor-* XXXVI. BOEK.

G 3

XXXVI. BOEK. 1786. *worpen, en bepaaling om 't zelve in te voeren. Aantekening van Oostergo daar tegen. Het Reglement ingevoerd. Schryven der Gedeputeerde Staaten aan Dokkum over het Regeerings Reglement. Adres van eenige Dokkummer Burgers aan de Stads Regeering. Vrugtlooze aandrang op het Stemregt door* VAN BEYMA. *Onlusten te Hindeloopen over de Stads Voorregten. Vonnis over den Kerkleeraar* JOANNES BULTHUIS. *Wapenhandel in Friesland voortgezet, en Vergadering der Genootschappen te Leeuwaarden. Veelvuldige Burger-Societeiten in Friesland. De Wapenhandelende Genootschappen en Burger-Societeiten met een ongunstig oog in Friesland aangezien. De Tweespalt groeit aan met den Tocht na Hattem en Elburg. Veelvuldige Verzoekschriften tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeschillen. Door de Staaten verworpen. Afkondiging der Staaten, de Drukpers, de Nieuwspapieren, en het inleeveren van Verzoekschriften betreffende. Tegenkanting van eenige Steden.* VAN BEYMA *verzet 'er zich tegen. Misnoegen der Ingezetenen. De Burger Wapenhandel en de Genootschappen neemen toe. Wat deswegen te Franeker voorviel. De Hoogleeraar* VALKENAAR *door de Bezorgers der Academie geroepen. Scherpe Aanmerkingen over de gedaane Afkondigingen. Vrugtlooze poogingen om die Plakaaten afgeschaft of verzagt te krygen. 't Gevoelen der Staaten van Friesland over het gebruiken van Krygsvolk in Burgergeschillen. Antwoord*

die

dier Staaten aan die van Holland op dit stuk. Nader schryven aan Staaten van Holland. Beantwoording dier beide Brieven door Staaten van Holland. Scherpe Aanmerkingen, by het voorleezen van deezen Brief, in de Vergadering van Holland Breedvoerig antwoord van de Meerderheid in Friesland. By Holland wordt deezen Brief ter zyde gelegd. Brief van de Minderheid in Friesland aan Staaten van Holland. Hoe deeze Brief by Staaten van Holland werd ontvangen. De Tweespalt in Friesland neemt toe. Stad en Lande niet geheel vry van Staatsbeweegenissen. In Groningen ontstaat misnoegen over den geringen invloed der Taalmannen en Gezwooren Gemeente. Regeerings Gestelтenis der Stad Groningen. Voorslag van Taalmannen en Gezwooren Gemeente by den Breeden Raad. Dezelve aangenomen; doch de uitvoering blyft marren. Zyne Hoogheid maakt eenige Veranderingen in de Regeeringslyst hem toegezonden. Taalmannen en Gezwooren Gemeente des kennis gegeeven. Adres van een aantal Burgers aan Taalmannen en Gezwooren Gemeente deswegen. Hun Verzoek, dat de Beëediging der door zyne Hoogheid benoemde Persoonen geen voortgang zou hebben, toegestaan. Nader Vertoog der Burgeren, aandringende op de Beëediging der eerst verkoorenen. Laage trek om dit Verzoekschrift veragtlyk te maaken. Hetzelve gaat met eene kleine Meerderheid door. De Beëediging voortgezet. Hoe deswegen aan zyne Hoogheid kennis gegeeven. Adres der Burgerye ter Tekening gelegd om het

XXXVI. BOEK.

Stads Regeerings Reglement te herzien, en de Burgery op te roepen. Taalmannen en Gezwooren Gemeente zoeken ten Landdage geroepen te worden. Daar toegelaaten. Hoe men in Herfstmaand op de Verdeediging van Groningen bedagt was. Beschikking op de scherpe Patroonen. Nadere schikking op den Wapenhandel. Gesteldheid des Wapenhandels in de Ommelanden. De Ommelanden op Herstel bedagt. Tweeledig Voorstel van DE SANDRA VELDTMAN, *wegens de Aanbevelingen, en Gecommitteerde Raaden, door het besluit des Voorzitters gewraakt. Aankantingen tegen dit Besluit. Zyne Hoogheid schryft aan de Misnoegden, en stelt de andere Party in 't gelyk. Antwoord aan zyne Hoogheid van de Misnoegden. Gevolgen daar van voor die Heeren.* DE SANDRA VELDTMAN *by Vonnis, van den Landdag geweerd. Antwoord der Staaten van Stad en Lande aan eenige Geldersche Heeren. Hun schryven aan Staaten van Holland over eene Bemiddeling, van geen vrugt.*

1786. *Friesland verandert van Maat regelen in de Staats geschillen.*

Friesland, een der Bondgenootschaplyke Gewesten, dat, zints den aanvang des Oorlogs met *Groot-Brittanje*, en de daar op volgende Beweegenissen in den Lande, ééne lyn met *Holland* getrokken hadt, den Wapenhandel, en wat men oordeelde der gezogte Grondwettige Herstelling bevorderlyk te weezen, begunstigde, zullen wy, ten deezen Jaare, van Party zien ver-

verwisselen. Eene ommekeer, die vee- XXXVI.
len verbaazend voorkwam, en welker ze- BOEK.
delyke onmogelykheid sommigen beweerd ——
hadden; toen, eenigen in den voorleden 1786.
Jaare, het waagden te schryven, dat de Reis des Stadhouders en diens Gezins na dat Gewest, eene *Verzoening* en *Verbintenis* tusschen de *Prinsgezinden* en *Aristocraaten* ten oogmerke hadt, en te spellen, dat ze die zou bewerken. Het scheen hun onmogelyk, dat de Leden der *Friesche* Regeering, die zulke sterke taal, in veele Staatsbesluiten, gesprooken, over de Werkloosheid in den *Engelschen* Oorlog zo bitter geklaagd, wegens den onvolbragten Tocht na *Brest* zich zo onbewimpeld geuit, ten aanziene der Acte van Consulentschap, zich zo gevoelig getoond, op de verwydering des Hertogs VAN WOLFENBUTTEL zo zeer aangedrongen, en over de beantwoording des schryvens van den Koning van *Pruissen*, op een straffen trant gesprooken, en hunne gevoeligheid, wegens den Brief van zyne Hoogheid, in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXV, zo kragtig aan den dag gelegd hadden, op eenigerlei wyze zouden kunnen bewoogen worden om te veranderen van de maatregelen dus lange gevolgd, en doorgezet met eenen yver, zo groot en blaakende als men in een der Gewesten des Bondgenootschaps bespeurde (*).

Doch

(*) *Post van den Neder-Rhyn* VIII. D. bl. 689. enz.

XXXVI. BOEK. 1786.

Doch wy hebben, in den loop van 's Lands Geschiedenissen, deeze voorvallen vermeldende, genoeg laaten zien, dat het, in *Friesland*, niet ontbrak aan Staatsleden, die verre waren van in te stemmen met de Meerderheid, en in geheel andere begrippen stonden ten aanziene van het Staatsbestuur. Hoe veel 's Prinsen Reis na en Vertoeven van eene maand in *Friesland* toebragt om dit gedeelte der Staatsleden te versterken, en anderen te winnen, zo dat de Meerderheid in de Minderheid veranderde, zullen wy, door mangel aan bescheiden, niet op ons neemen te bepaalen.

Elf Volmagten verzetten zich tegen het Staatsbesluit, het Regeerings Reglement van *Leeuwaarden* betreffende.

Eer deeze ommekeer stand greep, ging het in *Friesland*, ten deezen Jaare, nog eenigen tyd op den ouden voet, en vordert het aanbelang der Verrigtingen, zo wel als de tydorde, dat wy 'er, in de eerste plaats, van spreeken. — Den aanvang der poogingen in *Leeuwaarden* aangewend, om het Regeerings Reglement dier Stad, veranderd, en dat des Jaars MDCXXXVII hersteld te krygen, hebben wy vermeld (*). Het voortzetten en volvoeren staat ons thans te beschouwen. Tegen het Staatsbesluit, om de Verkiezing der Magistraat aan den Stadhouder te laaten, het groot verschil tusschen de Staaten en de *Leeuwaardsche* Burgery, hadden zich Elf Volmagten ten sterksten ver-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 288. enz.

COERT LAMBERT VAN BEIJMA.

verzet, te weeten, de Heeren A. DE VRIESE Volmagt van *Hemelumen*, *Oldenphaart in 'Noordwolle*; P. E. VAN HARINXMA *thoe Slooten* en J. WIELINGA, Volmagten van de Grieteny *Lemsterland*; A. V. BOELENS Volmagt van de Grieteny *Stellingwerf Oosteinde*; J. ROORDA Volmagt van de Grieteny *Stellingwerf Westeinde*; R. VAN KLEFKENS, Volmagt wegens de Stad *Dokkum*, E. M. VAN BEYMA Volmagt wegens de Stad *Harlingen*; F. A. BERGSMA en F. HAITSMA, Volmagten van de Grieteny *Dantumadeel*; A. P. VAN SLOOTERDYK, Volmagt van de Grieteny *Idaarderadeel*, en COERT LAMBERT VAN BEYMA, Secretaris en tevens Volmagt van de Grieteny *Westdongeradeel*.

XXXVI. BOEK. —— 1786.

De laatstgemelde, die eenigzins aangemerkt mag worden als het woord voerende voor allen, die het gevorderde Regt van Verkiezing aan de Burgery van *Leeuwaarden* toekenden, beweerde, dat dit Regt haar niet alleen toekwam; maar zelfs, by het Reglement Reformatoir van den Jaare MDCCXLVIII, van nieuws was bekragtigd, en liet zich, dit staande gehouden hebbende, op deezen nadruklyken trant hooren. —— „ Daar ik de „ onderhouding van dit Reglement, on„ der de plegtige aanroeping van GODS „ heiligen Naam, bezwooren heb —— „ Daar U Ed. Mogenden, ja niet slegts „ alle Leden van Staat; maar ook alle „ Amptenaaren, zich met Eede verbon„ den

Verklaaring van C. L. VAN BEYMA deswegen.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ den hebben *om niet te gedoogen*, *dat tegen dit Reglement worde geadviseerd*. En „ daar evenwel de Kwartieren der *Zevenwouden*, en Steden, by de Resolutie van „ den twintigsten October laatstleden „ (MDCCLXXXV) als nog persisteeren; „ en dus, naar myn inzien, handelen en „ adviseeren tegen het LVI Artykel van „ het Reglement Reformatoir. —— Zo „ moet ik, volgens myne Principes, verklaaren in het begrip te staan, dat de „ Procureur Generaal deezer Landschappe, gehouden is, ter zaake voorz. het „ *Regt van de Hooge Overheid te handhaaven*; gelyk ik verder, al mede in gevolge myner Grondbeginzelen, my in „ de harde noodzaake bevinde om te verklaaren, dat ik de dus geadviseerd hebbende Volmagten der gemelde Kwartieren moet aanzien als vervallen in de „ *Pœnale Sanctie* van het Reglement Reformatoir, en speciaal derzelver Advisen, op dit punt, niet te kunnen respecteeren, als Advyzen van een wettig gedeelte van Staat. Reserveerende „ my verders het Regt niet alleen om „ deeze ter Kwartiersboeken te insereeren; maar ook wel expres de faculteit „ om my tegen het geadviseerde der *Zevenwouden* en Steden, en der geenen, „ die dit onverhoopt mogten volgen, ter „ behoudenisse onzer wettige Constitutie, „ te adresseeren daar ter plaatze, en te „ handelen zo als het Regt der Natuure „ en de Unie van *Utrecht*, en 's Lands

„ Wet-

„ Wetten en Resolutien my zulks gebie- „ den of toelaaten te doen." —— Deeze Tegenverklaaring, zo duidelyk inhoudende het verwyt van een inbreuk, door het Staatsbesluit op het Reglement Reformatoir gemaakt, werd nooit wedersprooken door hun, die daar toe, naar 't oordeel van den Heer BEYMA, geregtigd en verpligt waren; weshalven hy eene weezenlyke Overtreeding van de Constitutie voor toegestemd hieldt, naar den Regel, *wie zwygt, daar hy verpligt is te spreeken, schynt toe te stemmen* (*).

XXXVI. BOEK. 1786.

Brief van dien Heer aan zyne Hoogheid.

By deeze sterke Tegenverklaaring liet die Yveraar voor de Burgerlyke Vryheid het niet berusten, weinig dagen laater zondt hy een Brief aan den Stadhouder, met nader ontvouwing zyner boven slegts aangestipte gevoelens, en strekkende om de onwettigheid van de Opdragt der Regeeringsverkiezinge te staaven. 't Geen over dien Brief in *Friesland* vervolgens voorviel, zal, behalven den inhoud zelve, ondanks de uitgebreidheid, de geheele invoeging wettigen. — „ De om- „ standigheden, Doorlugtigste en Hoog- „ gebooren Vorst!" dus schryft hy, „ waar in een aanzienlyk gedeelte myner „ Medeburgeren zich bevindt; de ver- „ pligting, die ik, als Volmagt ten Land- „ dage, wegens *Westdongeradeel*, op my „ ge-

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1735. *Apologie of Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA. *St. Omer* 1790.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ genomen heb, om de Privilegien, Hand„ vesten, Geregtigheden, en oude loflyke „ Costumen, te zullen voorstaan en de„ fendeeren, zulks ik, naar myn Verstand „ en Conscientie, ten gemeenen beste en „ welvaaren bevinden zal te dienen, zon„ der affectie, gunst of ongunst.

„ De by my heilige Eed, dien ik ge„ daan heb om de Reglementen deezes „ Landschaps, speciaal het Reglement „ van den één en twintigsten December „ MDCCXLVIII, in alle zyne Poincten „ te zullen naakomen en onderhouden; „ ja dat ik niet zal gedoogen, dat door „ anderen eenige Propositien of Advysen „ worden uitgebragt, daar tegen in eeni„ ger maniere contrarieerende.

„ Deeze Consideratien, boven en be„ halven de Algemeene Burgerpligt om „ te zorgen, dat het de Maatschappy wel„ gaa, en niemand, zonder Regterlyk „ Onderzoek, uit zyn wettig Regt wor„ de gezet, noodzaaken my, om, in my„ ne Qualiteit, als Volmagt ten Land„ dage, deezen aan U D. Hoogheid te „ adresseeren.

„ Het kan U Hoogheid niet onbekend „ zyn, dat de aanzienlykften van *Leeu„ waardens* Burgers, zich ruim een Jaar „ geleden, aan hunne Representative Sou„ verainen, de Staaten van *Friesland*, by „ een eerbiedig Adres, hebben vervoegd, „ op fundament van geallegueerde rede„ nen verzoekende, *by het Privilegie van „ Vrye Magistraats Verkiezing, hun, hun-*

„ nes

„ *nes ondanks, ontnomen, te worden gere-* XXXVI.
„ *ſtitueerd.* BOEK.

„ Dit Request, in handen van Heeren
„ Gedeputeerde Staaten geſteld zynde, 1786.
„ om den Staat te dienen van Præadvys,
„ heeft, naa veele maanden wagtens, ein-
„ delyk evenwel, in de Maand October
„ van dit Jaar (*), eenige oogenblikken
„ de Deliberatien van Heeren Gedepu-
„ teerden mogen occupeeren.

„ Dan, daar ik meen, dat deeze De-
„ liberatien in U Hoogheids tegenwoor-
„ digheid gevallen zyn, zal U Hoogheid,
„ over het rype en ſerieuſe daar in, zelve
„ kunnen oordeelen. Het voor de Bur-
„ gery van *Leeuwaarden* noodlottig ge-
„ volg derzelven is des niet te min ge-
„ weest, dat de Opdragt der Magiſtraats
„ verkiezing, op den zes en twintigſten
„ December MDCCXLVIII aan U Hoog-
„ heids Heer Vader G. G. gedaan, bui-
„ ten toeſtemming, ja tegen den expres-
„ ſen wil van die geenen, die dit voor-
„ regt voor het grootſte gedeelte beza-
„ ten, is verklaard, ja zelfs dat dit Regt
„ *a non Posſesſore*, buiten Conſent van
„ den Bezitter, aan U Hoogheid com-
„ peteerende is geconſidereerd. — En dat
„ wel, zo als Heeren Gedeputeerden
„ zich,

(*) Naamlyk 1785; want deeze Brief is den 14 Dec. diens Jaars gedagtekend, en ſtelden wy, ter boven aangehaalde plaatze, dit breeder Berigt tot het Jaar, 't geen wy tegenwoordig beſchryven, uit; dewyl de Afloop in 't zelve eerst voorviel.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zich; tot myne verbaazing, hebben ge„ lieven uit te drukken, *alleen* om dat „ deeze Opdragt van ter zyden door ee„ ne Staatsresolutie kan besslooten wor„ den, te zyn toegelaaten of gewettigd.

„ U Hoogheid zal, volgens de inspraak „ van deszelfs eigen Geweeten, op dit „ oogenblik, oneindig sterker gevoelen, „ dan ik beschryven kan, welke de ge„ volgen zyn, die uit zulke Principes „ natuurlyk voortvloeijen — U Hoogheid „ zal dus ligtlyk bezeffen, dat ik, die „ alle deeze gevolgen, in alle haare ge„ vaarlykheid, my voorstelde, niet heb „ kunnen naalaaten, tegen de Resolutie „ op den twintigsten October MDCCLXXXV, „ ter Staatsvergadering, in myne absentie „ genomen, te protesteeren (*). — Maar „ U Hoogheid zal zich hebben moeten „ verwonderen, dat, niet tegenstaande de „ Burgery in *Leeuwaarden*, die door haa„ re Stads Regeering plegtig opgeropen „ was, aan de Heeren Staaten, op den „ jongstafgeloopen Landdag eene Deduc„ tie vol van de ontegenzeggelykste be„ wyzen, op de eerbiedigste wyze, heeft „ ingeleeverd; niet tegenstaande verschei„ de Leden van Staat verklaard hebben „ die Resolutie van den twintigsten Oc„ tober MDCCLXXXV, by nadere over„ denking van agteren te beschouwen als „ niet overeenkomstig met het Reglement

„ Re-

(*) Van dit Protest voegde de Heer BEYMA 'er een Afschrift nevens.

„ Reformatoir van den Jaare MDCCXLVIII, XXXVI.
„ dat, zeg ik, niet tegenstaande dit al- BOEK.
„ les, de Meerderheid der Volmagten by ——
„ die Resolutie, op den achtsten Decem- 1786.
„ ber MDCCLXXXV, heeft geperfisteerd.

„ Eene Resolutie, al wederom, die my „ voorkomt vlak strydig te zyn met het „ LVI Artykel van het Reglement Re- „ formatoir van één en twintig Decem- „ ber MDCCXLVIII. Dit LVI Artykel „ immers zegt, *dat alle Reglementen zul-* „ *len blyven in haare volle kragt en vigeur,* „ *voor zo verre dezelve niet worden gecon-* „ *trarieerd of veranderd by het nieuwe Re-* „ *glement.*

„ Men zegge niet, dat, in dit LVI „ Artykel, niet van Stads Reglementen; „ maar van Provinciaale, wordt gesproo- „ ken: want het is zeker, uit het XXVI „ Artykel der LXXII Poincten Reforma- „ toir, op den vyfden July MDCCXLVII, „ door de Gecommitteerden uit de In- „ gezetenen ter Staatsvergadering inge- „ leeverd, en, ten zelfden dage, door „ de Staaten gepubliceerd, dat 'er, ten „ dien tyde, en in de stukken, waar uit „ het Reglement Reformatoir is gevloeid, „ wel deegelyk op het Regeerings Re- „ glement der Stad *Leeuwaarden* is ge- „ dagt. —— In dat XXVI Poinct im- „ mers eischen de Gecommitteerden uit „ doleerende Ingezetenen, dat men zich, „ ten opzigte van de Steden, zal regu- „ leeren naar de Reglementen van den „ Jaare MDCXXXVII, raatende *Leeuwaar-*

XXXVI. BOEK. 1786.

„ *den* en *Franeker* by haare oude Reglementen; hier op heeft dus ongetwyfeld U Hoogheids hoogwyze Heer Vader, by het hervormen onzer Constitutie, noodwendig moeten denken; ja heeft daar op gedagt, door in het LVI Artykel van het Reglement Reformatoir, van den één en twintigste December MDCCXLVIII, te bepaalen, *dat alle voorige Reglementen zullen blyven in haare volle kragt en vigeur, voor zo verre dezelve door deezen niet worden gecontrarieerd of veranderd.*

„ En zeer natuurlyk is dus de loop van het Reglement Reformatoir: want in de eerste vyf en vyftig Artykelen van 't zelve worden alle die Pointen opgenoemd, welke U Hoogheids Heer Vader uit de Doleantien der Ingezetenen, en Conferentien van Gedeputeerden uit de Staaten, oordeelde verandering noodig te hebben, en daar op volgt dan het slot van het geheele Reglement in het LVI Artykel, waar by alle voorige Reglementen worden bevestigd; indien ze, door de bovenstaande Artykelen, niet waren veranderd, terwyl het LVII en LVIII Artykel de middelen bepaalen, door welke deeze onverbreekelyke Wet onderhouden zal worden, zo als in het LIX Artykel de straf tegen de overtreeding is vastgesteld.

„ Zie daar, Doorlugtige Vorst! zo my voorkomt, zonneklaar beweezen, dat

„ het

„ het voorig Reglement van Regeering
„ der Stad *Leeuwaarden*, by de Staaten des
„ Lands, niet hadt behooren noch mogen
„ worden veranderd, zedert den één en
„ twintigſten December MDCCXLVIII.

„ *Zie* daar, Doorlugtige Vorst! de re-
„ denen, die my, behalven het zo dui-
„ delyk en ontegenzeggelyk geavanceer-
„ de, in de Deductie der Burgerye, heb-
„ ben bewoogen, om tegen de Reſolutie
„ op den achtſten December, ten deezen
„ opzigte genomen, al weder te prote-
„ ſteeren, en te verklaaren, dat, myns
„ eragtens, de Volmagten, daar toe con-
„ curreerende, vielen in de termen van
„ de *rigide Pœnale Sanctie* van het LIX
„ Artykel' van het Reglement Reforma-
„ toir van MDCCXLVIII.

„ Dus verre aan U Doorlugtige Hoog-
„ heid, de redenen van myn gedrag, en
„ van 't geen ik voor GOD betuige, ge-
„ meend hebbe niet te mogen naalaaten,
„ opengelegd hebbende, zo zal U Hoog-
„ heid daar uit ook zeker concludeeren,
„ dat ik hier mede, volgens myne Grond-
„ beginzels, aan mynen Eed geheel niet
„ voldaan hebbe.

„ Neen! Doorlugtige Vorst! Indien ik,
„ die waaragtig in die gevoelens ſtaa,
„ hier mede van de zaak afzag, zo zou
„ ik even ſchuldig blyven in myn eigen
„ oog, zo zou ik my, naar myn inzien,
„ even weinig ten jongſten Dage, voor
„ GODS onfeilbaaren Regterſtoel, kun-
„ nen verantwoorden, als had ik, deeze

H 2 „ zelf-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zelfde gevoelens toeſtemmende, tegen „ dezelve aan, met de Concluſie ingeſtemd. —— Ik heb immers GODS heiligen Naam aangeroepen om te belooven, *dat ik niet zou gedoogen*, *dat door anderen tegen het Reglement Reformatoir wierd geadviſeerd*. Ik voel nog op „ dit oogenblik het gewigt van dien heiligen Eed, en ik hoop dat gewigt ſteeds „ te blyven gevoelen, en daar aan, zo „ veel myn inzien van zaaken my toelaat, getrouw te blyven.

„ Ik moet dus *meer doen* dan *adviſeeren*, meer doen dan *proteſteeren*, ik „ moet dus *herſtelling zoeken* van het geen „ ik meen der Burgerye onwettig ontnomen te zyn; ik moet deeze herſtelling, „ door alle mogelyke. Conſtitutioneele „ Middelen, zoeken te bewerken.

„ En dus, Doorlugtige Vorst! kom „ ik het eerst tot U Hoogheid. —— „ U Hoogheid, immers is met veele zo „ eminente Charges in myn Vaderland „ bekleed, om geene andere oogmerken, „ dan om het Gemeene Lands welzyn „ te bevorderen, om de Burgers en Ingezetenen, der Leden en Deelen van „ dien, by hunne Regten, by hunne Vryheden, by hunne Privilegien, het zy „ generaale, het zy particuliere, te handhaaven en te beſchermen.

„ Wel aan dan Vorst! ik *ſmeek* —— „ wat zeg ik? ik *eisch* van U Hoogheid, „ dat Hoogstdezelve zal oordeelen, of de „ Burgers van *Leeuwaarden*, van een Lid

„ dee-

„ deezer Provincie, in hunne Regten benadeeld zyn, of niet? Hier toe neem ik de Vryheid de Deductie dier braave en agtenswaardige Burgerye by Copy aan U Hoogheid by deezen te doen toekomen. XXXVI. BOEK. 1786.

„ En gelyk ik niet twyfele of U Hoogheid zal met my instemmen; denk dan, en denk met Vorstlyke Grootmoedigheid, dat Burgers, (dat meer is,) dat *Friezen*, en ('t geen alles zegt,) dat *Leeuwaardens* Burgery, dat uwe Vorstlyke Vaders Stadgenooten, worden verkort in hunne Regten. —— En, om wiens wille? — om Uwen wille, Vorst! die zo dikwyls en plegtig betuigt hebt alles voor het behoud der Vryheid, (die in een volstandige bewaaring der Regten en Privilegien, en nergens anders, in bestaat,) voor dit Volk over te hebben.

„ Laaten dan thans, ô Vorst! uwe Daaden spreeken, laat gansch *Nederland* zien, dat ze met uwe *Woorden* overeenkomen; herstel den vryen Burger by zyne oude Regten; de Staats Resolutie van den elfden Juny MDCCXLVIII geeft aan U Hoogheid genoegzaame Authoriteit om de Regeering by haare wettige Constitutie te bewaaren, ingevolge 't geen als toen door U Hoogheids Heer Vader is gereguleerd.

„ Is nu aan U Hoogheid deeze Authoriteit verleend, en worden 'er, in het stuk van Regeeringe, nooit Regten

XXXVI. BOEK. 1786.

„ geschonken, of 'er worden wederkeerig wederom *Pligten* door opgelegd, „ dan ook is het U Hoogheids Pligt deeze Authoriteit, ten zynen tyde, te gebruiken.

„ Zo dan U Hoogheid met my instemt, „ dan verzoek, ja dan eisch ik van U „ Hoogheid, dat Hoogstdezelve ook thans „ de Regeering by haare wettige Constitutie, dat is by het Reglement Reformatoir, en voorige daar by niet veranderde Reglementen, bewaare. Voldoe „ dan, Doorl. Vorst! in dit geval aan „ deeze Pligten; wat is grooter, wat is „ aangenaamer dan zyn Pligt te doen, „ voor al als het tegen eigen belangen „ strydt?

„ Maar, wat zeg ik, tegen uwe eigen „ belangen stryden! Neen, ô Vorst! de „ Liefde van *Frieslands* Ingezetenen, van „ *Leeuwaardens* agtbaare Burgery, te hebben, is voor U Hoogheid, en deszelfs „ Huis, van het uiterst aanbelang. En, „ zo ooit eene daad van U Hoogheid „ daar in bevorderlyk zyn kan, het is, „ zo waar als een Opperweezen leeft, „ het is de edelmoedige teruggaave van „ dit Regt van Electie, het welk door „ den wettigen Eigenaar nooit is afgestaan.

„ Het is een bedrieglyk voorwendzel, „ het welk men misschien U Hoogheid „ zal voorhouden, dat dezelve, quasi ter „ Contemplatie van deszelfs Erven en „ Descendenten, van het Regt van Electie

„ in

„ in deezen niet vermogt af te zien. — „ Men bedriegt U, Doorl. Vorst! door „ dit schynschoon Argument. Indien het „ Regt U Hoogheid niet toekomt, indien „ het *onwettig* is opgedraagen, dan im- „ mers geeft Gy, door de Herstelling der „ Burgerlyke Voorregten, niets *wettigs* „ weg, dan immers benadeelt gy uwe „ Vorstlyke Kinderen niet."

Deeze Brief, door zyne Hoogheid, ter Staatsvergadering gezonden.

Onbeantwoord bleef dit dringend schryven des *Frieschen* Staatsmans. Zyne Hoogheid kon zeker niet besluiten aan den eisch, daar in gedaan, te voldoen. De Heer BEYMA vernam niets van de ontvangst, vóór dat hy, in Sprokkelmaand, in de Nieuwspapieren zynen Brief geplaatst vondt, onder een Artykel van het *Loo*. Korten tyd daar naa werd de oorspronglyke Brief, onder geleide van eenen des Stadhouders, den twaalfden van Sprokkelmaand gedagtekend, ter Staatsvergaderinge van *Friesland* gezonden. De inhoud en openbaarmaaking daar aan gegeeven, door het zetten in de Nieuwspapieren, hadt zyne Hoogheid doen besluiten, dien niet onder zich te houden; maar, by den aanvang des gewoonen Landdags, over te zenden; te meer uit aanmerking van den staat waar in de raadpleegingen der Staaten, ten opzigte van de Stedelyke Reglementen in 't algemeen, en dat van *Leeuwaarden* in 't byzonder, zich bevonden, en de inhoud diens Briefs daar toe eene rechtstreeksche betrekking hadt.

XXXVI. BOEK. 1786.

Door de Staaten te rug gezonden aan den Stadhouder.

Staaten van *Friesland* handelden zonderling omtrent den Brief des Heeren BEYMA, dien zy *ongeleezen* te rug zonden, met nevensgaand schryven, waar aan de bynaam van *steekelig* niet ten onregte gegeeven wordt. Zy wilden de waare beweegredenen der Overzending niet onderzoeken; maar alleen zyne Hoogheid onder 't oog brengen, dat, om de Openbaarmaaking in Nieuwspapieren, (welke de Stadhouder als een reden van het zenden opgaf,) by hun geoordeeld was, dat de Brief, als hun allen bekend, niet eens op nieuw behoefde geleezen, en veel minder, daar dezelve aan zyne Hoogheid gerigt was, ten onderwerp hunner Raadpleegingen gelegd te worden. By de te rug zending lieten zy het den Prins over, om dien, zo hy het mogt goedvinden, te beantwoorden, of anderzins daar mede voor zich zelven te doen, als hy vermeende te behooren.

De Staaten vorderen van den Prins, dat hy zich nader verklaare op het stuk der Stads Regeerings Reglementen, en het Regt van Verkiezing der Magistraatspersoonen.

Dan, wat den Brief, tot gemelde geschreeven, betrof, uit deezen begreepen zy te moeten besluiten; of dat zyne Hoogheid niet overtuigd scheen te zyn van het volkomen Regt der Staaten van *Friesland*, in het vastztellen van Regeerings Reglementen voor de Steden; of dat hy scheen te twyfelen aan het Regt van Verkiezing der Magistraatspersoonen in de Steden, door hem tot heden uitgeoefend. „ Daar, dus" vervolgen zy, op dat wy hunne eigene woorden gebruiken, „ U Hoog„ heids manier van denken over deeze

„ twee

„ twee importante Materien, geheel niet „ duidelyk in deeze Misſive blykt, en het „ ons niet onverſchillig is, omtrent dit „ alles in het onzekere te verſeeren; naar- „ dien het eerſte Punt de Souverainiteit „ des Lands direct ten onderwerpe heeft, „ en betrekkelyk het tweede Punt, de „ twyfelende wyze van uitdrukken, wel- „ ke wy by U Hoogheid ontmoeten, „ zulk eene influentie op onze Delibera- „ tien zou kunnen hebben, dat onze hande- „ lingen, naar gronden van Regt, en be- „ vordering van goede Orde, omtrent „ het Stuk van de Stads Reglementen in „ 't gemeen, en dat van *Leeuwaarden* in „ 't byzonder, ook met opzigt tot U „ Hoogheid, natuurlyker wyze aanmerke- „ lyke verandering zouden dienen te on- „ dergaan, by onze finaale Beſluiten op „ die geheele Materie; — zo hebben wy, „ naa rype Deliberatie, goedgevonden U „ Hoogheid te verzoeken, gelyk wy „ doen by deezen, om aan Ons, binnen „ den tyd van veertien dagen eerst ko- „ mende, naa receptie deezes, te willen „ doen toekomen de *duidelyke Explicatie* „ van U Hoogheids gedagten omtrent „ *voorzeide twee Punten*, en wel byzonder „ omtrent het Regt van Electie; ten ein- „ de wy, naa het inkomen derzelven U „ Hoogheids denkwyze met de onze ver- „ gelykende, daar omtrent, invoege het „ gewigt en de aart der zaake dan zul- „ len medebrengen, zodanig zullen han- „ delen en reſolveeren, als wy, ten al-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ gemeenen nutte dienstig zullen oordee„ len. —— Wy twyfelen niet of U „ Hoogheid zal met gemak in staat zyn, „ om in deezen, daar het werk der Ste„ den-Reglementen, bereids eenigen tyd, „ zelfs in 't byzyn van U Hoogheid on„ ze Deliberatien stoffe verschaft heeft, „ en gewislyk ook de attentie van U „ Hoogheid zal bezig gehouden hebben, „ aan onze begeerte, op den bepaalden „ tyd, te kunnen voldoen."

Van Beyma schryft andermaal aan zyne Hoogheid.

De Heer van Beyma, die, geduurende de raadpleegingen over den Brief des Stadhouders, in zo naauw eene betrekking tot den zynen staande, volgens de Orders van den Lande, zich hadt moeten afzonderen, schreef, den uitslag vernomen hebbende, aan zyne Hoogheid, dat hy, zonder merkelyke *Twyffelingen* te vinden, of te willen zoeken, in 's Prinsen Brieve, in tegendeel, denzelven als bevattelyk beschouwde. Aangenaam was hem geweest de aandagt door zyne Hoogheid op zynen Brief geslaagen; en diens gevoelen, dat dezelve betrekking hadt tot de Raadpleegingen der Staaten over de Stedelyde Regten in 't algemeen, en dat van *Leeuwaarden* in 't byzonder, gepaard met de betuiging, „ dat het bestendig „ tot een der grootste genoegens van „ den Vorst zou strekken om alle de „ waare belangens der goede Ingezete„ nen, overeenkomstig 's Lands Wetten, te „ handhaaven, en zo veel doenlyk te be„ vorderen," deedt hem gegronde hoop

schep-

fcheppen, dat zyne Hoogheid deeze betuiging, op het tegenwoordig geval toegepast, zou gestand doen; en hy zich zelven ontslaan van het gebruik van al zulke verdere Constitutioneele Middelen, als hem nog overig waren, om, volgens zyn gevoelen, aan zyn' Eed *om niet te gedoogen, dat aan de Constitutie en 's Volks Regten te kort gedaan wierde*, getrouw te blyven.

Antwoord van zyne Hoogheid aan de Staaten.

Blyken van misnoegen en geraaktheid droeg 's Prinsen Antwoord, zo van wegen den verkeerden zin, in welken Staaten van *Friesland*, zyns oordeels, de toezending des Briefs des Heeren VAN BEYMA hadden opgevat, als ter oorzaake van de daar uit genomene gelegenheid tot het doen van twee Vraagen, waar op zy, zo dringend, en met vaststelling van zo korten tyd, Antwoord verzogten. Juist ten bestemden dage kwam hetzelve; en hieldt omtrent het eene punt, betreffende de Verkiezing der Regeeringe in de byzondere Steden, de stellige en uitdruklyke verklaaring in, „dat hy vertrouwde, en zich ten vollen verzekerd „hieldt, dat het Regt der Magistraatsbe„stellinge in de Elf Steden van *Fries„land* aan hem wettig toekwam, en dus „byzonder ook te *Leeuwaarden*;" doch, aangaande het andere Stuk, het Regt der Staaten van *Friesland* omtrent het vaststellen van Reglementen op de Regeeringen, in byzondere Steden in 't algemeen, „vondt hy zich bezwaard, om daar op, „en

XXXVI. BOEK. 1786.

„ en byzonder in zo korten tyd, zyn gevoelen bepaaldlyk te kunnen zeggen." Hoewel dit eenige twyfeling insloot, raakende dit Regt, betuigde zyne Hoogheid, egter, in 't slot des Briefs, „ geene zwaarigheid te maaken, ten opzigte van de Stad *Leeuwaarden*, stellig als zyn gevoelen te uiten, *dat hun Ed. Mogenden geregtigd waren om aan die Stad thans een nieuw Reglement te geeven* (*)."

Misnoegen te *Leeuwaarden* over dit Antwoord. Verzoek by het Hof om eene Dagvaarding des Stadhouders.

Binnen *Leeuwaarden* werd dit schryven van zyne Hoogheid aan 's Lands Staaten niet rugtbaar, of het verwekte, onder de Ingezetenen, eene ongemeene beweeging. De Burgers, by Espels of Wyken, volgens gemaakte schikking, vergaderd, hadden reeds hunne Gecommitteerden gelast, by eenen Brieve, van den Stadhouder te eischen, „ dat hy van de Verkiezinge „ zou afzien, dezelve aan de Burgery te „ rug geeven, en haar by derzelver Regt „ handhaaven." Geen antwoord was hier op ingekomen. Doch toen deeze *Leeuwaardsche* Burgers, uit het schryven des Stadhouders aan Staaten van *Friesland*, diens gevoelen omtrent de Magistraatsbestellinge hunner Stad vernamen, en dat de Prins geenzins gezind was van het Regt, waar over het geschil liep, vrywillig af te staan, overeenkomstig met der Burgeren gedaan verzoek, deeden zy een on-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1785. bl. 1736. Voor 't Jaar 1786. bl. 269—276. *Apologie of Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA bl. 51. 243—256.

onvoorbeeldlyken ſtap. JAN UBLES DYKSTRA en LOLKE WESTERVELD, Burgers van *Leeuwaarden*, leeverden, uit naam hunner lastigende Medeburgeren, by het *Hof van Friesland* een Verzoekſchrift in, niets minder behelzende dan eene Dagvaarding van zyne Hoogheid, begreepen in deeze woorden, „ dat de „ Suplianten," (naa vooraf hun Regt ter Verkiezing beweerd, en het gehouden gedrag van zyne Hoogheid vermeld te hebben,) „ genoodzaakt waren zich te „ wenden tot hun Ed. Mogenden, zo „ als zy by deezen eerbiedig deeden, „ met zeer eerbiedig verzoek van hun „ Ed. Mogendens *Proviſie van Citatie* te„ gen den Prins Stadhouder, WILLEM „ DEN VYFDEN, woonagtig binnen „ *Leeuwaarden*, tot Relaxatie van het „ Regt van Electie der Magiſtrature van „ de Stad *Leeuwaarden*; voorts te aan„ hooren zodanige Eisch en Concluſie, „ als de Supplianten zullen doen, nee„ men, en gebruiken."

XXXVI. BOEK. 1786.

Vyf Leden van den Raad, die men oordeelde, als Burgers van *Leeuwaarden*, in de zaak belang te hebben, moesten zich der Raadpleeginge, over dit vreemd klinkend Verzoekſchrift, 't geen door eenigen als een Vryheidsblyk van den ſchitterendſten aart aangemerkt, en door anderen, als een verregaande ſtoutheid en losbandigheid, gedoemd werd, onttrekken. De zeven overige Raaden bragten dit weigerend beſcheid uit. „ Het Hof ver„ klaart

Dit verzoek afgeſlaagen.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ klaart de zaak, ten Requeste gemeld, „ geen Object te zyn van de Ordinaris „ Justitie."

Regeerings Reglement door de Staaten voor de Stad *Leeuwaarden* ontworpen, en bepaaling om 't zelve in te voeren.

Middelerwyl floegen Staaten van *Friesland* de handen volyverig aan 't opstellen en in orde brengen des nieuwen Regeerings Reglements voor de Stad *Leeuwaarden*, zo dat zy 't zelve den negentienden van Lentemaand in gereedheid hadden, en de drie Kwartieren *Westergo*, de *Zevenwouden*, en *Steden* vaststelden, dat het voortaan die Stad ten rigtsnoer zou strekken; ten welken einde de Heeren Gedeputeerden last kreegen, om 't zelve aan de Magistraat en Vroedschap aldaar te doen komen, dezelve voorts op het Collegie te ontbieden, en, uit naam der Staaten „ van den Eed op het Re„ geerings Reglement, den negenden De„ cember MDCCLXVI gedaan, te ont„ slaan; en van hun den Eed op het nu „ gearresteerde Reglement af te neemen;" om de Bevelhebbers mede te beëedigen, met volmagt aan de Gedeputeerden, „ om, indien één of meer Leden der „ *Leeuwaardsche* Magistraat of Vroed„ schap, onverhoopt weigeragtig mogt „ zyn om den Eed op dit Regeerings „ Reglement af te leggen, de zulken te „ verklaaren, *ipso facto*, vervallen te zyn „ van zyne of hunne Magistraats- of „ Vroedschapsplaatzen; die terstond zou„ den begeeven worden, door die gee„ nen, aan welken zulks, volgens dit Re„ geerings Reglement, toekwam.

Het

XXXVI. BOEK.

1786.

Aantekening van *Oostergo* daar tegen.

Het Kwartier van *Oostergo* bragt tegen deeze Vastſtelling een Aantekening in 't midden, daar op gegrond, dat het Regt van Verkiezing, ten aanzien van de Stad *Leeuwaarden*, als den Prinſe wettig toebehoorende, daar in werd onderſteld en aangenomen: eene onderſtelling, welke de Leden van dit Kwartier als aan bedenking onderheevig aanmerkten: waar om zy van oordeel waren, dat, vóór het geheel afdoen deezer gewigtige zaake, de Commisſie tot het vervaardigen van dit Stads Reglement mogt verzogt en gelast worden, om den Staat nader van berigt te dienen, omtrent het Regt van den Stadhouder in deezen.

Het zelve ingevoerd.

Men zette, des ondanks, het begonnen werk voort, en voerde, op den vier- en twintigſten van Lentemaand, het nieuwe Stads Regeerings Reglement in. De *Leeuwaardſche* Magiſtraat en Vroedſchap vergaderde op 't Stadhuis, in den naamiddag, en toog van daar ſtaatlyk, door de vier Stads Boodens begeleid, na de Vergaderplaats der Gedeputeerde Staaten. De Voorzitter R. S. G. J. VAN BURMANIA RENGERS ontving dien ſtoet, en ontſloeg de Heeren van den ouden Eed, terwyl zy dien op het nieuwe Reglement afleiden: dan drie Leden der Vroedſchap, de Heeren Mr. R. H. VAN ALTENA, H. BALK, en Mr. C. COULON, weigerden denzelven; waar op zy van hunne Posten verlaaten werden. De nieuw Beëedigden trokken in den zelfden ſtaatly-

XXXVI. BOEK. — 1786.

lyken optocht, als zy gekomen waren, weder na 't Stadhuis, en ontvingen, by dit te rugkeeren, even als in het heenen gaan, de gewoone Krygseerbewyzingen van de Hoofdwagt. — De Burger Krygsbevelhebbers op het Raadhuis zamengeroepen, kreegen door de Magistraat ontslag van den ouden Eed, en deeden den nieuwen op het thans ingevoerde Regeerings Reglement. Zes Vaandrigs onttrokken zich hier aan, en werden ontslaagen. Hier op geschiedde de Afkondiging des nieuwen Stads Reglements van de puye van 't Stadhuis. Niet lang leedt het of de drie opengevallene Vroedschapsplaatzen werden vervuld, door Heeren, die in handen des Voorzittenden Burgemeesters, op het nieuwe Reglement, den Eed aflagen (*).

Schryven der Gedeputeerde Staaten aan *Dokkum* over het Regeerings Reglement.

Onder de Steden in *Friesland*, waar men over de Stedelyke Regeerings Reglementen in bewerking was, telde men *Dokkum* (†). Gedeputeerde Staaten, tot het naazien der ingekomene stukken gelastigd, vonden het toegezondene van *Dokkum* zeer onvolkomen, onbepaald, en verzogten eene duidelyke opgave van de Regeering, omtrent deeze drie stukken. *Voor eerst*, in hoe verre het Reglement van den Jaare MDCXXXVII, zo als het lag, kon en behoorde naagekomen te worden. —— *Ten tweeden*, in welke Artykelen

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 277—282.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* IX. D. bl. 38.

len de Regeering, tot meerder klaarheid, eenige verandering verlangde. —— *Ten derden*, of 'er, naar het begrip der *Dokkumsche* Regeering, door verandering van omstandigheden, of uit eenige andere redenen, eenige Verbreeding of Verandering in dit Reglement zou vereischt worden. —— Hier op begeerden zy, vóór 't einde van Sprokkelmaand, antwoord (*).

Adres van eenige *Dokkumer* Burgers aan de Stads Regeering.

In handen van twee Burgemeesteren en vyf Raaden uit de Vroedschap werd deeze Brief ten onderzoek gesteld. Een aantal Burgers, die vervolgens een Genootschap vormden, vergaderden om te raadpleegen over zaaken de Burgerlyke Vryheid betreffende. Ligt kunnen wy ons, de *Dokkumers*, in dit Tydperk, meermaals als vooruitloopende, beschreeven, herinnerende, verbeelden, wat uit het handelen over deezen Brief moest gebooren worden. *Zy* vervaardigden een Adres aan de Magistraat en Vroedschap der Stad, en gaven het over aan de Gelastigden tot het onderzoek des gemelden Briefs, hun voor oogen stellende, of het niet dienstig zou weezen, eer de Regeering tot een Besluit kwame over de Veranderingen, welke zy, ten nutte van het algemeen, noodig oordeelden, de gedagten van de gezamenlyke Burgers in te neemen. „ Immers meenden zy," dus

(*) De Brief was den 14 van Feb. 1786. gedagtekend.

XXXVI BOEK. 1786.

dus luidt de taal dier Burgeren, „ op „ goede gronden te kunnen beweeren, „ (en zy konden niet gelooven, dat zulks „ door hun Ed. Agtb. zou in twyfel ge„ trokken worden,) dat, in onze vrye „ Regeerings Constitutie, het Volk des„ zelfs behoorelyk aandeel hadt, om de „ Wetten te helpen beraamen, aan wel„ ke het zich wil onderwerpen. — Wel „ was waar, eenigen hadt het Volk uit„ gekoozen om het gansche lichaam te „ representeeren: om reden dat het niet „ dienstig zou zyn, telkens dat groote „ Lichaam by een te roepen; maar dee„ ze Representanten waren tevens wel „ deegelyk door een Eed verbonden, de „ vastgestelde Wetten te handhaaven en „ te beschermen; maar gansch niet om „ willekeurig nieuwe Wetten te formee„ ren." —— De wyze op welke deeze inroeping der Volksstem veilig en in de beste orde zou kunnen geschieden, lieten zy gaarne der Regeeringe over; doch gaven in overweeging of het niet dienstig zou zyn, dat de Regeering een Plan der begeerde Veranderingen ontwierp, dit den Inleeveraaren van het Adres in handen gaf; ten einde zy hunne Aanmerkingen daar op aan de Regeering vertoonden; en dat dan het Lichaam der Burgerye wierd zamengeroepen, om te verneemen of het die gemaakte Veranderingen kon goedkeuren. — Ten slot verklaarden zy zich ten sterksten tegen de gevolgen, „ welke mogten ontstaan uit

„ het

„ het vastftellen van Wetten, waar in de „ Volksftem niet erkend was (*).

De *Dokkumers* vorderden hier mede zo weinig, als de Heer VAN BEYMA, die het Voorftel van *Oostergo* (†), by dat Kwartier in Bloeimaand herhaalde, en op het *Stemregt* aandrong, als eene zaak van welke niets minder dan het behoud der geheele Conftitutie afhing, en wilde, dat, by een Staatsbefluit, de zwaare grief, zyns oordeels, aan de Burgery van *Leeuwaarden*, en in dezelve aan ieder Bezitter van Stemregt in *Friesland* toegebragt, zou worden gebeterd, of wel dat de grondflag, waar op de Befluiten van Wyn- en Wintermaand des voorleden, en in Lentemaand deezes Jaars genomen berustte, openlyk en onwrikbaar werd aangetoond. Als mede, dat men eene Staatscommisfie benoemde, om met Commisfarisfen van den Hove, alle de nog in kragt zynde *Fundamenteele Wetten*, van Artykel tot Artykel, naa te gaan, en te onderzoeken, of, en welke inbreuken tegen dezelve, al ware het onbedagt, mogten zyn bedreeven, „ op dat," gelyk hy zich liet hooren, „ in deezen tyd, de *waare Conftitutie*, „ en vooral het *gezegend Stemregt* (§) in vol-

XXXVI. BOEK.

1786.

Vrugtlooze aandrang op het Stemregt, door C. L. VAN BEYMA.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 283. en 399.

(†) Zie hier boven bl. 127.

(§) Over dit *Stemregt* werd, ten deezen dage, veel getwist en gefchreeven. Zie den *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1147. 1313. X. D. bl. 329—348. 453—464.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ vollen bloei, by alle 's Lands Ingezete-
„ nen, herleeve, en hersteld worde; op dat
„ een ieder onzer, ten zynen tyde ten
„ graave daalende, of de Regeering ver-
„ laatende, met den vroomen SAMUEL,
„ aan een ieder veilig moge vraagen;
„ *Wiens Osse, wiens Ezel, (wiens Goed)*
„ *heb ik genomen? Wien heb ik veronge-*
„ *lykt? Wien verdrukt?* (*).”

Onlusten te *Hindeloopen* over de Stadsvoorregten.

Hindeloopen hadt desgelyks haar aandeel in de Regeerings-onlusten, klaagde, wegens wanvoeglykheden in de Raadzaal haarer Stad, en het gemis der vrye Stemming van Volmagten ten Landdage, haar onlangs ontnomen; te welker gelegenheid vier Regenten, die hier in niet wilden treeden, voor hunne Posten bedankten: te meer, dewyl zy geene Medestanders by de Regeeringsleden, of by de gegoedsten en bekwaamsten onder de Burgery vonden, in het voorstaan en verdeedigen van 't geen zy als onvervreemdbaare Voorregten hunner Stad hielden. Het Stede Regeerings Reglement, op het aanstellen van nieuwe Vroedschappen, in de plaats der vier afgetreedenen, werd op zyn tyd niet agtervolgd; men hieldt het voor gebrekkig; en was het, zo men wil,

(*) *Apologie of Verantwoording van* C. L. VAN BEYMA bl. 53. en 257. Deeze hadt ook een scherp Protest ingediend, tegen de Vastftelling, *dat de Volmagten ten Landdage het Regt toekomt om Regeerings Reglementen aan de Steden voor te schryven.* Zie ald. bl. 152. enz.

wil, door de meeste Regenten niet bezwooren. Een nieuw Stads Regeerings Reglement was 'er in bewerking, van 't welk zommigen eene ongunstige verwagting koesterden (*).

XXXVI. BOEK. 1786.

Vonnis over den Kerkleeraar J. BULTHUIS te *Sneek*.

Even min als andere tyden van heevig opblaakende Partyschappen, was deeze tyd vry van het onvoegelyk gedrag eeniger Bedienaaren des Vrede ademenden Christlyken Godsdiensts, die den Leerstoel misbruikten om het vuur van twist en tweedragt aan te blaazen; en in hunne plegtige Aanspraaken aan het Opperweezen, op de aanstootelykste wyze, hun bitterheid uit te boezemen, tegen die in Staatkundige begrippen van hun verschilden. Van den eenen zo wel als den anderen kant trof men maar al te veelen van die onverstandige Yveraars aan, op dat wy hun met geen erger naam bestempelen. — In *Friesland* stak deswegen uit JOANNES BULTHUIS, Leeraar onder de Hervormden te *Sneek*, die, volgens Vonnis van den Hove, op den Predikstoel, zo in zyne Redenvoeringen, als in zyne Gebeden, wanneer hy den mond des Volks tot GOD behoorde te zyn, zich hadt uitgelaaten in bewoordingen, geschikt om daar door aan de Gemeente bekend te maaken zyne byzondere Begrippen, omtrent Staatkundige onderwerpen; daar toe gebruikende verscheiden plaat-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1062. 1161.

XXXVI. BOEK. 1786. plaatzen uit *Gods Woord*, biddende, voor zyne Hoogheid, drukte hy zich uit, *de Schutters hebben hem veel bitterheid aangedaan, beschooten en hem gehaat*; en wederom, *de Schutters hebben hem beschooten met Pylen in vuurigen Draaken venyn en wreed Adderen-vergif gedoopt.* Wanneer de Magistraat van *Sneck* deswegen haar ongenoegen aan dien Leeraar, by eenen Brieve, te verstaan gaf, met last om zodanige Uitdrukkingen en Beoordeelingen, die niet alleen onaangenaam waren aan de Toehoorderen; maar ook nergens anders toe konden dienen dan om Tweedragt in de Stad en Gemeente voort te planten, voortaan agterwege te laaten, vierde hy zich, wel verre van daar aan te gehoorzaamen, nog ruimer teugel; zeggende, daar hy zyne Voorafspraak nam uit EZECHIEL III: 17. 18, *Ik heb te veel eerbied voor dit Woord van den Leevenden* GOD; *te veel vrees om my schuldig te maaken aan uw Bloed; te veel Ontferming met uwe Onsterflyke Zielen, dan dat ik niet Vrymoedig en Onbeschroomd, dat Woord, dat* GOD *my in den mond gelegd heeft, tot U zou brengen, en Ulieden, van* GODS *wegen, ernstig waarschuwen, zonder door laffe Menschenvrees daar van afgeschrikt te worden, of my aan laag Gevlei schuldig te maaken, op dat niet anders uw Bloed van myne hand mogt geëischt worden.* Vervolgens daar by voegende de woorden van JESAIA LVIII: 1. *Roept uit de keele en houdt niet in, verheft uwe stemme als eene* Ba-

Bazuine, en verkondig mynen Volke haare Overtreedingen, en den Huize Jacobs haare Zonden. En voorts; *zo handelden ook de Heilige Godsmannen, de Propheeten, de Apostelen onder het Nieuwe Testament. Hoe vrymoedig en getrouw waren zy niet in de Bestraffing, zonder aanzien van Persoonen, zie zulks in* STEPHANUS *Handel.* VII. *Die Voorbeelden wensch ik van verre na te kruipen;* GOD, *wensch ik, zal hier toe alle noodige Wysheid en Genade schenken, en met zynen vrymoedigen Geest my ondersteunen.* By herhaaling smeekte hy, *Sterk, den Prins Erfstadhouder onder al dien hoon of smaad van een gedeelte eener ondankbaare of ontaarte Natie.* —— Het Hof verwees dien Leeraar, in Grasmaand deezes Jaars, over die Uitdrukkingen, en het veragten der Bevelen zyner Wettige Overheid, in de boete van vyf honderd Goudguldens, binnen veertien dagen te betaalen, als mede in de kosten des Regtsgedings; met bevel om zich voortaan van dergelyke buitenspoorigheden te onthouden, onder bedreiging van zwaarder straffe; ten welken einde de Magistraat van *Sneek* gelast werd, om daar op een waakend oog te houden, en te doen houden (*).

XXXVI. BOEK. —— 1786.

De Burgerwapening was in *Friesland* zeer ongelyk. *Leeuwaarden*, *Franeker*, *Sneek* en *Dokkum*, staaken hier in onder de Steden

Wapenhandel in *Friesland* voortgezet

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 489.

XXXVI. BOEK. 1786. en Vergadering der Genootschappen te *Leeuwaarden.*

den uit. Ten Plattenlande wisten eenige Grietluiden, het oprigten van Gewapende Genootschappen geheel te wederhouden, of in de beginzelen te smooren; doch, in andere Grietenyen vonden zy steun, en maakten grooten opgang. Sterkte ontleenden deeze veelvuldige Genootschappen door derzelver Vereeniging, onder vaste Hoofden, die, als Gelastigden, te *Leeuwaarden* in den voorleden Jaare eerst zamenkwamen, en die Vergaderingen dikwyls herhaalden. Van de Herbergen *'t Zwarte Kruis* en de *Posthoorn*, de gewoone plaatzen hunner zamenkomsten kreegen zy den spotnaam van *Staaten van 't Zwart Kruis* of *van den Posthoorn.* Een schempnaam, over welken zy zich luttel bekreunden, die 'er openlyk voor uit kwamen „ Dat zy, met deeze hunne Wapening, geen ander oogmerk hadden, dan „ om het lieve Vaderland, in 't algemeen, en een ieder Woonstede in 't „ byzonder, overeenkomstig met 's Lands „ Wetten, zo veel mogelyk, tegen allen „ Binnen- en Buitenlandsch Geweld, te „ dekken en te beschermen;" en beloofden, „ dat zy zich nimmer zouden laaten gebruiken tot het invoeren eener „ andere Regeeringsvorm, dan de waare Republicainsche, gegrond op de „ Constitutie deezes Lands."

Veelvuldige Burgersocieteiten in *Friesland.*

De zaak, welker voorstand deeze Party in *Friesland* beoogde, werd niet weinig bevorderd door de Burger-societeiten, van gelyken aart als wy te meermaalen

ver-

vermeld hebben, dat in onze Vereenigde Gewesten toen grooten opgang maakten (*). In deeze Gezelschappen, by de *Friezen* veelal *Fraterniteiten* geheeten, waar lieden, zonder onderscheid van Rang, broederlyk zamenkwamen, handelde men, by het leezen der Staatkundige Schriften en der Nieuwspapieren, over de zaaken des Lands, met eene vrymoedigheid, welke vooral niet minder was dan men elders in die Volksvergaderingen gebruikte; aangemerkt der *Friezen* aart, en de Regeeringsgesteltenis diens Landschaps, meer dan eenige in de Bondgenootschaplyke Gewesten, in eene Volksregeering by Vertegenwoordiging bestaande. Geen Stad of Dorp van eenig aanzien, waar een Gewapend Corps was, of men vondt 'er ook een Societeitshuis. Te *Leeuwaarden*, waar, zo verre wy weeten, de eerste Bürger-societeit, in den Jaare MDCCLXXXII, reeds was opgerigt (†), bragt men een fraaije Zaal in gereedheid om de Leden der Broederschappe te ontvangen.

XXXVI. BOEK.

1786.

In de eerste hette des Yvers waren de toelagen, tot het oprigten der Gewapende Genootschappen toereikende; doch 'er moest een middel bedagt worden om dezelve in stand te houden en uit te breiden. Dit veroorzaakte niet weinig overlegs.

De Wapenhandelende Genootschappen, en Burgersocieteiten met een ongunstig

(*) Zie onze algemeene Aanmerking hier over, in onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 225—230.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 162.

XXXVI. BOEK.

1786.

oog in *Friesland* aangezien.

legs. In de twee Plans om die Gelden by wyze van Lotery te vinden, ontmoetten zy, van hooger hand, eene te leurſtellende tegenkanting, die, gelyk wy reeds vermeld hebben (*), ten voorteken ſtrekte, van het ongunſtig oog, waar mede de Gewapende Burgermenigte, met de Burger-ſocieteiten zo naauw verbonden, by veelen van 's Lands Staaten beſchouwd werden.

De Tweeſpalt groeit aan met den Tocht na *Hattem* en *Elburg*.

Het gebeurde omtrent het Regeerings Reglement te *Leeuwaarden*; het mislukken van dit middel tot Inſtandhouding der Gewapende Genootſchappen, in het Verbod der Loterye met den ongunſtigen naam van *zich aldus qualificeerende veretnigde gelegaliſeerde Vrycorpſen en Exercitie-Genootſchappen* beſtempeld, vergrootte de Partyſchap, en liet men niet naa daar over zeer heftig uit te vaaren. Onder het aangroeijen des misnoegens en des tweeſpalts viel in *Gelderland* de meermaals gemelde Tocht des Krygsvolks na *Hattem* en *Elburg* voor. Eene Gebeurtenis, die in *Friesland*, geene mindere Beweeging verwekte dan wy reeds in een en ander Gewest gezien en overwoogen hebben, en het Tydſtip mag heeten, waar op de groote Verandering in *Friesland*, ten aanziene van de thans zo betwiste Staatszaak, voorviel; ſchoon de bewerking, blykens de reeds aangeroerde voorvallen, in

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XX. D. bl. 329.

in dat Gewest, van vroeger dagtekening zy.

XXXVI. BOEK.

1786.

Geen plaats van eenig aanzien in *Friesland* of men was 'er werkzaam om het gebruiken des Krygsvolks, ter demping van Burgergeschillen, te weeren. Reeds op den vierden van Herfstmaand hadden Gedeputeerde Staaten, uit negentien verschillende Plaatzen, onderscheidene Adressen, hier op ziende, ontvangen. Zy beschreeven eene Buitengewoone Staatsvergadering tegen den twaalfden. De Verzoekschriften binnen een kort tydsbestek door meer dan drie duizend Ingezetenen getekend, groeiden aan ten getale van drie en twintig. Veele Leden der Regeeringe in de Steden, telde men onder de Tekenaaren. Te *Sneek* liet de Regeering, by trommelslag, bekend maaken, dat 'er in de Kerk voor ieder Burger een Verzoekschrift aan de Staaten ter tekening lag, tegen het gebruik des *Frieschen* Krygsvolks, en tot stuiting van alle gewelddaadige Middelen. In andere Steden, byzonder te *Franeker*, werden de Volmagten ten Landdage door de Regeering gelast, de zaaken daar heen te wenden, dat de Staaten overeenkomstig met de Verzoekschriften der Burgeryen besslooten.

Veelvuldige Verzoekschriften tegen het gebruik van Krygsvolk in Burgergeschillen.

De uitslag beantwoordde in geenen deele aan den wensch der Tekenaaren. Men zegt, dat de Verzoekschriften, alle strekkende om de Staaten van *Friesland* te beweegen, ter wederstreeving van de Maat-

Door de Staaten verworpen

XXXVI. BOEK. 1786.

Maatregelen der *Geldersche* Staaten, en tot het kiezen der tegenovergestelde zyde, met den veragtenden naam van *Flarden* benoemd wierden, en dat men zich met de leezing van één vergenoegde, zonder 'er iets op te besluiten. De Staaten bezeften, zeker te regt, dat die vloed van Adresſen uit den hoek der Genootſchappen kwam, en ſtelden daar by vast, dat deeze het 'er op gemunt hadden, om de klem der Regeering hun uit de vuist te wringen.

Afkondiging der Staaten, de Drukpers, de Nieuwspapieren, en het inleeveren van Verzoekſchriften betreffende.

Twee Afkondigingen der Staaten, op den vyf en twintigſten van Herfstmaand, wyzen onwederſpreekelyk uit hoe zeer deezen het op de Burger-ſocieteiten, en de Wapenhandelende Genootſchappen, gelaaden hadden. *Zy* verdienen, in derzelver voornaame inhoud, afgeſchreeven, hier plaats te vinden. De eerſte, de Drukpers, de Dag- en Nieuwspapieren, als mede het inleeveren van Verzoekſchriften betreffende, liep op deezen zin —— „Alzo wy met aandoening, en tot ons innigst leedweezen, daaglyks bevinden; *Eensdeels*, dat veele der Couranten, en andere Nieuwspapieren, zo in *Holland* als elders gedrukt, en in deeze Provincie wordende ingevoerd, al dikwyls vervuld zyn met volſtrekte Onwaarheden, ook veele der weezenlykſte Gebeurtenisſen daar in niet zelden met bygevoegde, opgecierde, en verzonnene omſtandigheden, in een ten eenemaal verkeerd daglicht worden geplaatst,

„ en

„ en zulks overal met geduurige inmengzels van de haatlykste en hoonendste uitdrukkingen en schandelyke lasteringen, niet slegts ten aanzien van Particuliere Persoonen, Amptenaaren, en Leden der Regeering, maar zelfs betrekkelyk geheele Collegien, en den Souvevain zelve, baarblyklyk ondernomen met het verfoeilykst oogmerk, om de zo ongelukkig thans smeulende Oneenigheden in ons gezegend Gemeenebest aan te kweeken, het zaad van Twist en Tweedragt te zaaijen, en het zo noodig Vertrouwen tusschen de Regenten en Ingezetenen, ware het mogelyk, alomme weg te neemen. — *Anderdeels*, dat zommige Persoonen; op het voorbeeld van lieden in andere Provincien, zedert eenigen tyd, hun werk maaken, om alhier, op gansch ongewoone wyzen, over allerhande Onderwerpen, ook de Regeering en het Bestuur des Lands betreffende, Requesten en Adresfen, te ontwerpen en op te stellen; daar toe Vergaderingen aan te leggen; maar ook by de Wooningen van Burgers en Ingezetenen daar mede rond te loopen, om elk en een ieder tot de Tekening en Presenteering daar van aan de Regeering, op allerhande wyzen, greetig te maaken en over te haalen, ja zelfs, by publieken Trommelslag, daar toe uit te noodigen.

„ Het welke alle omstandigheden en onderneemingen zynde, die nergens an-

„ ders

XXXVI. BOEK. 1786.

„ ders toe kunnen strekken, dan om de
„ waarheid, rust, en het goed vertrou-
„ wen in den Lande te ondermynen, en,
„ in plaatze daar van, door leugenagtige
„ en liefdelooze berigten en verhaalen, on-
„ rust en wantrouwen in te boezemen,
„ en op die wyze den grond te leggen,
„ tot eene verwarring, welke, zo God
„ het niet genadiglyk verhoede, den ge-
„ wissen ondergang van den Staat, bene-
„ vens de daar aan onafscheidbaar ver-
„ knogt zynde dierbaare Panden van Vry-
„ heid en Godsdienst, ten onvermydely-
„ ken gevolge zal moeten hebben. ——
„ Zo is 't, dat wy, het gewigt van dit
„ alles inziende, en niets sterker noch
„ volyveriger dan het Welzyn van Land,
„ Kerk en Ingezetenen, volgens de gron-
„ den onzer bezwoorene Constitutie, be-
„ hartigende, (hoe zeer het ook buiten
„ ons bereik zy, dat kwaad, ten aanzie-
„ ne van het *eerste Lid*, als uit andere
„ Provincien zynen oorsprong hebbende,
„ te stuiten,) egter niet hebben willen af-
„ zyn, om den voortgang en uitwerking
„ daar van, zo allerverderflykst voor den
„ bloei deezer Provincie, en aller Ingeze-
„ tenen waaragtig en duurzaam welzyn,
„ zo veel in ons is, voor te komen en
„ te beletten, door niet alleen onze goe-
„ de Ingezetenen daar tegen op het wel-
„ meenendst en nadruklykst te waarschu-
„ wen; maar ook elk en een iegelyk, op
„ het ernstigst, te verbieden, om zulke
„ Onwaarheden, Lasteringen, en rustver-

„ stoo-

„ hoorende Berigten naa te drukken, en „ op die wyze de verdere verbreiding „ daar van te bevorderen: willende wy „ tevens aan elk en een ieder hebben „ geinterdiceerd en verbooden, zo als wy „ interdiceeren en verbieden by deezen, „ om eenige Geschriften, in rym of on- „ rym, en onder welken naam het ook „ zyn mag, waar in de Handelingen van „ de Regeering der Republiek in het al- „ gemeen, of van deeze en andere Pro- „ vincien, Steden en Landen in 't byzon- „ der, worden getaxeerd, gepreezen of „ gelaakt, of waar in Regenten, Ampte- „ naaren, en byzondere Persoonen, in hun „ eer of reputatie worden gekwetst en „ beledigd, te maaken, te schryven of te „ drukken, of dezelve alhier gemaakt, „ geschreeven of gedrukt zynde, te ver- „ koopen, uit te strooijen, divulgeeren, „ of te communiceeren.

XXXVI. BOEK.

1786.

„ Van gelyken interdiceeren en ver- „ bieden wy, om eenige Requesten, over „ welk Onderwerp ook, in publieke Hui- „ zen, of op andere Plaatzen, ter Teke- „ ning te leggen, daar toe Vergaderin- „ gen te houden, of met dezelve by de „ Huizen en Wooningen der Burgeren en „ Ingezetenen rond te loopen, of die, op „ de eene of andere wyze, tot de Ver- „ tekening daar van uit te noodigen, „ over te haalen, of te doen tekenen; „ laatende niet te min aan een ieder „ Ingezeten, en elk erkend Corpus dee- „ zer Provincie, volgens het aloud en

„ lof-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ loflyk gebruik des Lands, de volkome„ ne vryheid om zich, (indien hy eenig „ verzoek te doen heeft, of zich ergens „ over bezwaard vindt,) op de gewoone „ wyze en forme, en in behoorelyke uit„ drukkingen aan de Regenten te adres„ feeren."

Eene Afkondiging tegen de Gewapende Genootschappen.

Eene tweede Afkondiging, ten zelfden dage gedaan, betrof de Wapenhandelende Genootschappen, en bedoelde derzelver volslaagene Vernietiging. Staaten van *Friesland* gaven daar in te verstaan, uit Gedeputeerden en Raaden in den Hove Provinciaal vernomen te hebben, „ dat „ hunne heilzaame Resolutie, ter begun„ stiging van den Wapenhandel (*), zo„ danig eene extensie begon te onder„ gaan, dat de gevolgen daar van, met „ opzigte tot de rust van dit vry en ge„ zegend Land, by het Collegie en het „ Hof niet langer met onverschillige oo„ gen kon worden aangezien, en zy, over „ zulks, zich verpligt rekenden, den Staa„ ten onder 't oog te brengen, dat men „ by genoegzaam alle de Exercitie-Ge„ nootschappen of Vrycorpsen was begon„ nen Gecommitteerden te benoemen, die „ te *Leeuwaarden* te doen zamenkomen, „ aldaar eene generaale Vergadering van „ Gecommitteerden te formeeren, en in „ dezelve te benoemen een President en „ Secretaris; in die Vergaderingen Com„ mis-

(*) Genomen den 19. Dec. 1783. Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 352.

„ misſien te verleenen, binnen- en buitenlandſche Correspondentie te houden, „ circulaire Misſives af te vaardigen, en „ aldus aan deeze Vergadering eene weezenlyke exiſtentie te geeven, en zich „ alzo tot een Lichaam te maaken. —— „ Wyders aldaar te handelen over zaaken van het uiterſte gewigt, en concerneerende de Hoogheid des Lands, zo „ dat men zich zelfs onderling door eene formeele Acte hadt verbonden, de „ Conſtitutie van deeze Provincie te zullen handhaaven, naar inhoud van den „ ſchriftlyken Last der reſpective Genootſchappen aan hunne Gecommitteerden; „ en zulks zonder kennis van hunne wettige Overheid, en zonder het noodig „ te agten daar op der Staaten Approbatie te vraagen. —— Dat zy Heeren „ Gedeputeerden en van den Hove alle „ deeze Handelingen aanzagen als rechtſtreeks ſtrydig met bovengemelde Reſolutie; naardien de Exercitie-genootſchappen, door eene generaale Asſociatie over de geheele Provincie, zich „ ten eenemaale onttrokken aan de Regeeringen der reſpective Grietenyen en „ Steden. —— Dat zy, wyders, deeze Algemeene Byeenkomſten van Gecommitteerden uit Gewapende Genootſchappen beſchouwden als ſchadelyk voor de „ Rust en goede Orde: om dat daar uit, „ zo ooit uit iets, eene Regeering in eene Regeering te wagten ware; iets ten „ eenemaale onbeſtaanbaar met de Vry-

XXXVI. BOEK. „ heid en Veiligheid der goede Ingezete-
„ nen: waarom zy de Staaten aanraaden daar
„ tegen de noodige Voorziening te doen."

1786. De Staaten dit Voorſtel, door de twee Collegien van Politie en Juſtitie in *Friesland*, in rypen beraade genomen hebbende, en de kragt en gevolgen van dien met alle overtuiging gevoelende, vonden goed, gelyk zy ſpreeken, „ tot nut en
„ heil van hunne Ingezetenen en Con-
„ ſervatie van de Rust en Voorſpoed
„ des Lands aan alle de Exercitie-ge-
„ nootſchappen of Vrycorpſen, thans zyn-
„ de of namaals komende, te verbieden,
„ om geene zamenkomſten van eenige, of
„ alle, de Exercitie-genootſchappen, Ge-
„ committeerden uit dezelve, of eenige
„ Generaale Vergadering, van welke na-
„ tuur ook, binnen *Leeuwaarden*, of er-
„ gens anders, meer te houden, of op
„ te rigten: disſolveerende zy, over zulks,
„ de Generaale Vergadering van Gecom-
„ mitteerden der Exercitie-genootſchap-
„ pen binnen *Leeuwaarden* gehouden; met
„ Casſatie en vernietiging tevens van alle
„ Acten, Contracten, Conventien, en
„ Reſolutien, by dezelve, of by eenige
„ Exercitie-genootſchappen, aldaar of er-
„ gens onderling aangegaan of genomen.
„ Met wyder Verbod en Interdictie
„ aan alle de Schutteryen en Genoot-
„ ſchappen in *Friesland* zich bevindende,
„ of de Particuliere Leden van dien, om
„ eenig daadlyk deel te neemen, of zich
„ op eenigerlei wyze te laaten gebruiken,

„ of

„ of engageeren, in de Onlusten en On„ eenigheden, welke, tot hun grievend „ leedweezen, in andere Provincien „ plaats hadden; veel min te onder„ neemen om tot hulp van eene of „ andere Party aldaar uit te trekken, het „ zy Gewapend, het zy Ongewapend, „ buiten der Staaten uitdruklyk Con„ sent." —— Beide deeze Afkondigingen stelden op de overtreeding van de daar in verboodene Bedryven, Bannissement, of zwaardere Straffe aan den Lyve, naar omstandigheid van zaaken.

Tegenkanting van eenige Steden.

Zy gingen egter niet door, met eene meerderheid van *drie en veertig* tegen *zeven en twintig* Stemmen in de onderscheidene Kwartieren, zonder dat, in het Kwartier der Steden, *Dokkum*, *Leeuwaarden* en *Slooten*, 'er zich kragtig tegen verzet hadden. N. POSTHUMUS, Burgemeester van *Dokkum*, schroomde niet volmondig te zeggen, „ dat hy zy„ ne Stem voor deeze Stukken niet kon „ geeven: daar dezelve eerder in *Venetien*, „ dan in deeze vrye Republiek, scheenen „ opgesteld!" Deeze drie Steden zouden, met *Sneek*, *Franeker* en *Harlingen*, in het Kwartier der Steden, de Meerderheid hebben uitgemaakt; doch de Volmagten dier Steden waren by deeze Raadpleeging niet tegenwoordig (*). Dit hadt ge-

(*) Men vindt Nieuwspapieren van dien tyd, welke de Volmagten deezer Steden tegenwoordig stellen; doch egte bescheiden leeren ons, dat zy afweezig waren

XXXVI. BOEK. 1786.

gewis eene geheel andere rigting aan de zaak gegeeven: want, gesteld dat deeze Zes Steden *Kwartiersgewyze* eene Tegenverklaaring op die Publicatien gedaan hadden, zou, zo eenigen der *Friesche* zaaken kundig willen, hier uit tevens het Regt zyn gebooren geworden, om de Afkondiging en Aanplakking daar van, in de onderscheide Steden, te weigeren; naardemaal als dan, een Integreerend Lid der Souverainiteit, (te weeten een vierde Gedeelte,) zich tegen deeze Plakaaten zou verklaard hebben; en den Land-Kwartieren geenzins het Regt toekomt, om over het Kwartier der Steden te heerschen; terwyl, in het tegenwoordige geval, aan *enkele Steden*, die 'er zich tegen aankantten, zo als aan *Dokkum*, de weigering dier Publicatien geenzins, volgens de gronden van het *Friesche* Staatsregt, vrystaat; om dat ieder Stad of Grieteny geenzins als een Integreerend Lid der Souverainiteit kan worden aangemerkt.

De

ren: om reden, dat de drie Heeren DE WENDT, RENGERS en E. M. VAN BEYMA zitting hadden in het Collegie der Gedeputeerde Staaten: daar nu deeze Afkondigingen, op Voordragt van dat Collegie, geschiedden, oordeelde men, dat die Heeren daar over niet mogten zitten; terwyl de drie andere Volmagten, naamlyk de Heer ZWANENBURG van *Sneek* geweerd werd, om dat hy Lid was van het Genootschap daar ter Stede; ENNEMA van *Franeker* was aldaar Lid Honorair van het Genootschap, en J. VAN ALEMA, van *Harlingen* hadt de Requesten mede getekend. —— Men liet niet na de verwydering dier Heeren van die raadpleeging aan Kunst- en Vliegwerken toe te schryven.

De Volmagt van *Westdongradeel*, in het Kwartier van *Oostergo*, C. L. van Beyma herhaalde, op de Voordragt deezer Publicatien, zyn Voorstel in Bloeimaand gedaan (*); doch zonder eenige uitwerking. Gelyk ook zyn verzetten, nevens zyne Medestanders, tegen de Afkondigingen, niets baatte, en het geschaapen scheen, dat hy, en zyne Vrienden, zich de ongenade der Meerderheid zouden op den halze laaden.

1786.

C. L. van Beyma verzet 'er zich tegen.

De Afkondigingen baarden veel gemors onder de Ingezetenen van *Friesland*. Op zommige plaatzen was het misnoegen zo groot, dat, ter wederhouding van daadlykheden, bezadigdheid, bedaardheid en geduld den Volke moest worden ingeboezemd, door hun, op welken men het in die Afkondigingen 't meest gemunt hadt. Zulks kon, egter, niet beletten, dat die Publicatien, op een aantal plaatzen, werden afgescheurd.

Misnoegen der Ingezetenen.

Was de groote Vergadering der Wapenhandelende Genootschappen te *Leeuwaarden*, ingevolge deezer Afkondiginge, vernietigd; die byzondere Genootschappen in de Steden en ten Plattenlande versterkten en vergrooteden zich niet weinig, ondanks deeze tegenkanting, ja scheen dezelve den yver tot Genootschaps Vergaderingen, en den Wapenhandel aan te vuuren.

De Burgerwapenhandel en de Genootschappen neemen toe.

To

(*) Zie hier boven, bl. 131.

XXXVI. BOEK. —— 1786. Te *Franeker*, by voorbeeld, werd een Burger-ſocieteit opgerigt, tot welke alle Dienstdoende en Honoraire Leden der Schuttery en van 't Genootſchap des Wapenhandels zich konden laaten intekenen. In laatstgemelde hoedanigheid begaven zich daar toe de Hoogleeraars J. VALCKENAAR, G. COOPMANS, en TH. VAN KOOTEN, welker eerſte de Vergadering met eene Redenvoering opende; 't geen by veelen niet weinig opſpraaks baarde. — Zints lang was te dier Stede de Wapenhandel met vlyt geoefend, en werd men thans bedagt, om, ter grooter volkomenheid, de behandeling des Geſchuts daar by te voegen. Eenigen der Letteroefenende Jeugd, die zich als Honoraire Leden van het Wapenhandelend Genootſchap hadden laaten inſchryven, zouden dit Artilleristen Corps tot ſtand brengen, en van de Stad één of meer Stukken ter leen vraagen. Men vondt hier in, nogthans, zo veel zwaarigheids, dat het agterwege bleef, en die jonge Heeren met het Lidmaatſchap, zo des Genootſchaps als der Burger-ſocieteit, zich vergenoegden. In eene kleine Academie-Stad, waar de Letteroefenende Jeugd by den Burger gehuisvest, natuurlyk veel invloeds heeft op de Bewoonders, groeide de partyſchap eigenaartig aan.

Wat deswegen te *Franeker* voorviel.

De Berzorgers der Hoogeſchoole zagen de verſterking, welke de Burgerparty kreeg, door het voorbeeld der Hoogleeraaren, en den invloed der Studenten, met

De Hoogleeraar VALCKENAAR voor de Bezor-

met een zorglyk en ongunstig oog aan; waar om zy te raade werden, in Wintermaand, den toenmaaligen Rector Magnificus VALCKENAAR voor zich te ontbieden, en hem te verzoeken alle gepaste middelen aan te wenden, om de Burger-societeit, zo door de Hoogleeraaren, als door de Academie Burgers, te doen verlaaten. Een Voorstel, dat, wel verre van gevolgd te worden, eene geheel tegenstrydige uitwerking baarde. Althans oumiddelyk naa dat de Heer VALCKENAAR van dit onderhoud te rug kwam, deedt de Hoogleeraar in de Godgeleerdheid S. H. MANGER zich mede als Lid der Burger-societeit opschryven; en voeren zy voort met die Vergaderingen niet alleen by te woonen; doch, zo men verzekert, daar eene hoofdrol te speelen. 't Welk aanleiding gaf tot de ernstigste gevolgen; maar, die in een naauw verband staan met de Geschiedenissen des volgenden Jaars, in welke *Franeker*, wat *Friesland* betreft, boven alle Steden uitsteekt, en ook, op dien tyd, beter dan hier, zullen vermeld worden.

gers der Academie geroepen.

Scherpe Aanmerkingen op deeze Publicatien.

Het kon niet missen of deeze Afkondigingen, te meermaalen met den haatlyken naam van *Bloedplakaaten* bestempeld, veroorzaakten, toen ze in den Lande bekend werden, veele en zeer scherpe aanmerkingen. Men vroeg, „ Wie herkent, in dee-„ ze Staatsbesluiten, die *Friesche* Regen-„ ten, die, geduurende den loop van den „ jongsten *Engelschen* Oorlog, zulke rus-

 „ ti-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ tige en manlyke taal, in hunne Besluiten, voerden, zo onbedeesd voor Regt en Vryheid pal stonden? die de verwondering van *Nederland* tot zich trokken, en de hooggeschatte Voorwerpen van Liefde en Eerbied waren van elken *Fries*, die de duurgekogte Vryheid op haaren prys wist te schatten? —— *Zyn* dit die zelve Regenten, die, in hun schryven aan WILLEM DEN V, in Sprokkelmaand des Jaar MDCLXXXV, het *Vertrouwen hunner Ingezetenen* met hunne *Eer* en *Goeden Naam* op eene hoogte stelden; in dien zelfden Brieve het een *noodzaaklyk vereischte* in een Raadsman van den Stadhouder, en dus nog veel meer in de Regeerders der Provincie agten te zyn, *dat hy de Genegenheid*, *de Agting en het Vertrouwen der Natie bezitte en verdiene* — van eene Natie, van welke zy onbewimpeld getuigen, *dat zy haare eigene belangens kent*, —— die toen *een groot Vertrouwen stelden in de Gevoelens en Denkwyze* hunner Ingezetenen, en zich, ter Verdeediging van hun gedrag by den Stadhouder beriepen op eene *Algemeene Volksstem?* Hoe zeer is niet de gedaante der zaake veranderd! Toen werden de Volksklagten in aanmerking genomen; toen luisterde men na het beste gedeelte des Volks. Nu, in tegendeel, worden, die geenen, welken in *Friesland hunne eigene belangens*, *de belangens der Natie kennen*,

„ van

„ even die zelfden, welken de Staaten van *Friesland*, in eenen Brieve aan den Stadhouder, uitdruklyk noemen *niet een misleid, dom en verblind Gepeupel*, maar *het beste, bedaardste en verlichtste gedeelte der Natie* —— even die zelfden worden nu, by openbaare Afkondiging uitgekreeten, als waren zy *Verstoorders van de Algemeene Rust* — *zulken die zich aan de Hoogheid des Lands vergreepen hadden* —— *die eene Regeering in eene Regeering zogten op te rigten* —— en *wier Raadslagen en Bedryven te eenemaal onbestaanbaar waren met de Vryheid en Veiligheid der goede Ingezetenen*."

Men wilde dat zy, die in *Friesland*, door deeze uitdrukkingen, zo haatlyk gebrandmerkt waren, zich zouden troosten, met eene aanmerking, voorkomende in eenen Brieve dier Staaten aan zyne Hoogheid, „ In de daad, het valt niet moeilyk algemeene Beschuldigingen, zo wel tegen enkele Persoonen, als tegen een gedeelte van eene Maatschappye, ja zelfs tegen eene geheele Natie, aan te voeren; doch, hoe algemeener zy zyn, hoe minder dat ieder byzonder Lid zich dezelve behoeft aan te trekken. Het natuurlyk gevolg van zodanige Beschuldigingen is verbittering, welke, in evenredigheid van de algemeenheid der Beschuldigingen, zich ook algemeen verspreidt." —— Men merkte op, dat de

XXXVI. BOEK. 1786. de algemeene en niets bepaalende uitdrukkingen, *confidereeren wy*, *beschouwen wy*, *onderzoeken wy*, *toetzen wy*, *schilderen wy*, *bezeffen wy*, *vestigen wy*, en *trekken wy* (*), niets afdeeden; en vorderde betoog, dat de door Staaten van *Friesland* gepreezene, aangemoedigde en goedgekeurde Genootschappen, thans andere denkbeelden, andere oogmerken, andere grondregelen volgden, dan by hunne oprigting, en by hunne vestiging; dat Staaten van *Friesland*, of liever derzelver Meerderheid, nog dezelfde Maatregels volgden, nog dezelfde taal voerden, als geduurende den *Engelschen* Oorlog. — En ontbrak het niet aan de zodanigen, die de Ingezetenen aanmaanden om zich te onttrekken aan, en te verzetten tegen Staatsbesluiten, die, by herhaaling, den naam kreegen van *Venetiaansche*; dewyl het *laaken* en *pryzen* der handelingen van de Regeering der Republiek in 't algemeen, of van eenige Gewesten en Steden in 't byzonder, als strafwaardig werd afgekeurd (†).

Vrugtlooze poogingen om die Plakaaten. In de Vergaderingen der Burger-societeiten en Genootschappen gaven die Puplicatien veel stofs tot gesprekken, en aanlei-

(*) Deeze woorden slaan op eenen naa te meldenen Brief, door de Staaten van *Friesland*, aan die van *Holland* geschreeven.

(†) *Post van den Neder-Rhyn* X. D. bl. 161. 348. 460. en 464.

afgeschaft of verzagt te krygen.

leiding tot maatregelen om dezelve ingetrokken, of ten minsten veranderd, te krygen. Hier uit werden Adressen aan de Staaten gebooren, die het drukkende dier Afkondigingen met sterke kleuren schilderden: doch 'er kwam weinig van. Men zag ze by de Staaten aan met hetzelfde oog als het Verzoekschrift van C. L. VAN BEYMA, met zyne Mede vertegenwoordigers van het *Leeuwaarder* Vrycorps, ingediend, 't welk, onder andere drangredenen, om die hinderlyke Plakaaten weg te neemen, de zuiverheid van de oogmerken der Inleeveraaren aanvoerde, „ op dat geene aanleiding mogt gegee„ ven worden aan het Publiek, om de „ Welmeenenheid, de Betaamlykheid en „ Pligtmaatigheid hunner oogmerken in „ eenigen twyfel te trekken, en zy ge„ zuiverd mogten worden van de vlek, „ als hadden zy iets bestaan, waar van „ de gevolgen, by de Respectabele Col„ legien van Politie en Justitie van *Fries„ land*, met opzigt tot de Rust van dit „ vry en gezegend Land, niet langer „ met onverschillige oogen konden aan„ gezien, of als schadelyk voor de Rust „ en goede Orde moesten beschouwd wor„ den." —— Op 't zelve ontvingen zy het volgend afwyzend Antwoord; „ Is „ naa Lecture en Overweeging van voorf. „ Requeste der Supplianten, (zich quali„ ficeerende Gecommitteerden en Repre„ sentanten van het Vrycorps van *Leeu„ waarden*,) goedgevonden en verstaan,

„ te

XXXVI. BOEK. 1786.

„ te declareeren, dat hun Ed. Mog. de „ Resolutie en Publicatie, waar van de „ Supplianten gewaagen, genomen en ge- „ ëmaneerd hebben, tot bewaaring der „ Rust, en bevordering van het Heil „ deezer Provincie, en daar by persistee- „ ren; verwagtende, dat alle Ingezete- „ nen des Lands, zich, by aanhouden- „ heid, met die Betaamlykheid en Pligt- „ maatigheid zullen gedraagen, dat hun „ Ed. Mogenden daar over kunnen vol- „ daan blyven (*)." Hoe weinig aan deeze verwagting voldaan werd, zal ons Geschiedblad van 't volgend Jaar ontvouwen.

't Gevoelen der Staaten van *Friesland* over het gebruiken van Krygsvolk in Burgergeschillen.

Baarden deeze Afkondigingen in *Friesland* zo veel bevreemdings en beweegens; de Brieven, door de Staaten aan een en ander Gewest, over het gebruiken des Krygsvolks in de ontstaane Burgergeschillen, bragten dezelve uitwerkzels te wege. Wy hebben daaromtrent meermaalen het een en ander, in 't voorbygaan, aangeroerd, met toezegging eener vollediger opgave, als wy dit Gewest bepaalder ten voorwerpe onzer beschouwinge stelden; van deeze belofte moeten wy ons thans kwyten.

Antwoord dier Staaten aan die van *Hol-*

Staaten van *Holland*, hun Besluit omtrent het Krygsvolk te hunner Betaalinge staande, aan die van *Friesland* vermeld, heb-

(*) Dit viel voor op den 3 Maart 1787. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 145. en 571. *Het Beroerd Nederland* X. D. bl. 38. en 39.

land op dit stuk.

hebbende, met verzoek om dit Voorbeeld te volgen (*), kreegen een Antwoord op eene vreemde wyze ingerigt, en woordlyk van deezen inhoud; „ Wy hebben, „ naa aandagtige Lecture en herhaalde „ Deliberatien over den Inhoud deezer „ Missive, en de redenen daar by her„ voortgebragt, bevonden, (en willen des„ wegen onze gevoelens voor U Ed. Mog. „ niet verbergen,) dat 'er zich een ruim „ veld opende voor de Discussien van „ verscheide importante Materien, zo met „ opzigt tot het Staatsregt deezer Repu„ bliek, vergeleken met derzelver tegen„ woordigen Toestand, als de Verrigtin„ tingen van U Ed. Mog. en Vriendna„ buurlyke Sollicitatien, om daar toe van „ onzen kant te coöpereeren.

„ Want considereeren wy den aart en „ het bestaan van het Militaire Weezen „ in deeze Republiek;

„ Herdenken wy byzonder aan den „ Eed, die 't Krygsvolk deezer Landen „ aan de Generaliteit, aan hunne Betaals„ heeren, aan hunnen tydlyken Territo„ riaalen Souverain, doet;

„ Onderzoeken wy de mogelykheid „ om met effect Bevelen af te vaardigen „ tot het doen of laaten op een anders „ Souverain Gebied;

„ Toetzen wy vervolgens daar aan „ de Verrigtingen van U Ed. Mog.;

„ Schil-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 180.

XXXVI. BOEK. —— 1786.

„ Schilderen wy ons de veelvuldige „ Consequentien, daar uit kunnende pro„ flueeren, zo wel voor de Republiek „ in 't gemeen, als voor ieder der Bond„ genooten in 't byzonder;

„ Bezeffen wy hier by den tegenwoor„ digen toeftand van het Vaderland;

„ Vestigen wy ons oog op het geen „ aldaar gedaan en geduld wordt;

„ En trekken wy, eindelyk, dit alles „ tot één middelpunt zamen;

„ Dan, Ed. Mog. Heeren! dan wor„ den wy ten diepften getroffen over den „ wankelenden ftaat van ons Gemeene„ best; dan yzen wy, over het vooruit„ zigt van het fchroomlyke, dat het lie„ ve Vaderland kan overkomen.

„ Verwagt niet van ons, Ed. Mog. „ Heeren! dat wy, over de gewigtige zaa„ ken, hier boven opgegeeven, in detail „ zullen handelen, of ons in eene onder„ fcheidene Beantwoording der Redenen „ en Motiven, in U Ed. Mog. Misfive „ en derzelver Bylaage voorkomende, in „ laaten zullen. — Wy zyn van denk„ beeld, dat de tegenwoordige tyden in „ 't geheel niet gefaifoneerd zyn om dit „ te discutieeren, hier toe behoort tran„ quiliteit, en een onbevooroordeeld geest„ geftel. —— Evenwel kunnen wy niet „ ontveinzen, maar met weinige woor„ den, en eene cordaatheid, ons eigen, „ tot U Ed. Mog. kennis te brengen, „ dat de redenen van Perfuafie door U

„ Ed.

„ Ed. Mog. aangevoerd, om ons tot der- „ zelver Resolutie, houdende de opge- „ geevene Orders aan derzelver Militie, „ over te haalen, by ons die kragt van „ overtuiging niet bezitten om ons daar „ mede te kunnen conformeeren."

Nader schryven aan Staaten van *Holland.*

Van deezen Brieve lieten zy Staaten van *Gelderland* en *Utrecht* Afschriften toekomen, nevens de Beantwoordingen der Brieven dier twee Gewesten, welke wy, voorheen van dezelve handelende, vermeld hebben. — Weinig dagen verliepen 'er, of Staaten van *Friesland* vatten weder de pen ter hand, om die van *Holland* te verstaan te geeven, dat, hoe meer zy den tegenwoordigen toestand van ons Gemeenebest, met aandagt, beschouwden, hoe meer zy over deszelfs Behoudenisse bekommerd wierden, en hoe zich het denkbeeld, het schrikbaarend denkbeeld, meer mogelyk aan hun vertoonde van deszelfs aanstaanden Ondergang; indien daar tegen niet alle uitvoerlyke middelen, zonder uitstel, wierden aangewend. Zy hadden, zo uit de Briefwisseling van hun Ed. Gr. Mog. en de Staaten van *Gelderland*, over het gebeurde te *Hattem* en *Elburg*, als uit de Brieven der Staaten van *Utrecht* aan die van *Holland*, over geen min gewigtige stoffen geschreeven, nieuwe stoffe gekreegen om zich te ontrusten, en 't ergste van het dierbaar Vaderland te vreezen. — Zy beefden, wanneer zy aanschouwden

XXXVI. BOEK. 1786. tot welk een hoogte de Onlusten en Geschillen tusschen hun Ed. Gr. Mog. en meergemelde Gewesten reeds gereezen waren. Zy vermeenden, aan hunnen pligt, als Bondgenoot, te kort te doen, en zich tevens, zo wel voor 's Lands tegenwoordige Inwoonders, als voor de Nakomelingschap verantwoordelyk te stellen, indien zy langer stille zweegen, en de gevoelens van hun hart aan de Bondgenooten, in tydsomstandigheden als deeze, niet onbewimpeld openbaarden.

Op eene Inleiding van dien zorgwekkenden aart laaten zy woordlyk volgen. „ Wy bidden dan U Ed. Mogenden om „ met ons eens ernstig te willen bedenken, of de Verwydering, welke 'er „ thans existeert, en die natuurlyker wyze, van dag tot dag, vermeerderen moet, „ binnen kort niet dat ongelukkig gevolg „ zal kunnen hebben, dat *Vreemde Mogenheden*, (hunne belangens daar in geconcerneerd agtende,) zich in die Geschillen mengen, en veelligt tusschen „ Provincien en Provincien Party kiezende, tot daadlykheden komen, en het „ Tooneel des Oorlogs in de Gewesten van Ons Vaderland openen zullen; „ waar van het rampzalig einde niets anders zyn kan dan de Omverwerping „ der Zuilen van alle Welvaard, en de „ onherstelbaare Verbreeking der Banden „ van het Bondgenootschap, en gevolglyk de geheele Ondergang van onze

voor-

„ Voormaals zo bloeiende en gezegende „ Republiek. —— Gevaarlyke toestand! „ Akelig vooruitzigt! — des te verschrikkelyker naar maate 'er zich meer waarschynlykheid voor opdoet. XXXVI. BOEK. 1786.

„ En het is, uit aanmerking, Ed. „ Mog. Heeren! van alle deeze zo zeer „ dreigende Onheilen, van het hachlyk „ Tydstip, 't geen wy beleeven, dat wy „ ons op het sterkste genoopt voelen, en „ niets gepresseerder hebben, dan ons tot „ U Ed. Mog. en de verdere Bondge„ nooten te wenden, aan dezelve de ge„ dugte Situatie van zaaken voor te hou„ den, en tevens met die ongeveinsde „ deelneeming, met die zuiverheid van „ inzigten, en met die blaakende Vader„ landsliefde, welke een waar Bondge„ noot van dit Gemeenebest immer kan „ kenschetzen, aan U Ed. Mog. gelyk „ mede aan Heeren Staaten van *Gelder-* „ *land* en *Utrecht*, onze kragtigste en „ welmeenendste Mediatie en Tusschen„ spraak aan te bieden, onder de pleg„ tigste verzekering, dat wy niets be„ geerlyker, niets heuchlyker voor ons „ zouden kunnen uitdenken, dan dat het „ Ons, onder den Zegen van God Al„ magtig, gebeuren mogt, om door het „ aanwenden van alle mogelyke Officien, „ en gerugsteund door den bystand van „ andere Provincien, tot het zelfde ge„ wenscht einde, den grond te leggen „ tot een *Reconciliatie*, welk alle Onlus„ ten verbande, alle *schadelyke Buitenland-* „ *sche Influentie* afweerde, alle verder-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ kinge verdreef, de harmonie en het „ vertrouwen onder alle de Bondgenoo- „ ten deedt herleeven, de rust en kalm- „ te in den Lande herstelde, den bloei „ en voorspoed der Inwoonderen van de „ Republiek bevorderde, en daar door „ het lieve Vaderland van den oever des „ verderfs tot den luister van voorige „ dagen te rug bragt

„ Wy houden Ons van de Cordaat- „ heid en Vaderlandsliefde van U Ed. „ Mog. te wel verzekerd, dan dat wy een „ oogenblik in twyfel staan, of U Ed. „ Mog. zullen deeze Offerte in het waa- „ re licht beschouwen, en niet aarzelen „ om dezelve, als geen ander doel dan „ 's Lands Behoudenisse hebbende, te ac- „ cepteeren."

Beantwoording dier beide Brieven door Staaten van *Holland*.

Afschriften deezes Briefs ontvingen *Zeeland* en *Overysfel*, als mede *Stad en Lande*. Onbeantwoord bleef het eerste zo min als het laatste schryven by Staaten van *Holland*, die te gelyk op beide bescheid gaven. Ten aanziene van den eersten Brief merkten zy op, dat het hun aangenaam zou geweest hebben een stipter Antwoord te hebben mogen ontvangen; doch, daar Staaten van *Friesland* verkoozen hadden zich op eene ingewikkelde wyze te uitten; oordeelden zy het onnoodig, daar zy op eene openhartige wyze hunne denkbeelden, aangaande de gesteldheid van zaaken in *Gelderland* en *Utrecht*, aan de Bondgenooten hadden opengelegd, mitsgaders de middelen door hun, naar hun vermogen, te werk gesteld

„ om

om een Burgeroorlog, met alle deszelfs akelige gevolgen, te voorkomen, in eene nadere Verdeediging te treeden, wegens hun opregt voorneemen om het vergieten van Burgerbloed, zo veel mogelyk, te beletten. Voorbedagtlyk wilden zy vermyden, alle Aanmerkingen, die op de min of meer vergezogte bedenkingen, op dit hun oogmerk zouden kunnen vallen. Meer was het hun te doen, om by die eenvoudige Beginzelen, ten nutte van de gemeene zaak, te volharden, dan om te treeden in *subtile discussien*, waar by men dikwerf het weezenlyk nut van het Vaderland uit het oog verloor.

Met dit oogmerk bepaalden zy zich tot den tweeden Brieve. Wel gaarne stonden zy toe, dat zich in dit Gemeenebest veel schrikbaarends vertoonde. Die gewaarwording hadt hun genoodzaakt tot het neemen van zodanige maatregelen, om daar in, naar hun vermogen, te voorzien. Zy betuigden hun genoegen, dat Staaten van *Friesland*, met die van *Zeeland*, *Overysſel* en *Stad en Lande*, meer of min, in die zelfde gedagten waren gevallen, en met hun hadden medegewerkt om de Troepen van den Staat niet te doen strekken tot middelen, om, in dit gezegend Land, een Tooneel tot het vergieten van Burgerbloed te openen. Standvastig wilden zy hier in, en in alles, wat tot behoud der gemeene Rust strekken kon, zamenstemmen.

„ Maar," vervolgen zy, en hier moe-

XXXVI. BOEK. 1786.

ten wy woordlyk afschryven, „ dit on„ derfteld zynde, heeft het ons ten ui„ terften verwonderd, dat U Ed. Mog., „ by derzelver laatften Brief, ons hebben „ gelieven voor te draagen, als ftaande „ *in hooggaande Onlusten en Gefchillen*, „ tusfchen ons en de Heeren Staaten van „ *Gelderland* en *Utrecht*; daar wy van „ zodanige Onlusten en Gefchillen, veel „ min van *hooggaande Differenten tusfchen* „ *ons en gemelde Heeren Staaten*, ter goe„ der trouwe, verklaaren niets te weeten; „ en dus ten uiterften verwonderd zyn „ geweest, ontmoet te hebben U Ed. „ Mog. Voorflag tot Mediatie van dezel„ ve ons geheel onbekende Differenten: „ dewelke wy, derhalven, met al den „ verderen inhoud van de meergedagte „ U Ed. Mog. Misfive daar toe relatif, „ mitsgaders de *Vrees dat vreemde Mogen„ heden deel daar in zouden kunnen neemen*, „ *en tusfchen Provincien en Provincien Par„ ty kiezen*, zo als U Ed. Mog. zich ge„ lieven uit te drukken; geheel boven „ het bereik van ons begrip verklaaren „ te zyn."

Ten bewyze, dat zy geene Gefchillen met Staaten van *Utrecht* hadden, voerden zy aan, dat deeze hun, nevens de verdere Bondgenooten, in jongst verloopen Wynmaand (*) hadden ingeroepen als Middelaars tot vereffening der Gefchil-

(*) Deeze Brief aan Staaten van *Friesland* was den 1 Nov. 1786. gedagtekend.

schillen in het *Sticht* plaats grypende. En konden derhalven, niet weeten, waaromtrent zy de Bemiddeling der Staaten van *Friesland* ten aanzien der Staaten van *Utrecht* zouden aanneemen. XXXVI. BOEK. 1786.

Wat Staaten van *Gelderland* betrof, maakten Staaten van *Friesland* wel melding van het gebeurde te *Hattem* en *Elburg;* doch vonden zy niets daar nevens gevoegd, waar uit zy zouden kunnen opmaaken, dat 'er eenige Geschillen tusschen hun en de Staaten van *Gelderland* bestonden, die een voorwerp der aangeboodene Bemiddeling zouden kunnen opleeveren.

„ 't Is waar," gaan zy voort, „ uit „ de door ons aan U Ed. Mog. gecom„ municeerde Briefwisseling met hoogge„ melde Heeren Staaten van *Gelderland*, „ kan aan U Ed Mog. gebleeken zyn, „ dat wy ten sterksten zyn getroffen ge„ weest over dat gebeurde; mitsgaders „ dat wy, ingevolge het bekende Ver„ bond van de *Unie* van *Utrecht*, ons „ verpligt hebben geoordeeld, de klag„ ten, door die van *Hattem* en *Elburg* „ aan ons geaddresseerd, als zynde een „ Lid van het voorz. Bondgenootschap, „ te moeten examineeren; en tot dat „ einde van de Heeren Staaten van *Gel*„ *derland*, dien aangaande de noodige In„ formatien te verzoeken; ten einde te „ kunnen beoordeelen, of de voorzeide „ klagten gegrond, en dus de gerecla„ meerde adsistentie aan de Ingezetenen

 „ der

XXXVI. BOEK. 1786.

„ der gemelde twee ſtem in Staat hebbende Steden, uit kragte van de voorzeide *Unie*, geaccordeerd zou behooren te worden.

„ Maar wy begrypen niet, dat U Ed. Mog. deeze onze Demarche, dewelke wy van alle onze Bondgenooten, en dus van U Ed. Mog. insgelyks zouden moeten verwagten, byaldien gelyke Klagten over geſustineerde Verbreeking van bezwoorene Privilegien, gepaard met Militaire Aanvallen op gemelde haare Steden aan Hoogstdenzelven geadresſeerd waren geweest — dat, zeggen wy, U Ed. Mog. deeze onze Demarche zouden ſchikken in den rang van Onlusten en Geſchillen, die de tusſchenkomst van U Ed. Mog., als Mediateurs, zouden vereiſchen.

„ In tegendeel, Ed. Mog. Heeren! wy hebben zelven ons in deezen als Mediateurs tusſchen hooggemelde Heeren Staaten van *Gelderland*, en de voorſchreeve twee Steden, by onze Misſive van den vierden September laatstleden aangeboden. En het verwondert ons dies te meer, dat U Ed. Mog. in plaats van met ons tot een zodanig heilzaam oogmerk, met alle vermogen, te concurreeren; in tegendeel onze aangewende Officien, tot vereffening van Geſchillen, die gansch *Nederland* met ſchrik hebben getroffen, by U Ed. Mog. Misſive hebben kunnen goedvinden voor te ſtellen als pretenſe Oneenig-

„ nigheden, die de Intercesſie van U Ed. Mog. als Mediateurs, *niet tusſchen hoog gedagte Heeren Staaten en gemelde twee Steden; maar tusſchen Ons en hoogstdezelve Heeren Staaten, als twistende Partyen*, zouden vereiſchen.

„ Wy willen gaarne aan het verlicht Oordeel van U Ed. Mog. overlaaten, of het voorz. Verbond van *Unie* kan permitteeren, de zaak onder zodanig eene gedaante te beſchouwen; en of dat zelfde Verbond niet veel eerder van U Ed. Mog. vordert, om als nog, benevens Ons, Hoogstderzelver goede Officien aan te wenden, om de hooggaande Onlusten en Geſchillen, die tusſchen de meergemelde Heeren Staaten van *Gelderland* en de gevlugte Ingezetenen der Steden *Hattem* en *Elburg* ſubſiſteeren, uit den weg te ruimen, en de Rust en Harmonie in die Provincie te herſtellen.

„ Het is ook waar, dat Staaten van *Gelderland*, onze Misſives, op het voorſz. ſubject aan Hoogstdezelven geaddresſeerd, hebben beantwoord op eene wyze, waar op wy thans geene Reflectien, die de aart der zaake anders ryklyk aan de hand zou geeven, zullen maaken (*); mitsgaders, dat Hoogstdezelven de Orders door Ons

„ om-

(*) Zie deswegen te rug in onze *Vader. Hist.* XII. D. bl. 263.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ omtrent de Militie, op onze Repartitie staande, tot vermyding van het plengen van Burgerbloed, en de Beveiliging van onze eigene Provincie, gegeeven (*), in zodanig verkeerd daglicht hebben getragt te stellen, dat hetzelve met ons oogmerk, in geenen deele, kon worden overeengebragt. —— Maar, Ed. Mog. Heeren! wy hebben geene intentie altoos, om, over deeze verkeerde opvattingen, met hoogstgemelde Heeren Staaten van *Gelderland* in eenige Discussien te treeden, even weinig als wy als een Object van Mediatie zouden kunnen admitteeren het Regt, dat wy oordeelen onze Souveraine Provincie, zo wel als alle onze Bondgenooten, te competeeren over de Troepen, op onze en Hoogstderzelver respective Repartitien staande; en door Hoogstdezelven respectivelyk betaald wordende; gelyk mede niet het Regt om dezelve te reclameeren, zo dikwyls wy dezelve Troepen, tot de beveiliging van onze eigene Provincie, meenen van nooden te hebben. —— Een oordeel, het welk, zekerlyk, aan niemand anders, dan aan iedere Souveraine Provincie alleen, kan competeeren, en waar van wy dan ook aan niemand anders begrypen eenige verantwoording verschuldigd te zyn.

„ Wy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 171. en 176.

„ Wy hebben, derhalven, den inhoud „ der voorsz. Brieven van de Heeren „ Staaten van *Gelderland* alhier met geen „ ander oogmerk, aangeroerd, dan om U „ Ed. Mog. te overtuigen, dat deeze „ Briefwisseling, door U Ed. Mog. niet „ met derzelver gewoone accuratesse ge„ ëxamineerd moet zyn geweest; om dat „ anders daar in geen stoffe voor U Ed. „ Mog. kon zyn gevonden, om, zo als „ U Ed. Mog. gelieven te zeggen, *zich* „ *te alarmeeren*, en *het ergste van het lie*„ *ve Vaderland te vreezen*; en dat wel „ uit hoofde, en ter zaake, van aan ons „ volstrekt onbekende, *hooggaande Onlus*„ *ten, die tusschen Ons, en de Heeren* „ *Staaten van* Gelderland *en* Utrecht, *ge*„ *reezen zouden zyn.* —— Wy moeten, „ derhalven, herhaalen, dat het ons ten „ hoogsten aangenaam zal zyn, byaldien „ U Ed. Mog. in plaats van het Aan„ bod der voorsz. gansch onnoodige Me„ diatie, in tegendeel, met ons zullen „ gelieven te concurreeren, met Hoogst„ derzelver goede Officien, aan te wen„ den, ten einde de Onlusten en Geschil„ len in *Gelderland*, alwaar dezelve wee„ zenlyk plaats hebben, een einde te doen „ neemen.

„ Dit toch, begrypen wy, zal voldoen „ aan de verpligting die op Ons, en op „ alle Bondgenooten rust. —— De zaak „ der Steden *Hattem* en *Elburg* heeft een „ al te groot eclat, in deeze Republiek

XXXVI. BOEK.

1786.

„ gemaakt, om zich niet verpligt te oor„ deelen, als Bondgenooten, alle middelen „ in 't werk te stellen, om de Rust en „ Eendragt, in gemelde Provincie, tusschen „ de Heeren Staaten en de Ingezetenen „ van *Hattem* en *Elburg* te herstellen, „ en zal het ons, derhalven, tot het „ grootste genoegen strekken, eene gun„ stige dispositie daar toe van U Ed. „ Mog. te mogen verneemen."

Scherpe Aanmerkingen by het voorleezen van deezen Brief in de Vergadering van *Holland*.

Een Brief, zo onbewimpeld het Regt der Volkstem inhoudende, en daar voor pleitende, kon, by het voorleezen ter Staatsvergaderinge van *Holland*, allen niet even zeer behaagen. Men wil, dat *Amsterdam* in denzelven niet zou gestemd, en één der Afgevaardigden dier Stad verklaard hebben; „ dat hunne Commit„ tenten ganesch niet overtuigd waren, „ dat de *Unie* gesloten was tusschen *Re„ genten* en *Ingezetenen*; maar eerder ver„ meenden, dat dezelve alleen aangegaan „ was tusschen *Regenten* en *Regenten*." — Waar op de Pensionaris DE GYZELAAR, gevoelig over het laag stellen der Burgeren, en het kleinagten der Volksstemme, zou geantwoord hebben, „ hoe hy lang „ vermoed hadt, dat dergelyke Sentimen„ ten by de *Amsterdamsche* Regeering „ huisvesten; maar dat hy nooit gedagt „ hadt, dat zy daar voor openlyk in de „ Vergadering van *Holland* zouden heb„ ben durven uitkomen; dat men, om „ een Geschil van die natuur te beslis-

„ sen,

„ sen, zich zou moeten vervoegen by „ die geenen, waar hetzelve behoorde, „ te weeten by het Volk!"

1786.

Breedvoerig Antwoord van de Meerderheid in *Friesland*.

Ontbrak het den Brief door *Holland* aan *Friesland* gezonden, geenzins aan *scherpheid*, by de ronde verklaaring van der Staaten gevoelens, het Antwoord, daar op ingekomen, mag *stukkelig* heeten, en hadt eene uitvoerigheid, in het ontvouwen der meening van de Meerderheid, die het plaatzen van den geheelen Brief aan ons verbiedt, schoon wy, zo uit hoofde van de verklaarde denkbeelden dier Meerderheid, als ter oorzaake van 't geen daar omtrent geschreeven is (*), en ter *Hollandsche* Staatsvergadering voorviel, niet kunnen naalaaten de voornaamste trekken uit dezelve mede te deelen.

Zy merkten op de Ontvouwing der Punten in hunnen Brieve (†), toen maar even aangeroerd, agterwege gelaaten te hebben; „ dewyl de Discretie hun we- „ derhieldt van 'er eenige Applicatiën by „ te voegen; schoon zy misschien, min- „ der Menagement gebruikt hebbende, „ voor Staaten van *Holland* meer ver- „ staanbaar geweest, en beter binnen de

„ paa-

(*) De Dagpapieren in *Holland* spraaken zeer ongunstig van deezen Brief; en heeft men het doen voorkomen, als of deezen 't by heftig uitvaaren lieten berusten, en dit Antwoord niet mededeelden. Zie de *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1525; doch wy hebben 't zelve, althans in de *Historische Courant* van 30 Dec. en verv. gevonden.

(†) Zie hier boven bl. 156.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ len van derzelver begrip zouden geblee-
„ ven zyn."

Thans hunne gedagten, over een en ander voornaam Punt, nader mededeelende, schreeven zy, „ Wanneer wy U Ed. „ Mog. voordroegen, dat de Zeven Vereenigde Gewesten, behoudens het onderling aangegaan Bondgenootschap, ieder in den Haaren Souverain zyn, en „ de eene Bondgenoot geen Regt van „ zeggen in 's anders Gewest heeft, dat „ wyders de aart en het bestaan van het „ Krygsvolk deezer Landen zodanig is, „ dat het, door de Eeden, welke het „ doet, zo aan de Generaliteit, als aan „ deszelfs Betaalsheeren, en aan den tydlyken Territoriaalen Souverain, alwaar „ het in Garnisoen komt, onderscheidenlyk en aan ieder in zyn regard verbonden, en gehoorzaamheid schuldig is. — „ Toen dit, zeggen wy, door Ons U „ Ed. Mog. onder 't oog gebragt wierd, „ hadden wy gehoopt, dat deeze zaaken, in ons Staatsregt alleszins gegrond, wel een oogenblik attentie en nadenking by U Ed. Mog. zouden hebben „ veroorzaakt; wanneer U Ed. Mog. dan „ ook weldra, zonder Ons nader eclaircissement in deezen benoodigd te zyn, gevoeld zouden hebben, dat U Ed. Mog. „ hun gehouden gedrag in 't algemeen, „ en inzonderheid met opzigt tot de Provincie van *Gelderland*, aan dat Staatsregt „ toetzende, het nimmer daar mede zouden kunnen overeenbrengen. Wyl daar

„ uit

„ uit, aan de eene zyde, klaar is, dat XXXVI.
„ noch U Ed. Mog., noch iemand der BOEK.
„ overige Bondgenooten, Regt van zeg-
„ gen en gebieden competeert, op eens 1786.
„ anders Souverain Territoir, even wei-
„ nig als om Verantwoording te vraa-
„ gen van die Souveraine Regeering;
„ over daaden, welke die meent, naar
„ omstandigheid van zaaken, in dat Ge-
„ west, uit kragt van het Gezag, waar
„ mede zy bekleed is, te moeten uitoe-
„ fenen. —— En dat, aan den anderen
„ kant, U Ed. Mog. in hoedanigheid
„ van eene Provincie, op welke eenige
„ Troepen, in *Gelderland* in Garnisoen,
„ gerepartitieerd stonden, aan dezelve
„ met effect niet konden, en volgens
„ Regt, niet mogten geeven, eenige Be-
„ velen van doen of laaten op het Inde-
„ pendent Territoir van die Provincie,
„ aan welke deeze Troepen ten plegtig-
„ sten by Eede verbonden waren tot ge-
„ hoorzaamheid; en om de Orders van
„ derzelver Regeering uit te voeren.
„ Want toch, hoe verre men het Regt
„ van Betaalsheeren op de Militie ook
„ zou begeeren te trekken, nimmer kan
„ het zo wyd gaan, dat Betaalsheeren
„ aan die Militie Bevelen zouden kunnen
„ geeven, waar door dezelve aan hunnen
„ Territoriaalen Souverain onnut, zo niet
„ gevaarlyk, ongehoorzaam tevens, en
„ openlyke verbreekers van hunnen ge-
„ presteerden Eed moesten worden. —
„ En, evenwel, zulke Bevelen hebben

„ U

XXXVI. BOEK. 1786.

„ U Ed. Mog. zich veroorloofd in *Gel-*
„ *derland* en elders te geeven, niet al-
„ leen; maar zelfs, by circulaire Missives,
„ de overige Bondgenooten tot gelyke
„ Demarches jegens de Troepen te hun-
„ ner Repartitie getragt te beweegen.

„ Dan, baarden in deezen de onbe-
„ staanbaare Orders aan de Militie, ter
„ U Ed. Mog. betaaling staande, nog
„ maar alleen stoffe tot klaagen! Hadden
„ U Ed. Mog. zich over het geheel in
„ de zaaken van *Hattem* en *Elburg* niet
„ gedraagen op eene wyze, die wy niet
„ durven gelooven, dat iemand, die eens
„ anders Bondgenoot is, zich ooit ter
„ naavolging zal begeeren te stellen, en
„ die daarenboven zo alleszins met Uwer
„ Ed. Mog. onlangs aangenomene Prin-
„ cipes onbestaanbaar is!

„ Immers daar U Ed. Mog. sustinee-
„ ren in de verpligtinge te weezen, van
„ zich met zaaken, in andere Provincien
„ voorvallende, daadlyk te moeten be-
„ moeijen, wat bewoog dan toch U Ed.
„ Mog., toen de Onlusten in de boven-
„ gemelde Steden smeulende, genoegzaam
„ bekend waren, en de Wapening en
„ Versterking dier Steden, ten einde den
„ Souverain feitlyk en met geweld tegen
„ te staan, voor U Ed. Mog. geen ge-
„ heim meer konden zyn, om den mer-
„ kelyken tyd, die 'er nog tusschen ge-
„ weest is, vóór dat de Resolutie der
„ *Geldersche* Staaten om die Steden van
„ Garnisoen te voorzien, genomen wierd,

„ On-

„ onnut te laaten voorbygaan? Wat we-
„ derhieldt toch U Ed. Mog. van zich
„ vooraf alle mogelyke moeite te geeven,
„ deeze allerbedenkelykste Onderneemin-
„ gen, en daar uit voortspruitende Onlus-
„ ten en Rampen, door gepaste midde-
„ len van Tusschenkomst, als anderzins,
„ zo doenlyk, tegen te gaan en te pre-
„ venieeren? Wat belette toch U Ed.
„ Mog. yverig te waaken, en ernstige
„ Mesures te neemen, tegen zo een aan-
„ tal Gewapende Persoonen, welke, ten
„ einde men in gemelde Steden den Staa-
„ ten dier Provincie met vigeur het hoofd
„ zou kunnen bieden, van het noodige
„ voorzien, derwaards, van tyd tot tyd,
„ met eene genoegzaame publiciteit, ook
„ uit U Ed. Mog. Provincie, uittrok-
„ ken? Om niet eens te spreeken, van
„ de Ammunitie, en andere zaaken, tot
„ styving dier geweldige Onderneeming,
„ van daar verzonden.

„ Of hadden U Ed. Mog. hun doel
„ getroffen, aan hunne verpligtingen vol-
„ daan, wanneer zy, toen deeze zaak
„ reeds geheel onherstelbaar was, de Be-
„ werkers en Aanvoerders van alle die
„ Beweegingen in derzelver byzondere
„ Protectie namen?

„ Zulke Handelingen, zulke Toelaa-
„ tingen, mogen by U Ed. Mog. den
„ naam draagen, *van te spruiten uit een-*
„ *voudige Principes, ten nutte van de ge-*
„ *meene zaak, welke door U Ed. Mog.*
„ *naar vermogen, te werk gesteld zyn, om*

„ *een*

XXXVI. BOEK. 1786. „ *een Burgeroorlog, met alle deszelfs akelige gevolgen, te voorkomen* —— Wy, „ voor ons, sustineeren, dat U Ed. „ Mog. juist zulke Principes gevolgd, „ juist zulke Middelen gebezigd hebben, „ als *met de gemeene zaak*, (waar door „ wy verstaan de *bewaaring van goede Orde, Rust, en Voorspoed in den Lande*,) „ volstrekt onbestaanbaar zyn; doordien „ ze *onder schyn van welmeenende Bemoeying, eene daadlyke Partykiezing, en eene Overheersching van den eenen Bondgenoot op den anderen* aan den dag „ leggen, en eenen gereeden weg baanen, „ om veelen straffoos, in vooruitzigt van „ Uwer Ed. Mog. Protectie, de verregaandste Violentien te doen verrigten; „ de Bondgenooten tegen elkander op „ het geweldigst te indisponeeren, en „ daar door de geheiligste banden tusschen „ de Provincien van *Nederland* zodanig „ los te rukken en te verbreeken, dat „ derzelver herknooping zeer bezwaarlyk, „ zo niet onmogelyk, wordt. — En hebben U Ed. Mog. de Faculteit om deezer wyze op de Souverainiteit van een „ hunner Bondgenooten te empiëteeren, „ wat verhindert dan die zelfde Leden „ van de Unie, om wederkeerig ten opzigte van U Ed. Mog., niet even het „ zelfde te doen?"

Na een aantal vraagen, strekkende om te onderzoeken, waarom *Gelderland*, ten opzigte van *Holland*, ten tyde van de door veelen wederstreefde, en door Krygsvolk door-

doorgezette Burgerwapening, en het zenden van Krygsvolk na *Rotterdam*, ter dekking der Commisfie derwaards gezonden, niet het zelfde zou hebben kunnen doen als *Holland* nu, ten aanziene van *Gelderland* gedaan hadt? betuigen zy, „ wat „ U Ed. Mog. hier op zouden antwoorden, is ons onbekend; dan wy zouden „ vrymoedig daar op aanmerken, dat wy, „ de intentie van onzen Bondgenoot daar „ laatende, zyne verrigtingen even zo „ vreemd als gevaarlyk vinden, juist ge„ fchikt om die Beroertens, welke hy „ voorgaf te willen prevenieeren, daad„ lyk te veroorzaaken."

XXXVI. BOEK. 1786.

Voorts vestigen Staaten van *Friesland* het oog op den tegenwoordigen toeftand van het Vaderland, en op het geen *aldaar gedaan* en *geduld* wordt, en voeren als een groot bezwaar aan, „ Toen U „ Ed. Mog., weinig tyds geleeden, goed„ vonden, directe en ftellige Orders aan „ alle de Troepen, op derzelver Repar„ titie ftaande, af te vaardigen, om hun„ ne refpective Garnifoenen te verlaaten, „ en zich binnen Uwer Ed. Mog. Pro„ vincie te verzamelen, (doch, zulks niet „ naar wensch gelukkende, daar toe Pa„ tent van zyne Hoogheid verzogt en „ bekomen werd,) kon deeze vreemde „ Demarche niet dan de bekommering en „ het wantrouwen in *Nederland* aanmerklyk „ doen aangroeijen: te meer daar U Ed. „ Mog. de noodzaaklykheid om alle die „ Troepen binnen *Holland* in Garnifoen

XXXVI. BOEK. 1786.

„ te hebben, slegts aandrongen, met ee„ ne generaale verzekering van het Pres„ sant Gevaar, en den Hoogen Nood, waar „ in zich die Provincie bevondt; zonder, „ hoe ernstig daar op gesommeerd, eeni„ ge Opening waar in dat Gevaar, en „ die Nood dan in bestonden, te willen „ geeven; aan welke Ouverture en Ver„ antwoording U Ed. Mog. zich ook, tot „ nu toe, zorgvuldig hebben onttrokken.

„ Wy zouden aan onze betrekking als „ een der Bondgenooten van dit Gemee„ nebest, zeer verre te kort doen, zo „ wy, by deeze gelegenheid, zweegen, en „ daar door eene daad zouden schynen „ te approbeeren, die, zo wy gelooven, „ in 's Lands Geschiedenissen geen voor„ beeld heeft. —— 't Is waar, Uwer „ Ed. Mog. Provincie is de bloeijendste, „ en wy hebben daar door U Ed Mog. „ tot onzen vermogendsten Bondgenoot; „ maar qualificeert dat Voorregt en het „ hier door grooter Aantal van Troepen „ op de Repartitie van *Holland* staande, „ U Ed. Mog, om, zonder eenige voor„ afgaande Bondgenootschaplyke Com„ municatie, een stap van dat aanbelang „ te doen? Een stap, die juist, om dat „ zo eene aanmerkelyke hoeveelheid van „ Krygsvolk ter betaalinge van U Ed. „ Mog. staat, daar door te schroomlyker „ en te onverantwoordelyker is. Geno„ men, daar exteerde zulk een dringend „ Gevaar, als waar van U Ed. Mog. ge„ waagen, was het dan de schuldige pligt

„ niet

„ niet van U Ed. Mog. als van den ee-
„ nen Bondgenoot aan den anderen ge-
„ weest, daar van de voldoenendste Ope-
„ ning daadlyk te geeven?

„ Want was de vrees, die U Ed.
„ Mog. zo sterk schynt te bezielen, voor
„ Geweld van buiten, dan is het eene
„ ongehoorde zaak, dat U Ed. Mog. de
„ Frontieren, en Landen van de Gene-
„ raliteit, geheel van Militairen ontbloo-
„ tende, de Magazynen en Arsenaalen
„ van den Staat *a l'abandon* laatende;
„ zich, op hunnen Provinciaalen Bodem,
„ met het grootste deel van de Armée
„ in zekerheid stellen, en alle hunne ove-
„ rige Bondgenooten ten prooije laaten.

„ Of was 'er gevaar van binnenlandsch
„ Geweld? Dan eischt de aart van het
„ Bondgenootschap, dat de Medeleden
„ daar van op 't spoedigst onderrigt, en
„ dat 'er onderling de efficacieuste mid-
„ delen geconcerteerd, en, met gemeene
„ kennisse, uitgevoerd worden, om dat
„ onheil af te weeren.

„ Maar, Ed. Mog. Heeren! zou het
„ ook kunnen zyn, dat wy deeze gehee-
„ le Demarche van U Ed. Mog. uit een
„ verkeerd oogpunt tot nu toe beschouwd
„ hebben? Zou misschien al dat spree-
„ ken van Gevaar, al dat roepen van
„ pressanten Nood, waar door zo veele
„ Troepen op *Hollandschen* Bodem dien-
„ den te verzamelen, ook een *Voorwend-*
„ *zel*, ook eene *Staatkundige Vinding* kun-
„ nen zyn, om voor ons en de overige

XXXVI. BOEK. 1786.

„ den van het Bondgenootſchap, Uwer „ Ed. Mog. waare oogmerken te bedek- „ ken? Om den Ingezetenen van *Neder- „ land*, door zulk een Alarmkreet, zand „ in de oogen te ſtrooijen?

„ Wat ontwerpen, wat bedoelingen „ U Ed. Mog. eigenlyk hebben, kunnen „ wy niet bepaaldlyk zeggen; dan dit „ weeten wy zeker, dat 'er, met betrek- „ king tot de Militie, thans in de Provincie „ van U Ed. Mog. liggende, onlangs iets „ is voorgevallen, het welk over deeze „ ganſche zaak geen gunſtig licht ver- „ ſpreidt."

Hier voeren zy aan de Bevelen door den Generaal Major VAN RYSSEL aan eenige Commandanten gegeeven om, op de twee eerſte Seinſchooten, hunne Regimenten marschvaardig te doen maaken, en op volgende Seinſchooten, te rukken *binnen de Provincie van Utrecht, zonder Territoir te ontzien*; als mede het ontheffen diens Generaal Majors van alle Verantwoording, dan aan hun Ed. Groot Mogenden; en het neemen van alle verdere gehoorzaamende Officieren en Gemeenen, nevens dien Generaal Major in derzelver Beſcherming, en vervolgen; „ Immers zo lang wy nog in het denk- „ beeld konden verſeeren, dat U Ed. „ Mog., uit vrees voor Gevaar, de Troe- „ pen te hunner Repartitie ſtaande, wil- „ den emploijeeren, tot beveiliging hun- „ ner eige Provincie, tot zo lang konden „ wy U Ed. Mog. beſchouwen als Bond-

„ ge-

„ genooten, die met voorbyzien der belangens van hunne Medeleden voor hunne eigene Behoudenisse alleen zorgden, en over zulks weinig voldeeden aan die betrekkingen, in welke Bondgenooten tot elkander onderling behooren te staan. —— Maar, daar wy nu zien, dat U Ed. Mog. met dat gedeelte der Troepen van het Bondgenootschap, 't welk U Ed. Mog. voor hun aandeel betaalen, en op voorgeeven van dringenden Nood, (die nergens, zo veel ons bekend is, exteert,) binnen derzelver Provincie hebben weeten te krygen, zich daaden veroorlooven, en aan die Militie Bevelen onderneemen te geeven, die, uitgevoerd wordende, aan de Souverainiteit hunner Medebondgenooten, de baarblyklykste Atteinte toèbrengen. —— Het is te weinig gezegd — die de geheiligste Regten, uit kragte van de Souverainiteit ieder Provincie in den Haaren competeerende, geweldaadig aanranden; die eens anders Territoir openlyk schenden, en daar door de eerste en voornaamste Gronden der Unie verwoesten, zo moet deeze stap van U Ed. Mog. meer geagt worden *den Aanslag eens Vyands, dan de Daad eens Bondgenoots te zyn.* —— Of de Stad *Utrecht*, in de Onlusten, waar mede de Provincie van dien Naam gefolterd wordt, gelyk of ongelyk, wel of kwaalyk gedaan hebbe, past ons in de te-

„ genwoordige tydsomstandigheden nog „ niet te beslissen; ook doet zulks in „ deezen niet het geringst af; naardien „ U Ed. Mog. (al was 't gelyk aan 's „ Stads zyde,) dan zelfs nog nimmer „ het Regt hadden, wilden ze als Bond- „ genooten handelen, om eerst Troepen „ onder pretext van Zelfsbeveiliging, „ binnen hunne eigene Provincie te ver- „ zamelen, en dan daar van een Employ „ te maaken, dat niets minder inhieldt, „ dan om het Souverain Territoir der „ Provincie van *Utrecht*, door het binnen- „ rukken van dat Krygsvolk, te violeeren. „ En dat in een tyd, waar in U Ed. „ Mog. aan die zelfde Staaten van den „ Lande van *Utrecht*, welke Uw Ed. „ Mog. Mediatie en minnelyke Tusschen- „ spraak vroegen, zich daar toe niet on- „ geneegen toonden."

Onder de zaaken *thans in ons Vader-land geduld*, bedoelden zy de voorbeeld-looze Licentie der Drukpers, en laaten zich daar over op deezen trant hooren. „ Dat een der beste, nuttigste en „ dierbaarste zaaken voor de Menschlyke „ Zamenleevinge, zo wanneer die mis- „ bruikt wordt, kwaad, schadelyk en „ Landverdervend kan zyn, bewyst de „ tegenwoordige toestand van ons Ge- „ meenebest, ten deezen opzigte, maar al „ te zigtbaar. —— Wy eerbiedigen zo „ zeer als iemand de edele Vryheid der „ Drukpers; maar wy verfoeijen even „ zeer om die dermaate te doen verbas-

„ te-

„ basteren tot losbandigheid, dat zy veel „ eer gelyke na een ſtinkpoel, die dage- „ lyks overloopt van de vuilſte en kwaad- „ aartige Leugens en Lasteringen; dan „ na een bron, waar uit nuttige, leerzaa- „ me, en de Natie naar waarheid Verlich- „ tende, zaaken en gebeurtenisſen voort- „ vloeijen. En dat het eerſte bereids „ lange op verſcheidene Plaatzen in de „ Republiek, en byzonder in Uwer Ed. „ Mog. Provincie, volgens den ſterkſten „ zin der gelykenisſe, waar zy bewyst „ de Ondervinding te onloochenbaar, dan „ dat het door iemand kan worden te- „ gengeſprooken.

XXXVI. BOEK.

1786.

„ Dit alles geſchiedt, onder 't oog van „ U Ed. Mog, in 't openbaar, zonder „ verzwyging van den Naam des Druk- „ kers en Uitgeevers, en gaat ſtrafloos „ zynen onbelemmerden gang. —— Een „ van beiden, Ed. Mog. Heeren! moet „ in deezen plaats vinden, of dat U Ed. „ Mog deeze Land- en Burgerſtaat ver- „ woestende Misdryven, in Uwer Ed. „ Mog. Provincie dagelyks gepleegd wor- „ dende, *niet kunnen* of *niet willen* beteu- „ gelen, of ſtraffen.

„ Is het eerſte waar, dan beklaagen „ wy U Ed. Mog. hartlyk over de on- „ gelukkige omſtandigheid, waar in de- „ zelve zich bevinden; immers is een „ Land, waar in de Regeering te zwak „ of te bedorven is, om zulke Boosdoen- „ ders loon naar werken te geeven, der

XXXVI. BOEK. 1786.

„ uiterfte deerenis waardig! —— Maar „ is het tweede waar, dan vraagen wy „ rondborstig aan U Ed. Mog. wat de- „ zelve met de Toelaating of Aanmoedi- „ ging, (want dit is in deezen zin by „ een Souverain hetzelfde,) van zulke „ partydige, lasterlyke, en alleszins infa- „ me Gefchriften bedoelen?

„ Of zullen onwaare en verdraaide Be- „ rigten, (naar Uwer Ed. Mog. meening,) „ de Natie verlichten? Haar van nut zyn? „ Haare Vryheid bevestigen? —— Zal „ misfchien een drom Schotfchryvers het „ gefchikt werktuig zyn, om 's Lands „ Conftitutie te regelen? —— Zal het „ tot heil der Natie ftrekken, dat hunne „ Leden, (in welk een ftand ook ge- „ plaatst,) dagelyks gehoond en gelasterd „ worden? —— Zullen Ingezetenen hun „ geluk vermeerderd, hunne weezenlyke „ belangen behartigd rekenen, door dage- „ lyks de kwaadaartigfte Inductien te moe- „ ten ontvangen, dat de Regeerders des „ Lands, wier denkwyze niet naar den „ fmaak der gehuurde Eerrooveren is, niets „ minder zyn, dan Onderdrukkers, Eed- „ en Pligtvergeeters? — Of zullen de „ onophoudelyke aanblaazingen tot fedi- „ tieufe beweegingen, 's Lands Inwoon- „ ders, nyver, arbeidzaam en gelukkig „ maaken. — Zal het ongeftraft voortduu- „ ren van zulke Misdryven, het overal „ uitftrooijen van zulke zaaden, de rust „ en veiligheid bewaaren? Het Land doen

„ bloei-

„ bloeijen? —— *Zal* misschien Verwarring goede Orde; Oproer Voorspoed aanbrengen? XXXVI. BOEK. 1786.

„ Geloofd niet, Ed. Mog. Heeren! dat „ dit het merk draage eener welgestelde „ Regeering, dat, om dus te handelen „ een Souverain met luister, of, om dit „ aan te zien, een Regtbank met ernsthaftigheid, bekleed zy!"

Met de voordragt van dit alles vleiden zich Staaten van *Friesland* „ dat hun „ Ed. Mog. zich voldaan zouden houden „ met het licht, dat zy, om aan het begrip van hun Ed. Mog. te hulp te komen, over de Meening van hunnen „ Eersten Brieve, en 't geen daar toe „ betrekking hadt, hadden moeten verspreiden." — „ Gaarne," bekenden zy, „ daar van liever verschoond gebleeven „ te zyn: wyl het aan Bondgenooten altyd kosten moest harde Waarheden te „ zeggen; dan de zonderlinge manier, „ waar op het Antwoord van hun Ed. „ Mog. gecoucheerd was, liet hun geene „ keuze over."

Ten opzigte der gedaane betuiging, in de Brieve der Staaten van *Holland*, *dat zy van Onlusten en hooggaande Differenten tusschen Hun en de Heeren Staaten van* Gelderland, *en* Utrecht, *ter goeder trouwe niets wisten*, merkten Staaten van *Friesland* op, „ Dat, al ware 't eens, (schoon „ wy zulks voor ons bezwaarlyk zouden „ kunnen gelooven,) dat U Ed. Mog. „ in het vreemd Idée geverseerd hadden,

XXXVI. BOEK. 1786.

„ dat foortgelyke Handelingen, als de „ Republiek U Ed. Mog. zints eenigen „ tyd, heeft zien verrigten, pligtlyk en „ overeenkomstig met het geen Bondge- „ nooten van elkanderen behooren te ver- „ wagten, en aan elkanderen schuldig zyn, „ geweest waren; dan nog staat het vast, „ dat U Ed. Mog. egter, by geene mo- „ gelykheid, hebben kunnen ignoreeren, „ de onaangenaame Sensatie, welke Uwer „ Ed. Mog. Conduite de daar by belang „ hebbende Bondgenooten veroorzaakt „ heeft, de Verwydering en Argwaan „ die daar uit gebooren, en de Differen- „ ten, die daar uit gereezen zyn."

Hier op voeren zy de sterkste plaatzen aan uit de Brieven door Staaten van *Gelderland* en Staaten van *Utrecht* geschreeven, en roepen uit. „ *Ziet daar een* „ Lyst van Klagten en Beschuldigingen „ tegen U Ed. Mog. en derzelver Han- „ delingen, door de Heeren Staaten van „ *Gelderland* en *Utrecht* in derzelver „ Briefwisseling met U Ed. Mog. in de „ Brieven aan ons en hun Hoog Mogen- „ den, zo onbewimpeld ingebragt! Waar „ in U Ed. Mog. volmondig, en met al- „ legatie van redenen, voorgedraagen „ worden, (het smert Ons, dit te moe- „ ten zeggen,) meer als een *gevreesden* „ *Vyand* dan als een *rechtschaapen Bond-* „ *genoot* deezer beide Provincien! Ter- „ wyl die zelfde Heeren Staaten Onze „ en Hunner overige Bondgenooten Tus- „ schenspraak en Medewerking, tot weg-

„ nee-

„ neeming en bylegging deezer onderling „ zo hooggaande Geschillen op het na„ druklykst verzoeken; en aan welk ver„ zoek wy meenden, dat de betrekking „ van Bondgenoot volstrekt vereischte, „ dat wy gehoor gaven. —— Wel aan, „ Ed. Mog. Heeren! oordeelt nu zelve, „ of de Uitvlugt, waar mede U Ed. „ Mog. in hun Antwoord aan Ons, no„ pens deeze Briefwisseling, zich behel„ pen, door naamlyk van dit alles eene „ compleete Onkunde voor te wenden, „ en Ons quasie daar omtrent van Inaccu„ ratesse te beschuldigen, niet alleronge„ lukkigst, niet allervernederenst voor U „ Ed. Mog. zelve is? Dan, wy willen „ hier op niet sterker appuyeeren."

Aan deezen Brief hegten zy dit, daar mede zeer overeenkomstig, slot, „ Wy „ hoopen, dat U Ed. Mog. nog voor „ overtuiging vatbaar zyn, en, by eene „ nadere en bedaarde overweeging van „ dit alles, tot inkeer komende, toestem„ men zullen, dat het nooit eenen Bond„ genoot past, Overheersching te oefe„ nen, omtrent zynen Medebondgenoot; „ dat alle Oneenigheid en Tweespalt, zo „ die niet ras ophouden, ons weleer ge„ zegend Land, ontwyfelbaar ten verder„ ve zullen storten, en dat het, over„ zulks de onslaakbaare Pligt van U Ed. „ Mog. is, om van alle verkeerde Maat„ regelen afstand te doen, en cordaat met „ derzelver Bondgenooten de handen in „ een te slaan, tot eene spoedige herstel-

„ ling

XXXVI. BOEK. 1786.

„ ling van onderlinge Harmonie, Rust „ en goed Vertrouwen; waar toe wy nog „ onafgebrooken dezelfde pligtlyke Sen„ timenten koesteren, en gereed zyn, „ van onze zyde, alles te contribueeren; „ naardien wy vrymoedig durven betui„ gen, (en hier mede zullen wy deezen „ eindigen,) dat wy niets anders, hoe „ genaamd, buteeren, dan het Heil en „ Geluk onzer Bondgenooten, en het be„ houd van het lieve Vaderland (*)."

By *Holland* wordt deeze Brief ter zyde gelegd.

Was het schryven van den Brief by *Holland*, op welken deeze ten Antwoord diende, niet eenstemmig toegegaan (†); de Staatsleden waren het ook geenzins eens over de wyze op welken men met deeze Beantwoording der Staaten van *Friesland* zou handelen. De Meerderheid hieldt de taal daar in gevoerd zo beledigend en hoonend voor *Hollandsch* Souverain, dat zy dit Stuk ter zyde stelde, en onwaardig keurde om in de Staats Aantekeningen plaats te vinden. Veel nogthans viel hier over te doen. De Ridderschap wilde den Brief Commissoriaal maaken; *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen* en

(*) Het was overtollig den Leezer onzer Geschiedenissen, by veele gedeeltens deezes Briefs, te wyzen na de plaatzen in *onze Historie* het aangeduidde betreffende: alleen keuren wy noodig, hun, te deezer gelegenheid, aan te maanen, om het gebeurde, ten deezen Jaare in *Holland*, *Gelderland* en het *Sticht*, te herleezen, en met den Inhoud te vergelyken.

(†) Zie hier boven bl. 170.

SICCO DOUWES VAN AIJLVA.

en *Medemblik* ftemde hier in mede, en tegen het Befluit. *Schiedam* en *Hoorn* verklaarden die voor Notificatie aan te neemen. *Amfterdam* kon geen ftem uitbrengen, fchoon 'er zes Afgevaardigden dier Stad tegenwoordig waren. De drie Penfionarisfen VAN BERCKEL, VISSCHER en VAN DER GOES, waren met de Meerderheid, en oordeelden, dat men de Waardigheid van hun Ed. Groot Mog. niet moest compromitteeren, met een diergelyk Stuk over te neemen; dan de Burgemeester RENDORP, en de Raaden LAMPSINS en F. VAN DER GOES, omhelsden een tegenovergefteld gevoelen, en wilden den Brief overgenomen hebben (*).

XXXVI. BOEK.

1786.

Brief van de Minderheid in *Friesland* aan Staaten van *Holland*.

Onbehandeld bleef dit fchryven van *Friesland*; doch vonden hun Ed. Groot Mogenden, zich welhaast in de noodzaaklykheid, om over dit onaangenaame Stuk, op nieuw te fpreeken. Aanleiding hier toe gaf een Brief van de Minderheid der *Friefche* Staatsleden (†), die zich

(*) *Refol. van Holl.* 19 Dec. 1786. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1525—1547.

(†) Deeze Minderheid beftondt uit de onderftaande Staatsleden, Stellers en Zenders van den onderftaande Brief.

SICCO DOUWE VAN AYLVA, en COURT LAMBERT VAN BEYMA, Volmagten van *Westdongeradeel.*

HORATIUS ALLARDUS HIDDEMA VAN KNYF, Volmagt wegens den Adelyken Staat van *Ferwerderadeel.*

HECTOR LIVIUS VAN ALTENA, Volmagt wegens den Eigen-erfden Staat van *Oostdongeradeel*, uit *Oostergo.*

AREND

XXXVI. BOEK. — 1786. zich tegen den afgezonden Brief verklaard hadden, als geheel vreemd van de gevoelens daar in uitgedrukt. Zy wilden denzelven aangemerkt hebben als alleen voortgekomen van Staatsleden, welke zich in veele gevallen, en ook in dit, scheenen vereenigd te hebben, en tegen welker voorneemen en maatregelen de billykste Vertoogen en ernstigste Waarschuwingen voor nadeelige gevolgen, niets scheenen te kunnen uitwerken. Zy begeerden dat op hunne rekening niet gesteld zou worden een Brief, door die Staatsleden, ontworpen en bepaald, met zo veel verhaasting, dat de Leden der Vergaderinge zich met eene enkele Voorleezing van een zo uitgebreid Stuk in de Kwartieren hadden moeten vergenoegen, en daar op daadlyk hunnen raadslag uitbrengen, zonder dat aan het wettig, en op de Constitutie der

Frie-

Arend Julianus Carel de Beere en Abraham de Vriese, Volmagten van *Hemelumer Oldephard* en *Nordwolde*.

Rein Smit, Volmagt wegens den Eigen-erfden Staat van *Bildt* uit *Westergo*.

Pieter Edzard van Harinxma tot Slooten en Joannes Wielinga, Volmagten van *Lemsterland*.

Jan Roorda, Volmagt van *Stellingwerf Westeinde*.

Ayzo van Boelens, Volmagt uit den Eigen-erfden Staat van *Stellingwerf Oosteinde* uit de *Zevenwouden*.

Folkert Ripperda en Bavius Nauta, Volmagten van *Dokkum*.

Junius van Alema, en Eduard Marinus van Beyma, Volmagten van *Harlingen*.

Hoite Zwaanenburg, Volmagt uit de Vroedschap der Stad *Sneek*.

Friesche Regeering gegronde verzoek om denzelven eenige uuren in beraad te houden, gehoor was gegeeven. Gelyk mede aan de Volmagten van *Westdongeradeel*, een Affchrift van den voorgeleezen Brief eifchende, om, volgens het XXIII Art. van het bezwooren Regeerings Reglement van den Jaare MDCCXLVIII, over denzelven, in den haaren nader te beraadflaagen, daadlyk was geweigerd, vóór dat dezelve herleezen en geboekt was.

Inhoud van deezen Brief.

Gelyk wy den voornaamen inhoud van het fchryven der *Friesche* Meerderheid opgaven, zullen wy ook het hoofdzaaklyke van dat der Minderheid overneemen; waar uit zal blyken, hoe lynrecht ftrydig de denkbeelden in dat Gewest liepen. — „ Wy zullen," luidt hunne taal, „ U Ed. „ Mog. niet zeggen dat wy, die den Oorlog „ vóór twee Eeuwen tegen den *Spaan*„ *fchen* Dwingeland gevoerd, voor wet„ tig houden, die het Onzet van *Leyden*, „ in den Jaare MDLXXIV, wanneer PHI„ LIPS DE II. nog niet was afgezwooren, „ door *Zeeuwfche* Burgers uitgevoerd, „ aanzien voor den voornaamen grond„ flag onzer Vryheid, voor eene wettige „ Onderneeming, die door geene Souve„ rain van *Zeeland* kon of behoorde te „ worden tegengegaan; dat wy dus ook „ de Adfiftentie door Burgers aan Bur„ gers, in deezen tyd verleend, niet al„ leen niet afkeuren; maar wy moeten „ zeggen, dat zelfs, indien U Ed. Mog. „ dit hadden zoeken te beletten, wy mis„ fchien

XXXVI. BOEK. 1786.

„ schien U Ed. Mog. in dat zelfde licht
„ als *Bondverbreekers*, als *Vyanden van den*
„ *Staat*, zouden hebben moeten beschou-
„ wen, in welk onze Medevolmagten U
„ Ed. Mog. by de door ons gecontradi-
„ ceerde Missive, schynen te doen voor-
„ komen.

„ U Ed. Mog. zullen dus ligtlyk be-
„ grypen, dat, wel verre van U Ed.
„ Mog. gedrag, in deeze hachlyke tyds-
„ omstandigheden, te beschouwen, *als*
„ *eene daadlyke Partykiezing*, *en Overheer-*
„ *sching van den eenen Bondgenoot over*
„ *den anderen*, wy, in tegendeel, in U
„ Ed. Mog. met den hoogsten eerbied,
„ bewonderen, die waare Zugt voor het
„ Vaderland, voor de geheiligste Belan-
„ gens van dit vrye Volk, welke, onzes
„ agtens, alleen in staat is het dierbaar
„ Vaderland, en de onwaardeerbaare Reg-
„ ten des Volks, te beveiligen tegen alle
„ daadlyke Overheersching der zulken,
„ die het op eigen Grootheid toeleggen-
„ de, geene goede Orde, geen Rust in
„ den Lande kennen zullen, dan wan-
„ neer het Volk, als Slaaven, van hun wil-
„ lekeurig de Wet ontvangt; die, ter
„ bevordering hunner Heerschzugt, mis-
„ schien gaarne de gezegende *Unie van*
„ *Utrecht*, thans niet als een Verbond
„ tusschen *Provincien*, *Steden* en *Leden*
„ derzelve; maar als *alleen* tusschen *Pro-*
„ *vincien* opgerigt, zouden willen doen
„ voorkomen, om door de Meerder-
„ heid in ieder Staatsvergadering, te

„ ge-

„ gemaklyker de Leden der Provincien, XXXVI.
„ die dan geene Bescherming te reclamee- BOEK.
„ ren zouden hebben, willekeurig te kun-
„ nen onderdrukken. 1786.
„ Wel verre af, dat wy de generaale
„ Wapening der Ingezetenen in *Holland*,
„ door U Ed. Mog. geordonneerd, als een
„ *gewelddaadigen Aanval*, of zelfs *als eene*
„ *Beschikking op de Individueele Vryheid der*
„ *Ingezetenen*, zouden beschouwen, zo mer-
„ ken wy dezelve niet anders aan dan als
„ eene uitvoering van iets, waar toe U
„ Ed. Mog. en alle derzelver Ingezete-
„ nen, uit hoofde van het VIII Art. der
„ *Unie*, verbonden waren, en welk U
„ Ed. Mog. van alle derzelver Mede-
„ bondgenooten met regt konden eischen:
„ Wy hebben ons ten hoogsten moeten
„ verwonderen, dat deeze door ons ge-
„ contradiceerde Brief der Meerderheid
„ uit het zelfde Kwartier is voortgeko-
„ men, uit het welke, vóór weinigen tyd,
„ het Voorstel kwam, om, in deeze Pro-
„ vincie, ingevolge van het VIII Art.
„ der *Unie van Utrecht*, de Ingezetenen
„ te wapenen (*). Welk Voorstel toen
„ door ons allen met genoegen gezien
„ zynde, zo hebben wy in de Argumen-
„ ten, by de Missive van hun Ed. Mog.
„ bygebragt, die kragt van overtuiging
„ niet gevonden, om van Sentiment te
„ ver-

(*) Het Kwartier van *Oostergo* naamlyk. Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 101. VI. D. bl. 352.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ veranderen, en ons daar mede te kun-
„ nen conformeeren.

„ Wy, die, in naavolging onzer waar-
„ dige Voorzaaten, nooit zullen kunnen
„ toegeeven, dat alle Troepen *Generali-*
„ *teits* zyn; maar die met dezelve *als*
„ *het weezenlykst en kragtdaadigst Regt*
„ *van Souverainiteit* beschouwen, en vol-
„ gens onzen Eed vastftellen, *de Beschik-*
„ *king over onze eigene Soldatesque*, kunnen
„ ook niet anders dan aan U Ed. Mog.
„ hetzelfde Regt toekennen, 't geen wy
„ voor ons zelven vindiceeren. —— En
„ dus zyn wy wel verre van U Ed.
„ Mog. Besluiten daar omtrent te beschou-
„ wen, als den *Aanslag van een Vyand*,
„ *of als geschikt om Beroertens te veroorzaa-*
„ *ken*. Wy hebben niet kunnen begry-
„ pen, hoe de Meerderheid, die voor-
„ geeft overtuigd te zyn, dat geen der
„ Bondgenooten Regt van zeggen, of
„ gebieden competeert op eens anders
„ Souverain Territoir, of Verantwoor-
„ ding mag vraagen van eene Souveraine
„ Regeering, over daaden, welke die
„ meent, naar omstandigheid van zaaken,
„ in dat Gewest, te moeten uitoefenen, —
„ hoe, zeggen wy, die zelfde Meer-
„ derheid U Ed. Mog. kan ten kwaade
„ duiden, dat dezelve Order stellen tot
„ Beveiliging van haare eigene Provincie,
„ zonder vooraf daar van de Bondgenoo-
„ ten te informeeren.

„ Wy zullen ons niet inlaaten in de,
„ naar ons inzien, beledigende uitdruk-

„ kin-

„ kingen, in den Brief der Meerderheid
„ aan U Ed. Mog. vervat; wy gevoelen
„ het haatlyke daar van ten allersterksten;
„ wy yzen, wanneer wy de woorden
„ *Eed-* en *Pligtvergeeters* in den mond
„ onzer Medevolmagten hooren.

„ De blooten Voorleezing van deezen
„ Brief heeft ons doen verbaasd zyn,
„ hoe onze Medevolmagten, op zodani-
„ gen hoogen en beledigenden toon, aan
„ onze voornaamsten en magtigsten Bond-
„ genoot, met welks bloei of val de ge-
„ heele Republiek moet staan of vallen,
„ hebben durven schryven; en dat over
„ Punten, Gedraagingen, en Besluiten
„ van U Ed. Mog. welke door de beste
„ Ingezetenen van U Ed. Mog. Provin-
„ cie zyn toegejuicht, en in welkers goe-
„ den uitslag de Meerderheid van onze
„ Staatsvergadering, met ons zeer zal
„ overtuigd zyn, dat de geheele *Friesche*
„ Natie het vuurigst belang stelt.

„ Ja, Ed. Mog. Heeren! indien de-
„ zelve Meerderheid der Volmagten, ge-
„ heel en al, zo het schynt, vergeeten-
„ de, dat zy *Representanten* en geen *Wil-*
„ *lekeurige Beheerschers* van dit Volk zyn,
„ niet, op eene ongehoorde wyze, de eer-
„ biedige klaagstemmen der Ingezetenen
„ en Burgeren, door de strengste bedrei-
„ gingen van Lyfstraffen, nu onlangs
„ hadden bestaan te smooren (*), welras
„ zou

(*) Zie hier boven bl. 140.

XXXVI. BOEK. — 1786.

„ zou het verwonderd *Nederland*, het „ welk nu de laagte, waar toe wy vervallen „ zyn, schynt te verfoeijen, — wel- „ tas, zeggen wy, zou het verwonderd „ *Nederland* de braave en welmeenende „ *Friesche* Landzaaten hunne stemmen „ hooren verheffen, om onze Vertoogen „ te ondersteunen. —— Inmiddels oor- „ deelen wy het onze pligt te zyn, om, „ ten koste van onze rust en tydlyke „ belangen, voor dat Volk, naar onze „ vermogens, in de bresse te springen, en „ onzen Eed indagtig te blyven, waar „ by wy voor het Heil van het Land „ gezwooren hebben te zullen waaken."

Ten slot betuigt deeze Minderheid, „ te vertrouwen en te verwagten, dat „ hun Ed. Mog. in Hoogstderzelver on- „ getwyfeld regtmaatige Gevoeligheid, „ geene Maatregelen zouden vaststellen, „ waar in de Ingezetenen van *Friesland*, „ ten minsten van die *Grietenyen* en *Steden*, „ welke zy de Eer hadden te re- „ presenteeren, de ongelukkige Slachtof- „ fers zouden worden van de Besluiten „ en Handelingen, door de Meerderheid „ der Volmagten ten Landsdage, en bui- „ ten hun toedoen, ja zelfs tegen hunne „ Intentie, (zy hielden zich des verze- „ kerd,) genomen en uitgevoerd."

Hoe deeze Brief by *Holland* ontvangen wordt.

Deeze veel opziens baarende Brief der Minderheid, den zes en twintigsten van Wintermaand gedagtekend, strekte, in 't begin van Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter stoffe van overweeging by Staaten van

Hol-

Holland, en ontmoette daar een gunstiger onthaal dan die der Meerderheid; immers men vondt goed, dat dezelve zou ondergezogt worden door de Heeren van de Ridderschap en verdere Gecommitteerden uit hun Ed. Gr. Mog., tot het Groot Besoigne, om de Staatsvergadering van Berigt te dienen. —— Het ter zyde leggen van den Brief der Meerderheid stak nog veele Staatsleden, die des anders gestemd hadden, in den krop. De Heeren van de Ridderschap en Edelen, waren van begrip, dat deeze Brief nevens den anderen behoorde weggelegd en buiten Beraadslaaging gehouden te worden; ten ware men, op gelyke wyze, beide de Brieven Commisforiaal wilde maaken in een groot Besoigne. —— VAN WASSENAAR, Heer van *Starrenburg*, oordeelde, dat de laatst ingekomen Brief der Minderheid, als in Taal, Houding en Sentimenten, merkelyk verschillende van den eersten der Meerderheid, Commissoriaal behoorde gemaakt te worden. —— De Afgevaardigden van *Delft*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, mogten wel lyden, dat de Brief der Minderheid Commissoriaal gemaakt wierd; mits dit ook omtrent dien der Meerderheid geschiedde; by ontstentenis hier van, zich houdende aan de Aantekening den negentienden van Wintermaand des voorleden Jaars gedaan. —— *Schiedam* en *Hoorn* waren van begrip, dat men de beide Brieven

XXXVI. BOEK.

1786.

XXXVI. BOEK. ven op gelyken voet moest behandelen, en voor Notificatie aanneemen (*).

1786.

De Tweespalt in Friesland neemt toe.

De Meerderheid en Minderheid der *Friesche* Staatsleden, wier wyduiteenloopende en lynregt strydige begrippen over de gewigtigste Staatsbelangen, uit de aangehaalde gedeeltens hunner Brieven, geene verdere toelichting behoeven, stonden dus al tegen elkander gekant. Geen vergelyk was 'er mogelyk tusschen Partyen, die tegen elkander woelende, in verbittering moesten toeneemen. Dit spelde allen in *Friesland* tooneelen van Tweespalt, en verwylde het weinig tyds of dezelve werden, met verschrikking, opengeschooven. Onze Geschiedenis van het volgend Jaar zal dezelve moeten voor oogen stellen.

Stad en Lande niet geheel vry van Staatsbeweegenissen.

Hoewel het Gewest *Stad en Lande*, en de Stad *Groningen* inzonderheid, minder deelde in de Staatsbeweegenissen dan eenige der Bondgenootschaplyke Gewesten, welker Lotgevallen wy ten deezen Jaare beschreeven, was het, blykens de verhaalen van vroegere Tydperken, des niet geheel vry, en de zaaden des misnoegens, begonnen thans meer en meer uit te botten, ja tot rypheid te komen. Eene en andere Gebeurtenis zal deeze onze verzekering ten vollen staaven.

Zints

(*) *Resol. van Holl.* 10. Jan. 1787. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 43. enz.

XXXVI. BOEK.

1786.

In Groningen ontstaat misnoegen over de geringen invloed der Taalmannen en Gezwooren Gemeente.

Zints eenigen tyd hadt men, in *Groningen*, klagten uitgeboezemd, over de Aanbevelingen van zyne Hoogheid tot Ampten; over de weinig beduidenheid van het Lichaam der Taalmannen en Gezwoorenen, die de Gilden en Burgery vertegenwoordigen, en een Lid der Stads Regeering uitmaaken. 't Was egter, niet zonder voorbeeld dat de Volksstem zich met vrugt liet hooren (*), en klonk dezelve, in den aanvange deezes Jaars, en vervolgens, met doorzettende kragt. „ *Groningen*," zeide men, „ is het laatste ontwaakt; doch zal de minste der „ Zeven Vrye Gewesten niet weezen in „ het Herstel haarer aloude Vryheid; haare gewoonte is altyd geweest *laat* maar „ *wis* te komen!"

Regeeringsgesteltenis der Stad Groningen.

Het zal niet ondienstig weezen, eer wy de voorvallen in *Groningen*, ten deezen Jaare beschryven, iets te laaten voorafgaan, de Stadsregeering betreffende, als geschikt om over alles licht te verspreiden, voor de zodanigen, die geene, of eene zeer gebrekkige, kennis bezitten van de Regeeringsgesteltenis dier éénige Stad in een zo aanzienlyk Gewest des Bondgenootschaps. De Souverainiteit over *Groningen* berust in den boezem van den *Breeden Raad*, welke bestaat uit deeze *twee Leden* — *Burgemeesteren* en *Raad*, met den *Oud Raad* daar by genomen; de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 324. 325.

XXXVI. BOEK. 1786.

de laatsten zyn de Leden, die het Jaar te vooren in den *Raad* gezeten hebben (want de Regeering verandert 'er elk Jaar, wanneer de helft van dezelve afgaat, die met de Commissien van den Staat, of de Stad, worden vereerd) — en *Taalmannen* en *Gezwooren Gemeente*. Die beide Leden zyn in 't geheel de Vroedschap, en oefenen uit alle Magistraats Regten, die aan het Oppergebied verknogt zyn. Het eerste heeft zich by Eede verbonden *te zullen raaden tot het beste en rechten tusschen Partyen*; het tweede *om het beste te helpen raaden voor de Stad Groningen*. Aan die twee Leden is het geheele Bestuur over de Stad aanbevolen en toevertrouwd.

Voorslag van *Taalmannen* en *Gezwooren Gemeente* by den Breeden Raad.

Hoe zeer het Tweede Lid in aanzien en Gezag gedaald was, hebben wy reeds met een wenk te kennen gegeeven (*); dat gedeelte der Wetgeevende Magt werd slegts, in enkele en byzondere gevallen, erkend; en ging het zo verre, dat de Medewerking van 't zelve als van geene beduidenis geworden was, en de *Zittende Raad* (†) alleen als Wetgeever en alleen als Uitvoerder handelde. Deeze laagstelling was zints lange, veelen, die Eed en

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 352.

(†) Naardemaal de *Raad* het bestuur van de Crimineele en Civiele Justitie heeft, en te gelyk, als in de *Hollandsche* Steden, het *Schependom* oefent, moet deeze gedurig vergaderen, en dit geeft aan denzelven den naam van *Zittenden Raad*.

en Pligt op prys stelden, en gaarne wilden uitkomen voor 't geen hun Amptsbetrekking medebragt, zeer leed geweest. Zy waren, derhalven, op middelen bedagt, om hier in Herstellinge te erlangen; en deeden by den *Breeden Raad* een Voorstel van deezen opmerklyken inhoud; XXXVI. BOEK. 1786.

„ Taalmannen en Gezwooren Gemeente, zedert een geruimen tyd, meer en meer gevoelende, dat de Burgery deezer Stad, in 't stuk der Stads Regeeringe, wordt voorbygegaan, door deszelfs Representanten, Taalmannen en Gezwoorens niet te kennen in alle zaaken, het welzyn van de Stad, en de Provincie, concerneerende, niet tegenstaande de oorspronglyke Regeerings Constitutie onzer Stad, in het II Art. van het Reglement Reformatoir zo naauwkeurig uitgedrukt, zulks ontegenspreekelyk medebrengt; als ook dat de verdere verwaarloozing der Constitutie, ten deezen opzigte, eene zaak is van verre uitzigt en schadelyke gevolgen voor de Gemeente, om dat zulks aan hun, wien in 't byzonder is toevertrouwd, de zorg om voor de Regten der Burgery te waaken, het middel en de gelegenheid beneemt, om tot dat gewigtig einde behoorlyk werkzaam te kunnen zyn; en insgelyks zich bezield vindende met den zuiversten Yver om aan hunnen dieren Eed, en daar uit spruitende verpligtingen getrouw te

XXXVI. BOEK. 1786.

„ zyn, zo hebben Taalmannen en Ge-
„ zwooren Gemeente dit alles, in hun-
„ ne Vergaderinge van den zeven en
„ twintigsten December jongstleden,
„ (MDCCLXXXV) in serieuse overwee-
„ ging neemende, zich genoodzaakt ge-
„ vonden, zulks onder het oog van U
„ Ed. Mog. te moeten brengen; en daar
„ benevens de volle exercitie der Reg-
„ ten, welke conform de Origineele Re-
„ geerings Constitutie, in het gemelde
„ II Art. van het Reglement Reforma-
„ toir uitgedrukt, aan Taalmannen en
„ Gezwooren Gemeente toekomen, van
„ inhoud — *Dat de Stads Regeeringe zal*
„ *bestaan in Burgemeesteren en Raad*, *met*
„ *assumptie van den Oud Raad*, *en als*
„ *dan in Eed zynde effective Taalmannen*,
„ *Gezwooren Gemeente*, *die tot alle zaaken*,
„ *het welzyn van de Stad en Provincie con-*
„ *cerneerende*, *door Burgemeesteren en Raad*
„ *geroepen zullen worden* imperio et juris-
„ dictione exceptis, *zo dat Taalmannen*
„ *en Gezwooren Gemeente*, *zich direct noch*
„ *indirect zullen bemoeijen met de Crimi-*
„ *neele of Civiele Justitie*; *maar zal de*
„ *geheele oefening van de Jurisdictie ver-*
„ *blyven by Burgemeesteren en Raad*, — te
„ reclameeren, zo als dezelve by deezen,
„ op de plegtigste wyze, doet. Propo-
„ neerende wyders, dat uit het midden
„ van U Ed. Mog. Heeren Gecommit-
„ teerden werden benoemd, om met Hee-
„ ren Gecommitteerden uit de Gezwoo-

„ ren

„ ren Gemeente, in deezen, ten mees-
„ ten nutte van de Stad en Burgery
„ werkzaam te kunnen zyn."

1786.

Aangenomen; doch de uitvoering blyft marren.

Een Voorslag der Burgerye zo aangenaam (*); werd door den Breeden Raad aangenomen, en van wederzyden benoemde men Gelastigden, om met elkander te raadpleegen op welk eene wyze zulks het voegelykst tot stand zou kunnen gebragt worden. Geen spoed nam dit werk; daar de Raad, of liever de Magistraat, in deezen Party van de Gezwooren Gemeente, schoon aan dezelve de Regten toekennende, in het bygebragte Artykel vervat, naa lang marrens, om de Onderhandelingen aan te vangen, veelvuldige zwaarigheden in 't midden bragt, omtrent de Bepaalingen, in deezen te maaken, en de Scheidlyn te vinden (†).

Naauw

(*) De Burgery dagt mogelyk *aan*, althans *overeenkomstig met* de Dichtregelen van den beroemden *Groningschen* Dichter L. TRIP, in een Vers den *Taalman* REICHLE toegezongen op zyn *Vyftigjaarig Gezwoorenschap*, in den Jaare 1744.

De korsele Groninger, onslaafs geboeren,
Kreeg van de Vryheid tot zyn pillegift,
Het Burgerampt van Taalman en Gezwooren;
Een parel aan zyn kroon met goud gestift;
Een liefdeknoop, die Raad en Burgerye
Verbindt, en veiligt met gestaafden Eed,
Dat vrydoms Keur of Wet geen inbreuk lye,
En met dien toom het grau te teuglen weet.

(†) In den *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 589—603. vindt men de oorspronglyke Stukken. Het verschil kwam aan op de woorden *Inperium* en *Jurisdictio*. Burgemeesters en Raad verstonden door

het

XXXVI. BOEK.

1786.

Zyne Hoogheid maakt eenige Verandering in de Regeeringslyst hem gezonden. Taalmannen en Gezwooren Gemeente des kennis gegeeven.

Naauw hadt, onder het aanvangen der gemelde pooging van de Gezwooren Gemeente, dit Jaar zynen kring begonnen, of men zondt uit *Groningen*, ouder gewoonte, de Naamlyst der gekoozene acht nieuwe Raadsheeren, die met de acht ouden den Zittenden Raad voor een Jaar uitmaaken, aan den Stadhouder ter goedkeuringe. Toen de Lyst te *Groningen* uit handen van zyne Hoogheid terug kwam, de schikking door hem op de Stads Regeering gemaakt, behelzende, vergaderde Burgemeesters en Raad, en laazen aan de vyf Keurheeren, den Brief voor. De oudste der Keurheeren bedankte, naa de voorleezing, voor de mededeeling; doch verklaarde, dat, daar zyne Hoogheid *Twee anderen*, in stede van de *Gekoozenen*, hadt benoemd, het noodig was het Collegie van Taalmannen en Gezwoorene Gemeente, des kennis te geeven. Om misslagen te voorkomen, verzogten zy een Afschrift van des Stadhouders Brief; en dat het gemelde Collegie mogt vergaderen. Dit geschiedde dien eigen avond.

Adres van een aantal Burgers

Welhaast hadden veelen uit de Burgery deeze Verandering, door den Stadhou-

het eerste al het politiek en openbaar Bestuur, door het tweede het stuk der Regtspleeging in het Lyfstraflyke en het Burgerlyke. De Gezwoorens begreepen, dat die twee woorden, aan elkander verbonden, alleen de Regtspleeging met de gevolgen betekenden, houdende dat dit nader aangeduid werd, door het Byvoegzel, *zo dat Taalmannen* enz. Zie *Tegenw. Staat van Stad en Lande* II. D. I. St. bl. 139.

houder in de Regeeringslyst gemaakt, vernomen, als mede de zo laate buitengewoone Vergadering der Taalmannen en Gezwooren Gemeente. Zy vervaardigden aan dat Collegie een Adres, in den korten tyd van minder dan twee uuren door eenige honderden uit de voornaamste Burgeren getekend, en dienden het onmiddelyk in. 't Zelve behelsde, hoe zy, met aandoening en leedweezen, vernomen hadden, het goedvinden van zyne Doorl. Hoogheid, om de Keur der acht nieuwe Raadsheeren, voor een gedeelte, af te keuren, en daar voor andere Persoonen in plaats te stellen. Eene handelwyze, door hun, met deeze woorden gewraakt; „ Eene Keur, Ed. Agtb Hee„ ren! door vyf uwer, op de Godsdien„ stigste en plegtigste wyze door het Lot „ bestemd, gedaan — gedaan zonder „ voorinneemende Recommandatien, Li„ gues of Cabaalen — gedaan, derhal„ ven, zo zuiver en onbevlekt, als naar „ den grond en geest van onze Consti„ tutie kan en moet geschieden — eene „ Keur derhalven, welke wy by deezen „ betuigen, ten vollen goed te keuren, „ en ons byzonder aangenaam te zyn: „ en daarom ook geenzins stilzwygend te „ kunnen aanzien, dat daar in, door zy„ ne Hoogheid, verandering is gemaakt.

XXXVI. BOEK. — 1786.

aan Taalmannen en Gezwooren Gemeente deswegen.

„ Wy leezen, wel is waar, in het „ V Art. *Reformatoir*, dat aan zyne „ Hoogheid het Regt van *Improbatie* is „ opgedraagen; doch kunnen, met geen

„ ge-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ gezond verstand zamenbrengen, dat
„ zulks, by zyne Hoogheid, naar *Willekeur*
„ of zonder *Redegeeving*, kan of mag ge-
„ schieden.

„ Immers Ed. Agtb. Heeren! wat is
„ dan onze Burgerlyke of Staatkundige
„ Vryheid anders dan eene schaduw?
„ Wat zyn alle die aan het Opperwee-
„ zen, met allen Godsdienstigen eerbied
„ opgedraage Plegtigheden, welke uwe
„ Verrigtingen in deezen voorgaan en
„ vergezellen? Wy zidderen in het uit-
„ breiden deezer denkbeelden! Is niet
„ om den rand van den Keurhoed, uit
„ welken vyf Uwer de zwarte Keurboo-
„ nen getrokken hebben, geschreeven,
„ *dat het grootste bewys der Vryheid is naar*
„ *eigen Wetten te leeven?* Is het niet,
„ uit hoofde van die eigen Wetten, dat
„ uw vrye Keur, van de vroegste tyden
„ af, gerekend is een der beste Plegtan-
„ kers en Waarborgen onzer Vryheid? —
„ En zullen wy dan daar aan zien tor-
„ nen, en stille zyn? —— Neen, Ed.
„ Agtb. Heeren! een rechtgeaart Burger
„ deezer vrye Stad kan en mag niet on-
„ verschillig zyn; omtrent zyne geheilig-
„ de, zo duur verkreegen en onver-
„ vreemdbaare Voorregten! — En daarom
„ is het, dat wy de vryheid neemen,
„ ons aan U Ed. Agtb. als onze byzon-
„ dere Vertegenwoordigers, aan wien onze
„ belangen vooral zyn toevertrouwd, te
„ wenden, met ernstig verzoek, dat U
„ Ed. Agtb. deeze onze Remonstrantie,

„ met

„ met derzelver gronden, overweegen, en „ in zulke gewigtige gevallen, dusdanige „ maatregelen neemen zult, *dat de Vryheid* „ *der Keure nimmer, zonder Redegeeving* „ *worde veranderd, en, in dit presente geval,* „ *de Beëediging der gesubstitueerde Raads-* „ *heeren, by provisie, worde opgeschort.*"

Hun verzoek, dat de Beëediging der door zyne Hoogheid benoemde Persoonen geenen voortgang zou hebben, toegestaan.

De Breede Raad, den volgenden morgen vergaderd, nam een Besluit overeenkomstig met dit Slotverzoek der Burgery, en geschiedde, dien dag, de Beëediging der zes Heeren, met de gewoone staatlykheden; terwyl die der twee andere Heeren agterbleef. —— Dergelyk eene Opschorting van de Eedstaaving, hadt, op der Burgeren verzoek, plaats omtrent één Heer, door den Stadhouder, op de hem toegezonden Lyst der nieuw gekoorene Twaalf Gezwoorenen, in stede van eenen anderen, geplaatst.

Nader Vertoog der Burgeren, aandringende op de Beëediging der eerst verkoorenen.

De Inleeveraars van de gemelde Adressen vervoegden zich, in Lentemaand, aan den Breeden Raad, met een Vertoog, en Bylaagen daar toe betreklyk, getekend door omtrent acht honderd der aanzienlykste Burgeren en Ingezetenen. In 't welk zy, op eene eerbiedige, bedaarde, en beredeneerde wyze, de gronden voordroegen, waarom zy de gedaane Keuze *wettig* en de Afkeuring des Stadhouders *wederregtlyk* oordeelden. Zy herhaalden, te deezer gelegenheid, dat 'er nimmer eene Keuze in *Groningen* geschied was, meer vry van alle Kuipery, of wat men ook den invloed van een verdervende hand kon noemen. *Zy* dienden dit in, om hunne eigene

XXXVI. BOEK. gene woorden te bezigen; „ ten einde „ hun Ed. Mog zonder de *Gesubstitueerde Persoonen* in aanmerking te neemen, de wettig verkoorene Heeren „ HENDRIK WILLEM HOVING en „ LOUIS BOTHENIUS LOCHMAN, als „ *Raadsheeren*, en WILLEM HENDRIK „ HOVING, als *Gezwoorene*, den Eed te „ doen afneemen, met inhesie van de Con-„ clusie in onze beide Adressen, waar op „ de provisie van Surcheance verleend is."

1786.

Laage trek om dit Verzoekschrift veragtlyk te maaken.

Vier dagen näa de overgifte van dit Stuk, bepaalde de Meerderheid der Stemmen, dat de Breede Raad weder zou vergaderen, ter nadere Raadpleeging over 't zelve. — Om het bestaan der Burgeren in een haatlyk licht te doen voorkomen, hadden eenigen, intusschen, opgemerkt, dat men het Getal der Ondertekenaaren wel op de helft zou kunnen verminderen, wanneer de *Roomschen*, *Lutherschen*, en *Doopsgezinden* daar van werden uitgezonderd. Deeze laage trek om Gezindheidshaat in 't spel te brengen, en Tweedragt te verwekken, hadt eene tegenovergestelde uitwerking. Men zag dezelve aan met eene afkeurende verontwaardiging. Deeze vertoonde zich op de Burger-societeit ten sterkste. Zo ras men daar, dit blyk van Onverdraagzaamheid hoorde, verbeeldde men de Drie gemelde Godsdienstige Genootschappen, met dat der Heerschende Kerke, door vier Roemers, met den zelfden Vaderlandschen Drank gevuld, stortte denzelven in één Glas ondereen, en bragt dit elkander toe.

De Breede Raad, ten bestemden dage vergaderd, wilden eenigen het daar heenen wenden, dat de bedenkingen van zyne Hoogheid, eer men tot een Besluit tradt, zouden ingenomen worden. Een Raadslid sprak, om dit aan te dringen, wydluftig over de duure verpligtingen, die het Gemeenebest in 't algemeen, dit Gewest, en de Stad *Groningen* in 't byzonder, aan het Huis van *Oranje* hadt; doch hy vorderde daar door niets ter bereiking van zyn doel. Eene meerderheid van twee Stemmen, voor het gunstig besluiten op het Adres overwoog de tegenovergestelde Party.

XXXVI. BOEK. 1786. 't Zelve gaat met eene kleine Meerderheid door.

De Stadhouder, van deezen loop der zaaken binnen *Groningen* verstendigd, beantwoordde dit schryven op eene wyze, die Burgemeesters en Raad, Oud en Nieuw, benevens Taalmannen en Gezwooren Gemeente, bewoog tot de volgende oordeelvelling en handelwyze. „Dat, „ aangezien, by die Missive, door zyne „ Doorlugtige Hoogheid, geene redenen „ van Bezwaar omtrent de Wettigheid „ der hier gedaane Keuze, of de Qualiteiten van de gekoozene twee Raadsheeren en den Gezwooren zyn bygebragt, „ de *Zittende Raad* zal worden verzogt, „ gelyk geschiedt by deezen, om conform „ de Breede Raads Resolutie van den zeventienden Maart jongstleden, de Heeren „ H. W. Hoving, L. B. Lochman, „ als Raadsheeren, en den Heer W. H. „ Hoving, als Gezwooren, de Eeden „ daar toe staande, te staaven, houden-

De Beëediging voortgezet.

XXXVI. BOEK. 1786.

„ de alzo de zaak, conform gemelde Resolutie, voor afgedaan."

Hoe deswegen aan zyne Hoogheid kennis gegeeven.

Geene verandering hier in baarde eene beloofde, ingewagte en toegezondene Memorie van zyne Hoogheid, ten betooge van zyn Regt tegen het genomen Besluit des Breeden Raads: zes en twintig tegen dertien Stemmen stelden vast, „ dat de „ Breede Raad, als nog persisteerende by „ haare genomene Resolutie van den ze„ ventienden Maart, by rescriptie, aan zy„ ne Doorl. Hoogheid, in civile en de„ cente termen, behoorde kennis te gee„ ven, van de ontvangst deezer Memo„ rie, en daar benevens te verklaaren, — „ dat Burgemeesters en Raad, Oud en „ Nieuw, sampt Taalmannen en Gezwoo„ ren Gemeente, als representeerende de „ van ouds erkende, en nimmer, ook „ niet by de Consociatie met de *Omme„ landen* tot ééne Provincie, afgestaane „ Souverainiteit deezer Stad en Burgery „ op herhaalde en instantelyke begeerte „ van verre het grootste en notabelste ge„ deelte hunner Medeburgeren, de voor„ noemde Resolutie, naa rype Deliberatie, „ hebbende genomen en gearresteerd, „ en van dezelve aan de Burgery, in „ antwoord op derzelver Adressen, ken„ nis hebbende gegeeven, daar in, als „ nu, geene alteratie konnen maaken, „ noch gedoogen (*),"

Groot

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 405. 516. 735. Zie ook den *Tegenwoordige Staat van Stad en Lande* II. Deels I. Stuk bl. 110—119.

1786.

Adres der Burgerye ter Tekening gelegd, om het Stads Regeerings Reglement te herzien, en de Burgery op te roepen.

Groot genoegen schonk dit der Burgerye; dan was deeze daar mede niet voldaan, de wegneeming deezer zwaarigheid, bragt haar andere binnen, waar over zy een Adres aan den Breeden Raad opstelden, en ter tekeninge lagen. Ter gelegenheid van eene eigendunklyke Afkeuring van twee wettig verkoorene Raadsheeren, en éénen Gezwooren, door den Erfstadhouder, in 't begin deezes Jaars, en het daar uit gevolgde, hadden zy, gelyk zy spraaken, duidelyk kunnen bespeuren, dat het zogenaamde Reglement Reformatoir, anders door zyne Hoogheid dan door hun Ed. Mog., werd verstaan en uitgelegd: want offchoon de gevoelens door omtrent acht honderd Burgers, deswegen voor hnn Ed. Mog. opengelegd, en door hun Ed. Mog., als de hunne overgenomen waren, hadden zy egter, met de grootste ongerustheid, gezien, dat de Stadhouder tegen alles niet alleen ten ernstigste protesteerde; maar zelfs de uitlegging van het Reglement, of eenige Artykelen, hoewel zuiver Stedelyk, wilde stellen alleen ter bevoegdheid van de Heeren Staaten van *Stad en Lande*, met Concurrentie van Hoogstdenzelven, en dus de van ouds erkende, onbetwistbaare en nimmer afgestaane, of in 't minst gederogeerde Souverainiteit der Stad en Burgerye van *Groningen* onderwerpelyk te maaken, aan een Provinciaal Staatsbesluit.

Zy bragten in 't midden, dat Taalmannen

XXXVI. BOEK. 1786. nen en Gezwooren Gemeente te rug geëischt hebbende, hunne Roeping in alle zaaken het welzyn der Stad en Provincie raakende, 'er een geschil was gereezen, en thans nog hing, tusschen de Heeren Burgemeesteren en Raad, Oud en Nieuw, en gemelde Collegie over welke zaaken laatstgemelde al, dan niet, geroepen moesten worden (*).

„ Uit welke aangehaalde Punten," zo lieten zy zich verder woordlyk hooren, „ reeds ten overvloede bleek, dat het zo „ genaamde *Reglement Reformatoir*, in „ plaats van een duidelyk Rigtsnoer in „ alle zaaken van Regeering der Stad „ *Groningen* te zyn, en een vast Stelzel „ voor het welzyn der Burgermaatschap„ pye uit te leeveren, thans werklyk *de* „ *Speelbal was van onderscheidene Begrip*„ *pen en Belangen*, om te gebruiken naar „ eene byzondere *Convenientie*, en, ten „ zynen tyd, een *Werktuig* zou kunnen „ worden om de *waare Burgerlyke Vry*„ *heid*, *en de Nationaale Belangens*, den „ bodem in te slaan.

„ Een toestand van zaaken, welke de „ Ondertekenaars met zulk eene angstval„ lige vreeze heeft vervuld, dat zy, om „ hun duuren Pligt, het Algemeene Wel„ zyn, boven alles te behartigen, ver„ meenden, in deeze dagen, en wel voor „ al by het naderen der aanstaande Keu„ pen

(*) Zie hier boven bl. 200.

„ ren, op dat de zaaken niet uit haar „ geheel mogten komen, en om de goe- „ de Ingezetenen van hunne gegronde „ vreeze te ontheffen, *eene Herziening* „ *over alle deelen van de Regeerings Con-* „ *ſtitutie der Stad, in deszelfs onderſchei-* „ *dene wyzen van Repreſentatien, op eene* „ *wettige wyze*, geſchiedde. — Het welk, „ naar hun begrip, niet wel anders kon „ en mogt werkſtellig gemaakt worden, „ dan door eene *Oproeping van het Volk*, „ om zyne *Geconſtitueerden* te ſtellen; „ ten einde met Gecommitteerden uit „ den *Breeden Raad*, gequalificeerd te „ worden, de *Bezwaaren*, welke een ie- „ gelyk der goede Ingezetenen omtrent „ alles, in welk zy de Herziening der „ Conſtitutie vermeenden noodig te zyn, „ te ontvangen en in te neemen. Op „ dat, naa gehoord Rapport dier inge- „ bragte en voorkomende Bezwaaren, „ diezelfde Commisſie, of eene andere, „ by het Volk, zo verre hunne Gemag- „ tigden aangaat, kan worden benoemd „ om een Plan ter Verbeteringe der Con- „ ſtitutie, met die van U Ed. Mog. te „ formeeren, om, met goedkeuring der „ Natie, gearresteerd te kunnen worden.

„ Het was om alle deeze redenen, dat „ zy, bezield met eene eerlyke en onbaat- „ zugtige zorge, met de welmeenendſte „ gevoelens van Liefde en Trouwe voor „ het lieve Vaderland in 't algemeen de „ Stad *Groningen* en derzelver wettige

XXXVI. BOEK. 1786.

„ Regeering in 't byzonder, vrymoedig „ en eerbiedig van hun Ed. Mog. ver- „ zogten, *eene wettige Oproeping van het* „ *Volk*.

„ Dan, om tot die Oproeping gevoe- „ gelyk, en zonder verbreeking der goede „ Orde, te geraaken, verzogten zy hun Ed. „ Mog. uit hun midden eene Commissie „ te benoemen, die met een convenabel „ getal uit de Ondergetekenden, door „ hun Ed. Mog. te verkiezen, mogten „ overleggen en opmaaken een geschikt „ Plan dier Oproepinge; op dat, naa ge- „ hoord Rapport en opgevolgde Goed- „ keuring van hun Ed. Mog., dezelve, „ by wyze van Publicatie, ter kennisse „ van het Volk gebragt werde."

Dit verzoek toegestaan.

Een aantal van negen honderd vier en dertig Burgers en Ingezetenen onderschreeven dit Verzoekschrift. Ingeleeverd zynde op den elfden van Wintermaand, stondt de Breede Raad het gedaane Verzoek toe, en benoemde uit hun midden, tot opmaaking eens Plans ter Volksoproepinge, den Burgemeester VAN SYSEN, de Raadsheeren SICCAMA en FOCKENS, den Heer Taalman BUNING, en de Heeren Gezwoorens ENTRUP en TEN BERGE, benevens den Syndicus TIDDENS, en by diens ongesteldheid of noodwendig afweezen den Secretaris GOCKINGA. Uit de Ondertekenaars des Verzoekschrift de Heeren Dr. R. H. EYSSONIUS, T. MODDERMAN, UDO RINGELS,

T.

T. T. SICKENS, A. POTHOLT en HERM. KYFF (*). XXXVI BOEK.

1786.

Het Tweede Lid der Stads Regeeringe te *Groningen*, 't geen zich deezer wyze deedt gelden, in zaaken het Stadsbestuur betreffende, en over welks hereischte Regten het geschil nog onafgedaan hing, oordeelde, tot de Handelingen van den Landdag opgeroepen te moeten worden, om over alle zaaken, daar voorvallende, te stemmen en te besluiten, als, volgens het beschreeven Stadsboek van den Jaare MCCCCXXV, een mede integreerend Lid van de Souverainiteit. Zy hielden het daar voor, dat de tegenwoordige omstandigheden, waar in zich dit Gewest, nevens de geheele Republiek, bevondt, van dien aart waren, dat het agterblyven van Taalmannen en Gezwooren Gemeente van den Landdag ligtlyk een onherstelbaare schade, niet alleen aan dit Gewest, maar ook aan de gansche Republiek, zou kunnen toebrengen.

Taalmannen en Gezwooren Gemeente zoeken ten Landdage geroepen te worden.

Veel viel des te doen met den Zittenden Raad. Men zogt dien eisch te verschuiven, en zou dezelve niet voldaan geworden zyn, indien een agtbaar Regent, overtuigd van de noodzaaklykheid, onderfteund door eenigen uit den Oud Raad, het Voorstel niet gedaan hadt, om, hangende de raadpleegingen over welke zaa-

Daar toegelaaten.

(*) *Extract uit het Boek van Breeden Raads Resolutien ter Stads Secretarie in Groningen* 11 en 13 Dec. 1786.

XXXVI. BOEK.

1786.

zaaken de Taalmannen en Gezwooren Gemeente al dan niet, zouden geroepen worden, dezelve tot alle Landschaps Onderhandelingen toe te laaten. Een voorstel, met de meerderheid van éénе stem, doorgedrongen. Waar op zy, volgens de oude Handvesten, mede ten Landdage verscheenen (*).

Hoe men in Herfstmaand op de Verdeediging van *Groningen* bedagt was.

Te midden van alle deeze verrigtingen, het Stads- en Staatsbestuur betreffende, liet men geenzins na den Wapenhandel aan te kweeken. Het gewettigd Wapenhandelend Genootschap der Stad *Groningen*, VOOR ONZE DUURSTE PANDEN (†), telde thans vyf honderd Man, behalven nog zestig Kanonniers. De Schuttery stondt met hetzelve in een gevoelen omtrent de verdeediging der Stad. Immers, ter helft van Herfstmaand, toen het voorgevallene te *Hattem* en *Elburg* zo veel woelings in den Lande veroorzaakte, diende de Krygsraad door deszelfs Gecommitteerden, waar by de Gecommitteerden der achttien Compagnien, en de Gecommitteerden van 't Genootschap van Wapenhandel zich voegden, een Verzoekschrift in, dat uit het midden van den Breeden Raad, ten spoedigsten, zodanige Gecommitteerden mogten worden benoemd, met welken de Ondertekenaars, of eenigen hunner, zouden kunnen

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 592. 601, en 603.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 322.

nen raadpleegen ter beraaming van zodanige middelen, wyze en orde van Verdeediging, zo voor de Stad, wagtdoende Burgers, als het Genootschap, en 't geen daar toe betreklyk zou kunnen zyn; als mede dat hun Ed. Mog. tot die Commissien één of meerder bekwaame Ingenieurs geliefden te benoemen, alles met dien eerbiedigen aandrang tot spoed en voortzetting, die het gewigt der zaake vorderde. *Zy* erkenden, dat zy het reeds omtrent de Wapening en Wapenhandel vergunde en beschikte door de Regeering, hoe veel het ook ware, „ in de tegenwoordige „ allergevaarlykste en zorglykste omstan„ digheden, waar in het lieve Vaderland, „ door het openen van een Burgerkryg, „ in één of meer onzer Provincien, en „ zelfs het vyandlyk gebruik der Wape„ nen onzer Bezoldelingen tegen hunne „ Medeburgers, zo onverziens gedom„ peld was, geenzins toereikend vonden „ ter Afweering van inwendig of uitwen„ dig Geweld, en ter Bescherming hun„ ner duurste Panden." —— De Benoeming geschiedde.

XXXVI. BOEK. 1786.

Op 't verzoek der Burger Schuttery, waren, tot derzelver dienst, scherpe Patroonen vervaardigd, en zouden deeze in het Stads Magazyn, in een Kist en achttien onderscheidene Zakken, bewaard worden. Doch, daar de bewaaring dier scherpe Patroonen, op ééne plaats, hun niet in staat stelde om zich tegen onverhoedsche aanvallen te dekken; dewyl in geval

Beschikking op de scherpe Patroonen.

XXXVI. BOEK. 1786.

van onverhoopt Oproer, het bezetten dier éêne plaats, de Schutters van allen noodigen Krygsvoorraad, ter weeringe van opstand en ter bescherming hunner Regeeringe, Medeingezetenen, en Bezittingen, zou berooven, en zy dus de geheele Stad ten prooi van een oproerigen hoop zouden moeten overgeeven, verzogten zy de Regeering, dat ten allerspoedigsten aan ieder der achttien Vaandelen, één dier zakken met Patroonen mogt worden uitgelangd, om ten huize van den Vaandrig te berusten; dat een dergelyke hoeveelheid van Patroonen op de Hoofdwagt in bewaaring gegeeven, en het getal der uitgelangde Patroonen in het Magazyn terstond weder aangevuld zou worden. Men verstondt in die verbeterde schikking en vermenigvuldiging.

Nadere schikking op de Wapenhandel.

De Wapenhandel der achttien Burgercompagnien, in twee Bataillons verdeeld, kreeg de vereischte schikking. De Schutters stelden de Officieren van beiden aan. De Krygsraad, te vooren door Hoplieden vertoond, werd thans gehouden door alle de Officieren, tot te meerder vastheid in één lichaam vereenigd, die een Secretaris benoemden. Punten van Verbintenis, tusschen de Gecommitteerden, Officiers en Schutters, naar welke zy zich te regelen hadden by het Genootschap van Wapenhandel, werden beraamd. — Een gedeelte van het Wapenhandelend Genootschap, hadt zich reeds eenigen tyd geleeden, binnen 's huis geoefend in het behandelen

van

van 't Kanon; dit wenschte het thans in het open veld te doen; doch niet dan met voorkennis van den Raad, waarom zy dit hun voorneemen daar te verstaan gaven. De twee Hoofd-officieren met deeze Boodschap gelast, werden voor de kennisgeeving door den Voorzittenden Burgemeester bedankt (*).

Gesteldheid des Wapenhandels in de Ommelanden.

In de *Ommelanden* nam de Wapenhandel steeds toe; de Genootschappen, thans alle gewettigd, maakten in dezelve meer dan zeven honderd Man uit; met vondt ze te *Hoogezand*, *Winschooten*, *Veendam*, *Beneden Pekel Aa*, *Boven Pekel Aa*, *Baflo en Rasquert*, *Wintzum en Bellingeweer*, *Middelstum en Doolbert*, *Obergum en Maarhuizen*, *Andel*, *Eendrum*, *Onderendam*, *Warfhuizen en Hoorn*, *Wene*, *Appingedam*, *Loppersum*, en *Eduart*. —— De *Old Ampter* Boeren bleeven nog vreemd van deeze Maatregelen, en aan het oude gehegt (†).

De Ommelanden op Herstel bedagt.

By het tweede Lid van Staat in *Stad en Lande* hadden eenigen reeds voor lange bedagt geweest om 't geen zy voor Misbruiken en Inbreuken hielden, tegen te gaan; doch men was 'er niet openlyk voor uit gekomen, dan in het afloopen des laatst verstreeken Jaars, toen deeze Par-

(*) *Verzameling van Stukken* by J. A. DE CHALMOT XX. D. bl. 138—145. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1214. 1367.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 1367. Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 323.

XXXVI. BOEK.

1786.

Tweeledig Voorstel van DE SANDRA VELDTMAN.

Party zich deedt gelden; maar zy moest ten deezen Jaare het onderspit delven. Belangryk genoeg is deeze byzonderheid om ze uitvoeriger te melden.

't Was, naamlyk, by de Bestelling der Commisfien in de *Ommelanden*, in 't gemelde Naajaar, dat de Meerderheid van drie en dertig tegen twintig Stemmen van het *Fivelingo Kwartier*, op een tweeledig Voorstel van den Heer H. DE SANDRA VELDTMAN, Heer van *Slogteren*, wegens de Aanbeveelingen en Gecommitteerde Raaden, door het Besluit des Voorzitters gewraakt, goedvondt, de Aanbeveelingen van zyne Hoogheid, voor het vervolg, af te schaffen: om dat dezelve, huns oordeels, in geen Wet of Reglement gegrond waren, en de vrye Keuren daar door te zeer belemmerd wierden. —— Als mede om de *Gecommitteerde Raaden der Ommelanden* voortaan niet meer aan den Stadhouder ter Goedkeuringe over te zenden: om dat zulks, huns bedunkens, volgens het Reglement Reformatoir, aan Hem niet toekwam; maar alleen van de *Provinciaale*, *zo binnen- als buitenlandsche Commisfien*, dat is, van *Gedeputeerde Staaten en Rekenmeesters Provinciaal*, en van de *Generaliteits Posten*. —— Met deeze twee Voorstellen stemden in, één en twintig, of wel de Helft der Stemmen van het *Hunsingo Kwartier*. Ondertusschen wilden een gelyk getal van één en twintig Stemmen in het *Hunsingo Kwartier*, en de tegenwoordig zynde Leden

van

van het *Wester Kwartier*, op twee naa, zich, ten aanziene der beide voorgestelde Stukken, aan het voorige Gebruik houden. De Voorzitter vondt goed overeenkomstig dit laatste gevoelen te besluiten.

Aankantingen tegen dit Besluit.

Hier op volgde, naa dat alvoorens de Begeeving in 't *Hunsingo Kwartier*, volgens de lyst der Recommandatien was afgeloopen; en in *Fivelingo Kwartier* insgelyks dezelfde Persoonen waren gekoozen, behalven één ander tot *Rekenmeester Provinciaal*, en *zes* anderen tot *Ordinaris en Extraordinaris Gecommitteerde Raaden der Ommelanden*, dat de Halfscheid der Stemmen in *Hunsingo*, met de groote Meerderheid in *Fivelingo Kwartier*, benevens den Heer G. VAN SJALLEMA in het *Wester Kwartier*, hunne Tegenverklaaring tegen het onwettig opgemaakt Besluit des Voorzitters aan zich behielden: dewyl zy begreepen, dat de Stemmen staaken, en dus beslooten hadt moeten worden, niet volgens *ingevoerde Misbruiken*; maar overeenkomstig *de vastgestelde Wetten en Reglementen.* Aantekeningen en Tegenaantekeningen werden onder de Leden der *Ommelanden* uitgewisseld; terwyl men inmiddels voortvoer om de verkoozene Persoonen alle, volgens het genomen besluit, aan zyne Hoogheid ter Goedkeuringe over te zenden.

Zyne Hoogheid schryft aan de Misnoegden,

De Helft van *Hunsingo* en de Meerderheid van *Fivelingo Kwartier*, in afzonderlyke Brieven, den toedragt des gevals blootleggende, waren den Stadhouder aan

om

XXXVI. BOEK. — 1786. en fteit de anderePar-ty in 't ge-lyk.

om gehandhaafd te worden by de Wetten en Reglementen. Welhaast ontvingen de grootste Voorstanders wederschryven van zyne Hoogheid, waar in deeze betuigde „ niets meer te verlangen, dan „ dat alle Misbruiken en onwettig ingevoerde Praktyken, geweerd, en dat de „ bezwoorene Wetten en Reglementen, „ tot Welzyn van den Lande, en tot „ Conservatie van onderlinge Rust en „ Harmonie, op het kragtigst gehandhaafd „ en tegen allen inbreuk beveiligd worden. —— Dat hy, het hangend Geschil „ overwoogen hebbende, niets gevonden „ hadt, dat aan hun, en de verdere Leden „ der Regeeringe, die van die gedagten „ geweest waren, eenige reden kon geeven, „ om zich over Infractie van 's Lands Wetten te kunnen beklaagen; maar dat „ door hunne Medeleden overeenkomstig „ de Fundamenteele Wet gehandeld was, „ en dat zy niets verrigt hadden, waar „ over hunne Medeleden zich met regt „ konden bezwaaren. —— Het was niet „ zonder aandoening, dat hy deeze Nieuwigheden hadt vernomen, welke hy „ beschouwde als kunnende strekken, niet „ alleen tot krenking van het wettig aan „ Hem, als Erfstadhouder, opgedraagen „ Gezag; maar wel voornaamlyk om te „ ondermynen, en zelfs totaal om verre „ te werpen, de thans subsisteerende Regeeringsvorm, en om een allergevaarlykste Tweespalt te doen gebooren worden. Hy vertrouwde dat zulks geen-

„ zins

„ zins de Intentie zou zyn van H. H. W. G. en van de verdere Leden der Regeeringe, die van de genomene Conclusie gedisſentieerd hadden; maar, dewyl men niet genoeg bedugt kon zyn voor de gevolgen, wanneer de banden der Maatſchappye waren losgerukt, en het vuur van Tweedragt ontſtooken was, oordeelde hy zich verpligt om H. H. W. G. en bovengemelde Heeren, op het ernſtigſte, te verzoeken, om van hunne gedaane Inſtantien af te zien, zich aan de ſubſiſteerende Conſtitutie en het Reglement, 't welk daar van de Fundamenteele Wet is, te houden, en de goede Harmonie met derzelver Medeleden te onderhouden."

Antwoord aan zyne Hoogheid van de Misnoegden.

De Heeren F. F. Baron van In- en Kniphuisen, Heer van *Ulrum*, E. J. Tjarda van Starkenborgh, Heer van *Drunningen*, die van wegen *Hunſingo*, en de Heeren de Sandra Veldtman, Heer van *Slogteren*, J. Mestingh, en J. J. Niehoff, die van wegen *Fivelingo Kwartier* onderſchreeven hadden, en in den Brieve des Stadhouders voornaamlyk bedoeld werden, beantwoordden te gader denzelven. In hun wederſchryven te verſtaan geevende, wel gewenscht te hebben, dat zyne Hoogheid, geduurende zyn aanweezen in *Groningerland*, hadt kunnen goedvinden met den een of ander hunner over de op handen zynde Begeeving der Commisſien te ſpreeken. „ Zedert vier Jaaren," ſchryven zy,

XXXVI. BOEK. 1786.

zy, „ hebben wy onze poogingen aangewend, en gansch ongeintresseerde Aanbiedingen, tot onderlinge Harmonie geschikt, laaten doen, die, wilde men niet onbillyk zyn, en als independent van een ieder regeeren, niet van de hand moesten zyn geweezen; dan, in de plaats van ons met Antwoord te verwaardigen, heeft men zyn best gedaan om de Meerderheid van Stemmen te bekomen. —— De Conservatie van Vrede en Eendragt, die het U Doorl. Hoogheid behaagd heeft, aan twee der Vertekenaaren te recommandeeren, gaf egter aan hun en de hunnen eene gegronde hoop, dat hetzelve ook aan anderen zullende zyn aanbevolen, de voor handen zynde Begeeving op eene billyke wyze zou zyn gereguleerd. —— Dan, naauwlyks hadt U Doorl. Hoogheid deeze Provincie verlaaten, of wy werden van ter zyde geinformeerd, dat alle *onze* goede Vrienden, in de agtergelaatene Recommandatien van U D. Hoogheid, wederom geheel waren gepasseerd. —— Dit frappeerde de Comparanten ten allersterksten, terwyl het hun teffens indagtig maakte, dat zy, zedert het Gouvernement van U Doorl. Hoogh. Vrouwe Moeder gl. ged. en dat van U Doorl. Hoogheid, succesfivelyk door *Drie Broeders* zyn beheerscht geworden; dat de geheele *Ommelander Regeering*, van dien tyd af aan, en van tyd tot tyd meerder, is geworden

„ eene

„ eene Familie Regeering, aan dewelke
„ byna niemand anders deel konde kry-
„ gen, dan door eene blinde Submissie
„ aan dezelve; dat de Leden derzelve,
„ van tyd tot tyd, in alle Kwartieren,
„ naar gelegenheid van zaaken, zyn inge-
„ plant geworden, om gelegenheid te
„ hebben, dezelve, ten kosten van de
„ oude Comparanten, met Ampten te
„ voorzien. —— Dat, onder die Fami-
„ lie Regeering met haar aankleeven,
„ niet alleen *onbekwaame*, maar zelfs *on-*
„ *waardige* Persoonen, met Ampten, van
„ tyd tot tyd, zyn voorzien geworden;
„ zo dat de geheele Intentie van het Re-
„ glement van U Doorl. Hoogh. Heer
„ Vader gl. ged. niet alleen is vernietigd
„ geworden; maar de *Ommelander Regee-*
„ *ring* geheel is geworden, *de Regeering*
„ *van één Aristocraat*; hoe zeer ook, by
„ het Reglement van MDCLIX verboden
„ is; dat iemand zich met de zaaken van
„ een *ander Kwartier* mag bemoeijen, en
„ Hoogstdenzelven boven dien de *Ari-*
„ *stocratie van Verscheidenen*, zo duidelyk
„ by het Reglement Reformatoir heeft
„ tragten te beletten. — Dat de Hoog-
„ moed dier begunstigde Heeren een vol-
„ komen kleinagting, ja zelfs zodanige
„ veragting voor de Comparanten heeft
„ te wege gebragt, dat de Recommanda-
„ tien van U Doorl. Hoogh., niet dan
„ kort vóór de Verkiezinge, zyn voorge-
„ leezen geworden; en haare gunst slegts
„ aan zommigen is verzogt. — U Doorl.

 „ Hoog-

XXXVI. BOEK. 1786.

„ Hoogheid zal dus ligtlyk bezeffen, hoe
„ hard, ja ondraagelyk, het is voor vrye
„ Regenten, dewelke meenden, door het
„ Reglement van MDCCXLIX, rondsom
„ in hunne oude Vryheid te zyn her-
„ fteld, en allen even veel deels aan de
„ Regeering te hebben, thans, en ze-
„ dert veele Jaaren, door één enkeld Per-
„ foon van huns gelyken, zo hard als on-
„ billyk en onwettig, te moeten worden
„ geregeerd, en van allen aandeel in de
„ Regeering uitgeflooten, een Juk dat
„ ons zo ondraagelyk is geworden, dat
„ het beter zoude geweest zyn, dat de
„ *Directe Dispofitie* aan U Doorl. Hoog-
„ heid hadde geftaan. —— Het is, in-
„ tusfchen, Doorl. Vorst! verre van ons,
„ dat wy U Doorl. Hoogheid zouden
„ verdenken, door deszelfs Recommanda-
„ tien, daar aan deel te hebben; in tegen-
„ deel, weeten wy, dat weinigen dier
„ begunftigden aan U Doorl. Hoogheid
„ bekend zyn, althans niemand der par-
„ ticuliere Comparanten, van tyd tot tyd,
„ tot Gecommitteerde Raaden gecommit-
„ teerd; maar het is alleen het vertrou-
„ wen, het welk U Doorl. Hoogheid op
„ één Perfoon gefteld heeft, en het mis-
„ bruik dat daar van gemaakt is."

In deezer voege zich ontlast hebbende van het ongenoegen, 't geen hunnen geest vervulde, over de Aanpryzingen, vaaren zy voort, om 't geen door zyne Hoogheid, uit het Reglement des Jaars MDCCXLIX, ter wettiging van zyn gehou-

houden gedrag was aangevoerd, te wederleggen, byzonder wat de Goedkeuring der Gecommitteerde Raaden betrof. — Voorts onderzoeken zy, of de Waardigheid, Magt, en Gezag van den Stadhouder zou worden benadeeld, byaldien hy de Goedkeuring van Gecommitteerde Raaden niet hadt, en tragten aan te toonen, dat, daar dit Collegie geene betrekking tot de Regeering, Generaliteit, Provincie of *Ommelanden* meer hadt, dan dat ieder Comparants werk bestondt in het bestuuren der *Ommelander Domeinen*, en hunne handelingen nooit onder het oog of ter overweeging van zyne Hoogheid kunnende komen, de Waardigheid des Stadhouders, door het hebben der Goedkeuring niet kon vermeerderd, of door het niet hebben niet kon verminderd worden. Schamper voegen zy daar nevens; „ Welk een „ belang zou U Hoogheid kunnen heb„ ben, of, uit het Getal der Eigenerfde „ Boeren, by voorbeeld een JAN PIE„ TERS of GEERT HARMS, die post „ bekleeden, dan alleen om diens Per„ soons wille, door wien dezelve aan „ Hoogstdenzelven wordt gerecomman„ deerd? Indien iemand durft poseeren, „ dat het Art. alzo moet worden gein„ terpreteerd, ter handhaavinge van het „ Stadhouderlyk Gezag, dan zal het ook „ verder geinterpreteerd moeten worden, „ dat aan U Doorl. Hoogheid compe„ teert de aanstellinge van Schippers, der„ zelver Secretarisfen en Ontvangers,

 „ door

XXXVI. BOEK. 1786.

„ door de geheele Provincie; en men zou
„ zich niet behoeven te verwonderen,
„ dat de laagheid van deezen en geenen
„ wel zo verre zou kunnen gaan, om
„ zulks, naar gelang van tyden, te sou-
„ teneeren."

„ En wat de Extraordinaris Gecom-
„ mitteerde Raaden betreft, wier werk
„ eenig en alleen bestaat in het inneemen
„ van der Rentmeesters-Rekeningen, en
„ bevoorens een Inkomen van *Twaalf*
„ *Guldens* genooten, het welk voor korte
„ Jaaren tot *Twee honderd Guldens* is ver-
„ hoogd; indien iemand durft stellen, dat
„ U Doorlugtige Hoogheid, daar by is
„ geinteresseerd, dan blyft 'er geen Ampt
„ of Commissie by de Provincie of der-
„ zelver Leden meer overig, waar van
„ aan U Doorl. Hoogheid de Bestellinge
„ niet zou competeeren. —— Eindelyk
„ moeten wy de vryheid neemen om U
„ Doorl. Hoogheid in bedenking te gee-
„ ven, wanneer in eenig Artykel van het
„ Reglement eenige Omissie waarlyk plaats
„ heeft, of eenige woorden moeten ge-
„ interpreteerd worden, of niet, in zul-
„ ke gevallen, het Regt, de Billykheid,
„ en eene Gezonde Staatkunde vereischen,
„ dat zulks altoos diende te geschieden
„ zo als hetzelve meest met het Natuur-
„ lyk Regt der Natie, en deszelfs voori-
„ ge Vryheden, overeenkomt?"

Zy besluiten deezen langen Brief, waar uit wy eenige trekken ontleenden, op deezen dringenden trant. — „ Wy verzoeken,

„ der-

„ derhalven, U Doorl. Hoogheid! op XXXVI.
„ het inſtantelykſte, deeze onze gronden BOEK.
„ ernſtig en onbevooroordeeld te willen
„ overweegen, of door *Onpartydigen* te 1786.
„ laaten onderzoeken. Wy inſteeren U.
„ Doorl. Hoogh. ten ſterkſten, zulks niet
„ alleen te doen onzenhalven; maar voor-
„ al ook om Hoogstdeszelfs Eigenbelang
„ en Reputatie, die hier door te zeer
„ worden gecompromitteerd. Wy ſom-
„ meeren hier op U Doorl. Hoogh. te
„ ſterker, om dat wy, uit de Misſiven
„ van U Doorl Hoogh. ontwaar worden,
„ hoe zeer U Doorl. Hoogheid reeds is
„ vooringenomen; en teffens, daar wy
„ *Ons* en de *Onzen*, thans zo verre in
„ deezen hebben ingelaaten, ons beſpot-
„ telyk, ja veragtlyk, by de Natie zou-
„ den maaken, indien wy naalaatig blee-
„ ven, om alle onze poogingen aan te
„ wenden, en zodanige middelen by de
„ hand te neemen, waar toe wy ons,
„ ter bereikinge van onze zuivere oog-
„ merken, geregtigd zullen oordeelen.
„ Terwyl wy teffens U Doorl. Hoog-
„ heid, hartgrondig en opregt verzeke-
„ ren, zulks met gevoelens van ſmert en
„ leedweezen te zullen doen. —— Wy
„ wenſchen niets vuuriger, dan dat de
„ Vrede en de Eendragt onder alle de
„ Comparanten meer en meer aange-
„ kweekt en beſtendig bewaard moge
„ worden; dat U Doorl. Hoogheid wor-
„ de bemind, hooggeagt en geërbiedigd;
„ dat de Stadhouderlyke Waardigheid,

XXXVI. BOEK. 1786.

„ tot in het laate Naageslacht moge worden bevonden de Zugt der Natie, de Pylaar hunner-Vryheid, en het Middel hunner Voorspoed, tot al het welke wy onze Persoonen, alle onze poogingen, ja al het onze, aanbieden."

Gevolgen daar van voor die Heeren.

Deeze stappen dier *Ommelander* Heeren hadden ten gevolge, dat de Heer VAN STARKENBORG, in des Stadhouders antwoord op de toegezondene Lyst der verkoorene Persoonen geheel wierd voorbygegaan; gelyk ook de zes aangestelde Gecommitteerde Raaden in het *Fivelingo Kwartier*, zich geweerd zagen, en de bevoorens Gecommitteerde Persoonen in derzelver plaats gesteld.

De Sandra Veldtman by Vonnis van den Landdag geweerd.

De Heer DE SANDRA VELDTMAN, die de Voorstellen ter baane gebragt hadt, liep by de Tegenstreevende Party meest in 't ooge. Hy werd door hun beschreeven, „ als een Nieuweling, die nog in „ de onmogelykheid was om genoegzaame kennis en weetenschap in de *Ommelander Regeëring* te hebben, en die „ daarom, volgens het *Ommelander Reglement*, geene Ampten en Officien aldaar opgeteld, voor als nog bekleeden „ kon." — Op welk gezegde hy betuigde, „ In den korten tyd van ander half Jaar „ zyner Admissie ten Landdage, zo veel, „ by ondervinding te hebben geleerd, dat „ hy, naar 't licht, 't welk hy van den „ Hemel hadt ontvangen, liever verkoozen hadt, in zyne *vroegere Jaaren*, met „ zo veelen van zyne Mede-comparan-

„ ten,

„ ten, tot Bewaaring of Herstel van derzelver Regten en Vryheden, uit te komen, en mede te werken, dan in zyne *laatere Dagen*, by continuatie door Ampten verrykt, met reden beschuldigd te kunnen worden, dezelve aan Eigenbelang of Heerschzugt te hebben opgeofferd!" — Hem hing een zwaarder lot over 't hoofd dan anderen, en trof hem met de daad. In Lentemaand werd hy gedaagd om te verschynen voor een Regtbank van negen Heeren, *Monster Heeren* genaamd, door den Stadhouder aangesteld; zyne zaak werd door de kundigste Advocaaten bepleit; doch de Regters oordeelden, hem van den Landdag te moeten afwyzen, en van de Regeering uit te sluiten. — Veelen oordeelden hem een Lotgenoot van den Ridder VAN DER CAPELLEN TOT DEN POL, die in *Overyssel*, Jaaren geleeden, de zitting ten Landdage ontzegd was (*); en kon het niet missen, of zulk een Vonnis baarde, in deeze dagen, niet weinig opziens en vinnige aanmerkingen (†).

Antwoord der Staaten van *Stad en Lande* aan eenige *Geldersche* Heeren.

De denkwyze der Staaten van *Stad en Lande* over het voorgevallene te *Hattem* en *Elburg*, en het gebruik van den Gewapenden Arm in Burgergeschillen, is reeds uit

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 317.

(*) Men vindt de oorspronglyke Stukken by één in een *Extraordinaire Utrechtsche Courant* van 24 Jan. 1786. *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 589. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 515.

XXXVI. BOEK. 1786. uit ter loops gedaane meldingen bekend; doch verdient nader aan den dag gelegd te worden. Wanneer eenige *Geldersche* Heeren, in eenen wydluftigen Brieve, aan de Bondgenooten de Staatshandelingen in *Gelderland*, ten deezen tyde gehouden, openlagen (*), was van alle de Bondgenooten *Stad en Lande* de éénigste, die hun met een Antwoord vereerde. „ Ligtlyk," schreeven zy," zullen U Hoog „ Wel Geb. Gestr. kunnen bevroeden, „ dat wy ons over den inhoud van U „ H. W. G. G. Missive, niet verder uit„ laaten, dan dat wy ons bedroeven, en „ zugten moeten over den gevaarlyken „ toestand, waar in zich de Republiek „ in het generaal, en de Provincien van „ *Gelderland* en *Utrecht* in 't byzon„ der bevinden. Wy hebben de ruineu„ se gevolgen daar van overwoogen, en „ hebben geen beter en geschikter mid„ del kunnen uitvinden, dan de respecti„ ve Bondgenooten, by circulaire Missives, „ te verzoeken, ieder vier Heeren uit „ hun midden te willen committeeren, „ om, naa dat zy zullen hebben over„ woogen, die middelen, welke, ter As„ sopiatie der zweevende Geschillen zou„ den kunnen worden geëmploieerd, zich „ gedeeltlyk na *Gelderland*, en gedeelt„ lyk na de Provincie van *Utrecht* te be„ geeven; ten einde te tragten door hunne

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 231.

„ ne goede Officien, de gereezene Geschillen, door minnelyk Accoord, of wel als Arbiters te termineeren, en alzo de Rust en Eendragt te herſtellen. Wy hebben verder de Heeren Staaten van *Gelderland* verzogt, geen meerder of verder gebruik van 's Lands Militie te maaken; en in 't byzonder de Heeren Staaten van *Gelderland*, om de Garniſoenen in de Steden *Elburg* en *Hattem* zo ver te verminderen, als de rust eenigzins zal toelaaten, en de Uitgeweekene Burgers en Ingezetenen gelegenheid te geeven in hunne Huizen en Bezittingen veilig te kunnen komen; gelyk wy al verder zyne Hoogheid hebben verzogt, geene verdere Patenten, aan Troepen te willen geeven, om na eene dier Provincien te marcheeren; maar, in tegendeel, om de op marsch zynde, of reeds aangekomene, na hunne voorige, of andere geſchikte Garniſoenen te doen retourneeren (*)."

XXXVI. BOEK. 1786.

Hun ſchryven aan Staaten van *Holland* over eene Bemiddeling.

Zodanig was de Inhoud der Staatsbeſluiten, kort op een volgend, in 't begin van Herfstmaand, genomen, en met het hier berigtte ſtrookte volkomen het Antwoord door Staaten van *Stad en Lande* aan hun Ed. Groot Mogenden gezonden, op hun ſchryven van den vierden dier Maand. Uit dien Brief, en andere Berigten omtrent

(*) *Mem. van den Heer* VAN DER MARSCH *bl.* 359.

XXXVI. BOEK. 1786.

trent gelyktydig ontvangen, „ waren zy," zo drukten zy zich uit, „ met de gevoeligste aandoening ontwaar geworden, „ den hooggaanden trap, tot welken „ de verschillende Sentimenten over de „ waaragtige belangen van het lieve Vaderland, waren opgeklommen, dat de „ gezonde Staatkunde, gevoegd by de „ gronden van onzen gezuiverden Godsdienst, zo wel Overheden als Ingezetenen, tot welk een rang of staat „ ook verheeven, al lang hadt behooren „ te overtuigen en aan te zetten, om „ zulke middelen en wegen in te slaan, „ waar door alle die rampen en onheilen, die ons Vaderland, zo GOD het „ niet genadiglyk verhoede, gewislyk „ met eenen totaalen ondergang dreigen, „ hadden kunnen en behooren te worden „ voorgekomen, en welke alleen, onder „ GODS *Zegen*, als nog in staat zullen „ kunnen zyn, om, in dit hachlyk tydstip, de Republiek in 't gemeen, en „ de Provincien *Gelderland* en *Utrecht* in „ 't byzonder, voor hun aannaderend bederf te redden en te behoeden.

„ Het is, derhalven, uit overweeging „ van den hoogen nood, waar in ons Vaderland thans gekomen is, dat wy, bezield met de opregtste zugt en yver „ ter bewaaring, of, daar het noodig zal „ bevonden worden, tot herstelling van „ de Rust en Eensgezindheid, zo wel „ als tot daadige handhaaving van 's Lands „ en der Ingezetenen Regten en Vryheden,

„ den, voor als nog niet zullen treeden „ in de byzondere merites van de rede- „ nen en motiven, waar door de Heeren „ Staaten van *Gelderland*, zo wel als de „ Heeren Staaten van *Utrecht*, zich zou- „ den hebben kunnen veroorlooven, om, „ in de presente gesteldheid van zaaken, „ waar in de eersten met betrekking tot „ de Steden *Hattem* en *Elburg*, en de „ laatstgemelde omtrent *Wyk by Duurste-* „ *de* en *Utrecht*, zich bevinden, gebruik „ te maaken van 's Lands Troepen; maar „ dat wy, in aanmerking van de schroom- „ lyke gevolgen, welke by den verderen „ voortgang van zodanige Mesures, van „ de Provincien *Gelderland* en *Utrecht*, „ en daar door mede voor de geheele „ Republiek, gewislyk te dugten zyn, „ ons op het duurste verpligt hebben ge- „ vonden, in dit hachlyk tydstip, geen „ oogenblik te verzuimen, om nog met „ alle kragt en nadruk, zodanige poogin- „ gen aan te wenden, waar door de Rust „ en Eendragt in de Provincien *Gelder-* „ *land* en *Utrecht*, langs constitutioneele „ middelen en wegen, waar toe een ie- „ der der Bondgenooten, by het aangaan „ der *Unie*, zich zo plegtig verbonden „ heeft, zo mogelyk, nog zoude kunnen „ worden hersteld."

Hier geeven Staaten van *Stad en Lande* het Middel op 't geen wy zo even uit den Brieve aan de *Geldersche Staatsleden* (*) by-

(*) Zie hier boven bl. 232.

XXXVI. BOEK. — 1786.

bybragten. 't Welk zy der ernstigste aandagt van hun Ed. Gr. Mogenden aanbevolen, met vriendnabuurlyk verzoek, om door derzelver gewigtigen invloed, ten zelfden einde, op het kragtigst mede te werken, en uit dien hoofde, van nu af aan, te staaken, alle zodanige raadpleegingen, welke tot het marschvaardig stellen van Troepen, ter Betaaling van *Holland* staande, eenige betrekking konden hebben.

Verzoeken Staaten van *Holland* geen Patent te geeven aan Krygsvolk in *Groningen* gelegerd.

Hun Ed. Groot Mogenden hadden Aanschryving gedaan aan den Collonel KEMPE, bevelvoerende over twee Esquadrons Kavallery van den Luitenant Generaal STAVENISSE POUS, thans binnen *Groningen* in Bezetting, om zich met zyn Regiment marschvaardig te houden; ten einde, op de eerste Order, uit te trekken, na de plaats die nader zou voorgeschreeven worden. —— Om reden van deeze aangebodene Bemiddeling als anderzins, verzogten Staaten van *Stad en Lande* hun Ed. Gr. Mogenden, om van de gedaane Aanschryving af te zien, en daar op geene Patenten te laaten volgen: „ op dat wy," dus luiden de eigene uitdrukkingen, „ niet in de onaangenaame „ situatie worden gebragt, om de Attache daar op, hoe ongaarn ook, te moe„ ten weigeren, en den uitmarsch te be„ letten; ten ware U Ed. Gr. Mog. zich „ verpligt zouden vinden zodanige nade„ re redenen en motiven te suppediteeren, waar door wy zouden worden ge-

„ per-

„ gepermoveerd aan meergemelde Aanſchryving van U Ed. Mog. in zodanig byzonder geval, zonder dat hetzelve immer in Conſequentie zal kunnen getrokken worden, te defereeren.

Ten ſlot gaven zy Staaten van *Holland* berigt van den Brief, aan zyne Hoogheid afgevaardigd, wegens het gebruik des Krygsvolks van den Staat, overeenkomſtig met het geen wy reeds hebben opgetekend, uit den Brieve aan de *Gelderſche* Heeren (*).

De voorſlag der Bemiddeling van geen vrugt.

Wy hebben hier ſlegts, met een kort woord te herinneren, hoe onze Geſchiedenis het voorgevallene ten dien tyde in *Holland*, *Gelderland*, en *het Sticht* vermeldende, geleerd heeft, van hoe weinig baats, ter heelinge van de Scheuringe, de Voorſlag van *Stad en Lande* was; doch wy konden niet voorby denzelven meer byzonder te melden, om aan de denkwyze dier Bondgenooten alleen recht te doen.

(*) Deeze Brief was den 18 van Sept. 1786. gedagtekend. *N. Nederl. Jaarb.* 1786, bl. 1239.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZEVEN EN DERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XXXVII. BOEK. *Vreemde oogmerken aan de Reis des Stadhouders na Zeeland toegeschreeven. Toebereidzels tot diens Ontvangst. Het Genootschap te Middelburg, voor de aanbieding, om de rust te helpen bewaaren, bedankt. De aankomst van zyne Hoogheid te Middelburg. Verwelkomingen. Onthaalingen hem gegeeven. Bezoekt Vlissingen een en andermaal. Veere en Domburg bezogt. Goes en Zuid-Beveland bezigtigd. Door veelen der Aanzienlykften onthaald. Woont de Vergaderingen by en vertrekt. Adressen ingeleeverd om geen Krygsvolk in Burgergeschillen te gebruiken. De Raadpensionaris* VAN DE SPIEGEL *schryft, op last der Staaten, hier over aan zyne Hoogheid. Antwoord des Stadhouders volgens de Dagpapieren. De Raadpensionaris weigert een Afschrift van dit Antwoord te geeven Wat deswegen voorviel. Verbod aan de Krygsbevelhebbers om tegen de*

de Burgers de Wapenen op te vatten. Sterke Raadslagen van Zierikzee en Vlissingen. Wat daar toe aanleiding gaf. Antwoord der Staaten van Zeeland aan die van Holland. Aanmerkingen over de Orders door Staaten van Holland omtrent hun Krygsvolk gegeeven. De Zwitzers gelast niet uit Zeeland te trekken, zonder byzonder Verlof der Staaten. Last den Zeeuwschen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven, wegens den stap van Holland. Voorgeslaagene Bemiddeling. Van dezelve kwam niets. Sterk Staatsbesluit, indien de Verdeeldheden de Tusschenkomst van Buitenlandsche Mogenheden een Oorlog te wege bragten. 't Zelve met geene eenpaarigheid genomen. Oordeel deswegen. Schryven van Zierikzee daar over aan Staaten van Holland. Stads Advys van Zierikzee. Die van Zierikzee verzogt, dit stuk niet in de Staatspapieren te plaatzen. Zy konden hier toe niet verstaan. Vertoog des Heeren VAN LYNDEN *tegen dit Advys. Wat Middelburg 'er op inbragt. Eene Commissie benoemd tot onderzoek over het kennisgeeven van den loop der Raadpleegingen aan een Lid van Staat. De Brief der Zierikzeeënaaren aan Holland vergeefsch gevorderd. De Raad van Zierikzee verdeedigt zich tegen den Heer* VAN LYNDEN. *Als mede tegen die van Middelburg. Onderscheidene Gevoelens om de ingeleeverde Stukken, deeze zaak betreffende, uit de Staatspapieren te ligten, dan niet. Aandrang op het uitligten. Op welke voorwaarden Zierikzee hier toe*

XXXVII. BOEK.

toe verstaan wilde. Misnoegen tegen die van Zierikzee. De Raadpensionaris zoekt dit geschil ten einde te brengen. VAN LYNDEN *volgt den wenk van den Raadpensionaris. Ontworpen Brief van Staaten van Zeeland aan hun Hoog Mogenden, over den Brief des Stadhouders in Wynmaand aan de Leden des Bondgenootschaps gezonden. Verschillende gevoelens der Staatsleden over deezen Brief doen denzelven onafgezonden blyven. Aandrang van den Raadpensionaris op het nieuw Reglement tot beter beleid der Zaaken in de Zeeuwsche Staatsvergadering. Zierikzee en Vlissingen dringen 'er op aan. Men kan tot geen Besluit komen. Voorslag van den Raadpensionaris om 'er toe te geraaken. De Handeling hier over loopt vrugtloos af. Beginzels van Opschuddingen op het Eiland Schouwen en byzonder te Zierikzee. Voorzorgen te dier Stede daar tegen gedraagen. De Boeren oproerig, en eenigen gevat. Vrees voor een opstand der Boeren. Zierikzee door de Boeren bedreigd. Beraadslaagingen tot afweering. Verzoekt om meerder Krygsvolks by Gecommitteerde Raaden. Deeze ongereed om Krygsvolk te zenden, raaden de Zierikzeeënaars om andere middelen tot herstel der Ruste aan te wenden. Hoe dit Antwoord ter Staatsvergaderinge beoordeeld. Aandrang der Zierikzeesche Afgevaardigden. Verslag van het stillen dier Beweegenissen. Verzoeken eeniger Ingezetenen van Brouwershaven tot deeze Oproerigheden betrekkelyk. Wat men deswegen ter Staatsvergadering oordeelde. Beginzels van Op-*

Opschudding te Goes. De Wapenhandel des Genootschaps daar opgeschort. Ongerustheden wegens eene Verzakking der Hoofden van de Haven te Vlissingen ongegrond bevonden. Nieuwe ongerustheid wegens een van 't Gewormte doorknaagde Steen te Vlissingen. Deerlyk verval van het Dok te Vlissingen. Grootlyks toe te schryven aan een Geschil tusschen die Stad en Veere, over den Aanbouw en de Uitrusting der Oorlogschepen. Poogingen om dit Geschil uit den weg te ruimen. Maatregels door vyf Staatsleden voorgeslaagen. Aandrang hier van. Wat Vlissingen hier tegen inbragt. Wat Veere daar tegen te zeggen hadt. Vergeefsch door den Raadpensionaris ter Bewilliginge aangemaand. Brieven aan Vlissingen en Veere geschreeven. Antwoord van Vlissingen. Antwoord van Veere. Hoedanig een Besluit de Raadpensionaris opmaakte. De Herstelling van het Dok bleef agterwege.

XXXVII. BOEK.

1786.

Vreemde oogmerken aan de Reis des Stadhouders na *Zeeland* toegeschreeven.

Veelvuldige aanmerkingen van onderscheiden, en eenige van zeer ongunstigen aart, hadt, in het afgeloopen Jaar, MDCCLXXXV, de Reis des Stadhouders en diens Gezins, na *Friesland* en *Groningen* ondergaan (*). Deeze misten niet vernieuwd en verzwaard te worden, toen het

(*) Zie onze *Vader. Hist.* XI. D. bl. 294. 322.

XXXVII. BOEK. 1786. het gerugt zich verspreidde, dat die Vorst, met zyne Gemalinne en Gezin vergezeld, in den Zomer deezes Jaars MDCCLXXXVI, ook *Zeeland* zou bezoeken. Niet genoeg rekende men het te laaten verluiden, dat diens tegenwoordigheid in dat Gewest, waar het aan geen Voorstanders van zyne Hoogheid en diens Huis mangelde; gelegenheid zou geeven tot oproerige Beweegingen; men waagde het, voluit te zeggen, dat deeze Reis niet min ten doele hadt dan om zyne Hoogheid tot Hertog of Graaf van *Zeeland* te doen verheffen, dat diens Aanhang aldaar magtig genoeg ware om allen tegenstand te overwinnen, en, zonder veel moeite, dit oogmerk te bereiken: ja men sprak sterk van een beraamd Plan in *Zeeland*, *Friesland* en *Gelderland* om den Stadhouder die hoogere Waardigheid op te draagen. — Gerugten, die zelfs, hoe greetig men meest alles aannam, 't welk 's Prinsen bedoelingen met eene zwarte kool tekende, geen ingang vonden by eenigzins kundigen in den Lande. Gelyk deeze ook geen geloof floegen aan het schryven, dat een der Zoonen van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit na *Zeeland* zou oversteeken, om by de jonge Princesse van *Oranje* zyne opwagting te komen maaken; waar van niets minder dan eene Egtverbintenis het gevolg zou weezen (*).

Te

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 1169. 1218.

Te midden van alle deeze gerugten, werd de Tocht na *Zeeland* bepaald, en in dit Gewest maakte men alle toebereidzelen, om den Stadhouder, nevens diens Familie, te ontvangen en te onthaalen. Staaten van *Zeeland* beraamden de wyze van ontvangst en begroeting; terwyl zyne Hoogheid, door den Heer VAN LYNDEN, hadt laaten inbrengen, dat, voor dit maal, de aanbieding van Defroyement, in voorige gelegenheden, gebruiklyk, buiten beraadslaaging mogt blyven, willende 's Lands bekrompene Finantien daar mede niet bezwaaren (*).

XXXVII. BOEK.

1786.

Toebereidzels tot diens ontvangst.

In de Hoofdstad *Middelburg* was men met die toebereidzelen allerdrukst bezig. Het Genootschap van Wapenhandel, 't geen daar grooten opgang en vorderingen gemaakt hadt, boodt zich, op het spoor des *Leeuwaardschen* en *Groningschen* Genootschaps (†) aan, om, zo lang het Stadhouderlyk Gezin daar ter Stede zou vertoeven, de rust te helpen bewaaren, en alle Oproerigheden, zo dezelve onverhoopt mogten voorvallen, te stuiten. Op het vriendlykst bedankte de Regeering voor dit aanbod; naardemaal de Burger Krygsraad zulks ook hadt aangeboden: terwyl hun Ed. Agtb. de denk- en handelwyze van het Genootschap preezen, zo wel als deszelfs vorderingen in den Wapenhandel; met nadruklyke kennisgeeving

't Genootschap te *Middelburg* voor de aanbieding om de rust te helpen bewaaren, bedankt.

(*) *Not. van Zeel.* 12 Juny 1786.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 294. en 322.

XXXVII. BOEK. ving van hun verlangen, dat ook de overige Burgery dat voorbeeld volgde, en zich bekwaam maakte (*).

1786. Des Stadhouders aankomst te *Middelburg*.

In vier Jachten naderde, op den achttienden van Zomermaand, de Stadhouder met zyn Gezin en Gevolg, in den morgen, het Kasteel van *Rammekens*, waar eenige Stukken Geschut, tot dat einde daar geplaatst, die komst begroetten, door de Jachten, naar gewoonte, beantwoord. Aan de Kaai of Oostpunt der Stad *Middelburg*, waar het van aanschouweren krielde, stapte het Hooge Gezelschap aan land, en reedt in eenige Koetzen, terwyl de lugt weergalmde van *Vivat Oranje!* na de Abtdye of Prinsen Huis. — Eene korte wyl daar getoefd hebbende, begaf zich 't Vorstlyk Gezin na de Nieuwe Kerk, waar de oudste Leeraar, de Eerw. A. VAN 'sGRAVESANDE, ten kansel stondt, en naa het eindigen zyner Leerreden, gepaste Heilwenschen over hunne Hoogheden ter verwelkoming uitboezemde. Al 't welk, onaangezien den onbeschryflyk grooten toevloed van Menschen in de Kerk, met eene meerdere stilte en bedaardheid geschiedde dan men zich hadt kunnen voorstellen.

Verwelkomingen.

De morgen van den volgenden dag werd besteed in de Pligtpleegingen van Verwelkoming te ontvangen, zo van de Heeren Gecommitteerde Raaden, als verde-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* IX. D. bl. 810. *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 472.

dere hooge en andere Collegien, mitsgaders van de *Oost-* en *West-Indische* Maatschappyen, Kerkenraaden, als mede van de Smal-steden of Regeering ten Plattenlande. Naa het afloopen deezer Gehoorverleeningen, haalde eene Staatscommissie, bestaande uit één Heer van ieder Lid van Staat, benevens den Secretaris van het Land, den Stadhouder af van de Abtdye, en bragt hem in de Vergadering der Staaten van *Zeeland*; daar, als Eerste Edele gezeten, werd hy door den Raadpensionaris, VAN DE SPIEGEL, uit naam van hun Ed. Mogenden, begroet. Een verlustigend Reistochtjen voerde hunne Hoogheden in den Naamiddag op de Buitenplaats *ter Hooge*, waar de Bezitter, KIEN VAN CITTERS, hun ontving.

XXXVII. BOEK.

1786.

Onthaalen hem gegeeven.

De Leezer der *Vaderlandsche Geschiedenissen* zal zeker weinig belangs stellen in een verhaal der Middag- en Avondmaaltyden, der Danspartyen, en andere Vreugdebedryven, waar aan het niet ontbrak; doch op welke niets voorviel, dan 't geen by dergelyke Feestvieringen gewoon is. Nogthans kunnen wy niet voorby eene andere byzonderheid op te tekenen.

Een *Oost-Indisch Schip*, WILLEM FREDRIK genaamd, stondt gereed om van stapel te loopen. De Rekenmeester VAN MANDERE, wiens Huis op de Werf der *Oost-Indische Compagnie* ziet, ontving de Vorstlyke Persoonen en verscheide Lieden van aanzien, die hy by het ont-

 haal

XXXVII. BOEK. 1786. haal op een Ontbyt met fraay Muzyk vergezeld, toefde, en de schoonste gelegenheid gaf om het te water loopen van dat Schip te aanschouwen. Hoe vol ook de Werf was van Toekykers, liep alles in goede orde af.

De Heer VAN DE PERRE, een van der Staaten Gezanten te *Brussel*, was van daar voor eenige dagen na *Zeeland* gekomen, en ontving op zyn Buitenplaats, het Huis *ter Boede*, het Vorstlyk Gezin, 't welk hy ook by eene andere gelegenheid, in de Stad op een allerpragtigsten Avondmaaltyd onthaalde. — De Heer VAN CITTERS, Oud Raadpensionaris, en voor deezen vertoonende den Eersten Edelen van *Zeeland*, deedt op zyn Buitengoed *Rynsburg*, dit Hooge Gezelschap 't genot des Landvermaaks smaaken.

Bezoekt *Vlissingen* een en andermaal. 't Nabuurig *Vlissingen* ontving een en andermaal 't bezoek van hunne Hoogheden. De eerste keer op den zeven en twintigsten van Zomermaand, wanneer de Regeering op 't Stadhuis een Middagmaal gaf. Zyne Hoogheid bezag 'er 's Lands Arsenaal, Werf, en Dok, met de aldaar liggende Oorlogschepen; de Boekery en Zeldzaamheden van het *Zeeuwsche Genootschap der Weetenschappen*; en herhaalde met zyn Gezin het bezoek dier Stad, wanneer Burgemeester CLYVER, dit Gezelschap opwagtte.

Veere en *Domburg* bezogt. De Stad *Veere* onthaalde hunne Hoogheden op een Maaltyd. *Westkapellen*, met den beroemden *Westkapelschen Dyk*, wer-

werden door hun bezigtigd, te welker gelegenheid de Heer van *Domburg*, DISHOEK, Schepen en Raad van *Vlissingen*, het Gezelschap te *Domburg* opwagtte; 't welk vervolgens middagmaalde op het Kasteel en Buitengoed *Westhoven*, aan den Heer VAN DE PERRE *van Nieuwerve* toebehoorende. Ook deedt het Vorstlyk Gezelschap een uitstap na de *Vrouwen Polder*, om op die hoogte aan strand een Vischpartytje by te woonen; de Heer VAN BYLEVELD, Burgemeester der Stad *Veere* ontving 't zelve toen op zyn Buitenplaats.

XXXVII. BOEK. —— 1786.

Mr. JACOB VAN CITTERS, Oud Burgemeester van *Middelburg*, wagtte het Vorstlyk Huis op 't Slot *Popkensburg* te *St. Laurens*, van waar het na *Veere* reedt, om met de aldaar gereed liggende Jachten, na *Zuid-Beveland* over te steeken. De Regeering der Stad *Goes* toefde 't zelve op een Middagmaal. Het schoone en vrugtbaare *Zuid Beveland* werd onder het doorryden bezigtigd, en 't ontbyt genomen by den Heere BODDAERT, Raadsheer van den Ed. Hove van *Vlaanderen* op zyne Hofstede *Hennekinszand*.

Goes en Zuid-Beveland bezigtigd.

By de wederkomst in *Middelburg* gaf de Eerste Edele, Jr. VAN LYNDEN een allerpragtigst Dansfeest in de groote Zaal van *St. Joris*, van welke Confrerie zyne Hoogheid eenige dagen te vooren als Lid was aangenomen. Op Middag- en Avondmaaltyden werd het hooge Gezelschap, buiten de reeds gemelde, zo in

Door veele Aanzienlyken onthaald.

XXXVII. BOEK. 1786.

de Stad als buiten, onthaald, door den Heer RADERMACHER, Heer van *Nieuwerkerk*, Bewindhebber der *Oost-Indische Maatschappye*, door den Bewindhebber GODIN, door de Secretaris der Admiraliteit THIBAUT D'AAGTEKERKE, door den Oud Burgemeester VAN DER HELM BODDAERT, door den Advocaat Fiscaal by de Admiraliteit STEENGRACHT 'T OOSTERLAND, als mede door de Ridder Baronet VAN DEN BRANDE. Elk poogde hier in pragt den ander voorby te streeven.

Woont de Vergaderingen by. Vertrekt

Staande 's Stadhouders verblyf, woonde hy, van tyd tot tyd, de Vergaderingen der Staaten en der Admiraliteit by. Veele Heeren en Vrouwen van aanzien ontving zyne Hoogheid weinig dagen vóór zyn vertrek, ten Avondmaaltyd. Naa ruim een maand verblyfs, grootendeels in Feestvieringen en Vermaakpartyen gesleeten, zonder dat 'er iets was voorgevallen, 't welk naar gevreesde en gespelde Oproerige Beweegingen zweemde, of het Bezoek van een *Engelschen* Prins, met zo veel vertrouwen, onder de hand aangekondigd, verliet het Vorstlyk Gezin, den zes en twintigsten van Hooimaand, *Zeeland*, naa dat zyne Hoogheid in de Vergadering, door den Raadpensionaris, en de beide Vorstlyke Persoonen, benevens Familie, door Heeren Gecommitteerde Raaden, uit naam van hun Ed. Mogenden, vaarwel gezegd waren. Men nam de Reis over *'s Hertogenbosch*, waar de Gou-

verneur, Grave DE MAILLEBOIS, den Vorstlyken Stoet in de grootste staatie opwagtte. Verder zette dezelve den tocht na 't *Loo* voort, op welk Lustverblyf wy reeds te meermaalen den Stadhouder deezen Zomer aantroffen, in omstandigheden veel verschillende van de Uitspanningen in *Zeeland* (*).

Adresfen ingeleeverd om geen Krygsvolk in Burgergeschillen te gebruiken.

Dit Gewest, 't welk wy nu wat dieper moeten intreeden, was geenzins stil in de algemeene Staatsberoertenissen deezes Jaars. Hoe het daar gesteld was met het Vaderlandsch Fonds, als mede met verscheide byzonderheden, den Staat in 't algemeen raakende, hebben wy reeds vermeld. De gewigtige Gebeurtenis, die in de andere der Bondgenootschaplyke Gewesten zulk eene heevige aandoening baarde, de tocht des Krygsvolks na *Hattem* en *Elburg*, kon niet naalaaten in *Zeeland* desgelyks, meer dan gewoone beweegingen te verwekken. De Burgerstem verhief 'er zich, gelyk elders in Adresfen. De tyding deezes voorvals was te *Middelburg* niet gekomen, of een aantal Burgers en Inwoonders benoemde uit hun midden vyf Persoonen, om een Verzoekschrift by de Staaten in te leeveveren, ten einde te verhinderen, dat het Krygsvolk, ter Betaalinge van *Zeeland* staande, zou gebruikt worden tegen de Burgers in de Stedelyke Geschillen, thans in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 571. 663.

XXXVII. BOEK. 1786.

in *Gelderland* en *Utrecht* plaats grypende. Een Adres, hier toe ſtrekkende, werd ook aan de Magiſtraat van *Middelburg* gemaakt. Dergelyke, en wel zeer dringende Verzoeken, kwamen ook uit *Zierikzee*, *Vlisſingen* en *Veere* ter Staatsvergaderinge (*).

De Raadpenſionaris ſchryft, op last der Staaten, hier over aan zyne Hoogheid.

Op de overweeging hier van gaven Staaten van *Zeeland* den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL last, zyne Hoogheid aan te ſchryven, „ om, hangende de „ Raadpleegingen van hun Ed. Mogen„ den over de Misſive van *Holland*, en „ de Adresſen der *Zeeuwſche* Ingezete„ nen, geen gebruik te maaken van de „ Militie ter Repartitie van *Zeeland* ſtaan„ de, tegen eenige Steden of Plaatzen, „ waar Burgerverſchillen mogten ontſtaan „ zyn." De *Vlisſingſche* Afgevaardigden verzogten, 's anderen daags, den Brief van den Raadpenſionaris te zien, en een Afſchrift, 't welke hy, de andere Staatsleden, hier in bewilligende, overreikte (†).

Antwoord van zyne Hoogheid, volgens de Dagpapieren.

De Dagpapieren gaven voor den hoofdinhoud des Antwoords van zyne Hoogheid aan den Raadpenſionaris op; „ dat „ hy ten uiterſten verwonderd was, dat „ deeze het *Request der Burgerye* hadt aan„ genomen, en in *Deliberatie* gelegd; te „ meer, daar de Regenten van *Zeeland* „ tot hier toe alleen getoond hadden de „ Regeeringskunde te verſtaan; dat hy „ den

(*) *Not. van Zeel.* 7 Sept. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 8 Sept. 1786.

„ den Raadpenſionaris toch ten ſterkſten
„ vermaande, *de Leer eener Repreſentative*
„ *Regeeringsvorm* ten ſterkſten tegen te
„ gaan, en geene Requesten van eenige
„ Geconſtitueerden van Burgers aan te
„ neemen; dat hy, indien de Staaten zulks
„ niet requireerden, geen gebruik zoude
„ maaken van de Troepen door *Zeeland*
„ betaald wordende; dat hy ſlegts de
„ Orders der Staaten van *Gelderland* hadt
„ uitgevoerd; dat het Garniſoen in *Hattem* en *Elburg* was ingerukt, zonder
„ dat 'er eenig Bloed was geſtort (*)."
Welke opgave vergezeld ging met ſchampere Aanmerkingen, zo over zyne Hoogheid als op den *Zeeuwſchen* Raadpenſionaris.

De Raadpenſionaris weigert een Afſchrift van dit Antwoord te geeven.

De Afgevaardigden van *Vlisſingen*, *Middelburg* en *Zierikzee* hadden een Afſchrift van den Brief des Stadhouders verzogt (†). By een ſterken aandrang der *Vlisſingſche* Afgevaardigden, verzogt de Raadpenſionaris des verſchoond te mogen zyn: dewyl de Brief niet ingerigt geweest was aan de Heeren *Staaten*; maar aan *Hem*, dat dezelve niet was vertoond als een voorwerp van *Deliberatie*; maar van *Communicatie*; dat zyne Hoogheid, over dezelfde zaak, rechtſtreeks aan hun Ed. Mog. geſchreeven hadt, en 'er dus van dien byzonderen Brief geen gewag gemaakt was in de Notulen, noch hadt behoeven ge-

(*) De *Zuidhollandſche Courant* van 18 Sept. en de *Holl. Hist. Courant* van 20 Sept. 1786.

(†) *Not. van Zeel.* 15 Sept. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

gemaakt te worden; dat ook niemand, by het vertoon des Briefs, 'er een Affchrift van gevraagd hadt. — Maar het scheen dat zommige Leden daar toe waren opgewekt, door de *calumnieuse* en *leugenagtige* berigten, van tyd tot tyd in eenige Couranten geplaatst, zo aangaande de Inhoud van den Brief, als van eene voorgewende Onvoorzigtigheid, welke tot de mededeeling van denzelven aanleiding zou gegeeven hebben. „ Dat hy Raadpensionaris," zo liet hy zich wyders hooren, „ het rekende verre beneden de post, „ die hy de eer hadt te bekleeden, zich „ te willen justificeeren tegen de Nieuws„ papieren van den tegenwoordigen smaak; „ dat hy, nogthans, ten dien einde maar „ noodig hadt zich te beroepen op de „ kundigheid der Leden, die op den elf„ den September in de Vergadering wa„ ren present geweest, om te bewyzen, „ dat de Inhoud van die Missive in de „ Couranten opgegeeven, gedeeltlyk leu„ genagtig, gedeeltlyk verdraaid was; ter„ wyl ook die Leden wel hadden kun„ nen opmerken, dat de Missive niet „ was gecommuniceerd uit Onvoorzigtig„ heid; maar welbedagt, en met dien „ zelfden geest, waar mede hy Raadpen„ sionaris gewoon was, om niets voor „ hun Ed. Mog. te verbergen, waar van „ de kennis aan Hoogstdezelven kon aan„ genaam zyn.

„ Dat, nogthans, de laster, in de Cou„ ranten, zyn Persoon aangewreeven, hem

„ zo

„ zo zeer niet hadt getroffen, als wel „ het leedweezen, dat zulke Calumnien, „ uit deeze Vergadering moesten afkom- „ ftig zyn: want dat hy, op zyn woord „ van Eer, verklaarde, dat de bewuste „ Misfive, van den tyd dat hy ze in de „ Vergadering gecommuniceerd hadt, tot „ den tyd dat hy het fchandelyk Berigt „ in de eerfte Courant vondt, door nie- „ mand, buiten de muuren der Vergade- „ dering was geleezen; dat men hier uit „ niet anders fcheen te kunnen opmaa- „ ken, dan dat 'er onder de prefente Le- „ den, of onder de Regenten, welken „ zy verflag mogten gedaan hebben, één „ of meer moeten geweest zyn, die, hun „ Eed en Pligt vergeetende, zich toela- „ gen om kwaad zaad onder de Ingeze- „ tenen te ftrooijen, en zynen welmee- „ nenden arbeid als Minister, by de ge- „ heele Natie, verdagt te maaken.

„ 't Was zyn oogmerk niet na die Per- „ foonen te zoeken: dewyl het hem leed „ zou doen, iemand der Regenten te „ moeten tekenen, als een Mensch, op „ wien deeze Vergadering, en elk eerlyk „ hart, met de diepfte veragting zou moe- „ ten nederzien; maar dat hy dit alleen „ allegeerde, om hun Ed. Mog. te too- „ nen, hoe ongepast het zou zyn, on- „ verminderd de andere reeds gemelde „ redenen, dat hy naa dit gebeurde, Co- „ pie van de Misfive uitleeverde, welke „ misfchien weder in de Couranten zou „ geplaatst worden, en, (wanneer men

„ de-

XXXVII. BOEK. — 1786.

„ dezelve niet conform bevondt aan het „ Berigt van de voorige Couranten,) dan „ nog gevaar loopen van uitgekreeten te „ worden, voor eene Copie van een val„ sche en naderhand gefabriceerde Missi„ ve. Dat hy nogthans, geene Mysterie „ van de Missive maakte; maar volvaar„ dig was dezelve aan ieder Regent te „ laaten leezen, gelyk hy geene zwaa„ righeid gemaakt hadt, dezelve by de „ eerste Communicatie, op de Vergade„ ring, mogelyk een uur lang, door de „ handen der Leden te laaten gaan.

Vlissingen onvoldaan. Bedreiging van den Raadpensionaris.

Deeze redenen des Heeren VAN DE SPIEGEL voldeeden de *Vlissingsche* Afgevaardigden niet, en zy bleeven aandringen op het uitleeveren van den Brief (*). — 't Geen den Raadpensionaris, in eene volgende Zitting, bewoog, die van *Vlissingen* te verzoeken om af te zien van het vraagen na dit Afschrift: „ terwyl hy anders ver„ trouwde, dat hun Ed. Mog. het hem „ niet kwalyk zouden neemen, dat hy „ van de voorheen gegeevene Verklaa„ ring gebruik zou maaken, daar hy het „ tot Vindicatie van zyn Eer noodig en „ dienstig oordeelde; vermids het hun „ Ed. Mog. geenzins onverschillig kon „ zyn, of de Minister, van wien zy zich „ bedienden, jouïsseerde van de Reputa„ tie van Integriteit (†).

Het

(*) *Not. van Zeel.* 30 Oct. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 2 Nov. 1786.

Raadslag van *Zierikzee* om den Krygsbevelhebberen, het gebruiken der wapenen tegen Burgers te verbieden.

Het Voorstel van eenige Staatsleden, bragt in beraadslaaging, om aan de Hoofden der *Zeeuwsche* Regimenten te schryven, dat zy niet zouden hebben te gehoorzaamen aan zodanige Orders, welke hun mogten gelasten, om tegen Burgers de wapenen op te vatten. —— *Zierikzee* hadt zich deswegen met veel nadruks laaten hooren, en voor haar gevoelen uitgebragt, „ nimmer te zullen „ gedoogen, dat Troepen, die in het zweet „ der Burgeren hun bestaan vonden, te„ gen dezelve zouden gebruikt worden, „ om hun te onderdrukken, en des noods „ van het leeven te berooven —— dat „ zy, in gevalle hun herhaald voorstel, „ geen ingang by hunne Medestaatsleden „ mogt vinden, geenzins meer zouden „ toestemmen in de Betaaling van Troe„ pen, strekkende tot bederf en onder„ gang van 's Lands braave Ingezetenen."

Het gevoelen van *Vlissingen.*

Vlissingen en *Veere* betoonden in soortgelyke begrippen te staan. De Afgevaardigden van eerstgemelde Stad verklaarden gelast te zyn tot alle zulke Maatregelen te stemmen, „ waar door de Heerschzugt beperkt, de Onderdrukten onder„ steund en hersteld, en de Bevrediging „ der Geschillen, te gelyk met het Re„ dres der Bezwaaren, zou kunnen be„ reikt worden, en 's Lands Militie, by„ zonder die, welke door *Zeeland* werd „ betaald, verhinderd in de zweevende „ Onlusten, in de Provincien van *Gelder*„ *land* en *Utrecht*, deel te neemen." Ter be-

XXXVII. BOEK. 1786. bereiking van het laatstgemelde oogmerk konden zy geen kragtdaadiger middel, dan de drie Regimenten, ter Betaalinge van *Zeeland* ſtaande, op te ontbieden, en te laaten dienen tot Bezetting van die Steden, thans bezet met Krygsvolk, betaald door andere Gewesten; van welke reeds een groot getal door hunne Betaalsheeren was opontboden. Langs deezen weg zou, daarenboven te wege gebragt worden, dat die drie Regimenten niet zydelings gebezigd wierden, „ tot het onderſteu- „ nen van verkeerde oogmerken, door „ den dienst te vervullen van de zoda- „ nige, die directe werktuigen van Ge- „ weld zyn zouden; dat men zich ook „ niet zou behoeven te bekommeren „ over de Aanſchryvingen door de Betaals- „ heeren aan de Troepen hunner Repar- „ titie, binnen *Zeeland* Garniſoen houden- „ de, wanneer dezelve werden afgelost, „ door Troepen in Provinciaalen Eed en „ Betaaling ſtaande."

Meermaalen hadt de Regeering van *Vlisſingen* op zulk een gebruik van dit Krygsvolk aangedrongen; maar nimmer de volſtrekte noodzaaklykheid zodanig begreepen als tegenwoordig, „ nu men zag „ het misbruik dat van 's Lands Krygs- „ volk, door zommige Staatsleden, op „ naam der Staaten van twee Provincien, „ gemaakt werd, in weerwil van de na- „ druklyke Protesten en Adresſen van „ menigvuldige Regenten en Burgers, in „ weerwil der akelige vooruitzigten van

„ een

„ een naderenden Burgerkryg, en zulks „ eigenlyk tot handhaaving van gehaate „ Regeerings Reglementen, zo onbestaan- „ baar met de Voorregten van de Inge- „ zetenen, als met de Belangen der Bond- „ genooten. —— Dat hun Ed. Agtb. in „ de tegenwoordige omstandigheden, vol- „ strekt noodig oordeelende, tot eigen „ beveiliging, zich zeker te stellen, no- „ pens het gebruik van het Krygsvolk, „ by provisie, meenden het veiligst te „ zyn, geene andere Militie op den Pro- „ vinciaalen Grond toe te laaten, dan „ welke haare Soldye uit de hand van „ den Territoriaalen Souverain ontvangen „ moest, en daarom ook op het oproe- „ pen der meergemelde drie Regimenten, „ ten kragtigsten insteerden, speciaal aan „ zich reserveerende, om, tot aandrang „ deezer gevoelens, het vrye Regt der „ Consenten, met gepasten klem te doen „ gelden (*)."

Wat daar toe aanleiding gaf.

Reeds vroeger was ter Staatsvergadering van *Zeeland*, wegens het gedrag des Krygsvolks omtrent de Burgers niet weinig voorgevallen, 't geen aanleiding gaf tot deeze en dergelyke sterke aanmerkingen, als wy zo even van *Zierikzee* en *Vlissingen* hoorden. Wanneer in dezelve, met veel verwyls gehandeld werd, over den Brief der Gezwooren Gemeente te *Arnhem*, vol klagten, over de verregaan-

(*) *Not. van Zeel.* 7 en 11 Sept. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

gaande ongeregeldheden, gepleegd door Volk, behoorende onder het eerste Bataillon Mariniers van de Generaal Major R. DOUGLAS, te dier Stede Garnisoen houdende, en ter Betaaling van *Zeeland* staande, welken één der Staatsleden ter verantwoording wilde geroepen hebben: waar toe hy zich aanboodt; doch welk geschil eindigde met de verplaatzing deezes Krygsvolks na *'s Hertogenbosch*, 't geen de Capitein Generaal noodig oordeelde; vermids zo lang 't zelve zich te *Arnhem* bevondt de eendragt tusschen de Burgers en het Krygsvolk bezwaarlyk zou kunnen worden hersteld (*).

Antwoord der Staaten van *Zeeland* aan die van *Holland*.

Met welk een oog Staaten van *Zeeland* het groote Staatsgeschil inzagen, zal best blyken uit hun Antwoord op den rondgaanden Brief der Staaten van *Holland*, en den Last hunnen Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven. Zy beriepen zich, in den aanvange, op voorige betuigingen van hunne bekommering over de schroomlyke gevolgen der Burgerlyke Verdeeldheden, aan de Bondgenooten, en hun Ed. Gr. Mog. ontvouwd; en wel byzonder op 't geen zy Staaten van *Holland*, in Hooimaand over de zaaken van *Utrecht* geschreeven; doch waar op zy geen wederschryven ontvangen hadden.

Zy

(*) *Not. van Zeel.* 13. 20. 23. 28. Feb. 6. Maart 8 Mey 12 Juny 10 July 1786.

Zy betuigden dit met geen ander oogmerk by te brengen, dan om te doen zien, hoe zeer zy de gevolgen der Burgerlyke Oneenigheden gevreesd en getragt hadden voor te komen; 't geen zy zich verbeelden, dat in den beginne niet zo bezwaarlyk zou geweest zyn, als tegenwoordig, naa dat die Oneenigheden, aan zich zelven overgelaaten, van kwaad tot erger geworden waren, en eindelyk tot de verderflykste uiterften gelegenheid hadden gegeeven. Ondertusschen, de zaaken nu zo zynde, gevoelden zy, zo zeer als iemand der Bondgenooten, hunne verpligting, om al wat mogelyk was op te zetten, ten einde de Republiek, door geen vuur van Burgertwisten, mogt verteerd worden, en de Bondgenooten de wapenen niet tegen elkander keerden.

Hierom hadden zy den Capitein Generaal aangeschreeven, geene Troepen te hunner Repartitie staande, by provisie, en tot hunne nadere Dispositie, te gebruiken in eenige der tegenwoordige Burgergeschillen in de Provincien van *Gelderland* of *Utrecht*; en den Hoofden der Regimenten, om geene Orders, daar toe strekkende, te gehoorzaamen. Gelyk zy ook Staaten van *Gelderland*, op de kragtigste wyze, afmaanden van 't gebruik der geweldige middelen van den Militairen Arm in Burgergeschillen. Daar toe strekte ook het aanbod hunner Bemiddeling, aan die van *Utrecht* gedaan.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ U Ed. Gr. Mog.," dus vervolgen zy, „ zullen hier uit kunnen afneemen, dat „ wy niet in gebreke zyn gebleeven, „ nogmaals het onze aan te wenden, tot „ herstelling van de rust in de Republiek. „ Indien wy daar in niet precis gevolgd „ hebben U Ed. Gr. Mog. Resol. van „ vyf en twintig Augustus en vyf September is daar van alleen de rede, om „ dat wy geoordeeld hebben, verscheide „ gegronde Reflectien daar op te moeten „ maaken, welke wy, zo verre dezelve „ regardeeren de Militie op onze Betaaling, of op ons Territoir, niet voor „ U Ed. Gr. Mog. zullen verbergen.

„ Wy moeten, voor eerst, remarqueeren, dat beide de voornoemde Resolutien en Aanschryvingen zyn ingerigt, „ onder anderen, aan den Collonel of „ Commandeerenden Officier van het Regiment Artillery te *Breda*, daar, zo „ veel wy weeten, maar vyf van de vyftien Compagnien van dit Regiment op „ de Repartitie van U Ed. Gr. Mog. „ Provincie staan, en daar de Commandeerende Officier op *Zeeland* gerepartitieerd is, gelyk ook zyne Compagnie, „ met welke hy te *Breda* Garnisoen houdt, „ door ons wordt betaald. —— Dat ook „ dezelfde Aanschryvingen zyn geaddresseerd aan den Collonel of Commandeerenden Officier van het Regiment *Zwitzers* van MARTY, in Garnisoen te „ *Vlissingen* en te *Veere*, offschoon niet

„ meer

„ meer dan twee Compagnien van dat „ Regiment door de Provincie van *Hol-* „ *land* en *Westfriesland* betaald worden. XXXVII. BOEK. 1786.

„ Doch, vermids wy ons niet kunnen „ verbeelden, dat U Ed. Gr. Mog. der- „ zelver gedaane Aanschryving zouden „ wilden uitstrekken buiten de Betrekking „ vanBetaalsheeren, hebben wy dit liever „ aangemerkt als een Abuis in de Expe- „ ditie, en van geen consequentie voor „ de Militie, die niet op U Ed. Groot „ Mog. Provincie staat. —— Uit welk „ oogpunt wy mede geoordeeld hebben, „ te moeten beschouwen, de op heden „ te onzer kennisse gebragte Aanschry- „ ving Uwer Ed. Gr. Mog. van den zes- „ den deezer Maand, aan het zo even „ gemelde Regiment *Zwitzers* van MAR- „ TY, en houdende Order aan de Com- „ mandeerenden Officier om daar mede „ direct, met allen spoed, te marcheeren „ na het Land van *Vianen*. In de uit- „ voering van welke Order U Ed. Gr. „ Mog. ligtlyk zullen kunnen begrypen, „ dat door ons ook niet is kunnen wor- „ den bewilligd; terwyl wy dezelve Or- „ der des te meerder als geheel abusive- „ lyk geëxpedieerd hebben moeten consi- „ dereeren; wyl het voorschreeve Regi- „ ment daar by gesupponéerd wordt, ac- „ tueel binnen *Bergen op Zoom* geplaatst „ te zyn. Welke misvatting zeker tot „ de gegeevene Order, op naam van U „ Ed. Gr. Mog. moet hebben medege- „ werkt, daar wy geen oogenblik twyfe-

XXXVII. BOEK. 1786.

„ len of U Ed. Gr. Mog. zouden nimmer aan Troupes binnen onze Provincie Garnisoen houdende, en in onzen Eed staande, (al wierden dezelve geheel door U Ed. Gr. Mog. betaald,) zodanige Orders, immers niet zonder de allerminste aan ons gegeevene Voorkennis, doen afvaardigen.

„ Maar wy hebben eene veel gewigtiger bedenking op den inhoud der Aanschryvinge van vyf en twintig Augustus, voor zo verre die vervat eene Interdictie van niet te gehoorzaamen aan de Orders, welke zouden involveeren, om zich in eenige geschillen tusschen Burgers en Burgers, of Burgers en Regenten, *waar ter plaatze dezelve binnen deeze Republiek ontstaan*, te immiseeren, of te bemoeijen. Het is toch aan U Ed. Gr. Mog. bekend, dat, behalven de twee bovengemelde Compagnien *Zwitzers*, nog een Regiment Infantery, door *Holland* betaald wordende, zich in deeze Provincie in Garnisoen bevindt, en dat die Troepen, even als in U Ed. Gr. Mog. Provincie geschiedt, den Eed van Gehoorzaamheid aan ons als Souverain van het Territoir, en aan de Regeering van de Stad, daar zy in Garnisoen zyn, hebben afgelegd; maar, vermids het by zommige Officieren zou kunnen opkomen, als of de gestelde Orders van U Ed. Gr. Mog. aanliepen tegen de voornoemde Eeden, waar door de Bevelen van Ons

„ of

„ of van die Magistraaten zouden worden gesteld aan de Beoordeeling der Commandeerende Officieren, of zy dezelve al dan niet moeten obtempereeren, hebben wy geoordeeld deeze bedenking aan U Ed. Gr. Mog. te moeten onder 't oog brengen; en daar het ons ten hoogsten importeert verzekerd te zyn, welke staat op de Gehoorzaamheid der Troepen op ons Territoir zoude te maaken zyn, indien derzelver dienst, tot maintien van de Auctoriteit der Regeering, of van de Justitie, mogt gerequireerd worden, verzoeken wy gansch vriendlyk, dat U Ed. Gr. Mog. door eene ronde Explicatie van derzelver meening in de Resolutie van vyf en twintig Augustus, ons ten deezen opzigte gelieven gerust te stellen."

De *Zwitzers* gelast niet uit *Zeeland* te trekken, zonder byzonder verlof der Staaten.

Overeenkomstig hier mede kreeg de Collonel of Bevelvoerende Officier van het Regiment *Zwitzers* van MARTY, en alle de verdere Commandeerende Officiers binnen *Zeeland*, die zich met deezen in een gelyk bevel bevonden van opontboden te zyn, last, om voor eerst, en tot nader beschikking, van hun Ed. Mog., zonder speciaal Consent en Permissie der Staaten van *Zeeland*, op wier Souverain Grondgebied, en in wier Eed zy thans waren, niet uit derzelver tegenwoordige Garnisoenen te mogen trekken (*).

We-

(*) *Not. van Zeel.* 11. Sept. 1786.

XXXVII. BOEK.

1786.

Last den *Zeeuwschen* Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gegeeven, wegens den stap van *Holland.*

Wegens deezen stap van *Holland* moesten de *Zeeuwsche* Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering, hun Hoog Mogenden voordraagen, dat Staaten van *Zeeland*, gewigtige bedenkingen zouden hebben in te brengen tegen de Maatregelen, door Staaten van *Holland*, omtrent het Krygsvolk te hunner Betaalinge, genomen; doch dat zy liever, in een tyd als deeze, waar in alle aanleiding tot misverstand en verwydering, niet genoeg vermyd kon worden, zich daar van onthielden; en te meer, om dat zy reeds hunne denkwyze daar over aan hun Ed. Gr. Mog. hadden opengelegd (*).

Voorgeslaagene Bemiddeling.

Daar en boven hadden zy ter Hooge Vergadering der Bondgenooten betuigt, „ dat Staaten van *Zeeland* niet ernstiger „ verlangende, dan door gepaste en con„ stitutioneele Maatregelen, op het krag„ tigste mede te werken, om eenen te „ dugten en verwoestenden Burgeroorlog „ te vermyden, alle verdere noodlottige „ Verwydering en Confusie voor te ko„ men, de plaats hebbende Verdeeldhe„ den in de Provincien van *Gelderland* en „ *Utrecht* te vereffenen, en, overeenkom„ stig het gedeclareerde verlangen der „ Heeren Staaten van *Holland* en *West„ friesland*, de Regten en Vryheden van „ 's Lands Ingezetenen, volgens de Gron„ den der Unie, te helpen bewaaren en

„ hand-

(*) Te weeten de hier boven bygebragte Brieve.

„ handhaaven, voor alles gemeend heb-
„ ben bedagt te moeten zyn op gepaste
„ middelen, waar door alle deeze hoogst
„ wenschlyke doeleinden gevoegelykst
„ zouden kunnen worden bereikt. Dat,
„ om hier toe te geraaken, hun Ed. Mog.
„ het van de uiterste noodzaaklykheid
„ oordeelden, dat bovenal zorg werd ge-
„ draagen, dat de zaaken niet buiten haar
„ geheel gebragt en de weg tot het te
„ werkstellen van minnelyke Onderhande-
„ lingen niet afgesneeden mogt worden."

Ten welken einde Staaten van *Zeeland* meenden te moeten voorslaan, „ dat hun
„ Hoog Mog., zonder de minste verwy-
„ ling, den Capitein Generaal aanschree-
„ ven, om geene Troepen van den Staat,
„ hoedanige Verzoeken Aanschryvingen
„ daar toe aan Hoogstdenzelven mogten
„ zyn of worden gedaan, direct of indi-
„ rect te emploijeeren in de *actueel* plaats
„ hebbende Verschillen binnen de Provin-
„ cien van *Gelderland* en *Utrecht*.

„ Dat, ten einde hier van des te meer
„ verzekerd te zyn, alle de Commandee-
„ rende Officieren dier Troepen, zonder
„ onderscheid, gelyktydig zouden behoo-
„ ren te worden gelast, om zich, en hun-
„ ne onderhoorige Manschappen, in gee-
„ ne van de evengenoemde Geschillen,
„ door wie hun zulks ook zou mogen
„ bevolen worden, in eenige manieren,
„ te laaten gebruiken; op poene van hun
„ Hoog Mogenden hoogste Indignatie;
„ alles, behoudens het Territoriaal Regt

XXXVII. BOEK. 1786.

„ der *Provinciaale* en *Stedelyke* Overheden in alle andere zaaken.

„ Dat, vervolgens, ten spoedigsten, „ door de respective Bondgenooten, eene „ Commissie, bestaande uit eenige geaccrediteerde Leden der Regeeringe, uit „ iedere Provincie, zou dienen te worden benoemd, om zich binnen de Provincien *Gelderland* en *Utrecht*, nopens „ de daar exteerende Bezwaaren der Ingezetenen naauwkeurig te informeeren; „ alle gepaste middelen, tot wegneeming „ van dezelve, door minnelyke schikkingen, in 't werk te stellen, en om, zo „ wel by eene gewenschte reussite, als „ onverhoopte ontstentenis daar van, aan „ hunne Committenten rapport te doen.

„ Naar het oordeel van hun Ed Mog. „ zou hier mede, in het voornaame oogmerk „ der maatregelen, welke Heeren Staaten „ van *Holland* en *Westfriesland* noodig „ gevonden hadden te neemen, op het „ volledigst worden voldaan; terwyl, op „ deeze wyze zou zyn gezorgd, dat niet „ alleen de Militie ter Betaalinge dier „ Provincie staande; maar ook alle de „ overige Troepen van den Staat, verhinderd wierden, om tot gewelddaadig „ smooren van de Klagten en Bezwaaren „ der Ingezetenen, in de bewuste Provincien, en tot het veroorzaaken van „ eenen Burgerkryg aldaar te worden gebruikt.

„ Dat dienvolgens hooggemelde Heeren „ Staaten, nevens die der andere Pro-

„ vin-

„ vincien, zo hun Ed. Mog. verhoopten, „ hier mede provisioneel genoegen neemende, eerstgemelde verdere Orders, „ aan de respective Regimenten te hunner Repartitie staande, gegeeven, dierhalven, door hun Ed. Gr. Mog. zouden kunnen worden gecontramandeerd; „ waar door dan geene speciaale Resolutie op het Generaliteits Rapport van „ den achtsten September zou behooren „ genomen te worden (*).

XXXVII. BOEK. 1786.

Van dezelve kwam niets.

Gelderland en *'t Sticht* namen ter Algemeene Staatsvergaderinge dit Stuk over, en werd het, ter verdere overweeging, in handen gesteld (†); zonder dat 'er iets meer van kwame, dan van den Voorslag door *Stad* en *Lande* gedaan (§). De gesteldheid der zaaken in *Holland*, en in de Gewesten, waar de Staatsgeschillen tot zulk eene bystere hoogte klommen, dat het zwaard des Burgerkrygs, als uitgetoogen was, maakte de Bemiddeling, hoe ook voorgeslaagen, onaanneemelyk, gelyk een te rugzigt op den reeds beschreeven toedragt in die Gewesten, elk kan leeren.

Sterk Staatsbesluit, indien de Verdeeldheden, de tusschenkomst van

Terwyl deeze zaak der Bemiddelinge door de Bondgenooten, bleef hangen, of liever alles zich in eenen dag vertoonde, dat 'er niets van te hoopen was, en de Graave VAN GOËRTZ, als Afgezant des even ten throon gesteegen Konings van *Pruis-*

(*) *Not. van Zeel.* 19. Sept. 1786.
(†) *Resol. Gen.* 22 Sept. 1786
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 297.

XXXVII. BOEK. 1786. buitenlandsche Mogenheden en een Oorlog te wege bragten.

Pruisſen, hier te Lande kwam, verſpreidden zich, met diens komst, gerugten, dat deeze Broeder van haare Koninglyke Hoogheid vastlyk voorgenomen hadt, om den Stadhouder alle zyne ontnomene Regten te doen herkrygen; dat eene felle Oorlog onvermydelyk was; daar *Frankryk*, gelyk men liet verluiden, vryheid verzogt hadt, om Krygsvolk over *Luik* te laaten trekken, en het ongetwyfeld op de Republiek gemunt hadt. — Wat hier van zyn moge, onder de Staatsleden van *Zeeland* ſchynen 'er geweest te zyn, die aan iets dergelyks geloof ſloegen; althans het ſlot eens Staatsbeſluits, over het beantwoorden van den Brief diens Graaven (*), hieldt in, „ Dat, indien de poo„ gingen van hun Ed. Mog. om de Ver„ deeldheden en het Wantrouwen, by „ die Bondgenooten, waar zulks noodig „ mogt zyn, weg te ruimen, en de ver„ zwakte Banden van de Unie te herſtel„ len, en de Regeeringsvorm, met de „ Burgerlyke Voorregten, op ſolide gron„ den te vestigen, waar toe zy nog be„ reid waren hunne meermaals aangeboo„ dene goede dienſten toe te brengen, „ onverhoopt vrugtloos waren, en de „ *voortduuring der Oneenigheden gelegen„ heid verſchafte aan de magtige Nabuu„ ren van den Staat, om zich van de eene „ of*

(*) De inhoud van dit Stuk hebben wy dus verre reeds opgegeeven. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 341.

„ *of de andere zyde in de Geſchillen te men-* „ *gen*, hun Ed. Mog. verklaarden, deeze „ Provincie te zullen houden buiten de „ gevolgen, en, in die gevallen, zo veel „ mogelyk, te zullen zorgen, dat hunne „ Ingezetenen niet mede de ongelukki- „ ge Slachtoffers wierden van een Twist, „ die hun, noch als Leden van het Bond- „ genootſchap, noch Provinciaal, in eeni- „ gen deele aanging (*).

't Zelve met geen eenpaarigheid genomen. Oordeel deswegen.

Dit Staatsbeſluit werd geenzins met éénpaarigheid genomen, de drie Steden *Middelburg*, *Goes*, en *Tholen* waren 'er voor; de drie Steden, *Zierikzee*, *Vlisſingen* en *Veere* 'er tegen; de Stem van den Eerſten Edelen beſliste. — Hier over viel veel te zeggen. Men benoemde het met geen zagter naam, dan dat *Zeeland* beſlooten hadt, om *Holland*, als het in nood kwam, aan zyn eigen Noodlot over te laaten, en dien zedert eeuwen naauwſten Bondgenoot, te verzaaken.

Schryven van *Zierikzee* daar over aan Staaten van *Holland*.

Eene der niet inſtemmende Steden, *Zierikzee*, beſchouwde het in een dergelyk licht, blykens het ſchryven van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden dier Stad aan Staaten van *Holland*. Zy oordeelden, „ dat daar door niets minder „ zou worden geëffectueerd, dan dat *Zee-* „ *land* van het Bondgenootſchap wierd „ afgeſcheurd, en daar door niet alleen „ de band van de Unie, welke ten kos-

„ te

(*) *Not. van Zeel.* 16. Oct. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ te van zo veel bloeds en goeds nu zints „ twee Eeuwen was tot ſtand gebragt, en „ zedert zo gelukkig hadt geſubſiſteerd; „ maar ook de Liaisſons van gemeen be„ lang, door welke de Provincien van *Hol„ land* en *Zeeland*, zo veele Eeuwen op „ het naauwst waren verbonden geweest, „ te eenemaal, zouden worden afgebroo„ ken, en dat in een zamenloop van ge„ beurtenisſen, in welke men de weder„ zydſche hulp meest noodig hadt." Dit moesten de woorden der evengemelde Slotverklaaring, huns oordeels, indien ze iets betekenden, bedoelen.

„ Wy hebben," vervolgen zy, „ ons, „ derhalven, met dit Rapport in geenen „ deele willen of kunnen conformeeren; „ maar, in tegendeel, geadviſeerd, om, „ alvoorens het Rapport over de Misſive „ van den tegenwoordig regeerenden Ko„ ning van *Pruisſen* ter Generaliteit uit „ te brengen, 't geen U Ed. Mogenden „ daar op zouden adviſeeren, af te wag„ ten, in die hoop, dat wy daar door „ eenige meerdere legale kennis van den „ waaren toeſtand der zaaken zouden be„ komen, om dan onze Deliberatien, in „ gevolge van dien, op een zekeren grond „ te kunnen inrigten. En, ofſchoon wy „ ons hadden geflatteerd, dat dit ons ge„ adviſeerde by onze Medeleden van Staat „ wel zo veel ingangs zou hebben gevon„ den, dat daar door de Concluſie van „ het voorſchreeve Rapport, immers zo „ veel het Declaratoir betreft, zou zyn

„ voor-

„ voorgekomen, en waar toe wy onze „ Gedeputeerden de ſterkſte inſtantien „ hebben laaten doen, als van oordeel zyn- „ de, dat dit Punt 't welk van geen min- „ der gewigt dan het maaken van Oor- „ log of Vrede, of het invoeren van „ Nieuwe Belastingen is, geenzins by „ Meerderheid kan worden ter Concluſie „ gebragt, zo hebben wy, egter, tot on- „ ze groote verwondering en leedwee- „ zen, moeten ondervinden, dat de Heer „ Raadpenſionaris deezer Provincie heeft „ kunnen goedvinden, dit voorgemelde „ Rapport met de zeer kleine Meerder- „ heid van maar ééne Stem te concludee- „ ren, tegen welke Concluſie wy dan „ onze Gedeputeerden, op voorgemelde „ gronden, op het kragtigst hebben doen „ proteſteeren, en declareeren, dat wy „ dezelve houden voor gansch onwettig „ en ons zelven daar aan nooit verbon- „ den zullen rekenen, onder reſerve van „ zodanige maatregels te zullen neemen, „ als wy noodig vinden te beraamen, om „ ons voor GOD en de Ingezetenen ver- „ antwoordelyk te ſtellen.

„ Daar wy dan nu vernomen hebben, „ dat door den Heer Ordinaris Gedepu- „ teerde VAN CITTERS, reeds van „ voorgemelde Reſolutie gebruik gemaakt „ en dezelve ter Vergadering van hun „ Hoog Mog. is ingebragt (*), kunnen „ wy

(*) Dit geſchiedde den 19 Oct. 1786. *Reſol. Gen.* van dien dag. Over dit Gedrag van den Heer VAN CITTERS, beklaagden zich zyne Medo-afgevaardig- den

XXXVII. BOEK. 1786.

„ wy niet afzyn, den ganschen toedragt „ deezer zaake by deezen ter kennisse van „ U Ed. Gr. Mog. te brengen; op dat „ U Ed. Gr. Mog. zouden weeten, dat „ dezelve by ons geenzins als een wet- „ tig genomene Staatsresolutie wordt be- „ schouwd; maar, in tegendeel, gehou- „ den voor onwettig, kragtloos en van „ geene waarde; zonder dat wy willen ge- „ rekend worden aan de naakoming van „ dien verbonden te zyn; in tegendeel „ betuigen wy U Ed. Gr. Mog. onze „ welmeenende bereidwilligheid, om, met „ Concurrentie van U Ed. Gr. Mog. te „ willen medewerken tot Herstel der Con- „ stitutioneele Regeeringsvorm, en weg- „ neeming van alle Inbreuken, door „ Heerschzugt en Dwinglandy daar in „ gemaakt; waar toe wy wenschen, dat „ de Albestuurende Voorzienigheid ook „ de Raadslaagen van U Ed. Gr. Mog. „ wil bekroonen en voorspoedig maa- „ ken (*).”

Stads Advys van *Zierikzee*.

Deeze Brief was een gevolg van een breed Stadsadvys van *Zierikzee* ter *Zeeuwsche* Staatsvergaderinge ingediend, waar in het gehouden gedrag van zyne Hoogheid,

den, de Heeren POUS, CAU en LAMBRECHTSEN, en wilden de Afgevaardigden van *Vlissingen*, waar laatstgemelde Heer de Post van Pensionaris bekleedde, dien Gedeputeerden ten spoedigsten opontboden hebben, om zich in Persoon deswegen te verantwoorden. In eenen Brieve aan den Raadpensionaris hadt hy reden van zyne handelwyze gegeeven. *Not. van Zeel.* 30 Oct. 1786.

(*) *Resol. van Holl.* 1. Nov. 1786.

N. C. LAMBRECHTSEN,
RAAD EN PENSIONARIS
DER STAD VLISSINGEN.

P. Gaal ad viv. delin. Rein. Vinkeles, sculp.

heid, zo in den *Engelschen*, als in den *Keizerlyken* Oorlog, in het nadeeligst licht gesteld, en hem verweeten werd, „ dat hy „ die zonderlinge Bekwaamheden niet bezat, om eene Armée te commandeeren, en dus voorstelde den Graaf DE MAILLEBOIS daar toe te gebruiken, „ even als hy by de *Acte van Consulentschap* klaar hadt getoond, dat hy geene „ Kundigheden genoeg bezat om de Posten „ en Waardigheden te bekleeden, waar „ toe hem de Republiek hadt aangesteld „ en ryklyk betaalde. Dat hy zyn ongenoegen over het ontneemen van het „ Commando, waar toe de Souverain, „ niet dan om gewigtige redenen hadt „ beslooten, dermaate vertoonde, dat hy „ liever verkoos de Plaats zyner Residentie, waar zyn Eed en Pligt hem „ riepen, om 's Lands zaaken te vervorderen, te verlaaten, dan iets hier in „ toe te geeven; daar in allen gevalle de „ Differenten tusschen Heeren Staaten „ van *Holland* en zyne Hoogheid Hoogstdenzelven niet behoefden te verwyderen van die Collegien, welke tot de „ geheele Republiek in 't gemeen behooren. Dat hy, op enkele Instantien van „ de Meerderheid der Staaten van *Gelderland*, om Garnisoen in de Steden „ *Elburg* en *Hattem* te plaatzen, zonder „ eenige Voorkennis en Advys der andere Bondgenooten, de Armée van den „ Staat in beweeging bragt, dezelve door „ onnoodige marschen afmatte, en door

XXXVII. BOEK. 1786.

XXXVII. BOEK. — 1786.

„ naalaatigheid van ſtrikte Orders, oorzaak was, dat die Steden, door 's Lands Militie, op eene ontmenschte en wreede wyze, waren geplunderd, zonder dat zyne Hoogheid, in zyne Qualiteit als Stadhouder, eenige efforts aanwendde, om de Oneenigheden te ſtillen, niet alleen in *Gelderland*, waar hy alles vermogt; maar ook nergens anders, ſchoon zulks eigenlyk zyn Eed en Pligt als Stadhouder vorderde, en niet tegenſtaande hy daar toe, niet alleen door zommige *Gelderſche* Staatsleden; maar ook door Gecommitteerde Staaten en Stedelyke Regeeringen van *Overysſel*, door plegtige Bezendingen, verzogt werd en gebeden; maar die met veragting werden weggezonden. Dat zyne Hoogheid alles wat mogelyk was, in beweeging maakte, zich by vreemde Mogenheden beklaagde, en zich op alle mogelyke wyzen durfde verontſchuldigen, ja zelf hun Ed. Mog. en de ganſche Republiek tragtte voor te houden, dat hy niet anders dan aan zyn Eed en Pligt, in zyne hooge Charges, hadt beantwoord.

„ Indien men verder, met bedaardheid en omzigtigheid de Conſtitutie van *Gelderland*, *Utrecht* en *Overysſel* naging, kon men niet ontkennen, dat het Volk en deszelfs Gemeenslieden aldaar een groot aandeel en gezag in de Regeering hadt, en niet zonder reden klaagde, dat het deezen invloed ontnomen

„ was,

„ was, en het Reglement van den Jaare „ MDCLXXIV ten eenemaal tegen alle „ Regten en de waare Constitutie dier „ Provincien, Steden en Leden van dien „ aanliep, en voor het grootste gedeelte „ zyne Hoogheid alleen gunstig was. „ Waar uit klaar volgde, dat men zeer „ in twyfel moest komen of zyne Hoog„ heid, in alle deszelfs Departementen, „ wel zo tot maintien der Privilegien en „ Voorregten van de Republiek mede„ werkte, als hy, volgens Eed en Pligt, „ verschuldigd was; des men zich in 't „ geheel niet moest verwonderen, dat „ zyne Hoogheid het Vertrouwen der „ Natie verlooren hadt, en 'er zulke ster„ ke middelen tegen hem in 't werk ge„ steld wierden. —— Zy twyfelden niet „ of Staaten van *Holland* hadden zeer ge„ wigtige redenen om alle de Troepen, „ te hunner Repartitie staande, op te ont„ bieden, tot dekking hunner Provincie; „ waar men met geen minder yver en „ zorgvuldigheid te werk ging, dan of „ de Vyand voor de Poort was."

Hier op, tegen het Slot des voorgestelden Antwoords, die aanmerkingen, welke wy, uit den Brieve aan Staaten van *Holland*, reeds boekten, bygebragt en betuigd te hebben, hoe zulk een Voorstel hun zeer onstaatkundig voorkwam, en niet te weeten, hoe de Provincie *Zeeland*, in dat uitersten, haare Ingezetenen zou kunnen beschermen, en eene enkele aanschouwster blyven van de rampen haarer

XXXVII. BOEK. 1786. Bondgenooten; en ook *Zeeland* veel minder belangen hadt met *Gelderland* of eenige andere Provincie, dan met *Holland*, bragten zy als hun Raadslag uit, „ om „ voor als nog, door het voorgestelde Declaratoir, de denkingswyze van *Zeeland* „ niet te manifesteeren; zy zagen daar „ zulk een haast niet in; te meer daar „ hun, voor als nog niets legaals bekend „ was van eenige Bedreigingen zyner „ *Pruisische* Majesteit, van wiens edelmoedige denkwyze zy ook niet konden verwagten, dat hy, zonder eenig „ voorafgaand onpartydig onderzoek, de „ zaak van zyne Hoogheid, met Geweld, „ zou willen doorzetten, en, indien zulks „ mogt gebeuren, en 'er een of andere „ Mogenheid met zodanige Bedreigingen „ zou mogen opkomen, dan betuigden zy „ hun vertrouwen te stellen, en dat niet „ ongegrond, op de reeds zo menigmaal „ gemanifesteerde Geneigdheid en Trouw „ van het Hof van *Frankryk*, en dat het „ zelve, tot hulp der Republiek, om de „ billykheid van derzelver zaak, zodanige Bedreigingen of Aanvallen, door „ deszelfs veelvermogende Intercessie, of, „ is 't nood, daadlyken Bystand, wel zou „ weeten uit den weg te ruimen. —— „ Waarom zy te meerder inclineerden om „ eerst het Generaliteits Rapport, en het „ daar op uit te brengen Advys van *Holland* „ af te wagten, met welk Gewest zy „ meenden dat *Zeeland* veiligst, *pari passu* „ behoorde te gaan; ten minsten advi-

„ seer-

„ sseerden zy dus voor zich zelven, zo „ uit overtuiging van hun gemoed, als „ om dat zy wisten, uit het Adres, on- „ langs door het grootste en beste ge- „ deelte hunner Burgeren gepresenteerd, „ dat dit de wensch was hunner Ingeze- „ tenen, waar tegen zy niet gaarne zou- „ den aangaan. —— Ook waren zy van „ oordeel, dat hun Ed. Mog. Staaten „ van *Holland* behoorden te verzoeken, „ Ouverture te mogen hebben van de re- „ denen en motiven, die hun Ed. Gr. „ Mog. bewoogen hadden, om zyne „ Hoogheid, in alle zyne Militaire Char- „ ges te suspendeeren; op dat hun Ed. „ Mog., naa bekomen kennis daar van, „ zodanig zouden kunnen resolveeren als „ dezelve, als dan, tot welzyn van de Re- „ publiek in 't algemeen, en van deeze „ Provincie inzonderheid, zouden oordee- „ len te behooren.

XXXVII. BOEK. —— 1736.

Die van *Zierikzee* verzogt, dit stuk niet in de Notulen te plaatzen.

Het slot des ontworpen Antwoords op de Brieve des Graaven VAN GOËRTZ, smaakte die van *Vlissingen* en *Veere* geenzins, schoon zy de taal van *Zierikzee* niet voerden. De Eerste Edele, nevens *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* verzogten, dat *Zierikzee* deeze Raadslag en Tegenverklaaring uit de *Notulen* van Staat wilde houden, of in andere bewoordingen inrigten: dewyl zy anderzins zich genoodzaakt zouden vinden, om in eene wederlegging te treeden (*).

Wan-

(*) *Not. van Zeel.* 6 en 16 Oct. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786

Zy konden hier toe niet verstaan.

Wanneer de Eerste Edele en *Middelburg* dien aandrang herhaalde, betuigden de Afgevaardigden van *Zierikzee*, dat hunne Lastigers, wel verre van daar toe te kunnen komen, met geen minder verwondering dan leedweezen, verstaan hadden, hoe de Raadpensionaris met eene zeer kleine Meerderheid in deezen besloten hadt, zonder eenigzins agt te slaan op de welgegronde daar tegen ingebragte redenen; dat zy 'er zich niet aan gehouden oordeelden, en de gevolgen overlieten aan de Staatsleden, die het zo verhaast hadden doorgedrongen; dat zy zich verpligt gevonden hadden, om deswegen Staaten van *Holland* te schryven; daar toe te meer aangezet door de handelwyze van den Heer VAN CITTERS ter Algemeene Staatsvergaderinge. Zy drongen voorts aan op de inlyving van hun Geschrift in de Staats Aantekeningen.

Vertoog des Heeren VAN LYNDEN tegen dit Advys.

Sterk was de Wederspraak des Heeren VAN LYNDEN; als hy betuigde, „wel „ gewenscht te hebben, dat de Heeren „ van *Zierikzee* hadden kunnen worden „ gepermoveerd, om aan Instantien der „ Staatsleden *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* „ te voldoen, door het Advys in te trek-„ ken, althans te zuiveren van zodanige „ ongefundeerde Positiven en Illatien, „ waar mede 't zelve was opgevuld, als „ zynde zodanig ingerigt, dat men twy-„ felen mogt of de Registers van Staat „ voorbeelden opleeverden van een Stuk, „ waar in de Decentie even zo weinig

„ werd

„ werd gemenageerd, als de gedaane re-
„ proches op woorden van waarheid ge-
„ vestigd. —— Dat de Heeren van *Zie-*
„ *rikzee*, by dit Advys, geheel uit het
„ oog fcheenen verlooren te hebben, de
„ egards door hun verfchuldigd aan de
„ Perfoon van zyne Hoogheid, niet alleen
„ wegens deszelfs eminente Waardighe-
„ den; maar ook fpeciaal uit hoofde der
„ betrekkingen, die zy tot Hoogstden-
„ zelven, als Medelid van Staat hadden.
„ Dat, ten betooge hier van, niet noo-
„ dig zou zyn, het voorfchreeven Advys
„ in alle zyne deelen te refcontreeren;
„ wordende, ter vermyding van aigreur,
„ geprefereerd, zich alleen te bepaalen
„ tot eenige Pofitiven, die de vindicatie
„ van Eer niet toeliet met ftilzwygen
„ voorby te gaan. Van dien aart was
„ het gezegde, *dat het buiten tegenfpraak*
„ *zoude zyn, dat zyne Hoogheid geenzins*
„ *eene Directie heeft gehouden met 's Lands*
„ *Navale Magt, als hy hadt behooren te*
„ *doen; maar die in eene volflaagene Werk-*
„ *loosheid heeft gehouden.* —— Voorts,
„ dat Hoogstdezelve niet heeft medege-
„ werkt om de *Frontieren, Fortificatien,*
„ *en Militie in een goeden ftaat te brengen.*
„ Immers zou het den Heeren van *Zie-*
„ *rikzee* zeer moeilyk, ja zelfs onmoge-
„ lyk, vallen, deeze haatlyke Reproches
„ met behoorelyke bewyzen te ftaaven:
„ weshalven zulke Betigtingen eerder in
„ een Schotfchrift, als in een Stedelyk
„ Advys, dienden te worden verwagt.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Desgelyks was ook de Insimulatie *eener* „ *singuliere en met het Belang der Natie* „ *strydige denkenswyze*; en *het manqueeren* „ *aan Eed en Pligt*: uitdrukkingen, gansch „ ongefundeerd, en zodanig ongepast, „ dat, indien dezelve tegen een particu- „ lier wierden gebezigd, hy geregtigd „ zou zyn, de adsistentie van 's Lands „ civile Wetten daar tegen in te roe- „ pen. —— Dat alle deeze en verdere „ injurieuse expressien, waar mede voor- „ schreeve Advys was opgevuld, en de „ meeste argumenten tot staavinge van „ het Sentiment der Heeren van *Zierik-* „ *zee* aangebragt, derhalven, niet anders „ konden aangezien worden dan als onbe- „ dagtzaame redenen, van allen grond ont- „ bloot, die nimmer, by weldenkende en „ der zaake kundige Regenten, eenigen „ ingang konden vinden.

„ Dat hy zyn leedweezen betuigde, „ van zich, door dit korte Declaratoir, „ te moeten kwyten van eene indispen- „ sabele verpligting, om niet, door stil- „ zwygen, eenigzins te homologeeren, „ het geen de Heeren van *Zierikzee* zich „ veroorloofd hadden, by hun Advys te „ neder te stellen; en dat hy hun Ed. „ Agtb. nogmaals verzogt, met dien ernst „ en empressement, welke hem de liefde „ tot Eenigheid en Harmonie dicteerde, „ alle traçes van reciproque ongenoegen „ ten deezen te willen wegneemen, door „ het intrekken, of behoorelyk altereeren, „ van hun Advys: by ontstentenis van

„ het

„ het welke hy genoodzaakt was, dit XXXVII. BOEK.
„ zyn gedeclareerde in de Notulen te
„ doen insereeren. —— Terwyl hy ver- 1786.
„ der, met relatie tot het Protest der Hee-
„ ren van *Zierikzee* tegen de wettigheid
„ der Conclusie, verklaarde, dat die al-
„ leszins naar Orde van den Lande was
„ genomen, en hy zich, derhalven, ver-
„ pligt vondt, dezelve Resolutie alles-
„ zins te vindiceeren, en stand te doen
„ grypen.

Wat *Middelburg* 'er op inbragt.

In dit alles, en boven al in 't laatste, vondt die Heer zich gerugsteund, door de Afgevaardigden van *Middelburg*, die, ten zelfden tyde, hunne Tegenverklaaring op het gehouden Gedrag der *Zierikzeeënaaren* te voorschyn bragten. Zy konden niet van zich verkrygen, om zulke ongewoone Uitdrukkingen, als de Heeren van *Zierikzee* in hun Protest gebezigd hadden, en die niets minder inhielden dan verregaande betigtingen, ten laste der overige Leden, in 't bestuur der Lands zaaken, met stilzwygen voorby te gaan, en vooral buiten beantwoording te laaten, de volgende Stellingen, welke hun het bedenkelykste waren voorgekomen. Als *voor eerst*, dat zy het genomen Besluit voor onwettig hielden — *ten tweeden* dat zy zich nimmer daar aan verbonden zouden rekenen — en *ten derden*, dat zy daar tegen aan zich behielden zodanige maatregelen, als zy, ter voldoening van hunnen Pligt, zouden noodig vinden te

XXXVII. BOEK. 1786.

neemen. —— Hier over uitgeweid hebbende, verklaarden zy, dat, indien die van *Zierikzee* zich niet lieten beweegen, om het betwiste Stuk uit de Staatspapieren te ligten, „ het Protest te houden „ voor eén al te driftige Vooringeno„ menheid voor de eens geadopteerde „ Gevoelens; zich zelven volkomen vry „ kennende van alle nadeelige Insimula„ tien, daar in vervat, en zo min als ie„ mand beschroomd, om zich, wegens „ hun gehouden Gedrag, en het helpen „ neemen der Conclusien, ten allen tyde, „ voor God en hunne Medeburgeren „ verantwoordelyk te stellen."

Eene Commissie benoemd tot onderzoek over het Kennisgeeven van den loop der Raadpleegingen aan een Lid van Staat.

De Afgevaardigden van *Zierikzee* hielden eene Tegenverklaaring aan zich, en verzogten Afschriften van deeze Verklaaringen des Eersten Edelen, en van de Stad *Middelburg*; dit laatste deeden ook die van *Goes* en volgende Steden. — De Kennisgeeving der *Zierikzeeënaaren*, dat zy zich verpligt gevonden hadden om Staaten van *Holland*, den toedragt der zaaken in *Zeelands* Staatsvergadering te ontdekken, hadt eene Commissie ten gevolge, waar in onderzogt zou worden, of, en in hoe verre, het aan een Lid van Staat geoorlofd ware aan een Lid van Staat zich te vervoegen, om de weet te doen van den loop der Raadpleegingen, over voorkomende zaaken. Geen stem bragten die van *Zierikzee* hier over uit.

Ein-

XXXVII. BOEK.

1786.

Eindelyk gaf de Heer VAN LYNDEN in bedenking, of de *Zierikzeesche* Afgevaardigden niet zouden *behooren afgevaardigd* te worden een Afschrift van hunnen Brieve aan Staaten van *Holland*, om daar van in de geslaagene Commissie gebruik te maaken. *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* oordeelden, dat dit hun zou *kunnen* verzogt worden; *Veere* kwam zulks onnoodig voor; en *Vlissingen* bragt in 't midden, het verzoek, dat eer zy zich des verklaarde, aan hun Ed. Mog. zou afgegeeven worden het meer gevraagde Afschrift van den Brief door zyne Hoogheid aan den Raadpensionaris geschreeven (*). —— *Vlissingen* bleef by dien eisch, en liet het Besluit, betreffende het vraagen van den *Zierikzeeschen* Brieve aan de Leden over. Deezen kwamen hier toe; doch die van *Zierikzee* verklaarden dit als geen Besluit van Staat te kunnen aanzien, en dat zy van 't Verzoek door de overige Staatsleden gedaan, hunnen Zenderen zouden kennis geeven (†).

De Brief der *Zierikzeeënaaren* aan *Holland* vergeeisch gevorderd.

Hoogst gebelgd betoonde zich de Raad van *Zierikzee* over het Vertoog door den Heer VAN LYNDEN op hunnen Raadslag inbragt. „ Zy hadden de Reflectien, „ waar over men zo zeer viel, geenzins „ ge-

De Raad van *Zierikzee* verdedigt zich tegen den Heer VAN LYNDEN.

(*) *Not. van Zeel.* 30 Oct. 1786. Dit verzoek van *Vlissingen* gaf aanleiding tot de Verklaring van den Raadpensionaris reeds vermeld. Zie hier boven bl. 251.

(†) *Not. van Zeel.* 9 Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ gemaakt om de thans zo hoog nood-
„ zaaklyke Harmonie onder de Staatsle-
„ den te verminderen; maar om dat zy
„ vermeenden, om aan hun pligt te vol-
„ doen, niet anders te mogen adviseeren,
„ dan zy gedaan hadden, en geenzins in
„ gebreke te zullen blyven, om hun Advys
„ te zuiveren, zonder eenigzins uit het
„ oog te verliezen de *Eguards*, welke zy
„ aan hunne Medeleden, en aan zyne
„ Hoogheid, in die betrekking, schuldig
„ waren; altyd bewaarende dat menage-
„ ment welk tusschen Leden van deeze
„ Agtbaare Vergadering, en *Socii inter*
„ *pares*, in agt behoorde genomen te wor-
„ den, nogthans met die Vryheid, als
„ Leden van een Vryen Staat compe-
„ teert, met weglaating van alles, wat
„ naar een kruipende en slaafsche vrees
„ zweemen mogt; overtuigd, dat niemand
„ van hun Ed. Agtb. zou vorderen
„ om onverschillig alle daaden van zyne
„ Hoogheid, beschouwd als den Eersten
„ Amptenaar van hun Ed. Mogenden,
„ met eene diepe stilzwygenheid en eer-
„ biedige verwondering te venereeren;
„ *Eguards*, die men alleen kan vergen
„ van Onderdaanen tegen hunnen Souve-
„ rainen Monarch. — Uit hoogagting voor
„ den Heer VAN LYNDEN zouden zy,
„ op de voorgestelde Punten terstond ant-
„ woorden, zonder egter te willen be-
„ greepen zyn, daar toe, op de enkele
„ aanmaaning van een Staatslid, verpligt
„ te zyn."

Hier

Hier haalen zy op, wat 'er gebeurd en aangevoerd was, wegens de Werkloosheid des Admiraal Generaals, zo door Staaten van *Zeeland* als andere Bondgenooten; hoe veele Voorstellen deswegen door byzondere Staatsleden waren ingebragt, hoe veele Verdenkingen tegen zyne Hoogheid, als Admiraal aan het hoofd der Zeemagt waren ontstaan, „ door zy-
„ ne Hoogheid," gelyk zy spraaken,
„ zo gewigtig geoordeeld, dat hy dezel-
„ ve, door eene Justificatoire Memorie,
„ heeft tragten weg te neemen en uit
„ den weg te ruimen; egter niet met
„ een gewenscht effect, om dat dezelve
„ geene Faiten bevatte, die de Activi-
„ teit van zyne Hoogheid manifesteer-
„ den; Faiten, werkzaame Efforts, zou-
„ den buiten twyfel ten voordeele van
„ zyne Hoogheid uitgewerkt hebben, het
„ geen de gebeurde Faiten tegen *Elburg*
„ en *Hattem* ten nadeele van Hoogstden-
„ zelven hebben aangebragt: om dat Fai-
„ ten meer afdoen dan honderd en meer
„ Memorien en Geschriften, die zedert
„ zes Jaaren ten voor- en nadeele van
„ zyne Hoogheid waren opgesteld." —— Naa het verder ontwikkelen dier Werkloosheid, voeren zy den Heer VAN LYNDEN te gemoet; „ Het zou hun Ed.
„ Agtb. tot een sensibel genoegen ver-
„ strekken, indien hun Ed. Agtb. zyn
„ Hoog Ed. Geb., op hunne tour, mog-
„ ten verzoeken, hun van het tegendeel
„ van hunne Sustenue te overtuigen, en
„ hun

XXXVII. BOEK. 1786.

„ hun aan te wyzen, welke kragtdaadige „ Efforts en Maatregelen zyne Hoogheid „ hadt aangewend, om die fataale Werk- „ loosheid tegen te gaan, en dat Hoogst- „ dezelve zo gewerkt hadt met de Navale „ Magt, die toen voor handen was, als hy „ hadt kunnen en behooren te doen: nie- „ mand is daar toe zo geschikt, als zyn „ H. Ed. Geb., die by eene diepe Staat- „ kunde en Bevinding van zaaken, onder „ het oog van zyn Hoog Ed. Geb. voorge- „ vallen, de uitgebreidste kundigheden by „ andere weetenschappen voegende, buiten „ twyfel in den styl eens zeer beschaafden „ Edelmans, aan Hoffelyke Politesse ge- „ woon, vry van *Injurieuse Uitdrukkin-* „ *gen*, en alles wat naar *Schotschriften* ge- „ lykt, de Activiteit van zyne Hoogheid „ in een helder licht zou weeten te plaat- „ zen; waar door zyn Hoog Ed. Geb. „ een groot gedeelte der Soupçons van „ hun Ed. Agtb. en de geheele Natie „ wegneemen, de Eer van zyne Hoog- „ heid op het kragtigste verdeedigen, en „ aan de laate Naakomelingschap over- „ brengen zou: waar toe hun Ed. Agtb. „ de vryheid namen zyn Hoog Ed. Geb. „ op het nadruklykste te solliciteeren."

Dien zelfden dienst, verklaarden zy, wyders, zou de Heer VAN LYNDEN doen, „ indien hy, door geverifieerde „ Faiten, de betoonde Vigilantie van zyn „ Hooge Principaal in een helderen dag „ geliefde te stellen, wegens het houden „ van 's Lands Frontieren en Fortifica- „ tien,

„ tien in een behoorlyken ſtaat van De-
„ fenſie, waar tegen het Rapport der
„ Commisſarisſen van Staaten van *Hol-*
„ *land* getuigde; en als hy tevens toon-
„ de, zo zyne Hoogheid waarlyk Efforts
„ hadt aangewend tot onderhouding der
„ Grensplaatzen en Vestingen, wat belet
„ hadt, dat deeze Efforts ter kennis der
„ Staatsleden niet waren gekomen? wie
„ het geweest wåren, die de heilzaame
„ poogingen van zyne Hoogheid hadden
„ tegengewerkt en verydeld?"

Om te bewyzen, dat het toeſchryven van *een ſinguliere en met het belang der Natie ſtrydige denkwyze, en het manqueeren aan Eed en Pligt*, in hun Advys, geen ongegronde en beledigende Uitdrukkingen waren, verzogten zy, om meerder haatlykheden te vermyden, zyn Hoog Ed. Geb. te mogen wyzen tot de *Adresſen der Burgeren* van *Haarlem*, *Gouda* en *Alkmaar*; de *Aantekeningen der twaalf Voornaamſte Leden van hun Ed. Gr. Mog.* op het Protest van de Ridderſchap. „ *Zy* „ wisten niet," om hunne eigene woorden te bezigen, „ welke verdere Inju-
„ rieuſe Expresſien in hun Advys, door
„ zyn Ed. Hoog Geb. bedoeld werden.
„ *Zy* konden en wilden wel avoueeren,
„ dat de *ronde goede Zeeuwſche Taal* van
„ *Vaderlandſche* Volksrepreſentanten, ee-
„ nigzins harder klonk in de ooren van
„ eenen veel *beſchaafder Vreemdeling*;
„ maar het *Injurieuſe* en naar een *Schot-*
„ *ſchrift* gelykende, konden hun Ed. Agtb.

„ in

„ in hun Advys niet ontdekken; en uit „ het geavanceerde van zyn Hoog Ed. „ Geb. moesten hun Ed. Agtb. twyfelen „ of zyn Ed. Hoog Geb. de eigenschap- „ pen van een *Stads Advys* en een *Schot-* „ *schrift*, wel met die attentie hadt be- „ studeerd, om over dezelve op eenen „ zo meesteragtigen toon uitspraak te „ doen, dat hun Ed. Agtb. in den mond „ van een Staatslid tegen een Medelid, „ veel injurieuser voorkomt, dan alles „ wat zyn H. Ed. Geb. hun Ed. Agtb. „ geliefde aan te tygen.

„ Wy zouden zyn Hoog Ed. Geb. ge- „ maklyk op denzelfden toon kunnen be- „ jegenen, indien wy niet begreepen, dat „ onze stof nog zo geheel niet uitgeput „ is in bondige bewyzen, dat wy behoe- „ ven te komen tot *Scheldwoorden*; eene „ elendige uitvlugt om zich te redden, „ als men geene bewyzen weet aan te „ voeren, en zich gebragt voelt *ad ter-* „ *minos non loqui.* – Hun Ed. Agtb. zullen „ hier om liever zyn Hoog Ed. Geb. ee- „ ne nadere Explicatie van het *Injurieuse* „ en naar een *Schotschrift* gelykende in „ hun Advys verzoeken, en dat zyn Hoog „ Ed. Geb. ons de verdere perioden woord- „ lyk gelieft op te geeven, waar in die „ Uitdrukkingen gevonden worden. Wy „ hebben geconsidereerd, dat deeze Aan- „ tygingen zyn Hoog. Ed. Geb. misschien „ in drift zouden ontvallen zyn; waar van „ een bedaarde overweeging ons mogelyk „ Satisfactie zou geeven; naardemaal zy,

„ naar

„ naar vigeur behandeld, anders, op een „ eclatanter wyze, door de adsistentie van „ 's Lands Civile Wetten zou kunnen „ gevorderd worden".

Als mede tegen Middelburg.

Min op den Persoon gemunt was het Wederantwoord van *Zierikzee* op 't geen *Middelburg* tegen den Raadslag dier Stad hadt in 't midden gebragt; doch ontbrak het niet aan scherpheid. Uit het laatste Lid van het Rapport, waar by hun Ed. Mog. verklaarden, *Dat, ingeval deeze Twist niet konde worden beslist, en de magtige Nabuuren van den Staat zich daar in mogten imisceeren, als dan te zullen zorgen, dat hunne Ingezetenen de ongelukkige Slachtoffers daar van niet wierden; vermids het hun noch als Principaal, noch als Leden van het Bondgenootschap aanging, enz:* „ konden hun Ed. Agtb. niet anders afleiden, dan dat hun Ed. Mog. zich, in „ zulk een geval, van het Bondgenootschap, vooral van de Provincie *Holland*, zouden afscheiden, en op de best „ mogelyke wyze een Staat op zich zelven formeeren: 't geen noodzaaklyk „ zou moeten volgen, indien hun Ed. „ Mog. zich niet wilden imisceeren in „ de rampen, die het Bondgenootschap „ als dan zouden treffen: naardemaal het „ onmogelyk was, dat, zonder dit te effectueeren, hun Ed. Mog. hunne Ingezetenen zouden kunnen bevryden, om „ niet insgelyks de Sacrifices der rampen te worden, en in dezelve te deelen; daar het wiskunstig zeker was, „ dat

XXXVII. BOEK. 1786.

„ dat het geen 't Geheel aangaat, ook by „ consequentie het Gedeelte aangaat, en „ hun Ed. Mog de Vreemde Mogenheden „ zouden moeten overtuigen, dat dezel- „ ve met de Provincie van *Zeeland* niets „ te beschikken hadden: naardemaal hun „ Ed. Mog. zich niet meer rekenden on- „ der het Bondgenootschap der *Vereenig-* „ *de Nederlanden*, in wier Twist zich de „ Vreemde Mogenheden hadden geïmi- „ sceerd; maar dat zy Heeren Staaten „ van *Zeeland* zich van het Bondgenoot- „ schap hadden afgescheurd, en een Staat „ op zich zelven geformeerd, om hunne „ Ingezetenen de Sacrifices niet te laaten „ worden van deezen Twist; die hun „ niet meer aanging. —— Indien dit de „ meening van het Rapport niet ware, „ dan betuigden hun Ed. Agtb. dat zy „ den zin van het gedeclareerde Systema „ der Provincie *Zeeland* niet penetreer- „ den, en aan hunne Medeleden van Staat „ moesten vraagen, wat deeze woorden „ dan betekenden? als mede waarom hun „ Ed. Mog. zulk een Declaratoir, zonder „ daar toe van iemand genoodzaakt te „ zyn, maar geheel vrywillig, en tot „ welke einden, hadden gedaan? Kun- „ nende hun Ed. Agtb. naauwlyks het „ enkel denkbeeld verdraagen, dat zulk „ eene Illustre Vergadering, als waar uit „ die van de Staaten van *Zeeland* is ge- „ composeerd, een Systema zoude willen manifesteeren, dat, of niets bete- „ kende, of in zulke duistere woorden

„ was

„ was geinveloppeerd, dat men naa den weezenlyken zin en betekenis moest „ raaden; te meer, daar het zelve dien- „ de om aan Vreemde Mogenheden het „ waare Systema deezer Provincie te de- „ clareeren, het geen onmogelyk was dat „ hun Ed. Mog. in zulke duistere ter- „ men hadden willen doen.

„ Om dit Plan, dit Systema, ten ge- „ legenen tyde, te effectueeren en wee- „ zenlyk daar te stellen, zou 'er, buiten „ twyfel, een verbaazende Verandering „ in de Constitutie der Republiek van „ de *Vereenigde Nederlanden* moeten ge- „ bragt worden; en hun Ed. Mog. zou- „ den verpligt zyn in deeze hunne Pro- „ vincie een nieuw Plan van Regeering „ in te voeren, indien zy hunnen nieu- „ wen en afgescheiden Staat, met derzel- „ ver Ingezetenen, wilden maintineeren, „ en beletten, dat zy de ongelukkige „ Sacrifices van den nyd en jalousie van „ de Nabuurige Mogenheden, die zich „ met den Twist over de zweevende Ge- „ schillen hadden bemoeid, niet wier- „ den. —— Hun Ed. Agtb. ignoreerden, „ welke Maatregels, en welk eene Re- „ geeringsvorm hun Ed. Mog. zouden „ adopteeren; dan zy twyfelden geen oo- „ genblik, of de Heeren van *Middelburg*, „ die de grootheid deezer Gebeurtenis- „ sen, naar hunne gewoone wysheid en „ doorzigt, zo wel penetreerden, als hun „ Ed. Agtb., zouden gereedlyk advouee- „ ren, dat 'er waarlyk eene verbaazende

XXXVII. BOEK. 1786.

„ verandering in de Conſtitutie en Regeeringsvorm deezer Provincie zou moeten gebeuren, om dezelve, zo klein van Omtrek, zo gedelabreerd in haare Finantien, zo diep vervallen in haare Fabrieken en Koophandel, te maintineeren.

„ Zo dra de verandering deezer Conſtitutie, en daar uit profluëerende Regeeringsvorm, het noodzaaklyk gevolg van het gedeclareerde Syſtema, wordt ter effect geſteld, vermeenden hun Ed. Agtb. dit een Punt te zyn van groot gewigt, dat volgens de Orde der Regeering, niet met de Meerderheid concluſibel was." — Zy waren de eerſten niet, die dit uitgevonden en geſteld hadden, dat de *Verandering van Regeering* behoorde tot die zaaken, waar toe men by Meerderheid niet kon beſluiten. Voornaame Staatsmannen in *Zeeland* hadden 'er dus over geſchreeven (*), en hier uit konden de Heeren van *Middelburg* het antwoord opmaaken *waar in de Onwettigheid der Concluſie* beſtondt.

Verder beweerden de Raad van *Zierikzee*. „ Een Lid van Staat kan zich niet verbonden rekenen aan eene Concluſie met de Meerderheid genomen, om dat deeze Concluſie zelfs onwettig is, en van zich zelven vervalt, als of dezelve niet genomen was; waar om een Staats-

„ lid,

(*) Zy brengen hier by den *Tegenwoordigen Staat van alle Volken* IX. D. bl. 54.

„ lid, dat daar in niet heeft geconsenteerd, niet gehouden is, om naar die Conclusie, tegen zyn zin, onwettig volgens de Orde van Regeering, genomen, zich te gedraagen. — Hun Ed. Agtb. zouden zich, in het exteerend geval, naar zulke Maatregelen moeten gedraagen, als zy dan best voor hunne Stad zouden oordeelen; doch zyn buiten de mogelykheid om dezelve te bepaalen; zy zouden van de omstandigheden van tyden en zaaken moeten afhangen, even als de Maatregels, die andere Staatsleden zouden adopteeren, om het gemelde Systema te effectueeren. Zo dra de Heeren van *Middelburg*, de goedheid zouden gelieven te hebben om aan hun Ed. Agtb. de Maatregels en de wyze op, en naar welke men den Staat van eene aparte Mogenheid zal formeeren, te communiceeren, zouden hun Ed. Mog. niet in gebreke blyven om aan de Heeren van *Middelburg* eenig nader Berigt mede te deelen over de Maatregels, die hun Ed. Agtb. dan zouden volgen."

Onderscheide gevoelens om deeze ingeleeverde Stukken, uit de Staatspapieren te ligten, dan niet.

Wanneer de *Zierikzeesche* Afgevaardigden de Inschryving deezer twee Stukken in de Staatspapieren verzogten, drong de Raadpensionaris ten sterksten aan, dat zy niet alleen beide deeze Aantekeningen; maar ook hun voorigen Raadslag, en andere Schriften, betrekkelyk tot het Rapport, uit de Staatspapieren wilden ligten en houden, ter voorkoming van alle Ver-

XXXVII. BOEK. 1786. bitterdheid onder de Leden, en tot versterking van de rust en eendragt, tot nog toe, zo gelukkig in *Zeeland* bewaard gebleeven: dat vervolgens ook de Heer VAN LYNDEN en de Heeren van *Middelburg*, om die zelfde reden, desgelyks zouden handelen met hunne Tegenaantekeningen in deeze zaak. —— De Heer VAN LYNDEN toonde zich bereidvaardig om dit verzoek te volbrengen, als de Heeren van *Zierikzee* zulks deeden; doch dat hy anderzins de nadere Tegenaantekening aan zich voorbehieldt, verklaarende zich nu voor als dan, tegen de nadeelige gevolgen, welke hier uit zouden kunnen voortvloeijen. —— De Afgevaardigden van *Middelburg* wilden, op voorwaarde dat die van *Zierikzee* in den voorslag van den Raadpensionaris bewilligden, hunne Tegenaantekening en Advys te rug trekken. —— Die van *Goes* en *Tholen* bragten in 't midden, dat zy, zonder zich eenigzins in te laaten in de jongst ingeleeverde Aantekeningen des *Zierikzeeschen* Raads, dezelve voor ongeschikt hielden om in de Staatspapieren te worden geplaatst; waar om zy ernstig op het terug neemen aanstonden, en dat men geen verderen aandrang op het inlyven zou doen: dewyl 'er niets anders, dan veel Verwyderings onder de Leden, uit stondt gebooren te worden, in een tyd dat de Eenigheid zo noodzaaklyk was. —— *Vlissingen* en *Veere* zou het aangenaam zyn, indien de Leden, in deeze zaak betrokken,

ken, en aan welken zy het al of niet ligten der gemelde Stukken uit de Staats-aantekeningen zouden overlaaten, zich met den anderen in deezen konden verstaan (*).

XXXVII. BOEK. 1786.

De Staatsleden, die geen Afschriften, gelyk *Vlissingen* en *Veere*, van de beide laatste Stukken der *Zierikzeesche* Afgevaardigden verzogt hadden, deeden dit vervolgens. *Middelburg*, *Goes* en *Tholen* nogmaals aanhoudende op het uitligten der *Zierikzeesche* Stukken, terwyl eerstgemelde Stad haare toezegging om desgelyks met haare Tegenverklaaring te handelen, herhaalde, onder bedreiging van anders tot eene Tegenaantekening te moeten komen (†).

Aandrang op het uitligten.

Nogmaals deeden die van *Middelburg* dit voorstel, met byvoeging, dat de Heeren van *Zierikzee* ter Tafel van hun Ed. Mogenden geliefden te brengen den Brief van wegen die Stad, over het betwiste Staatsbesluit, aan Staaten van *Holland* geschreeven: met verzoek om te mogen weeten, of aan deeze Voorstellen, door die van *Zierikzee* zou worden voldaan? Deeze betuigden, dat zy op heden, zich buiten staat bevonden om aan de *Middelburgsche* Afgevaardigden hier omtrent eenige ophelderingen te kunnen geeven; doch niet twyfelden, of zy zouden eerlang des last hebben: waar om zy verzog-

(*) *Not. van Zeel.* 16 Nov. 1786.
(†) *Not. van Zeel.* 20 Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

zogten, dat tot geene *Extraordinaire Mesures* mogt besllooten worden. Men hoorde dit aan, in verwagting dat de Afgevaardigden van *Zierikzee* eerlang gereed zouden zyn om aan het verzoek van de overleevering des Briefs ter Staatsvergaderinge te voldoen (*).

Op welk eene voorwaarde *Zierikzee* hier toe verstaan wilde.

Wederom ter Staatsvergadering verschynende, was het 'er wel verre af, dat de Meerderheid der Staatsvergaderinge van den *Zierikzeeschen* Raad een bescheid kreeg aan haaren wensch beantwoordende. Zy hielden alles, wat zy in de groote zaak, thans in verschil, gedaan hadden, voor wettig en regtmaatig, en het daar op ingebragte als op geen vaste gronden rustende; doch, ingevalle hunne Medetaadsleden 'er toe geliefden te komen om het geheele Rapport en de Conclusie, waar over dit geschil liep, te vernietigen, en het Besluit ter Algemeene Staatsvergadering deswegen uitgebragt, te doen intrekken, en dus deeze zaak te houden, als of 'er nooit een Rapport over was uitgebragt, dan waren zy bereid om, met hunne Medestaatsleden, te stemmen tot het uitrooyen van alles des betreffende in de Staatspapieren geboekt; op dat de Naakomelingschap geene spooren van zodanige Verschillen tusschen de Leden der Hooge Vergadering van *Zeeland*, in de Registers van Staat, zou kunnen ontdekken.

Wat

(*) *Not. van Zeel.* 27 Nov. 1786.

Wat het brengen van den Brief aan Staaten van *Holland* betrof, moesten de Leden der Vergadering niet begrypen, dat de weigering hier van den oorsprong nam uit zekere voorbedagte geheimhouding: dewyl de Raad van *Zierikzee* geen de minste zwaarigheid hadt gemaakt, om door de Afgevaardigden ter Vergaderinge te doen weeten, dat zy zich met eenen Brieve vervoegd hadden by hun Ed. Gr. Mogenden. Hadt dezelve deeze zaak geheim willen behandelen, zou zulks geen teken van eenige Staatkunde geweest hebben. — Geenzins konden zy nalaaten hunne verwondering te openbaaren, dat die zelfde Leden thans een Afschrift vroegen van eenen Brieve, door een hunner Medeleden, aan een byzonder Gewest geschreeven, tot het geeven van 't welke zy zich geheel niet gehouden rekenden, welke geen Afschrift verzogt hadden van eenen Brieve, door den Raadpensionaris, in zyne Qualiteit, van den Capitein Generaal ontvangen, in antwoord op eenen Brieve, op byzonderen last van hun Ed. Mog., door den Raadpensionaris geschreeven; schoon de Raad van *Zierikzee* daar van een Afschrift, waar op zy volkomen eisch meenden te hebben, verzogt, dan, tot heden toe, niet bekomen hadt. Eene weigering, waar over hun Ed. Agtb. hunne verwondering niet wilden verbergen. Doch, om 'te toonen hoe geneegen zy waren, om aan de verzoeken hunner Medeleden te voldoen, betuigden zy, hoe

XXXVII. BOEK.
——
1786.

XXXVII. BOEK. — 1786. ongehouden ook, bereid te zyn, daar in te bewilligen, zo ras de Raadpensionaris aan hun verzoek, waar toe zy zyn Ed. gehouden rekenden, zou hebben voldaan; door het geeven eens Afschrifts van meergemelden Brieve: en twyfelden zy niet of hunne Medeleden, van de billykheid deezes Verzoeks overtuigd, zouden niet in gebreke blyven om daar op by den Raadpensionaris aan te dringen.

Te onvredenheid op die van *Zierikzee.* De Heer VAN LYNDEN, de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes*, en *Tholen*, beklaagden zich over de weinige *Deferen-ce*, die de Heeren van *Zierikzee* in deezen voor hunne Medeleden betoonden. — *Vlissingen* liet zich in deeze zaak niet in, als geen verzoek gedaan hebbende om de bewuste Papieren uit de Staatsschriften te ligten; doch wat den Brief van zyne Hoogheid aan den Raadpensionaris betrof, hielden zy zich aan het meermaals gedaan verzoek, billykten de Verklaaring der *Zierikzeeënaaren*, van oordeel, dat alle de overige Staatsleden daar by belang hadden. — *Veere* vergenoegde zich met een Afschrift te vraagen van het thans ingebragte door *Zierikzee*.

De Raadpensionaris opzoekt dit geschil ten einde te brengen. Tot nog waren de verzogte Afschriften der te deezer zaake dienende Stukken opgehouden, dan oordeelde de Raadpensionaris dat dezelve, daar de Heeren van *Zierikzee*, naa zo veel vriendlyken aandrang, weigerend bleeven, zouden worden afgegeeven: hy voegde 'er, zich tot den Heer VAN LYNDEN, en de Afgevaardig-

digden van *Middelburg* wendende, by, „ dat zy de moderatie wilden gebruiken „ van deeze zaak niet verder door Con„ tra-aantekeneningen, uit haar geheel te „ brengen, in hoope dat de Heeren van „ *Zierikzee*, in andere omstandigheden, „ mogelyk zouden te permoveeren zyn, „ om nog, vóór het afdrukken der No„ tulen, aan de Leden het genoegen te „ geeven, dat alle traçes van deeze on„ aangenaame Geschillen mogten uitge„ wischt worden." —— Wat den Brief door die van *Zierikzee* aan Staaten van *Holland* betrof, herinnerde hy de Vergadering, dat, in de openbaare Nieuwspapieren, een Stuk geplaatst was, 't welk voorkwam als die Brief, van welke men zich, ware het noodig, als egt zoude kunnen bedienen, daar de Raad van *Zierikzee* altoos de egtheid, was dit het geval, zouden kunnen tegenspreeken. Voor zo verre zy hunne weigering gelyk poogden te stellen met zyne verschooning, om geen Afschrift te leeveren van den Brief zyner Hoogheid, beriep hy zich op de reeds bygebragte redenen voor dit zyn gedrag (*).

XXXVII. BOEK. —— 1786.

Den vermelden wenk, door den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL gegeeven, volgde de Heer VAN LYNDEN eerlang op, wanneer hy; om zyne eigene woorden te gebruiken, ter Staatsvergaderinge zich

VAN LYNDEN volgt den wenk van den Raadpensionaris.

(*) *Not. van Zeel.* 1 Dec. 1786. Zie voorts hier boven bl. 251. en 254.

XXXVII. BOEK. 1786.

zich in deezer voege liet hooren, „ dat „ hy zich alleszins moest beklaagen over „ de Sentimenten der Heeren van *Zierikzee*, in het volharden by hun gesustineerde, waar van de onbetaamelykheid en ongegrondheid, schoon evident, nogthans in het breede niet konde gerefconteerd worden, zonder nieuwe materie tot aigreur te geeven; dat „ hy zich daar van liefst zou onthouden, „ en instemmen met de Leden, die de „ Declaratoiren hadden geoordeeld ongeschikt te zyn, om in Notulen van den „ Staat plaats te vinden. Dat hy, ter „ voldoeninge aan het verzoek der Leden, zo aan hem als aan de Heeren „ van *Middelburg* respectivelyk gedaan, „ prefereerde in geene verdere Discussie „ te komen, inhereerende alleen het geene op deeze materie door hem bevoorens aan de Heeren van *Zierikzee* was „ voorgehouden, oordeelende daar in, „ met alle veiligheid, te kunnen berusten, uit overtuiginge, dat het geposeerde door welgemelde Heeren, by de „ overige Staatsleden niet hadt kunnen „ uitwerken eenige nadeelige Impressie, „ ten opzigte van zyne Hoogheid, noch „ tegen de Wettigheid der gecontesteerde Conclusie van den zestienden October laatstleden. Verzoekende, derhalven, de Heeren van *Middelburg*, om, „ de zaak uit het zelfde oogpunt beschouwende, zich mede te willen onthouden van verdere gedetailleerde Contra-

„ aan-

„ aantekeningen, en aldus, nevens hem, „ veele verwyderinge tusschen de Leden „ te voorkomen." —— De Afgevaardigden van *Zierikzee* verzogten hier van Afschrift, en behielden aan zich voor hunne Zenderen het regt, om nu, of in den tyd, eene Tegenverklaring daar op in te brengen (*).

Wy oordeelden het geheel beloop deezer netelige zaake, uit de *Zeeuwsche* Staatsstukken, te moeten voordraagen, om eene egte schets te geeven van de gesteldheid in dit Gewest, ten aanziene van de wydgaapende Staatsverschillen; en te meer, dewyl het thans gebeurde in verband staat met andere voorvallen, zo in *Zeeland*, als in het geheele Bondgenootschap, die gelyktydig, en vervolgens, zich opdeeden, welke by mangel van bescheiden, der zo veel betekenende Staatsonderhandelingen, duister en onverklaarbaar zouden blyven.

Ontworpen Brief van Staaten van *Zeeland* aan hun Hoog Mogenden over den Brief des Stadhouders.

De denkwyze van *Zeeland* zal ook niet weinig toegelicht worden, door de opgave van een *Ontworpen Brieve* aan hun Hoog Mogenden, ter gelegenheid van den ontvangen Brief des Stadhouders in Wynmaand aan de Leden des Bondgenootschaps gezonden (†), in welken zy schryven, „ De nadruklyke inhoud van het

(*) *Not. van Zeel.* 11 Dec. 1786.

(†) Den inhoud deezes Briefs hebben wy opgegeeven in onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 396.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ het Adres zyner Hoogheid heeft ons „ in waarheid getroffen, en wy hebben „ gemeend nogmaals eene pooging te „ moeten aanwenden of wy mogelyk, on„ der het Bestuur der Hooge Voorzie„ nigheid, nog een middel konden zyn, „ om den val van dit weleer zo bloeiend „ Gemeenebest voor te komen.

„ Wy vinden ons, Hoog Mogende „ Heeren, in de tegenwoordige omstan„ digheden, tot deeze Demarche gereg„ tigd en verpligt: het zy wy letten op „ de Betrekking, welke de Provincien tot „ malkander hebben als Leden van één „ Bondgenootschap, en tot den Prins, aan „ wien alle de Bondgenooten, de Waar„ digheden van Erfstadhouder, Erfcapi„ tein en Admiraal Generaal, zo van de „ Unie, als van de Provincien respecti„ velyk, hebben opgedraagen; het zy wy „ in agt neemen den aart der Gebeurte„ nissen, die dagelyks voorvallen, en, „ naar ons inzien, met deeze Betrekkin„ gen geheel onbestaanbaar zyn.

„ Het is ons voorgekomen, dat de te„ genwoordige Onlusten in de Republiek „ tot drie Hoofdsoorten kunnen gebragt „ worden, naamlyk, —— *Voor eerst*, het „ Wantrouwen, dat tusschen eenige der „ Souveraine Provincien is ontstaan, en „ van die ongelukkige gevolgen is gewor„ den, dat de Burgerlyke en Militaire „ Wapenen worden gebruikt, om zich „ tegen malkander in een staat van vei„ ligheid te stellen. —— *Ten tweeden*, de

„ Ge-

„ Geschillen, die binnen zommige Pro- XXXVII.
„ vincien tusschen de Leden onderling BOEK.
„ zyn gereezen over het verstand of de
„ reclame van Regten en Privilegien. — 1786.
„ *Ten derden*, de Bezwaaren van den
„ Prins Erfstadhouder, over verkorting
„ in de Regten aan zyne opgedraagene
„ Waardigheden competeerende.

„ In de daad zou het gebouw van de „ Vereeniging deezer Republiek op zeer „ zwakke Fundamenten steunen, en de „ Oprigters zouden weinig verdiend heb„ ben van de Eere, die het Naageslacht „ aan hunne Wysheid heeft toegekend, „ indien zy soortgelyke gevallen niet on„ der de mogelyke gebeurtenissen, in een „ Confederatie als de onze, hadden voor„ uitgezien, en niet bedagt geweest wa„ ren, om, in de Grondwet van het Ver„ bond, toereikende middelen tot Bevre„ diging aan de hand te geeven. Maar „ hoe kan men, Hoog Mog. Heeren! „ een oogenblik in twyfel staan, of 'er „ zodanige middelen exteeren, wanneer „ men slegts het Tractaat van de Unie „ inziet?

Ten aanziene van de Geschillen tusschen eenige van de Gewesten, het XVI; en ten opzgte van de Geschillen tusschen de Leden van eene Provincie over Regten en Privilegien het I Artykel, en betreffende de klagten over Ongelyk en Verkorting van Regten het XVII Artykel der Unie aangehaald hebbende, vaaren zy voort.
„ Immers kunnen 'er naauwlyks klaarder

„ woor-

XXXVII. BOEK. — 1786. „ woorden gebruikt worden om uit te „ drukken, waar in de Officien van de „ Bondgenooten, in de opgenoemde gevallen, bestaan, en dit bewyst, dat de „ Constitutie van de Republiek zelve, „ nog middelen aan de hand geeft om „ Ons verderf voor te komen, indien de„ zelve slegts met cordaatheid worden „ aangegreepen.

„ Wy erkennen zeer gaarne, dat de „ Onafhangelykheid der Provincien van „ malkander vordert, dat de Bondgenoo„ ten, zich niet bemoeijen met zodanige „ zaaken, die als Domestiek, en behoo„ rende tot de beschikking van ieder Pro„ vincie in de haaren, moeten aangemerkt „ worden: naamlyk zo lang die zaaken „ geene gevolgen hebben, die het gehee„ le Bondgenootschap affecteeren, en zo „ lang de Domestieke middelen, tot weg„ ruiming der Geschillen, worden aange„ wend; en het was, om die reden, dat „ wy, alvoorens ons in te laaten omtrent „ de Onderwerpen der Klagten van „ den Heer Prins van *Oranje*, over de „ Maatregelen door de Heeren Staaten „ van *Holland* en *Westfriesland* ten zynen „ opzigte genomen, by onze Resolutie „ van dertig January MDCCLXXXVI, „ ter Generaliteit ingebragt, hadden doen „ insteeren; *dat Hooggemelde Heeren Staa„ ten zouden worden verzogt, hun Hoog „ Mogenden te informeeren, aangaande de „ zaaken in geschil; ten einde hun Hoog „ Mogenden in staat te stellen, om te deli-*

„ *be-*

„ *bereeren, of dezelve, in haaren aart en* XXXVII.
„ *omstandigheden, zodanig zyn, dat hun-* BOEK.
„ *ner Hoog Mogenden goede Officien tot*
„ *Bemiddeling, met vrugt, zouden kunnen* 1786.
„ *geëmploijeerd worden* (*).

„ Maar vermids wy nu, uit de Missive van zyne Hoogheid, en de bygevoegde Resolutien der Heeren Staaten van *Holland*, genoeg geinformeerd zyn van den aart deezer Onderwerpen, kunnen wy dezelve niet langer als Domestiek beschouwen; maar oordeelen die van zulk een onmiddelyken invloed te zyn op de Constitutie, op de Rust, en op de Veiligheid van het gansche Bondgenootschap, dat de onzydige Provincien niet mogen stilzitten, haare bekommering deswegen te kennen te geeven, en op het employ der middelen van de Unie aan te dringen.

„ Immers, Hoog Mogende Heeren! kan het als geen Domestieke zaak worden aangemerkt, dat de Heeren Staaten van *Holland* Aanschryving hebben gedaan aan de Troepen binnen andere Provincien, en het Territoir van de Generaliteit in Garnisoen, om uit te marcheeren: want het behoeft geen bewys, dat dit lynrecht inloopt tegen het

„ Op-

(*) *Resol. Gen.* 2. Feb. 1786. Staaten van *Holland* hadden toen, even als den 6. Dec. des voorleden Jaars, betuigd, dat deeze zaak niet ter Tafel van hun Hoog Mog. behoorde; maar rechtstreeks de Souverainiteit van hunne Provincie betrof. *Ald.*

XXXVII. BOEK. — 1786.

„ Oppergezag der gezamenlyke Bondgenooten, over de Militie van den Gemeenen Staat, welke altoos zeer wyslyk hebben gezorgd, dat de Troepen, *ten aanzien van haar Krygsampt*, aan de Generaliteit alleen subject waren: zo dat zelfs, van dien tyd af, dat de Republiek eenige Consistentie heeft gekreegen, (schoon de Generaliteit en zommige Provincien zonder Capitein Generaal waren,) de Orders aan de Militie, betrekkelyk tot haar Krygsampt, niet door de byzondere Provincien; maar van Generaliteits wege gegeeven zyn, waar toe de Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland* met de andere Bondgenooten hebben geconcurreerd in de groote Vergadering van MDCLI, gelyk hun Ed. Groot Mog. dit ook onbewimpeld hebben geadvoueerd, in de bekende Deductie van het Jaar MDCLVII, die anders ten doelwit hadt, het Particulier Gezag van Hooggemelde Heeren Staaten over de Militie op hunne Betaaling, te beweeren. —— Dit Regt is, van wegen de Generaliteit, aan zyne Hoogheid den Heere Prinse van *Oranje*, tot wederzeggen, opgedraagen, en men kan, derhalven, de particuliere Orders der Heeren Staaten van *Holland*, met geene mogelykheid anders beschouwen, dan als strydig met het Regt van den Gemeenen Staat, door zyne Hoogheid geëxerceerd wordende.

„ Het

XXXVII. BOEK. — 1786.

„ Het is waar, dat de Heeren Staaten
„ van *Holland* hebben geallegeerd, dat
„ hunne Provincie in nood was; maar,
„ hoe presfant hun Ed. Gr. Mog. zich
„ dien nood ook mogen voorgesteld heb-
„ ben, is het egter zeker, dat dezelve
„ niet grooter kan geweest zyn dan in
„ een openbaaren Oorlog, wanneer eene
„ Provincie reeds de Wapenen van eenen
„ vreemden Vyand in haare Nabuurschap
„ heeft; en, indien nu het enkel begrip
„ van nood aan elke Provincie het Regt
„ verschaft, om de Troepen, welke zy,
„ volgens haar Quote in de Lasten van
„ de Unie betaalt, uit het Leger te Vel-
„ de, of uit de bezette Plaatzen te rug
„ te roepen, en op eigen authoriteit te
„ laaten t'huis komen, welke staat zou
„ de Republiek dan, in haare Middelen
„ van Defensie, kunnen maaken, en hoe
„ zou 'er ooit mogelykheid zyn om eeni-
„ ge welgecombineerde Krygsoperatien
„ uit te voeren?

„ Hier komt nog by, dat hun Ed. Gr.
„ Mog. die Orders gegeeven hadden aan
„ Troepen, welke op het Territoir en
„ in den Eed van andere Provincien wa-
„ ren, zonder de Heeren Staaten daar in
„ zelve te kennen, offchoon hun Ed. Gr.
„ Mog. zelve, in de boven aangehaalde
„ Deductie van MDCLVII, waar in zy
„ zeker zich niet te weinig Auctoriteit
„ over de Militie toeschryven, egter be-
„ kend hebben, *dat het Souverain Regt*
„ *van de Staaten der Stemmende Provin-*

XXXVII. BOEK. 1786.

„ *cien, uit kragte van het Territoir over* „ *de Militie in den haaren logeerende, al-* „ *tyd verstaan is, (zo lang dezelve Militie* „ *daar in Garnisoen wordt gelaaten,) te* „ *prevaleeren boven het Regt, de Staaten* „ *van de Provincien, als Betaalsheeren com-* „ *peteerende; zo dat dezelfde Militie meer* „ *verpligt is te respecteeren de Commande-* „ *menten van de Heeren Staaten en Ma-* „ *gistraaten, tot uitvoering van hunne Po-* „ *litieke Bevelen, van die Provincien, waar* „ *dezelve Garnisoen houden, dan van de* „ *Staaten op welker Repartitie die is staan-* „ *de.*

„ Wy kunnen ook even weinig als „ Domestiek aanmerken, de Resolutie van „ hun Ed. Gr. Mog., waar by de Mi- „ litie, tot nader bevel, wordt ontslaagen „ van den Eed van Gehoorzaamheid aan „ den Heer Capitein Generaal; noch ook „ de Resolutie, by welke de Comman- „ danten der Regimenten worden geor- „ donneerd, geen Rapporten of Lysten, „ hoe genaamd, aan den Heer Capitein „ Generaal meer te zenden, en andere „ diergelyke Resolutien tot de Directie „ over de Troepen van den Staat spec- „ teerende. Wy zullen, in tegendeel, „ zodanige Mesures beschouwen, als „ van een zeer nadenkelyk uitzigt voor „ de Vryheid en Veiligheid der overige „ Leden van het Bondgenootschap, en „ als een middel om eene totaale ver- „ warring in de Armée te veroorzaaken: „ want, (om slegts van het eerste te

„ spree-

„ ſpreeken,) zo ooit of ooit deeze Maxi- „ me gewettigd wierd, dat ééne Provin- „ cie de faculteit heeft, om de Troepen „ van den Gemeenen Staat te ontſlaan „ van de Gehoorzaamheid aan den Chef, „ welke met eenpaarige toeſtemming van „ alle de Bondgenooten, daar over ge- „ ſteld is, dan moet alle grond van ver- „ trouwen op de Publieke Veiligheid op- „ houden, en het Bondgenootſchap zal „ welhaast eene Societeit worden, daar „ het Regt van den Sterkſten alle Ge- „ ſchillen decideert.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Wy zullen op deeze materie in geen „ verder detail treeden, daar ons gan- „ ſche Voorſtel met geene andere bedoe- „ ling is ingerigt, dan om de Eendragt „ en het onderling Vertrouwen weder te „ doen herleeven, willen wy niet ſchy- „ nen aan iemand onzer Bondgenooten „ onaangenaame Reproches te doen; veel „ liever vleijen wy ons met het vertrou- „ wen, dat de Heeren Staaten van *Hol- „ land* en *Westfriesland*, reflecteerende op „ de gevaarlyke gevolgen, welke zodani- „ ge Reſolutien, zelfs tegen hun Ed. Gr. „ Mog. intentie, zouden kunnen hebben, „ dan ook aan de overige Bondgenooten „ het genoegen niet zullen weigeren van „ de voorgemelde zaaken weder te her- „ ſtellen op den voet, welken de gron- „ den der Regeeringsvorm, door hun „ Ed. Gr. Mog. invloed en medewerking „ geëtabliſſeerd, waarlyk vereiſchen.

„ En dit is het, waar toe wy U Hoog

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Mog. en ieder der Provinciën op het „ kragtigste verzoeken, haare efforts by „ de onze te willen paaren. De exem„ pels, dat de Bondgenooten, door Mis„ sives, en zelfs door plegtige Bezendin„ gen, malkander hebben geadhorteerd, „ om by de toen exteerende Regeerings„ vorm te blyven, zyn zo menigvuldig, „ en dezelve zyn altoos met zo veel „ vriendlykheid opgenomen, dat wy thans „ ook oordeelen geen ongewoonen, noch „ in dit tydstip ongepasten stap te doen, „ wanneer wy onze poogingen aanwen„ den, tot het het maintineeren der te„ genwoordige Regeeringsvorm, die U „ Hoog Mog., en alle Provinciën, nog „ weinig Jaaren geleden, voor de beste „ hebben erkend: te meer daar het in „ deezen niet aankomt op een betwist„ baar begrip van zekere Prerogativen „ der Waardigheden van de Heer Capi„ tein Generaal; maar op zodanige zaa„ ken, waar over nooit geschil geweest „ is, noch kan weezen, zonder deeze „ hooge Functie tot niets te brengen, en „ de veiligheid der Provinciën in de waag„ schaal te stellen.

„ Wy moeten, eindelyk, hier nog by„ voegen, dat wy, met het grootste ge„ noegen, gezien hebben, dat de Heeren „ Staaten van *Utrecht* iterative reizen „ hebben gedeclareerd, hoe zeer zy af„ keerig zyn, om, door middelen van Ge„ weld, de Oneenigheden te beslissen, en „ dat het, derhalven, ons gansch onbe-

„ gry-

„ grypelyk voorkomt, met welk een oog„ merk zulk een groot getal van Gewa„ pende Manschap op de Grenzen van „ die Provincie wordt gehouden; en wy „ oordeelen dit mede een Punt van het „ uiterste gewigt, waar in ten spoedigsten „ behoort te worden voorzien; niet al„ leen op dat de Frontieren van den „ Staat, die nu genoegzaam van Troe„ pen ontledigd zyn, wederom behoore„ lyk zouden kunnen bezet worden; maar „ ook voornaamlyk om te doen ophou„ den de gisting in de gemoederen, en „ de agitatie, waar door veele Ingezetenen „ continueel geslingerd worden: ten einde „ het Land alzo weder te brengen in een „ staat van inwendige bedaardheid, wel„ ke alleen geschikt is om de Onderhan„ delingen over het vaststellen der Har„ monie wel te doen gelukken (*)."

Verschillende gevoelens der Staatsleden over deezen Brief, doen dezelven onafgezonden blyven.

Indien wy ons te binnen brengen de verschillende begrippen der Staatsleden in *Zeeland*, die tot zulke wyde uitersten van een liepen, zal het ons geenzins verwonderen, dat deeze Ontworpen Brief, geene vlotte toestemming ter afzendinge kreeg. De Heer VAN LYNDEN, met de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*, drongen aan op een Besluit deswegen, en het bepaalen van een dag tot dat einde; doch die van *Zierikzee* zouden zich daar op nader verklaaren, ter-

(*) *Not. van Zeel.* 2 Nov. 1786.

terwyl die van *Vlisſingen* en *Veere* in deezen geen Raadſlag uitbragten. De eerstgemelde drie Staatsleden gaven vervolgens hunne gereedheid te kennen om den Brief goed te keuren; terwyl *Middelburg* inbragt, hoe nog, als een verder Bezwaar, in denzelven zou kunnen dienen de onlangs gegeevene Bevelen aan het Krygsvolk door *Holland*, om, in een gesteld geval, zonder Grondgebied te ontzien, na het *Sticht* te trekken. De drie laatstgemelde Staatsleden waren nog ongelast, zo ten aanziene van den Brief zelve, als tot de Dagsbepaaling. Zy bleeven ongelast, en daar door het goedkeuren en verzenden deezes Briefs aan hun Hoog Mog. agterwege (*).

Aandrang van den Raadpenſionaris op het nieuw Roglement tot beter beleid der zaaken in de *Zeeuwſche* Staatsvergadering.

Niet alleen was het dit Stuk, betrekkelyk tot het groote thans zweevende Staatsgeſchil, 't welk hangen bleef, andere zaaken, den Staat in 't algemeen, en *Zeeland* in 't byzonder, betreffende, ondergingen het zelfde lot. En, ſchoon de tydsomſtandigheden, hoe langs hoe ingewikkelder wordende, het haare tot verſchillende begrippen, en daar uit ſpruitende langduurige en dikwyls onvrugtbaare Raadpleegingen, toebragten, was dit kwaad van eene vroegere Jaartekening, en hadt aanleiding gegeeven om daar tegen een hulpmiddel te zoeken in het vervaardigen van een *Reglement tot beter beleid*

(*) *Not. van Zeel.* 9. 13. en 27. Nov. 1786.

leid der zaaken van de Vergadering der Staaten van Zeeland, hier toe was een *Concept-Reglement* in Herfstmaand des jongst afgeloopen Jaars ontworpen, en in Sprokkelmaand deezes Jaars op nieuw aangeroerd (*); dan het besluit hier op deelde in de algemeene vertraaging. Zulks bewoog den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, om, wanneer hy in Lentemaand bespeurde, dat de zaaken denzelfden sleependen gang hielden, de Staatsleden te herinneren aan dit ontworpen en onafgedaan Reglement. Hy liet zich onder andere dus hooren.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ Hoe lang de Vergadering zal continueeren, hangt af van het goedvinden der Leden van Staat, waar in ik respectueuselyk moet berusten; maar ik zou egter oordeelen, te kort te schieten aan myn Eed en Pligt, en onwaardig te zyn het Vertrouwen van den Souverain, die my de eere heeft aangedaan, van my tot zynen Raad en Minister te verkiezen, indien ik niet, met allen gepasten aandrang, U Ed. Mog. representeerde, dat, zo de manier van delibereeren over voorkomende zaaken moet blyven op den voet, gelyk dezelve thans is, de Vergaderingen van U Ed. Mog. dan genoegzaam permanent zullen worden, zonder dat de vrugtbaarheid der Besluiten zal beant-

„ woor-

(*) *Not. van Zeel.* 2. Feb. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

„ woorden aan de langdurigheid der Deliberatien; in hoe verre dit nu overeenkomt met de Eere en Waardigheid van eene Vergadering, die den Souverain representeert, en met het Belang der gewigtige Onderwerpen haarer Raadpleegingen zal ik aan de beoordeeling van U Ed. Mog. overlaaten.

„ Het zy verre van my, en van allen, die ooit deeze plaats zullen bekleeden, van eenig Voorstel te doen, dat zou strekken ter verkorting van de Wettige Vryheid der Deliberatien; maar, gelyk het eene oude en waare Maxime is, dat het uiterste gebruik der Vryheid, in een Vryen Staat, de source is van Regeeringloosheid, die uitloopt in een uiterste Slaaverny, zo is het altoos wyslyk in deeze Republiek begreepen, dat de gebreken, welke de Vryheid der Leden noodzaaklyk medebrengt, moeten te keer gegaan worden, door Reglementen, die als Grondwetten der Regeeringe zyn aangemerkt, en in welke de vrye Leden zich verpligten, een gedeelte van hunne Vryheid, of niet te gebruiken, of af te staan aan het geheele Lichaam, ten nutte van het Algemeen Best. Van dat begrip is de Hooge Regeering deezer Provincie altoos geweest, waar van de bewyzen, zedert de erectie van de Republiek, voor handen zyn, in de Reglementen op het Beleid der zaaken ter Vergadering, en wanneer, door langheid van tyd, de

„ yver

„ yver voor de goede Orde begon te „ verflaauwen, hebben hun Ed. Mog. „ zorg gedraagen, dat de Reglementen „ telkens zyn vernieuwd, en met sterkere „ banden verzekerd. XXXVII. BOEK. 1786.

„ Over het nieuwe Reglement, in den „ voorleeden Jaare ontworpen, Ed. Mog. „ Heeren! is 'er nog maar één Lid van „ Staat, dat goedgevonden heeft zyn Ad- „ vys uit te brengen, en met een loflyk „ empressement op deszelfs Invoering „ aan te dringen: voor 't overige weet „ men niet, of het de eer heeft aan de „ Leden te behaagen, dan of het mis- „ haagt; en wanneer U Ed. Mog. zich „ nu gelieven te vertegenwoordigen, de „ importante zaaken, die in Deliberatie „ zyn, en die, by gebrek van gepaste „ middelen van afdoening, tot in het on- „ eindige blyven sleepen, dan hoop ik, „ dat U Ed. Mog. myne eerbiedige re- „ presentatien over de Langzaamheid der „ Besluiten zullen billyken.

„ En waren de tegenwoordige Objec- „ ten van Deliberatie nog maar de eenige „ waar van de afdoening presseert, men „ zou zich mogen vleijen, door geduu- „ rig aanhouden en geduld, dezelve eens „ eindelyk ten effecte te brengen; maar „ hoe veele andere zaaken zyn 'er niet, „ Ed. Mog. Heeren! van welke 's Lands „ wel- of kwaalyk vaaren afhangt, welke „ de Leden van Staat in al haar gewigt „ kennen, welke zy onophoudelyk instee-

„ ren,

XXXVII. BOEK. 1786.

„ ren, dat by de hand worden genomen; maar welke men niet durft beginnen, zo lang 'er geen vooruitzigt is, dat dezelve ooit ten einde zullen komen.

„ Daar is zeker niemand, die de zaaken van het Land kent, of hy moet overtuigd zyn, dat 'er, in veelerlei opzigten, een diep verval in dezelve plaats heeft; maar ze ſtaan egter, door GODS Goedheid, zo wanhoopig niet, dat het Verval de mogelykheid van Redres te boven gaat; indien maar de middelen, die daar toe moeten dienen, geſchikt waren voor de tegenwoordige geſteldheid der Deliberatien. — Wy beleeven een tyd, waar in ieder een, zo wel onkundige als kundige, en uit onderſcheide grondbeginzels redeneert, en ſchryft over de Hervorming van Misbruiken, en Herſtel der Gebreken; maar zou 'er wel een nuttiger en noodzaaklyker Hervorming kunnen zyn, dan die begint van de hoogſte Vergadering van het Land, waar door ſpoed aan de Deliberatien, klem aan de Beſluiten van den Souverain wierd toegebragt, en waar door een Source geopend wierd tot verbeteringen in 's Lands Finantien, en alle takken van Welvaard der Ingezetenen, die nu zo jammerlyk kwynen (*)?"

De

(*) *Not. van Zeel.* 10. Maart 1786.

XXXVII. BOEK. — 1786.

Zierikzee en Vlissingen dringen 'er op aan.

De Stad *Zierikzee*, anders niet zelden van den Raadpensionaris, ten deezen dage, in gevoelens verschillende, was het hier in met hem eens, en herhaalde, in Herfstmaand, de aansporing tot het afdoen eener zaake, die nu reeds een Jaar gehangen hadt, welke zy nog beschouwden als hoogst bevorderlyk tot 's Lands belangen, en in de gevolgen geschikt om een onbepaald nut aan 't zelve toe te brengen. Zy hieldt zich onverantwoordelyk, door deeze nadere verklaaring voor de gevoelige nadeelen, welke door het langer sleepend houden, aan *Zeeland* zouden worden toegebragt; en liet de verantwoording van die gevolgen over, aan de Leden, die, door het ophouden hunner Raadslagen, aanleiding gegeeven hadden, dat men dit stuk zo lang, tot merklyken ondienst van den Lande, hadt laaten vlotten: ook wilde zy een tyd bepaald hebben, binnen welken de Leden, hier in nog gebrekkig, zich zouden verbinden tot het inbrengen hunner Raadslagen. —— *Vlissingen*, 't geen alleen in den voorleeden Jaare een Raadslag uitgebragt hadt, was hier in met *Zierikzee* éénstemmig. — De andere Staatsleden behandelden het met vry veel koelheids (*).

Men kan tot geen Besluit komen.

Men vorderde in Slachtmaand tot het benoemen eener Commissie, en het bepaalen van eenen Dag, wanneer de Leden met

(*) *Not. van Zeel.* 25. Sept. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786. met hun Verslag in gereedheid zouden moeten zyn. De Commissie bragt op een en ander Artykel Veranderingen en Verbreedingen te berde. Dan *Vlissingen* oordeelde den dag van den elfden van Wintermaand, bepaald om dan gereed te zyn, te kort gesteld, en verzogt, dat de Raadpleegingen mogten verwylen tot eene volgende Vergadering. Dit vondt geen ingang. — Die dag verscheenen zynde, was de toetreedinge nog verre te zoeken. Schoon de Heer VAN LYNDEN voor den Eersten Edelen zyne bereidvaardigheid betuigde om het Reglement, met zamenstemming der Leden, te helpen vastsstellen, voerden 'er een en ander Lid zo veele en zo strydige Aanmerkingen aan, en op het Concept Reglement zelve, en op de voorgeslaagene Veranderingen, dat het geschaapen scheen, als of 'er niets van zou komen. —— *Zierikzee*, hoe zeer overtuigd van de nutheid en noodzaaklykheid der vernieuwing en verbetering van het Oude Reglement, wilde, in gevalle zekere voorgedraagene Veranderingen mogten vastgesteld worden, strekkende om de Beraadslaagingen op weezenlyke Punten nog meerder te vertraagen, het oude Reglement van den Jaare MDCCII, volgens welke tot heden de zaaken behandeld waren, de voorkeus geeven. — *Vlissingen* bragt mede een aantal Veranderingen te voorschyn, onder betuiging, dat, indien de overige Staatsleden dezelve niet konden omhelzen, de

Rap-

Rappotten, zo als zy daar lagen, van de hand te wyzen. Dit deedt ook *Veere.* Zommigen wilden den tyd van vier of vyf Jaaren ter proefneeming, zo het mogt doorgaan, vastgesteld hebben.

XXXVII. BOEK.

1786.

Voorslag van den Raadpensionaris om 'er toe te geraaken.

In deezen maalstroom van Raadslagen, was de Raadpensionaris van begrip, „ dat, „ wanneer men het Reglement beschouwde als *een geheel*, het onmogelyk was, „ uit de verschillende Advysen, eene gaave Conclusie te formeeren; maar dat „ men gevoeglyk ieder Artykel op zich „ zelven kon neemen, en dezelve beschouwen als afzonderlyke Punten van „ Ordre, welke de Leden zich wel tot „ eene Cynosure in de Deliberatien willen voorschryven, en die naderhand, „ indien mogelyk, tot een zamenstel konden byeengebragt worden; en dat men, „ op dien voet voortgaande, dan *eerst* „ voor *eenpaarig* gearresteerd behoorde te „ houden alle die Artykels, waar op door „ geen der Leden Remarques waren gemaakt. Dat vervolgens, voor zo verre op andere Artykels onderscheidene „ Advysen waren uitgebragt, moest gezien worden, of de Punten in die Artykelen vervat, van dien aart waren, „ daar in met Meerderheid mogt geconcludeerd worden. Dat hy ten dien opzigte begreep, dat de *Meerderheid* de „ Conclusie kon en mogt uitmaaken in „ al zulke Punten, daar niet wordt afgegaan van de oude Ordre der Regeering; of daar in niets verminderd wordt

„ van

XXXVII. BOEK. 1786.

„ van de vrye Deliberatie der Leden. „ Maar dat, wanneer de Punten van de „ laatstgemelde soort waren, niet mogt „ gevolgd worden het *affirmatif*; maar „ het *negatif* Advys, en dat de Conclu- „ sie, in dien gevalle, moest opgemaakt „ worden volgens het gevoelen der *Min-* „ *derheid*, al was het slegts van één Lid: „ dewyl aan niemand der Leden iets kon „ worden benomen, buiten deszelfs spe- „ ciaale overgifte. Gelyk ook de Con- „ clusie, op de Duurzaamheid van het „ Reglement, naar 't gevoelen der *Min-* „ *derheid*, moet genomen worden." —— *Vlissingen* bragt eenige bedenkingen in, over deeze wyze van Besluit neemen.

De Handeling hier over loopt vrugtloos af.

De Zitting hier op vrugtloos gescheiden, hervatte men het 's anderen daags. *Vlissingen* drong de gemaakte zwaarigheden nader aan, en betoonde zich zeer huiverig. *Veere* wilde een volle *Eenpaarigheid* in 't Besluit, en zou, indien men met *Meerderheid* daar toe mogt treeden, dat Reglement kragtloos en van onwaarde, en zich aan het *oude* verbonden houden. De vyf voorzittende Leden deeden alle moeite om *Vlissingen* en *Veere* van het jongst ingebragte af te trekken, en zich tegen het Besluit niet aan te kanten; doch zonder vrugt. Waar op de vyf voorzittende Leden eenpaarig hun leedweezen te kennen gaven, over de verschillende gevoelens der Heeren van *Vlissingen* en *Veere* in eene zaak, die zo verre gevorderd was, en waar op die Hee-

ren

ten zelfs vóór deezen met zo veel ernst hadden aangedrongen; en wyders verklaarden, dat, hoewel het Besluit van het Reglement, op den voet door den Raadpensionaris voorgesteld, voortgang zou kunnen hebben, zy egter, in aanmerking namen, dat één der voornaame oogmerken van het Reglement moest zyn, het bevorderen der Eensgezindheid in de Raadpleegingen; waar aan zeker niet zou voldaan worden, indien 't zelve niet met algemeen genoegen wierd vastgesteld: waarom zy van oordeel waren, dat de Raadpleegingen over deeze zaak behoorden in staat gehouden te worden, en de afdoening tot een gelegener tyd uitgesteld (*).

In eene en andere Stad van dit Gewest, waar men Burger-societeiten en Wapenhandelende Genootschappen hadt opgerigt, als te *Middelburg* en *Goes*, zag men de beginzels om dezelve te keer te gaan; doch daar deeze eerst recht in het volgend Jaar werkzaam werden, en beider val bewerkten, zullen wy het verslag deswegen verschuiven.

Beginzels van Oproerigheden op *Schouwen* en byzonder te *Zierikzee*.

Vry van gevreesde Beweegenissen en Oproerigheden, in andere Gewesten, zints lang woelende, was *Zeeland* tot nog gebleeven: dan het Eiland *Schouwen* zag dien tuimelgeest, in Slachtmaand, te voorschyn treeden. Zedert eenigen tyd hadden de Boeren zich zelven en hunne Paar-

(*) *Not. van Zeel.* 23. Nov. 1. 11. en 12. Dec. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

Paarden met Oranje ſtrikken vercierd, en de Stad *Zierikzee*, die wy uit de bygebragte Stukken genoeg kennen als afkeerig van deezen optooy, bezogt. De Regeering trok zich dit weinig aan, zo lang zy niet beſpeurde, dat zulks geſchiedde met eenen daadlyken toeleg om anders denkenden te beledigen: dan met deeze Tekenen paarden zich welhaast geſprekken, die niet onduister zulks aanduidden. Op een Zondag vertoonden zich een aantal van zestien Boerenknegts,* zwaar met Oranjekleur vercierd, in de Groote Kerk te *Zierikzee*, en vervoegden zich, by het uitgaan der Kleine Kerk aan de deuren.

Vrees, dat een zo opzettelyk gedrag de voorboode was van meer euvels, indien tydige voorzorge zulks niet belette, deedt de Regeering 's anderen daags beſluiten, om by openbaare Afkondiging het draagen dier Tekenen, met het geen daar aan vast was, te verbieden. Dit geſchiedde op Woensdag, en werd, ten dien zelfden dage, het Wapenhandelend Genootſchap, VOOR EENDRAGT EN VRYHEID, in den byzonderen Eed van Getrouwheid aan de Regeering genomen.

Voorzorgen te *Zierikzee* gedraagen.

De Marktdag, die 's Donderdags invalt, op welken de meeste Boeren met hunne Waaren Stedewaards komen, vereischte dubbele voorzorge; deeze nam de Regeering door Geregtsdienaars aan de Poorten te zetten, om de Boeren, die met Oranje vercierd ter Stad inkwamen, van de gedaane Afkondiging te verwittigen,

en

en te verzoeken, zich des te ontdoen: ook werd de Hoofdwagt des Krygsvolks van het Bolwerk onder het Stadhuis verplaatst. XXXVII. BOEK. 1786.

Men bedroog zich niet in de verwagting van den toeleg der Landlieden, die ten gemelden dage 's morgens opgecierd, als hunne Voorloopers op Zondag, ter Stad introkken, zonder veel agts te slaan op de waarschuwingen by de Poorten, tot dat zy den Baljuw met zyne Dienaars zagen naderen, waar op zy zich ontdeeden van den verbooden opschik. Vreedzaam scheen alles te zullen afloopen, door de genomene en welvolvoerde voorzorgen. Dan, tegen den middag, door den sterken drank verhit, begonnen zy zich, over het gedaan Verbod, te beklaagen, schoolden voor een Kroeg zamen, staaken de hoofden byeen, en toonden alle tekens van aangroeiend mishoegen. Waar op de Baljuw te raade werd de hulp der Krygsbezetting te verzoeken, om twee der onrustigste Boeren te vatten. Deezen stelden zich te weere, wierpen den Schout ter aarde, zeggende geleezen te hebben, „ dat men geen „ Krygsvolk tegen Burgers en Ingezetenen mogt gebruiken, en dat dit ge„ bruik van Krygsvolk tegen de Ingeze„ tenen van *Hattem* en *Elburg*, den „ Staaten van *Gelderland*, als ook den „ Stadhouder, tot een misdaad was toe„ gerekend." Zy riepen hunne Medemakkers tot bystand; doch dit baarde De Boeren oproerig en gevat.

XXXVII. BOEK. — 1786. Vrees voor een oproer der Boeren.

geen ontzet: gebonden werden zy na de Gevangenis gevoerd, en naa verhoor vorderde de Baljuw Uitbanning, of Lyfstraffe.

De menigvuldigheid en bekende stoutmoedigheid der Boeren op het Eiland *Schouwen*, kon niet naalaaten een dugten te verwekken, hoe dit doortasten der Stads Regeering ten Plattenlande zou worden opgenomen; en dat verstoordheid, de bovenhand krygende van de vrees, gelyk te voorzien was, hier uit welligt een aanslag der Boeren tegen de Stad zou gebooren worden. Men oordeelde het daarom raadzaam een waakend oog te houden. Eenige Officieren en Gemeenen van het beëedigd Genootschap booden zich terstond aan, en betrokken de wagt onder het Stadhuis, tot 's anderen daags ten vyf uuren, wanneer een ander gedeelte hun afloste.

Zierikzee door de Boeren bedreigd.

Niet te vergeefsch was de bekommerdheid voor zulk een bezoek: want dien eigen avond kreeg men, eerst door Lieden, die na buiten geweest waren, berigt, dat tusschen de twee en drie honderd Boeren zich Stadwaards begaven, en vervolgens door den Baljuw van *Sonnemaire*, J. VAN YSSELSTEIN, die ter verrigting zyner zaake na *Brouwershaven* geweest was, de weete, hoe hy op een koperen bekken hadt hooren omklinken, dat een ieder verzogt werd zich ter hulpe van hunne ongelukkige gevangene Medebroeders na *Zierikzee* te begeeven. Op zyn Dorp gekomen, was hy door een Boer,

XXXVII. BOEK. 1786.

Boer, een Hoofdbeleider deezes Werks, by gedaane bedreigingen op zyn Persoon en Goederen, gewaarschuwd, dat hy alles kon voorkomen, indien hy zich na *Zierikzee* wilde begeeven, en aldaar de Loslaating der Gevangenen, en het Verbod van het draagen der zwarte Kokardes, kon bewerken. Dit hadt hem bewoogen, onverwyld daar heen te trekken, en op het nadruklykst bystand te verzoeken.

Beraadslagingen tot afweering.

De Voorzittende Burgemeester deedt de Wet vergaderen. Deeze hoorde den Schout van *Sonnemaire*, en raadpleegde daar op met den Bevelhebber van het Genootschap en der Krygsbezetting, op welk eene wyze zy best den verzogten bystand zouden kunnen verleenen. De eerstgemelde maakte zwaarigheid om met het Genootschap alleen de Stad te beschermen; de laatste vondt het niet geraaden, slegts met een gedeelte zyner kleine Bende, niet meer dan omtrent negentig Man sterk, uit te trekken tegen een onbepaald aantal misnoegde Boeren. Geen mogelykheid was 'er dus om na buiten hulp te bezorgen, of men moest van elders meer Krygsvolks bekomen.

Verzoekt om meerder Krygsvolks.

Een Postbode werd, nog dien eigen avond, aan Gecommitteerde Raaden afgevaardigd, met eenen Brieve van Burgemeester en Schepenen der Stad *Zierikzee*, inhoudende, dat zy, door den Rentmeester Generaal Beoosten Schelde, als Baljuw van *Sonnemaire*, *Dreyschoor* en *Noord-*

XXXVII. BOEK. — 1786.

gouwe, het onaangenaame berigt hadden ontvangen, dat zich aldaar eenige Lieden, mitsgaders van *Brouwershaven*, hadden verstout om verregaande oproerige beweegingen, gepaard met de onbeschoftste daadlykheden, aan te vangen, met sterke bedreigingen, van niet alleen een voorneemen te hebben om de Huizen van braave Landlieden aldaar te slegten, of in de assche te leggen; maar zich ook na de Stad *Zierikzee* te begeeven, en aldaar hunne verderflyke oogmerken uit te voeren; dat zy, vermids de nood dus alleszins vorderde, dat daar tegen kragtdaadige middelen in genomen wierden, verzogten, dat de Bezetting dier Stad, uit slegts negentig Man bestaande, ten minsten met twee honderd en vyftig Man, uit de Bezettingen van *Walcheren*, mogt versterkt worden. —— Een Brief van den gemelden Rentmeester hieldt desgelyks aan, om onverwylden bystand van Krygsvolk, tot herstel der rust in de nabygelegene Dorpen.

Weigerend en raadgeevend Antwoord van Gecommitteerde Raaden.

Geenen zo gereeden ingang vondt de *Zierikzeesche* Brief, als men te dier Stede verwagt hadt, immers Gecommitteerde Raaden besloten op denzelven te antwoorden, dat de Raad deeze onaaangenaame tyding, met een gevoelig leedweezen, hadt verstaan, en over de gevolgen daar van ten hoogsten bedugt was; ook dat zy, de wyze en voorzigtige maatregelen, welke in deezen behoorden aangewend te worden, oordeelden geenzins

zins gelegen te zyn in het daadlyk aanwenden van geweldige middelen, waar toe men niet behoorde over te gaan dan naa het beproeven van gematigde maatregels, en wanneer de uiterste nood zulks vorderde. Dat de Raad, deeze zaak uit dit beginzel beschouwende, door meer dan éêne rede, zich wederhouden vondt, om als nog, met zo veel verhaastings, de hand te leenen tot het gebruik van den Gewapenden Arm van 's Lands Krygsvolk. Dat het verzoek daar toe niet op eene wettige wyze, te weeten door de Regeering van *Zierikzee*, aan den Raad was gedaan; zonder gebleekene bewilliging van welke Regeering de Raad zich wel zou wagten, eenige Orders tot het inrukken van Krygsvolk te stellen. Dat de Raad ook uit den ontvangen Brieve geene vereischte openingen hadt gekreegen, noch omtrent derzelver aanleidende oorzaak, noch ook hoedanige middelen daar tegen waren in het werk gesteld, door welker mislukking de bystand des Krygsvolks, als het laatste middel, volstrekt zou worden vereischt. —— Terwyl de Raad, in gevalle de gemelde Beweegingen, volgens gerugten, door zekere onlangs beraamde Resolutien en Publicatien mogten ontstaan zyn, daar omtrent gaarne van de Regeering der Stad *Zierikzee* de noodige opheldering zou ontvangen; en, in allen gevalle, Burgemeester en Schepenen, die den Brief hadden afgevaardigd, ten kragtigsten zouden aanmaa-

XXXVII. BOEK.

——

1786.

XXXVII. BOEK. 1786. maanen, om, tot herstel der rust, zelfs met intrekking van zodanige Publicatie, indien daar door het misnoegen kon worden weggenomen, van hunne zyde, te willen medewerken; dat de Raad inmiddels de zaak ter Beraadslaaging van de Heeren Staaten zou brengen.

Hoe dit Antwoord ter Staatsvergadering beoordeeld. Wanneer de Raadpensionaris ter Staatsvergadering dit Antwoord hadt voorgeleezen, droeg de gehoudene handelwyze de goedkeuring weg van den Heer VAN LYNDEN, voor den Eersten Edelen, van de Afgevaardigden van *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*; *Vlisfingen* en *Veere* wilden ook de stukken commissoriaal gemaakt hebben.

Aandrang der *Zierikzeesche* Afgevaardigden. De Afgevaardigden van *Zierikzee*, schoon zy van het voorgevallene op den Eilande van *Schouwen* niets wisten, dan uit den Brieve der Heeren van de Wet hunner Stad, hielden de onaangenaame en kommerlyke omstandigheden, in dien Brieve vermeld, van eenen genoeg ernstigen aart om door de Staatsleden in overweeging genomen te worden; dat zy, derhalven, zonder zich in te laaten over het geen door Gecommitteerde Raaden in deezen was verrigt, met allen aandrang moesten aanhouden, dat het gedaane verzoek wierd ingewilligd, en nog, staande deeze Vergadering, ter versterking van de Bezetting te *Zierikzee*, het noodige Krygsvolk uit *Walcheren* derwaards zou gezonden worden; op dat de eerste beginzels deezer Beweegingen, in derzelver gevolgen al-

gins te dugten, nog tydig, tot bedaaren mogten gebragt worden. By ontstentenis hier van verklaarden zy zich tegen alle de gevolgen, welke uit het vertraagen van zommige Orders voor de Stad *Zierikzee*, en de Ingezetenen ten Plattenlande, zouden voortvloeijen (*).

Verslag van het stillen dier Beweegenissen.

Welhaast bleek, dat de ontstaane Beweegenissen niet voortgezet waren met de dreigende verschriklykheden. De Raadpensionaris bragt ter tafel een Brief aan Gecommitteerde Raaden van den President en 's Graavenmannen Beoosten Schelde, uit *Zierikzee*, den twintigsten van Slachtmaand geschreeven, by welken zy verklaarden, zich in de aangenaame gelegenheid te bevinden, om de Heeren van den Raade te kunnen schryven, dat de berigten welke zy den zeventienden laatstleeden van den Rentmeester Generaal, wegens eenige oproerige Beweegingen, onder de Buitenlieden aldaar, ontvingen, en hun, by de eerste mededeeling, van dien aart voorkwamen, dat de nood vorderde, bystand van Krygsvolk te verzoeken, wederom te eenemaale waren gestild, en vermids zy President en 's Graavenmannen, binnen *Zierikzee* zich veilig vonden, door de Bezetting, het Genootschap van Wapenhandel, en de Schuttery, tegen alle onverhoopte aanvallen van dien aart, en om de Schuldigen straf te doen erlangen,

zo

(*) *Not. van Zeel.* 20. Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. — 1786.

zo gebruikten zy de vryheid, Gecommitteerde Raaden te bedanken voor de verzogte versterking van Bezetting; in de billyke verwagting, dat deezen, ingevalle de nood zulks onverhoopt mogt vorderen, als dan welbereid zouden weezen, om hun Ed. daar mede, op de eerste aanvraage, te voorzien. — Wanneer hier op de Raadpensionaris de goedkeuring van het verrigtte der Gecommitteerde Raaden, in deezen van de Afgevaardigden der Steden *Zierikzee*, *Vlissingen* en *Veere* verzogt, betoonden zich de twee laatstgemelden daar toe gereed; doch betuigden de eerstgenoemden, zich als nog niet in staat te vinden om zich te uiten ter goed- of afkeuring van dit gehouden gedrag (*).

Verzoeken eeniger Ingezetenen van *Brouwershaven* tot deeze oproerigheden betrekkelyk.

Over dit aanvanglyk, doch gestild, oproerig bedryf wordt eenig licht verspreid, door een Verzoekschrift, 't welk verscheide Ingezetenen van *Brouwershaven* eerlang ter *Zeeuwsche* Staatsvergadering indienden: behelzende, by een breedvoerigen voordragt van zaaken, met betrekking tot de Onlusten, die aldaar en in de omliggende plaatzen, zedert eenigen tyd, gewoeld hadden; ontstaan, gelyk zy vermelden, uit eene Publicatie, die de Heeren van *Zierikzee*, op den vyftienden van jongstleden Slachtmaand, hadden doen afkondigen, tegen het draagen van Oranje Linten, op zekere daar by vermelde straffe,

(*) *Not. van Zeel.* 23 Nov. 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

ſe, waar uit eene groote Partydigheid en Ongenoegen was voortgeſprooten, tusſchen Perſoonen, die zodanige Linten en anderen, welke Zwarte Kokardes op hunne hoeden hadden. Hier uit was wyders gevolgd, dat eenige Lieden, van wegen den Rentmeester Beoosten Schelde, als Baljuw van *Dreyſchoor*, *Sonnemaire* en *Noortgouwe*, reeds waren in hegtenis genomen, en anderen, zich niet langer veilig agtende, zich genoodzaakt gevonden hadden, het Land te verlaaten, en zich na elders te begeeven. — By deeze kennisgeeving verzogten zy, dat hun Ed. Mog., zo veel mogelyk, in deezen geliefden te voorzien, door het verbieden van Genootſchappen en Vrycorpſen, en het draagen van Zwarte Kokardes of Pluimen op de hoeden, of wel anders alle Onderſcheidings Tekens te verbieden, of daar toe geheel vryheid te verleenen; als mede dat de Juſtitie mogt worden geſurcheerd, ten dien effecte, dat geene Ingezetenen uit de Stad *Brouwershaven*, en andere Plaatzen, over het draagen van Oranje lind, worden gevat; en eindelyk, dat die geënen, die de wyk genomen hadden, niet verder vervolgd wierden door de Juſtitie; maar weder vryheid gegeeven om te rug te komen, en de Landwerkers ongeſtoord hun arbeid mogten verrigten.

Wat men deswegen ter Staatsvergade-

Geen eenſtemmige Raadſlag was ter *Zeeuwſche* Staatsvergaderinge, op een Verzoekſchrift van dien aart te wagten. De Heer

XXXVII. BOEK. 1786. ring oordeelde.

Heer VAN LYNDEN bragt voor den Eersten Edelen, nevens *Middelburg*, *Goes* en *Tholen*, in 't midden, dat het Verzoekschrift, voor zo verre het klagten behelsde over de gereezene Oneenigheden, en eene vraage om opschorting der Crimineele Geregtshandelingen, behoorde gesteld te worden in handen der Heeren van de Wet te *Zierikzee*, om hun Ed. Mog. daar op van schriftlyk Berigt te dienen. —— Belangende het verzoek om Voorziening tegen het draagen van Leuzen, 't zelve wilde de Heer VAN LYNDEN commissoriaal gemaakt hebben; doch waren de *Middelburgsche* Afgevaardigden van begrip, dat, omtrent een Verbod daar tegen geen beschikking van hun Ed. Mog. noodig was; maar dat zulks behoorde overgelaaten te worden aan het goedvinden van de Stads Magistraaten. *Zierikzee*, *Vlissingen* en *Veere* konden, ondanks het aanhouden der vier andere Staatsleden, niet verder gebragt worden, dan om enkel een Afschrift te vraagen (*).

Beginzels van Opschudding te *Goes*. De Wapenhandel des Genootschaps opgeschort.

In deeze Beweegenissen op *Schouwen*, van hoe weinig gevolgs, voor dit maal, zien wy de zaaden des Oproers, 't geen in *Zeeland* het gruwzaam hoofd opstak. Te *Goes* hadden zich beginzelen van Oproer reeds vroeger ten deeze Jaare vertoond. De Leden van het Wapenhandelend Genootschap stonden mishandeling ten doe,

(*) *Not. van Zeel.* 18 Dec. 1786.

doele; en was de Meerderheid der Regeeringe van gevoelen, om de openlyke Wapenoefening van 't zelve, by openbaare afkondiging te verbieden; doch bleef zulks uitgesteld, door de schikking, dat die Wapenoefening, by voorraad, zou opgeschort worden (*).

XXXVII. BOEK. 1786.

De gerugten liepen, en de Dagpapieren spraaken van eene Verzakking der Hoofden aan de Haven van *Vlissingen*. Waar was het, dat, in het begin van Louwmaand, even voorby de *Nolle*, aan den buitenkant van den Dyk, tusschen de Zeehoofden eene merkelyke en ongewoone diepte was bevonden, en men tot demping derzelve eene menigte lasten Zinksteenen en andere middelen, aanwendde. Doch de ontstaane ongerustheid, wegens het wegzinken van de Havenhoofden, werd gelukkig ongegrond bevonden. Wel peilde men, op 't onverwagtst, tusschen het Ooster- en Westerhoofd, een diepte van omtrent negen vadem of vier en vyftig voeten, die by veelen geen geringen kommer baarde. Een aangewend naauwkeurig onderzoek omtrent die Diepte, en de gesteltenis der Havenhoofden, wees uit, dat de meeste Diepte middenwaards was; dat de gronden aan de Hoofden nog stevig waren, en het weggespoelde uit Darrink en aangewasschen Slyk hadt bestaan. Men herinnerde zich, dat, in den Jaare MDCLXXXII, te

Ongerustheden, wegens eene verzakking der Hoofden van de Haven te *Vlissingen*, ongegrond bevonden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 473.

XXXVII. BOEK. 1786.

te zelfder plaatze, eene dergelyke Afspoeling was voorgevallen. Eene opruiming, die, zich daar toe bepaalende, de *Vlissingsche* Haven voor de in- en uitgaande Schepen beter maakte dan voorheen (*).

Ongerustheid wegens een doorknaagden Dyksteen.

Een van Gewormte doorknaagde Steen, tusschen de Hoofden of het Stekwerk der Stad *Vlissingen* gevonden, verwekte, op nieuw, vrees voor het doorvreeten der Steenen Zeeweeringen en Dykbeschutzelen; doch ging deeze vrees min diep en algemeen, naar gelange men meer lichts in de Natuurlyke Historie gekreegen, en de ydelheid van dien schroom een en andermaal ondervonden hadt (†).

Deerlyk Verval van het Dok te *Vlissingen*

Veel oogschynlyker en dreigender was de daadlyke toestand van 's Lands Dok te dier Stede, die welgeleegene Leg- en Bergplaats aan 't Zuidelykst gedeelte der Republiek, welker erkend aanbelang, reeds eenige Jaaren geleden, gunstige Besluiten by hun Hoog Mogenden verworven hadt om hersteld, en in goeden stand gebragt te worden (§). De uitvoering hier van was

(*) *Nederl. Jaarb.* 1786. bl. 151.

(†) Ter gelegenheid der eerste ontdekking van deeze Steendoorknaagende Wormen in *Zeeland*, in den Jaare 1759, hebben wy, in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR, eene opheldeerende Aanmerking, dit verschynzel betreffende, medegedeeld, waar toe wy den Leezer wyzen XXII. D. bl. 78. enz.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* V. D. bl. 324. VI. D. bl. 151. en 152.

was agtergebleeven, en de toeſtand dermaate verſlimmerd, dat, met den aanvang deezes Jaars, Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit in *Zeeland*, aan de Staaten voordroegen, den ſlegten ſtaat van 's Lands Dok, zo gevaarlyk, dat verſcheide Huizen, langs 't zelve ſtaande, dreigden daar in te ſtorten, als de grond verder uitkolkte: waarom zy een ſpoedig beſluit ter herſtellinge verzogten: dewyl de afneemende middelen van den Zeeraad in *Zeeland* niet toelieten, de noodig vereischte verbetering te doen.

Grootlyks toe te ſchryven aan een Geſchil tusſchen die Stad en *Veere*.

De oorzaak van dit verval moet, althans grootendeels, gezogt worden, in een Geſchil tusſchen de twee Steden *Vlisſingen* en *Veere*, reeds van den Jaare MDCCLXXXIII hangende. Wanneer laatstgemelde Stad, in het Beſluit, op de Verbetering van het *Vlisſingſche* Dok, niet geſtemd hadt; verklaarende zich, op geene punten, uit eenigen Aanbouw van Oorlogſchepen, voortvloeijende, of daar toe betrekking hebbende, te zullen inlaaten, vóór dat voldaan zou weezen aan het Staatsbeſluit des voorigen Jaars, om aan de Stad *Veere*, een zeker Aandeel in den Aanbouw, het Uitrusten, en Havenen der Schepen, toe te kennen. Een Aandeel, 't geen zy beweerde, van den beginne der Republiek, en reeds vroeger, gehad te hebben. Zints omtrent veertig Jaaren geleeden, klaagden zy van allen Aanbouw, en genoegzaam ook van alle, immers van geëevenredigde, Equipagie, ont-

XXXVII. BOEK. 1786.

ontzet te weezen. *Vlissingen* hieldt, in tegendeel, staande, dat uit eene verdeeling van Aanbouw en Equipagie binnen *Zeeland* de schadelykste gevolgen onvermydelyk zouden voortvloeijen, zo voor het gansche Zeeweezen van den Staat, als voor de *Zeeuwsche* Admiraliteit, en het Finantieweezen van dat Gewest.

Poogingen om dit Geschil uit den weg te ruimen.

Ter Staatsvergaderinge van *Zeeland* was men onophoudelyk werkzaam geweest om deeze Geschillen uit den weg te ruimen, op eene wyze, die aan beide de Partyen kon aangenaam zyn. Daar toe hadt men, onder de hand, zo wel als ter Vergadering, alle moeite aangewend; het ingebragte van wederzyden overwoogen, den raadslag van het Admiraliteits Collegie ingenomen; en hadden de vyf Voorstemmende Leden, vervolgens, hunne Bemiddeling aan de twee overige aangeboden. Deeze verworpen zynde, werden de vyf Staatsleden te raade, op den voet eens voorigen Besluits, voort te gaan tot het neemen van zodanige maatregelen, als het welzyn van den Lande onvermydelyk vereischte, en tot het overleg deswegen in beraadslaaging te treeden (*).

Maatregels door vyf Staatsleden voorgeslaagen.

De Heeren hier toe benoemd, oordeelden, dat men, in deeze zaak, twee voorname Punten moest in 't oog houden. Als, *voor eerst*, dat de voet, waar op dit geschil zou worden afgedaan, een duur-

(*) *Not. van Zeel.* 15. Dec. 1785. 2. en 9. Feb. 1786.

duurzaame bepaaling behoorde te bevatten, waar door alle de bronnen van twist, zo wel nu, als voor 't vervolg, zouden worden weggenomen. —— *Ten anderen*, dat de schikking niet te zeer strydig behoorde te zyn met het Finantieel belang van de Admiraliteit, en, zo veel mogelyk, tot genoegen der verschilhebbende Leden. Vóór dat zy iets bepaalden, hadden zy raad gepleegd met de Gecommitteerden der *Zeeuwsche* Admiraliteit, die in 't breede aantoonden het schadelyke van op twee Plaatzen aan te bouwen en uit te rusten, en de redenen bybragten, waarom zy oordeelden in allen opzigten de voorkeuze aan *Vlissingen* te moeten geeven, byzonder voor zwaare Schepen; doch hadt men in aanmerking genomen, dat de gesteldheid van *Zeeland* niet toeliet, zo min als in andere Gewesten des Bondgenootschaps, altyd te volgen het geen *in het afgetrokkene* het geschiktste en voordeeligste was. —— Op die gelegde gronden steunden de volgende schikkingen. Dat binnen *Vlissingen* altoos zouden Havenen alle zwaare Schepen, tot die van veertig Stukken ingeslooten, en verder alle Fregatten, boven de geene, die aan *Veere* zouden worden toegekend. —— Dat het Aandeel van *Veere*, in het Zeeweezen van *Zeeland*, bepaald zou worden op één Fregat van zes en dertig, en één van twintig Stukken. Overeenkomstig waar mede men de Aanbouw van Schepen, op die beide plaatzen regelde. —

XXXVII. BOEK.

1786.

XXXVII. BOEK. 1786. Dat, betreffende het uitrusten van Oorlogschepen en Fregatten, by vervolg, aan de Admiraliteit *alleen* behoorde overgelaaten te worden, de bestelling en het gebruik der Charters van dat der beide Departementen, 't geen dezelve, naar de omstandigheden het meest geschikt zou oordeelen, zonder dat één van beide de Steden zich hier in zou mogen mengen, of eenigen hinder toebrengen; met aanbeveeling nogthans, aan de Admiraliteit om de evenredigheid tusschen de beide Departementen, zo veel geschieden kon, in agt te neemen. —— En zou men dan, overeenkomstig met vroegere Staatsbesluiten, ten aanziene der Penningen, voortvaaren om het Dok van *Vlissingen* te herstellen. Dan wilden de Heeren, tot het beraamen der Schikkingen gelast, uit aanmerking van de ongelegenheden, die mogelyk uit de voorgeslaagene punten, voor *Zeeland* in 't algemeen, of voor de meest belang hebbende Steden, zouden kunnen ontstaan, dezelve, huns oordeels, by voorraad, voor den tyd van twintig Jaaren bepaald hebben.

Aandrang hier van. In deeze Punten van Schikking stemden de Vyf Staatsleden niet alleen; doch uit aanmerking, dat tot nog toe, zo veelerhande middelen en wegen vrugtloos beproefd en ingeslaagen waren, en het eindelyk hoogst nodig werd, een einde aan dit Geschil te maaken, verbonden zy zich onderling, om, op geenen anderen voet, tot afdoening der Geschillen te

zul-

zullen komen, dan by het tegenwoordig Verslag was voorgedraagen; maar tevens, dat zy, vóór den overgang tot het neemen van buitengewoone maatregelen, om aan die Schikking een daadlyk bestaan te geeven, *Vlissingen en Veere* op het vriendlykste en nadrukkelykste zouden verzoeken, dat die Steden, den ernst ziende haarer Medeleden, om deeze zaak ten einde te brengen, en lettende op haar weezenlyk belang, 't welk, zo de Admiraliteit tot de gedreigde werkloosheid mogt vervallen, geheel verlooren ging, zich geliefden te vervoegen, by het éénpaarig gevoelen der vyf onzydige Leden, binnen den tyd van veertien dagen, of zo veel eerder als dit zou kunnen geschieden: op dat dus allen misverstand onder de Leden van Staat mogt voorgekomen en deeze zaak, op de gewoone wyze, door een éénpaarig Besluit afgedaan worden. —— *Vlissingen* en *Veere* toonden zich verre van geneegen tot toestemming (*).

Wat *Vlissingen* 'er tegen inbragt.

Deeze weigering bleek nog duidelyker, toen de Gelastigden, ten bepaalden tyde, verzogt werden, zich op de Punten van Schikking te verklaaren. Die van *Vlissingen* bragten in 't midden, dat zy, wel verre van door de aangevoerde redenen overtuigd te zyn van de redelykheid, om 't geen zy vorderden, op te geeven, zich te meer bevestigd vonden van

(*) *Not. van Zeel.* 15. Juny 1786.

XXXVII. BOEK. 1786.

van de wettigheid hunner eischen, om de raadpleegingen over de herstelling van het Dok binnen hunne Stad te scheiden van het Aandeel der Stad *Veere* in den Aanbouw en Uitrusting der Oorlogschepen, door de erkentenis der Heeren Gecommitteerden, en den Raadslag der *Zeeuwsche* Admiraliteit; dat het Beginzel daar vastgesteld, *Dat de Constitutie deezer Provincie, niet permitteert, zo min als in andere Provincien der Unie, altyd te volgen het geen in het afgetrokkene het geschiktste en voordeeligste was*, alle andere bedenkingen hadt doen zwygen. „ Een Principe!" dus lieten zy zich hooren, „ welk hun „ Ed. Agtb. in 't algemeen als strydig „ met de gezonde Staatkunde, en voor„ naamlyk ten deezen aanziene als zeer „ gevaarlyk, en van de nadeeligste conse„ quentien, beschouwden; daar hun Ed. „ Agtb. nimmer eenig ander Principe had„ den gelegd en aangenomen, dan dat het „ Algemeen Belang de hoogste Wet is, „ waar uit zy dan ook alleen werkzaam „ geweest waren. — Dat hun Ed. Agtb. „ al verder het aangenomene door de vyf „ Voorzittende Leden, in weerwil hun„ ner nadruklyke Protesten, en de Ver„ klaaring ter jongste Vergadering op dit „ stuk ter Vergaderinge gedaan, van dien „ aart hadden gevonden, dat zy vertrouw„ den, dat daar van welligt geen voor„ beeld in de Registers van één eenigen „ der Bondgenooten, noch in die deezer „ Provincie, zou te vinden zyn, daar

„ het

„ het hun Ed. Agtb. op de willekeurig-
„ ste en gewelddaadigste wyze zelfs, ont-
„ zegd wordt, op den inhoud van het
„ Rapport, hunne billyke bezwaaren in
„ te brengen. —— Dat eindelyk hun Ed.
„ Agtb. ook hier door ziende, dat alle
„ Representatien in deezen vrugtloos zou-
„ den zyn, om die, en andere redenen,
„ zich onverantwoordelyk hielden voor
„ alle de nadeelige gevolgen, welke uit
„ het concludeeren op dit Rapport, zo
„ voor de Provinciaale Financien in 't al-
„ gemeen, als voor die van het Collegie
„ ter Admiraliteit, binnen dezelve, in 't
„ byzonder, zouden proflueeren, en diens-
„ volgens vermeenden, zich van alle ver-
„ dere Deliberatien op dit stuk te moe-
„ ten onttrekken, laatende alles over voor
„ rekening dier Leden, welke zouden
„ kunnen goedvinden tot de Conclusie
„ van het zelve Rapport te concurree-
„ ren."

Wat *Veere* daar tegen te zeggen hadt.

De Afgevaardigden van *Veere* voerden eene niet min sterke taal. Zy konden, noch mogten, de voorgeslaagene Schikking omhelzen; dewyl daar in geeenzins waargenomen was eene Evenredigheid, geschikt naar den Aanbouw, en bygevolge ook van de Uitrusting van Oorlogschepen, die, wilde men de Zeemagt van dit Gewest in staat brengen en houden, zou moeten geschieden, en welke het Departement van *Veere* van alle oude tyden onbetwistbaar bezeten hadt; als mede dat 'er zelfs geene genoegzaame zeker-

 „ heid

XXXVII. BOEK. 1786. heid werd gegeeven, dat het Getal van Fregatten, aan *Veere* toegekend, aldaar altoos voor handen zou kunnen zyn, en blyven. —— Daarenboven oordeelden zy, dat 'er in het Rapport Bepaalingen voorkwamen, die de Vryheid van Consenten, de Stad *Veere*, zo wel als alle de andere Staatsleden, volgens de egte gronden van Regeeringe, onwederspreekelyk toekomende, niet alleen merklyk zou bepaalen; maar zelfs geheel en al omkeeren. — Nimmer ook hadden zy aan de Beslissing hunner Medestaatsleden een stuk van dat gewigt overgelaaten; maar in tegendeel, altoos zich verzet tegen de Besluiten ten deezen aanziene genomen, en meenden als nog te kort te zullen komen aan hunnen Eed en Verpligtinge, indien zy goedschiks aannaamen, Schikkingen, die hun voorkwamen, aan te loopen tegen de redelykheid en billykheid; maar vooral te stryden tegen de vastgestelde Regeeringsvorm. —— Het Regt en 't Belang der Stads goede Burgery, waar over de Regeering hun was toevertrouwd, verpligtten hun om te waaken tegen alles wat daar mede niet overeenkomstig of bestaanbaar was; waarom zy, zo vriendlyk als ernstig, hunne Medestaatsleden moesten verzoeken, dat 'er geen Besluiten in eenige by het Verslag vermelde Punten, zonder hunne overgifte en medestemming genomen wierden. —— Zy hielden zich verzekerd, dat, ingeval deeze zaak in haare omstandigheid en gevolgen wierd be-

beschouwd, de Leden ligtlyk zouden begrypen, van welke schroomlyke gevolgen zodanig eene handelwyze zou kunnen zyn; en dat, wanneer men zulke Principes ééns toestondt, het niet moeilyk zou vallen, dezelve, by vervolg, op andere zaaken toe te passen, en omtrent andere Leden in het werk te stellen.

XXXVII. BOEK.

1786.

„ Doch, byaldien," zo spreeken zy ten besluite, „ de Vyf Staatsleden, evenwel onverhooptlyk met de Conclusie mogten willen doorgaan, dan waren zy speciaal gelast, tegen zulk eene Conclusie op het kragtigste te protesteeren, en dezelve, zo in haare form, als gevolgen, op het nadruklykste te contradiceeren; mitsgaders, in naam hunner Ed. Agtb. te denuncieeren, dat dezelve alle Consenten in de Reparatie van het Dok te *Vlissingen*, en in eenigen Aanbouw of Equipagie van Oorlogschepen, by deezen, wel expresselyk declineerden: en ook nimmer van gedagten waren, zich te houden aan eenige der Punten, uit zulk een Resolutie of Resolutien proflueerende; ja nooit goedschiks zouden gedoogen, dat dezelve eenig effect sorteerden, veel min toestaan, dat daar uit eenige consequentie, ten nadeele der Stad *Veere*, wierd getrokken, of dezelve eenigzins in haare wettige Regten en Vryheden gegéneerd of verkort; alles onder reserve voor de Heeren onze Committenten, om, des goedvindende, nog zodanige

XXXVII. BOEK. 1786.

„ andere middelen in het werk te ſtellen, „ als zy naar de Conſtitutie der Regee„ ringe, en voorgaande Exempelen, zul„ len oordeelen te kunnen en te moeten „ doen.

Vergeefsch door den Raadpenſionaris ter Bewilliging aangemaand.

De Raadpenſionaris, deeze naar geene bewilliging gelykende Voordragten der twee Steden gehoord hebbende, herhaalde de voorige aanmaaningen, om zich naar den zin der Meerderheid te voegen; met byvoeginge, dat de Vyf Voorzittende Leden anderzins, hoe ongaarne ook, zich in de volſtrekte noodzaaklykheid zouden vinden, om tot het uitvoeren der noodige maatregelen te moeten voortvaaren (*).

Brieven aan *Vlisſingen* en *Veere* geſchreeven.

Geene verandering bragt dit by de Regeeringen dier twee Steden te wege. Wel verre van iets te herroepen, drongen zy het ſterker aan, en ſtonden 'er op, dat de gedaane Tegenverklaaringen in de Staatspapieren zouden ingeſchreeven blyven, te hunner ontlastinge by de Naakomelingſchap. De Raadpenſionaris werd door de Vyf Leden, die zich thans als op 't punt gebragt vonden, om zich over de te neemene Maatregelen te uitten, verzogt zyn Raadſlag mede te deelen; deeze kwam neder om die beide Steden te *beſchryven*, en aan te ſpooren om, over acht dagen, zich uitdruklyk te verklaaren, de Protesten te willen opligten, in het Staats Rapport toe te ſtemmen, of ten minſten het Be-

(*) *Not. van Zeel.* 29 Juny 1786.

Besluit aan te zien: zonder dat nog, by ontstentenis hier van, zou behoeven over gegaan te worden tot het middel van Bezending, waar van het te verwagtene Effect niet scheen te zullen beantwoorden aan het Eclat, 't welk daar door zou gemaakt worden. Hier in stemden de vyf Staatsleden, en werd, overeenkomstig daar mede, een Brief aan *Vlissingen* en *Veere* geschreeven; waar in, naa eene korte opgave van den loop deezer Onderhandelingen, Staaten van *Zeeland*, als een drangreden tot het genomen Besluit ter Aanschryvinge opgeeven. „ By iedere gelegenheid van deeze Deliberatien, hebben Wy de redenen van persuasie, tot verveelens toe, gerepeteerd, en Wy verklaaren, thans geene andere redenen te hebben, dan die, welke aan U Ed. de Heeren van *Vlissingen* en van *Veere*, zo dikwyls zyn voorgehouden, als afgeleid uit het Welzyn der Marine van den Staat in 't algemeen, de noodzaaklykheid voor de Admiraliteit alhier, en het waar belang der Ingezetenen van de twee Steden; maar dit alleen verzoeken Wy U Ed. onder het oog te willen houden, hoe het mogelyk is, dat een Land bestaan kan, daar ieder van de Leden van de Souverainiteit onverzettelyk op zyn Sentiment blyft, en daar geen middelen zyn om tot een afkomst van zaaken te komen. Wy vraagen, of 'er wel ééne zaak zo onre-

XXXVII. BOEK.

1786.

 „ de-

XXXVII. BOEK. 1786. „ delyk, of eene sustenuë wel zo ongerymd kan bedagt worden, die niet door soortgelyke middelen, van de andere Leden zou kunnen afgeperst worden? En gelukkig dan nog, indien 'er maar mogelykheid is, door het contenteeren in zulk een dwang, het Land voor verdere confusie te bevryden; maar in het tegenwoordige geval is 'er zulk eene mogelykheid niet; want zo dra de Inclinatie naar de Sustenuë van den eenen of anderen kant overhelde, zou de Oppositie van den anderen kant verdubbelen. — In deeze gesteldheid van zaaken vinden Wy, voor Ons niets anders dan het Alternatyf van, *of* alles in Verwarring te laaten loopen, *of* eene Schikking met Meerderheid tot Conclusie te brengen; en Wy vertrouwen dat het onderscheid te groot is, om een oogenblik over de keuze in twyfel te staan. Wy voorzien wel, dat eene Conclusie met de Meerderheid, in de tegenwoordige omstandigheden, zoude uitgekreeten worden, als eene groote Irregulariteit; maar wy oordeelen, dat dezelve door de Noodzaaklykheid wordt gewettigd, en wy houden ons verzekerd, dat de twee Leden zelfs, naa verloop van eenigen tyd, Ons zouden bedanken, dat wy de de Confusie en Veragteringe van 's Lands zaaken hebben voorgekomen." — *Vlissingen* kon zich omtrent het afzenden des Briefs niet

niet inlaaten. *Veere* kantte 'er zich tegen aan (*). XXXVII. BOEK.

In het Antwoord van *Vlissingen*, vol beklags over de vrugtloosheid der gedaane poogingen, in eene zaak, die deeze Stad als nog uit het zelfde oogpunt bleef beschouwen, kwam, dat zy onder aankleeving van al het voorheen betuigde, wel zou kunnen overgaan om het Besluit op het Verslag aan te zien, wanneer de Schikkingen, daar by voorgeslaagen, voor een korter tydsbestek, dan dat van twintig Jaaren, en even maar voor zo lang, als noodig ware, om het onbestaanbaare en hoogst schadelyke dier Schikkingen te doen blyken, wierden vastgesteld, en tevens beraamd, dat binnen *Vlissingen* altoos een gelyk aantal van Fregatten zou moeten tegenwoordig zyn als te *Veere*. — Zulk een bykomen, indien het deezen naam mogt draagen, daar men bepaald hadt, by het Verslag te blyven, kon niets betekenen; ook bleeven zy, op alle mogelyke wyzen, tegen het Rapport, zo als het lag, protesteeren, en hielden aan zich tegen de uitvoering van 't zelve, en tegen de te neeme maatregels, waar mede zy bedreigd waren, het neemen van zodanige Tegenmaatregelen, als zy zouden bevinden te behooren.

1786. Antwoord van *Vlissingen*.

Veere bleef de Schikkingen wraaken, als strydig met de nooit rechtstreeks tegen-

Antwoord van *Veere*.

(*) *Not. van Zeel.* 3 July 1786.

XXXVII. BOEK. 1786. gengesprookene Voorregten dier Stad. De Brief, van daar medegebragt, hieldt onder anderen in. „ Wy erkennen met „ de Vyf Voorzittende Leden van Staat, „ dat 'er middelen moeten zyn om tot „ Afkomst van zaaken te komen, en wy „ meenen, dat dezelve ook voor handen „ zyn, uitgenomen in zeer weinige geëx- „ cipieerde Punten, onder welke zich „ voornaamlyk bevindt het stuk der Con- „ senten. Hier omtrent hebben de Voor- „ ouders zeer soigneuslyk gehandeld, en „ wy twyfelen zeer, of voor hunne „ naauwgezetheid in dit opzigt, niet „ ruim zo veel goede redenen zyn te al- „ legeeren, als daar tegen kunnen inge- „ bragt worden. Dan, het zy hier mede „ zo als het wil, dit is ten minsten ze- „ ker, dat men, tot heden toe, niet heeft „ kunnen goedvinden, in de Grondwet- „ ten omtrent dat stuk, eenige verande- „ ring te maaken; en zo lang dat niet is „ geschiedt, vermeenen wy verpligt te „ zyn, om te reclameeren al het Regt, „ het welk Ons, zo wel als alle andere „ Staatsleden competeert, en ook niet „ genoodzaakt te kunnen worden, dit aan „ eenige Decisie of Overstemming van „ dezelve te moeten adsubjecteeren. —— „ En wy zyn ook in een volstrekt be- „ grip, dat al het geene, in het Regle- „ ment op het beleid van 's Lands zaa- „ ken, omtrent het termineeren derzelver, „ door middel van Persuasie, Beschry- „ vinge, of Bezendinge, wordt goedge-

„ von-

„ vonden, geen relatie heeft tot de zulken, waar in, volgens de Grondwetten, geene Overstemming plaats kan „ hebben. En hierom gelooven wy, ook „ niet in ernst te moeten opneemen, de „ bedreiging aan Ons gedaan, dat de „ vyf Voorzittende Leden het Rapport „ ter Conclusie zullen laaten brengen, „ zonder onze Concurrentie; en, zo de- „ zelve Leden al eens in de daad een „ daar toe bepaald voorneemen mogten „ hebben, als dan kunnen wy ons nog „ niet imagineeren, dat de Heer Raad- „ pensionaris deezer Provincie, wiens kun- „ digheid en naauwgezetheid, omtrent de „ Observantie van het geen Eed en Pligt, „ waar mede hy niet aan eenige Leden; „ maar aan alle in 't generaal is verbon- „ den, en gehouden een ieders geregtig- „ heid te bewaaren, zo bekend is, zich „ immer door eene Meerderheid zal laa- „ ten authoriseeren, om daaden te plee- „ gen, die ons voorkomen, dat tegen de „ Grondwetten der Regeeringe, en des- „ zelfs Eed en Instructie zouden aanloo- „ pen."

Hoedanig een Besluit de Raadpensionaris opmaakte.

Dan even min als de uitzondering, welke *Vlissingen* wilde maaken, goldt, even min vermogt dit beroepen van *Veere* op den Raadpensionaris. De Vyf Voorzittende Leden herhaalden hunne betuigingen van leedweezen, over de aanhoudende wederstreeving van *Vlissingen* en *Veere*, welke Steden van haare voorige ge-

voe-

XXVII. BOEK. 1786. voelens geheel niet wilden afgaan, om tot een éénpaarig Besluit te komen: oordeelende, dat het weezenlyk belang des Gewests, en dier Steden zelve, geen Uitstel meer in de Afdoening gedoogde, verzogten en volmagtigden zy den Raadpensionaris, om, overeenkomstig met het Verslag, een Besluit te neemen, onder uitdruklyke verklaaring, dat zy den Raadpensionaris deswegen zouden borg staan en vrywaaren, voor alle naamaaningen, welke nu, of met den tyd, daar uit zouden mogen voortvloeijen. — Na nogmaals vrugtloos de Heeren van *Vlissingen* en *Veere* aangemaand te hebben, liet de Raadpensionaris volgen, „ dat hy de vryheid moest neemen, om hun Ed. Mog. te representeeren, dat hy, volgens de Ordre van de Regeeringe, onbevoegd was, om, in zaaken van Belasting, waar onder gerekend worden Consenten in Petitien, en andere Dispositien over 's Lands Penningen, met de Meerderheid der Leden te concludeeren; dat hy ook vertrouwde, dat geen van de Leden hem zulks zouden willen opleggen, indien het tegenwoordige geval van dien aart ware, dat de rede van het non Consent gelegen was in een begrip van de onnoodzaaklykheid van het Consent; maar dat hy considereerende, de Deliberatien in die termen te staan, dat *alle de Leden* wel overtuigd waren van de noodzaaklykheid, „ doch

XXXVII. BOEK.

1786.

„ doen dat de twee Steden *Vlissingen* en *Veere* alleen wederhouden wierden om zich favorabel te verklaaren, door een onderling different omtrent het Employ der reeds geconsenteerde, of nog te consenteeren Penningen tot Aanbouw en Equipagie van Oorlogschepen; dat, vermids er geene apparentie was, dat de twee Steden zich daar in zouden verdraagen; en alle wegen tot Schikking, door de andere Leden voorgeslaagen, ook zonder effect waren gebleeven; zonder dat er zich eenige hoope opdeedt, om ooit tot eene eenpaarige Conclusie te kunnen komen, hy oordeelde dat dit geval als singulier en extraordinair kon beschouwd worden, en geene zwaarigheid zou maaken, op auctorisatie der neutraale Leden, eene Conclusie met de Meerderheid te neemen, zich verzekerd houdende, dat dit geval nooit eenig prejuditie zou kunnen leggen aan de erkende Orde van de Regeering, en speciaal aan de inviolable Vryheid van Consenten." Waar op hy tot het neemen des Besluits, overeenkomstig het Verslag (*) toetradt; doch niet zonder heftige wederspraak der twee Steden, die zich beledigd en verkort oordeelden. Op de betuiging van Tegenverklaaring aan zich te houden, volgde het gereede antwoord van daar op weder Tegenverklaaring te zullen doen (†).

Zo

(*) Zie hier boven bl. 336.
(†) *Not. van Zeel.* 10 July 1786.

XXXVII. BOEK. — 1786. De Herstelling van het Dok bleef agterwege.

Zo veel ommeslags hadt eene zaak het Algemeen Belang betreffende, door byzondere inzigten, veragterd en vertraagd. En, schoon by hun Hoog Mogenden, ingevolge van voorgaande Bepaalingen, besflooten was, om den Raad van Staaten eene Petitie te doen vervaardigen van de Kosten tot het opmaaken der Haven en het Dok van *Vlissingen*, en tot andere Werken ter verbetering van de Havenen en Zeegaten deezer Landen, tot berging der Oorlogschepen geschikt, bragt deeze redenen in 't midden, waarom zy vermeenden aan dit Besluit, als nog niet, te kunnen voldoen (*).

(*) *Resol. Gen.* 1. en 22. Aug. 1786. *Not. van Zeel.* 28. Aug. 1786.

Einde van het XIII. Deel.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

Hoog-

SPIE-

V.

Be-

Schryft

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten tegen over de volgende Bladzyden in te voegen.

Bezending uit de Drie Hoofdsteden van *Overysfel* aan zyne Hoogheid op het *Loo* tegen over . . . . bl. 40

Het Portrait van C. L. VAN BEYMA tegen over . . . . . . bl. 106

Het Portrait van S. D. VAN AYLVA tegen over . . . . . . bl. 188

Het Portrait van N. C. LAMBRECHTSEN tegen over . . . bl. 272